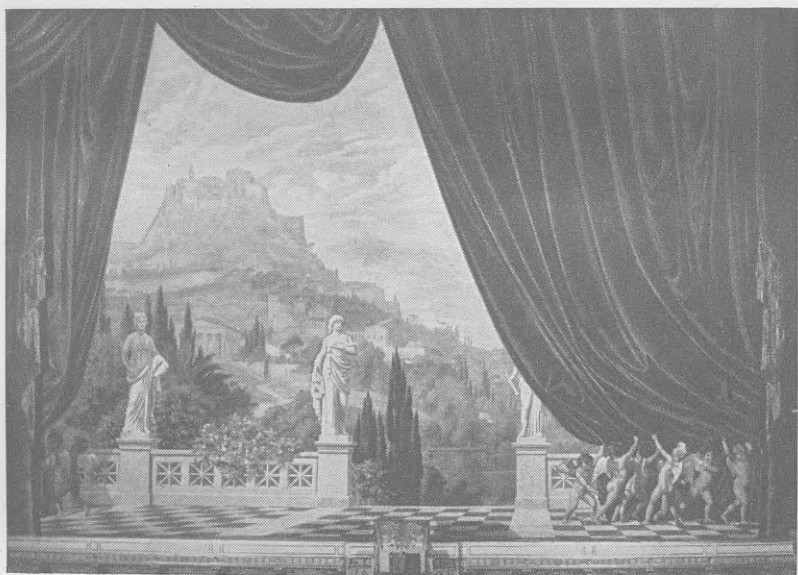

DET KONGELIGE TEATER

VOR NATIONALE SCENE I FORTID OG NUTID

AF

NIELS FRIIS

H. HAGERUP - KØBENHAVN 1943

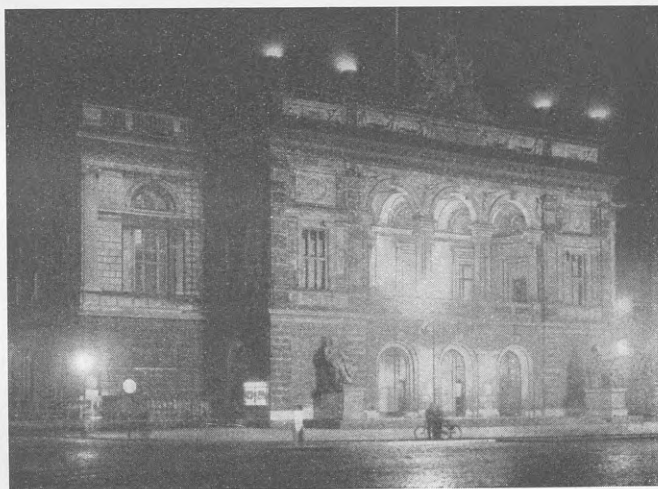
DET KONGELIGE TEATER

NIELS FRIIS

DET KONGELIGE TEATER

VOR NATIONALE SCENE I FORTID OG NUTID

H. HAGERUP - KØBENHAVN

1943

Printed in Denmark

PEDERSEN & LEFEVRE KØBENHAVN V

FORORD

Det kongelige Teater er en af vort Lands ældste og ærværdigste Kulturinstitutioner, og om dets Liv og den Kunst, der gennem Tiderne har været dyrket paa dets Scene, foreligger en rig Litteratur, saavel grundlæggende og omfangsrige samlede Fremstillinger som talrige Enkeltskildringer.

Hensigten med nærværende Arbejde har da heller ikke i første Række været at yde et nyt, selvstændigt Bidrag til Emnets Belysning, men derimod at sammenstille en Række Detail-Oplysninger, navnlig vedrørende Teatrets rent ydre Forhold; det har ofte, og ikke mindst i Biblioteksarbejdet, vist sig, at der manglede en Bog, der i sammentrængt og dog populær Form kunde give den læge Læser et nogenlunde samlet Overblik over vor nationale Scenes Virke i Nutid som i Fortid.

Der er ved Udarbejdelsen øst af mangfoldige Kilder, deriblandt de officielle Publikationer vedrørende Teatret: Kommissionsbetænkninger, Aarsberetninger, Plakater, Programmer, osv., samt — for den historiske Dels Vedkommende — det rige Stof, som de to store danske Teaterhistorikere: *Thomas Overskou* i forrige Aarhundrede og *Robert Neiiendam* i dette, hver for sig har fremdraget til Belysning af Teatrets Liv gennem Tiderne.

En egentlig Fremstilling af Scenekunstens Historie, der ikke med Udbytte vilde kunne begrænses saa stærkt, som Tilfældet maatte være her, er der set bort fra; dette Emnes Hovedpunkter er givet i den korte kronologiske Oversigt over Skuepladsens Historie, der udgør Bogens sidste Afsnit. Derimod er det kongelige Kapels Historie og dets Virke, der ikke paa samme Maade som den sceniske Kunst træder frem for Offentligheden, gjort til Genstand for udførligere Omtale.

De forholdsvis snævre Rammer, som er dikteret af Hensynet til Bogens rimelige Omfang, har bevirket, at kun et udvalgt Stof har kunnet finde Plads i Fremstillingen; selv om Udvælgelsen er foretaget efter bedste Skøn, ogsaa med Hensyn til, hvad der især kan antages at have Interesse for Nutidslæsere, vil der sikkert kunne paapeges Punkter, som kan siges at være forfordelt paa Baggrund af andres fyldigere Behandling. Forhaabentlig er det dog lykkedes at naa Bogens Hovedformaal: at give et afvekslende og alsidigt Billede af vort kongelige Teater, dets daglige Liv og Virke og dets rige Traditioner.

Ikke faa af Teatrets Embedsmænd har ved Tilvejebringelsen af den Del af Stoffet, der vedrører den daglige Virksomhed, beredvilligt ydet mig meget værdifuld Hjælp. Jeg takker i saa Henseende navnlig Overregissør *Kaare Borchsenius*, Økonomiinspektør *Chr. Nielsen*, Balletmester *Harald Lander* og dennes Medarbejdere: fhv. Solodanserinde, Fru *Valborg Borchsenius* og fhv. Solodanser *Karl Merrild*, samt Regissør, Inspektør *Chr. Borgen*, Scenemester *Thorolf Pedersen* og Dekorationsmaler og Kostumetegner *Ove Chr. Pedersen*.

Niels Friis.

INDHOLD

PROLOG: JEG HILSER DETTE RUM	9
FRA LILLE GRØNNEGADE TIL KONGENS NYTORV	13
Den ældste danske Skueplads	14
Læderstræde, Tjærehuset, Store Kongensgade	16
DET GAMLE KONGELIGE TEATER, 1748—1874	18
Eigtveds Komediehus, 1748	18
Harsdorffs Udvidelser, 1774 og 1792	22
Ombygningerne 1837, 1855 og 1857	26
DET NUVÆRENDE KONGELIGE TEATER, 1874	30
Bygningens Tilblivelse og Størrelsesforhold	30
Forhuset og dets Indretning	35
Tilskuerpladsen	36
Foyeren og Kongelogens Salon	38
Akropolis-Fortæppet	41
Scenehuset, Skuespillerfoyeren og Maleri-Samlingen	45
Kontor- og Magasinbygningen	48
Nye Scene 1931—1933	49
VED INDGANGEN	54
Billetsalg og Billetpriser	54
Den røde Lygte	56
Teaterplakaten	58
FRA TILSKUERPLADSEN	63
Aabningsforestillingen 18. December 1748	63
De første Aar paa Kongens Nytorv	64
Ved Genindvielsen 1774	68
Kongelige Festaftener	69
Litterære Fejder	72
Tidens Stemninger spejler sig	74
Fra Staaparterre til Snoreloft	75
En berømt Premiere: Elverhøj	77
I 30'ernes og 40'ernes Teater	79

Thorvaldsens Død	80
Da Lysekronen faldt ned	82
De sidste Aar i det gamle Hus	83
Det nye Teater slaar Portene op	86
Afbrudte Forestillinger	88
Genskær fra Fredensborg-Dagene	89
Hyldest til Holberg og Oehlenschläger	91
Demonstrationer paa Tilskuerpladsen	92
En Kunstners Afsked	96
Nye Scenes Indvielse	96
Kongen og Teatret	97
I ORKESTERGRAVEN	102
Det kongelige Kapels Oprindelse	102
Fra Hof-Ensemble til Teater-Orkester	104
Internationalt Ry — den nye Tid	110
Mændene ved Nodepultene	115
Besætning, Instrumenter, Musikalsk Ledelse	122
Musik-Arkivet og dets Skatte	129
Kapellet paa sin Arbejdsplads	130
PAA SCENEN	134
Dekorationerne	134
Maskineriet	136
Belysningen	142
Scenearbejdet	144
Brandsikringen	147
BAG KULISSERNE	151
En Forestillings Vej	151
Den daglige Orden og Forretningsgang	156
Hvor Dekorationerne bliver til	160
Kostume-Garderoberne	164
Blandt 50,000 Rekvisitter	170
Paaklædningsvæsenet	171
HVOR TRADITIONERNE FØRES VIDERE	174
Den dramatiske Elevskole med Operaskolen	174
Balletten og dens Skoler	178
TEATRET PAA REJSE	189
OPGAVER, LEDELSE OG PERSONALE	195
HISTORIKERE OG MUSEUM	200
SKUEPLADSEN 1722—1943, OVERSIGT	205

PROLOG

af *Hans Hartvig Seedorff Pedersen.*

Jeg hilser dette Rum, hvor Luften bæver
af andre Slægters dybe Aandedrag,
hvor Skyggen, som sig mørk af Mørket hæver,
endnu har Blod til Hjærtets dulgte Slag.
Jeg løfter langsomt Templets gyldne Kar
som Hilsen fra os selv til dem, der var.
Lys, Glød og Varme strømmer mig imøde ...
I lever længe, Danmarks store Dode!

Her blev de høje Aander lukket inde.
De blander deres Liv med Liv, som er.
Jeg ser dernede deres Aasyn skinne
som blege Taagemasker mellem jer.
Dér støtter Heiberg med sin smalle Haand
det skarpe Ansigt, slebet af hans Aand.
Og Oehenschlägers skønne Øjne funkler —
et Stjerneblik, som intet Mulm fordunkler.

De finder, alle, deres vante Stole:
Johannes Ewald ... Wessel ... Kierkegaard ...
Den kære Andersen, i pudset Kjole ...
Og Mejslens Mester med sit hvide Haar.
Her rakte Muserne i flygtig Dans
hans Liv og Værk den sidste friske Krands
og lagde Sorgens mørke Vedbendranke
— blank som af Taarer — om hans Løve-manke.

Ja, de har aandet her. Og endnu anes
en Efterklang fra hvert et standset Spil.
I Mulm og Lys, men under Holbergs Manes,
blev, skæbnestøt, et Stykke Danmark til.
Ord, Tone, Tanke — samlet i een Sum —
gav Røst og Sjæl til dette døde Rum.
Og de, som lytted, følte, de var hjemme:
Her klang et stærkt, et evigt Danmarks Stemme.

To hundred Aar har Digtets Streng og Plekter
lagt Aandens Storhed om et lille Folk.
For dette Nu som for de svundne Slægter
var Holbergs Hus og hans Aktører Tolk.
Her hentede man, naar Dagen var forbi,
et Smil, et Suk, et Glimt af Poesi.
Og Trang til Flugt og Drømmesyn blev mættet —
fra Høkerlogens Bænke til Parkettet.

Og endnu staar der Glans fra fjærne Fester,
hvor Borgermanden værdig, højtidsklædt
gør Reverens for Musens høje Gæster —
det dybe Buk for Landets Majestæt ...
En Hyldest? Ja. Men mer end det: Et Svar!
En Tak, fordi man vidste, hvad han bar.
Og koster det at klæde Danmarks Trone,
da funkler dobbelt Kongens blanke Krone.

End værner disse Mure Vemodstimen,
men ogsaa den, som Glæderne gav Klang —
hvor Hjærterne blev til en Lærkekimen:
den danske Lykkes enigt baarne Sang.
Som hine Danske med taalmodigt Sind
har hentet Glæden, hentet Somren ind,
skal ogsaa vi, ved Musens Blomsteralter,
en Dag bortkaste Sørgflorets Pjalter.

— — —

En Tid gik tabt. Men intet er forsvundet.
Ved Hjerteslaget i vor Moders Bryst
og hendes lyse Stemme blev den bundet
til *vore* Dages Liv, i Nød og Lyst.
Saa løft som før, vort dyre danske Sprog,
din Blomsterhvisken og dit Bølgekog.
Gør Sjælen stærk, naar Byrden haardest tynger,
du »Rosenbaand, hvori vort Hjærte gynger!«

(Fremsagt af Poul Reumert ved Forestillingen i Anledning
af hans 40 Aars Jubilæum den 16. Februar 1941.)

FRA LILLE GRØNNEGADE TIL KONGENS NYTORV

Den danske Skueplads har gennem næsten to Aarhundreder haft sit Hjem paa Kongens Nytorv, og til dette Sted midt i Danmarks Hovedstad er den nationale Scene knyttet ved rige Minder. Her rejste de danske Aktører i 1748 deres Komediehus, ved dets Side voksede i 1874 det Kunstens Tempel op, vi i Dag kalder vort gamle kongelige Teater, og her gjordes i nyeste Tid Forsøget med Dobbeltscenen.

Stedet er, paa Baggrund af, at næsten to Aarhundreders ubrudt national Teaterhistorie er skrevet her, naturligt omgivet af en særlig Glans, og denne øges yderligere ved, at dets Teater-Traditioner lader sig forlænge endnu et Stykke tilbage i Tiden. I en mindre Bygning paa den klassiske Teatergrund paa Kongens Nytorv, det saakaldte lille Gjethus eller Tjærehuset, spillede de danske Aktører en kort Periode, før den blev revet ned for at give Plads for Komediehuset af 1748. Bag Gjethusbygningens Mure gav Capions og v. Quotens indkaldte Selskaber Forestillinger — omend paa et fremmed Sprog — i Tiden omkring den store nordiske Krigs Afslutning, og paa det Sted, hvor Bygningen laa, tænkte Kong Frederik den Fjerde allerede i 1708 paa at rejse et Teater. Ja, den Teori er endogsaa fremsat, at selve Gjethus- eller Tjærehus-Grunden, som senere blev Skuepladsens Hjemsted, saa tidligt som i 1680'erne er fyldt ud netop med Opførelsen af et Teater for Øje.

Mange Minder knytter sig saaledes til Kongens Nytorv i teaterhistorisk Henseende, men paa et enkelt, afgørende Punkt viger dog Traditionerne udenom: den danske Komedies Vugge stod ikke her. Ret langt bort fra »det nye Kongetorv«, som Pladsen den-

gang kaldtes, fører Vejen dog ikke. Den første sceniske Opførelse paa Modersmaalet fandt Sted i en af Kongens Nytorvs Sidegader, Lille Grønnegade, og Erindringen om denne Begivenhed, en af de betydeligste i vor Kulturhistorie overhovedet: selve Grundlæggelsen af den danske Skueplads, har forlængst givet dette gamle københavnske Gadenavn udødelig Klang.

DEN ÆLDSTE DANSKE SKUEPLADS

Om det første danske Komediehus vides, at det laa et Sted paa den Grund, der i vore Dage udgøres af Ejendommene No. 11, 13 og 15 i Gothersgade og No. 6, 8 og 10 i Ny-Adelgade, dengang almindeligst kaldet Lille Grønnegade. Nyere Undersøgelser gør det sandsynligt, at Teaterbygningen var placeret i Flugt med Gadelinjen i Lille Grønnegade, og at den øvrige Del af Grunden, den der vendte ud mod Gothersgade, henlaa som Have eller Gaardsplads. Der var Indgang baade fra Lille Grønnegade og Gothersgade; det sidste Sted var der Laager, som især synes at have været forbeholdt Teatrets Kunstnere og dets »Liebhavere«.

Den direkte Foranledning til, at Komediehuset i Lille Grønnegade rejstes, var den, at Teaterentreprenøren, den tidligere Kok og Traktør Etienne Capion, der i 1720 havde faaet Privilegium paa at maatte »lade indrette Comoedier her sammesteds« (d. v. s. i København), var blevet husvild med sin Trup; han havde i Vinteren 1720—21 givet tyske Forestillinger i det tidligere omtalte »lille Gjethus« paa Kongens Nytorv, men Flaaden, paa hvis Terræn paa Holmen det laa, og som selv havde Brug for det, opsagde efter kort Tids Forløb Lejemaalet, hvorfor han maatte se sig om efter noget andet. Paa Grunden mellem Gothersgade og Lille Grønnegade opførte han derefter for Penge, han laante hos velhavende Borgere, sit nye Teater.

Kilderne med Hensyn til dettes Udseende og Indretning flyder alt andet end rigeligt, og Billeder af det er ikke bevaret. Men det kan dog med nogenlunde Sikkerhed fastslaaes, at Teaterbygningen, som de fleste andre Huse i Hovedstaden paa den Tid, var opført af Bindingsværk, og at den saaledes i det ydre næppe har adskilt

sig synderlig fra de øvrige Ejendomme i Gaden. Dens Indre derimod var naturligvis stærkt præget af dens Anvendelse; som i moderne Teatre var det Rum, Scenen optog, nogenlunde lige saa stort som Tilskuerspladsen med tilhørende Trapper og Gange. Tilskuerne var placeret som nu, fordelt paa Gulvet («Par terre») og i Loger i Etagerne, af hvilke den øverste hed Galleriet. Som en Overlevering fra ældre Tiders Teaterforhold solgtes der i Grønnegade-Teatret ogsaa Pladser paa »Theatrum«, som Scenen dengang kaldtes; det var dog relativt faa Tilskuere, der anbragtes her, næppe over en Snes ialt, og formentlig har de siddet paa hver Side af Prosceniumsaaabningen eller umiddelbart indenfor denne. Teatret rummede ialt omkring 500 Pladser.

Grønnegade-Teatret toges i Brug i Januar 1722 med en fransk Forestilling, og i det kommende Halvaar var der Liv og Røre bag dets Mure: Teaterforestillinger vekslede med Baller og Maskerader, alt under betydeligt Tilløb. Men Husets og dets Ejers Økonomi var stærkt undergravet, og ved Sommertid sluttede derfor Capion — i Haab om paa den Maade at skabe ny Interesse om Foretagendet — Kompagniskab med sin Landsmand René Magnon de Montaigu, der netop havde faaet Privilegium paa at opføre Komedier i det danske Sprog; saaledes gik det til, at det blev i Lille Grønnegade, den første Teaterforestilling paa Dansk løb af Stabelen. Begivenheden indtraf den 23. September 1722; det var en oversat Molière-Komedie: Den Gerrige, der indledede den danske Skueplads' Historie, og tre Dage senere, den 26. September, opførtes første Gang en Komedie af selve Holberg, der skulde faa stor Betydning for dette det første danske Teater, og som med det for Øje skrev praktisk talt hele sin uforgængelige Komedie-Skat.

Den nye danske Scene i Lille Grønnegade bares oppe ved en ihærdig Indsats af Montaigus danske Selskab, der dels bestod af Kunstnere, født i Danmark af franske Forældre, dels af rent danske; de mandlige Aktører af den sidste Kategori var alle Studenter. Der arbejdedes ihærdigt, Montaigu, om hvem det antages, at han havde været Molières Elev, var en fortræffelig Instruktør, og et omfattende, mest lystspilpræget Repertoire blev bragt til Opførelse, men alligevel lykkedes det ikke i Længden at holde Publikums-Interessen vedlige. Gang paa Gang truede Katastrofen i øko-

nomisk Henseende, og end ikke et Tilskud fra Kongen hjalp. Den 25. Februar 1727 afsluttedes Opførelserne med Holbergs »Den Danske Comoedies Ligbegængelse«.

Endnu i Sommeren 1728 blev der gjort et ganske kortvarigt Forsøg paa at vække de danske Skuespil til Live igen, men det mislykkedes, og endelig indtraf i Oktober 1728 den forfærdelige Brandkatastrofe, der vel skaanede Teatret i Lille Grønnegade, men lagde saa store Dele af København i Aske, at Forholdene i Hovedstaden gennem lange Tider var præget af, hvad der var sket. Yderligere holdt Pietismen ved Christian den Sjettes Tronbestigelse i 1730 sit Indtog; Kongen var næppe direkte fjendtlig indstillet mod Teatret, men det ene med det andet gjorde, at dette ikke oftere aabnede sine Porte. Den klassiske Teaterbygning i Lille Grønnegade blev nogle Aar senere, i 1738, jævnet med Jorden, og Beboelsesejendomme opførtes paa Grundene i Stedet for. Det første, kortvarige Kapitel af den danske Skueplads' Historie havde dermed fundet sin endelige Afslutning.

LÆDERSTRÆDE, TJÆREHUSET, STORE KONGENSGADE

I det meste af en Snes Aar laa Skuepladsen nu i Dvale, og først efter Kong Frederik den Femtes Tronbestigelse, i April 1747, fremtraadte en dansk Skuespiltrup paany for Hovedstadens Publikum ved en Række Forestillinger i Stadsmusikant Andr. Bergs Hus i Læderstræde. Forholdsvis hurtigt lykkedes det de danske Skuespillere, der spillede paa et Organist C. A. Thielo tildelt Privilegium, og som instrueredes af tidligere Aktør ved Grønnegadeteatret, Vinhandler Frederik Daniel de Pilloy, at faa Foden under eget Bord. De kom, maaske gennem selve Holberg, i Forbindelse med Kongen, og paa Grundlag af Privilegier fra ham var det, de holdt deres Indtog paa Kongens Nytorv, som siden har været Skuepladsens Hjemsted.

Den 11. November 1747 fik Aktørerne efter Ansøgning overladt det saakaldte gamle Tjærehus eller rettere Tjæremagasin med dertil hørende Plads. Det vendte Gavlen ud mod Kongens Nytorv og var beliggende for Enden af Holmens Kanal ved Siden af det

militære Støberi, Giethuset. I dette blev, hedder det i en samtidig Beskrivelse »alle Metalkanoner og Mørsere støbt, som enten til Land- eller Søetatens Tjeneste og Fornødenhed udkrævedes, ligesom ogsaa de fleste Klokker bleve støbt her«; det kan føjes til, at ogsaa vore to store gamle Rytterstatuer, Christian den Femtes paa Kongens Nytorv og Frederik den Femtes paa Amalienborg, støbtes her. Begge Bygninger, baade det store og det lille Gjethus, laa i Udkanten af Gammelholm, Flaadens daværende Leje, og ved Skuepillernes Overtagelse af Tjærehuset og Tjærehusgrunden og Teaterbygningens Opførelse derpaa skabtes der en Forbindelse mellem Holmen og Teatret, som paa mange Maader har holdt sig lige til vore Dage.

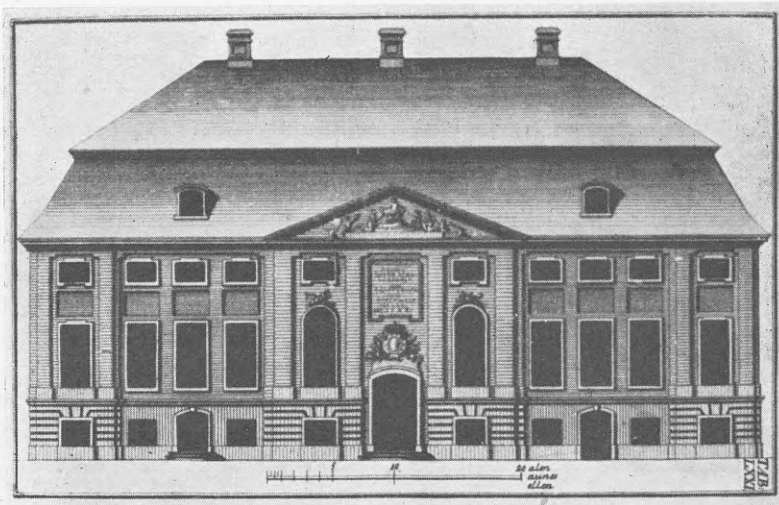
En kortere Tid, fra December 1747 til Juni 1748, spillede der i Tjærehuset, som midlertidigt var indrettet til Teater, men da dette skulde rives ned for at give Plads for den nye Bygning, forlagde Skuespillerne Residensen til et Teater i Store Kongensgade, som den kgl. privilegerede »Operateur, Okulist, Brokskjærer, Saar- og Tandlæge« v. Quoten havde indrettet og ogsaa spillet paa, men som han hurtigt havde maattet forlade. I Store Kongensgade blev Aktørerne derefter, indtil de i December 1748 kunde rykke ind i Skuepladsens nye Hjem paa Kongens Nytorv — den Bygning der, flere Gange udvidet og ombygget, stod, indtil det nuværende Teater toges i Brug i 1874.

DET GAMLE KONGELIGE TEATER 1748-1874

EIGTVEDS KOMEDIEHUS 1748

Teatret paa Kongens Nytorv rejstes i Løbet af Aaret 1748 under Ledelse af Hofbygmesteren Nic. Eigtved, hvem Hovedstaden skylder en Række af sine skønneste Bygninger: Amalienborg, Frederiks Hospital og Prinsens Palæ, for kort at nævne nogle af de vigtigste. Ogsaa det nye Teater var en Perle fra Eigtveds Haand; han formede det som en fin og stilren lille Rokoko-Bygning, der pyntede meget paa et Hjørne af det nye Kongetorv, der indtil da havde været forsømt. Fra første Færd sattes der voldsom Fart paa Arbejdet — for voldsom, skulde det snart vise sig — og hen under Jul 1748 stod Teatret færdigt. Det indviedes under stor Højtidelighed og med Udfoldelse af et omfattende Ceremoniel ved en Galla-Forestilling i Anledning af den unge Dronning Louises Fødselsdag, den 18. December.

Komediehusets oprindelige Udseende kendes fra en Række samtidige Afbildninger, hvorimod der ikke er overleveret meget om, hvorledes der saa ud bag dets Mure. Den egentlige Facade mod Kongens Nytorv var $17\frac{1}{2}$ Meter bred, medens Bygningens Længde var omtrent 36 Meter; den havde i tre Stokværk: Kælder, Hovedetage og Mezzanin henholdsvis 5 og 11 Fag Vinduer, og Hovedindgangen var fra første Færd mod Kongens Nytorv. Over den var anbragt det kongelige Vaaben og derover en Tavle med en latinsk Indskrift, der mindede om Kongerne Frederik den Fjerdes og Frederik den Femtes Betydning for Skuepladsen. Ogsaa paa Længdefacaden i Flugt med Holmens Kanal var der en Tavle med Inskription; den var paa Dansk, og dens første Del lød saaledes:

Komediehuset 1748, bygget af Nic. Eigtved.
(Thura: Hafnia hodierna, Pl. LXXI).

»Landsmænd, og hvo Du er, naar Du i vores Skuespil, som i et Spejl, betragter Verdens Vandel, den onde og den gode; beleer Menneskets Skrøbelighed, Daarlighed og Udyd; da lær derved at kiende Din egen, at rette den, forandre og forbedre Dig, fra det Uanstændige til det Anstændige, fra det Onde til det Gode, fra Udyd til Dyd.« Ogsaa denne Inskription sluttede med en Hyldest til Kong Frederik den Femte, der skænkede Pladsen og lod Huset bygge.

Indgangen til Teatret var ikke særlig monumentalt udformet, og Forsalen heller ikke. Tilhøjre i denne var opført et »Kammer af Brædder for Kassereren«, ved hvis Luge Publikum kunde købe Sedlerne, som Billetterne dengang kaldtes. Fra Forsalen førte Døre ind til Tilskuerpladsens Korridorer, og paa hver Side gik en Trappe op til Logerne og Galleriet. Tilskuerpladsen var indrettet efter ganske samme Principper som dem, der nu anvendes ved et Teaters Udstyrelse, men om dens nøjere Udformning og dens eventuelle Udsmykning vides intet; Tidens Aviser beretter ikke noget, og ingen Billeder, der kunde give Oplysninger, er overleveret. Men noget i Retning af et Fingerpeg i saa Henseende kan,

som Rob. Neiiendam har gjort opmærksom paa, et nøjere Studium af Christianskirkens Indre give. Ogsaa det skyldtes nemlig Nic. Eigtved, og udelukket er det vel ikke, at der kan have været visse Lighedspunkter mellem den ejendommelige Loge-Opbygning i dette Rum og Indretningen af Etagerne i det gamle Teater.

Baade ved Orkestret og i Flugt med Etagerne var der i Prosceniet anbragt Loger med et varierende Antal Pladser, vel som en sidste Overlevering fra den Tid, da Tilskuerne ogsaa sad paa Scenen. I første Etage midt for var Kongens Loge, hvis Vægge var betrukket med Atlask i rødt og gult — det oldenborgske Hus' Farver — og hvis Paneler var smykket med gyldne Lister. Over Prosceniet læste Tilskuerne en latinsk Indskrift, som i Oversættelse skal have lydt omtrent saaledes: »Ei komme inden disse Døre, hvad hæsligt er at skue eller høre.«

Belysningen paa Tilskuerpladsen udgjordes som den paa Scenen, og Rampen, af Tællelys, som flittigt maatte »snydes« af den Funktionær, der hed »Lyse-Accomodeuren«. Bag Prosceniet, hvis Aabning var c. 9 Meter bred, laa Scenen, »Theatrum«, som den dengang — og langt frem i Tiden — kaldtes; den var ikke særlig stor, godt 10 Meter dyb og halvanden Gang saa meget i Bredden, med Plads til tre (senere fire) Kulisser og Bagtæppe; en vis Mulighed for yderligere Arrangementer gav en smallere Bagscene. Den egentlige Scene fyldte, set udvendig fra paa Bygningens Langside, tre Fag Vinduer; bag den, ligeledes spændende over tre Fag, var der i to Etager Forsamlingssal for Skuespillerne, Paaklædningsværelser og Magasiner for Teatrets Costume-Garderober. Ikke længe efter Teatrets Fuldendelse tilbyggedes paa Gjethussiden (mod Øst) et nødvendigt Dekorations-Magasin af højst uregelmæssig Form.

Den 23. Maj 1750 skænkede Kongen Komediehuset til Staden København, væsentligst fordi de økonomiske Byrder ved det oversteget den kongelige Kasses Evner. Byen fik det hele overdraget, baade Theatret og »den derved tilføjede Side-Bygning og de à parte Machiner, som af Os selv ere bekostede, da Operisterne (den italienske Opera) derudi skulle agere.« Teatret havde megen Gæld, da det overgik til Magistraten, og dets økonomiske Forhold blev ingenlunde bedre i Aarene derefter, trods klækkelige kongelige

Kongens Nytorv paa Holbergs Tid. Haandtegning c. 1750 af J. J. Bruun (Den Hegelske Samling, Øregaard Museum). Yderst til venstre Gjet-
huset, ved dettes Side Komediehuset, over hvis Gavl Christiansborg
skimtes; midt i Billedet Nikolaj Kirkes Spir. Paa Torvet er Garni-
sonen opstillet til Morgenparade.

Tilskud; Enden paa dets kommunale Periode blev derfor, at det paany, i 1770, overgik til Kongen. Denne søgte at give det bort i Entreprise til Ober-Kapelmester Sarti; heller ikke dette Forsøg lykkedes, og endelig i 1772 blev da Teatret i egentlig Forstand kongeligt, hvad det dog ogsaa tidligere havde været kaldt. De saare omskiftende Forhold havde hverken været til Gavn for Skuepladsen selv eller den Bygning, der rummede den; hvad Komediehuset angaar, havde der ikke været ofret meget paa Reparationer, og da yderligere den altfor overfladiske Maade, hvorpaa Funderingsarbejderne ved dets Opførelse var gjort, begyndte at gøre sig gældende, maatte Teatret nu, da det paany kom under kongelig Bestyrelse, gaas grundigt efter i Sømmene.

HARSDORFFS UDVIDELSER 1774 OG 1792

Hvor nødvendig en Hovedreparation havde været, kom man først helt til Klarhed over, da man var kommet godt i Gang med Eftersynet, og Arbejdet blev adskilligt større end beregnet. Eigt ved var død faa Aar efter Komediehusets Fuldførelse og kunde saaledes af gode Grunde ikke tage sig af Ombygningen; Ledelsen af den overdroges hans Efterfølger som Hofbygmester, C. F. Harsdorff, der løste dens Problemer til almindelig Tilfredshed. Om Husets Tilstand før Ombygningen hedder det, at det indvendige Træværk var »forraadnet og udueligt«, at »hele Teatret (Scenen) tilligemed Gulve og Maskinværket af nyt maatte indrettes og forfærdiges«, samt at man »aldrig havde formodet at finde en Bygning, som var indrettet til et offentligt Forlystelses-Sted, hvor enhver med Tryghed maatte kunne indfinde sig, saa svag og uforsigtig anlagt«.

Bogstavelig talt fra Grunden maatte man begynde; under en Tredjedel af Bygningen fandt man Piloteringen raadden, og baade den og Murene over den maatte fornyes. Iøvrigt gjordes Huset adskilligt større: ud til Kongens Nytorv blev det forlænget med en Tilbygning, hvori indrettedes en Vestibule og over den en »Forfrisknings-Sal«; den indvundne Plads benyttedes til en betydelig Udvidelse af Tilskuersalen. I Bredden forøgedes Bygningen ved en ny Ydermur, der opførtes ud mod Gjethuset, altsaa i Retning af Charlottenborg. Og yderligere forbedredes Pladsforholdene ved, at der ved Teatrets sydlige Ende opførtes to Bygninger til Paa-klædningsværelser og forskellig anden Anvendelse, bl. a. til Bolig for Teatrets Schweizer. Mod Kongens Nytorv kom Teatret til at syne baade større og mere monumentalt efter Harsdorffs Ombygning. Den ædelt, i jonisk Stil udformede Facade havde faaet en allegorisk Frontispice af Billedhuggeren Andr. Weidenhaupt, forestillende Thalia og Melpomene; der hviler ved et Alter, omgivet af Kunstens Symboler, og den latinske Inskription var afløst af en dansk paa en Marmortavle, hvis Guldbogstaver kort og godt oplyste, at Skuepladsen var »Opbyggt 1748 af Friederich den Femte, Udvidet 1774 af Christian den Syvende, begge Danmarks og Norges Konger og Velgiørere«. Frontespicen findes nu paa Teatermuseet,

og Marmortavlen, der ligesom den prydede det gamle Teater, til det blev revet ned i 1874, er bevaret i det nuværende Teater, hvor den er indmuret i en Væg i Gangen udfør Billetkontoret til højre.

Da Ombygningen var fuldført i Løbet af tre Fjerdingaar — Forestillingerne gaves i Mellemtiden paa det i 1766 indrettede Hofteater ved Christiansborg — var Skuespilhuset paa Kongens Nytorv ikke til at kende igen. Det var i Virkeligheden et helt nyt Teater, der stod færdigt, større, bedre og smukkere end det gamle. Ogsaa Tilskuerpladsen havde gennemgaaet en fuldkommen Forvandling; der var ved Udvidelsen blevet c. 400 nye Pladser, og Salen kunde saaledes nu rumme tæt op mod 1200 Mennesker. Den kongelige Loge var fra 1. Etages Midte flyttet hen paa Siden til venstre for Prosceniet, og over for den var indrettet en Loge til Hofdamerne — en Ordning af Kongehusets Pladsforhold i Teatret, der har været bevaret lige siden. Ved den Lejlighed, eller i hvert Fald ikke længe efter, opstod Betegnelsen Kongeside og Dameside, som den Dag i Dag anvendes paa Scenen; heroppe er Begrebet højre og venstre jo ikke udtømmende, fordi man har to »Synspunkter« at operere med, Tilskuernes og Skuespillernes: hvad der er til højre for de første er til venstre for de sidste — og omvendt. I Teatrets tidligste Aar kaldte man, efter de lokale Forhold, de to Sider for henholdsvis Gjethus-Siden og Torve-Siden.

I særlig Grad kom Ombygningen ogsaa Scenen til gode. De Paaklædningsværelser og andre nødvendige Rum, der havde omsluttet dens bageste, smallere Del, den saakaldte Sal, flyttedes til Nybygningen bag Teatret, og Resultatet blev en stor, meget dyb Scene, der langt bedre end den gamle gav Plads for de tekniske Arrangementer.

Festligt udsmykket, med Anvendelse af megen Forgyldning, var Tilskuerpladsen i sin nye Skikkelse, og det var vel den, som især fik en af Tidens Aviser, Københavns »Mercurius« til at udbryde, at Teatret nu »maaske vilde kunne trætte med andre europæiske Teatre om Fortrinet.« I Prosceniet mellem de to høje korinthiske Søjler, der i hver Side dannede Rammen om Sceneabningen, opstilledes to Statuer, forestillende Komediens og Tragediens Muser; de var tegnet af henholdsvis Wiedewelt og Weidenhaupt og var udført i saa ejendommelige Materialer som Tømmer, Pap, Gips

og Sejldug, »overdraget med Liimvand og meleert med Kride«. Endelig var den latinske Overskrift over Prosceniet nedtaget og erstattet ved den, der siden — med en kort Afbrydelse — har staaet som Motto over den danske Scene: Ei blot til Lyst. Om denne Inskription, der vistnok skyldes en af Teatrets daværende Direktører, Højesteretsassessor Jacobi, fortæller Traditionen, at da der mellem Publikum opstod Diskussion om, hvem der havde forfattet den, sagde Joh. Herm. Wessel: De har alle fire forfattet den: Paulli foreslog, at der skulde staa Lyst, Carstens mente, det maatte dog hedde: til Lyst, og Bornemann syntes, det tog sig bedre ud at skrive: blot til Lyst; men saa kom Jacobi og sagde: Hør, lad os sætte et lille ei til, det tager sig maaske endnu bedre ud!

Der skulde ikke gaa mange Aar, før der ændredes paa Teatrets Udseende — en Ændring, som, fordi den bragte en længe tiltrængt Løsning af et brændende Færdselsspørgsmaal, hilstes med Glæde, men som i temmelig væsentlig Grad skæmmede Harsdorffs oprindelig smukke Facade. Det skete i 1792, da de to »Afstigningspavilloner« opførtes ved hvert af Husets Hjørner ud mod Kongens Nytorv til det kørende Publikums Bekvemmelighed; de gav Anledning til den første Udviskning af Husets arkitektoniske Harmoni; senere blev det Genstand for ikke faa andre Ombygninger og Tilføjelser, der gennemførtes saa lidet pietetsfuldt, at Teatret hen mod Slutningen af sin Eksistens saa ynkeligt ud.

De to Pavilloner var tegnet af Harsdorff selv i dorisk Stil, og Tilførselen til dem var markeret af en Række Stenpiller med Kæder imellem — et Arrangement, der bevaredes, saa længe det gamle Hus stod. Nogle af Pillerne findes endnu; de er anvendt som Indhegning omkring Villaen i Rosenvængets Allé No. 46, der i sin Tid af det nuværende kongelige Teaters Bygmester, Professor Dahlerup, opførtes til Landskabsmaleren Professor Aagaard — iøvrigt den ene af de to Kunstnere, der malede Akropolis-Fortæppet i dets nuværende Skikkelse.

I de godt hundrede Aar, det gamle kongelige Teater stod efter Harsdorffs Ombygning, gennemgik det som nævnt adskillige Ændringer baade i det ydre og det indre; af disse skal dog kun de vigtigste og mest afgørende nævnes her. Tilskuerpladsen stod i mange Aar uændret; omtrent samtidig med Opførelsen af Afstig-

ningspavillonerne udenfor forbedredes Belysningen i Salen. Den havde hidtil været bestridt af tre mindre Lysekroner; nu samledes alt Lyset i en enkelt, større Krone, der hang midt i Salen, og som ved Forestillingens Begyndelse blev trukket op i en Skærm, der reflekterede dens Lys, saa det faldt ned paa Scenen. Smaaforandringer skete af og til; en af dem, der indtraf omkring Aarhundredskiftet, faldt absolut ikke i Publikums Smag: Man ombyttede den allerede klassiske »Ei blot til Lyst«-Indskrift over Prosceniet med en latinsk: *Castigat ridendo mores* — »Sæderne lutres ved Latteren«, Ord, der ikke sagde den menige Tilskuer noget som helst. Den fik da heller ikke Lov at sidde ret længe, før den atter forsvandt til Fordel for den gamle.

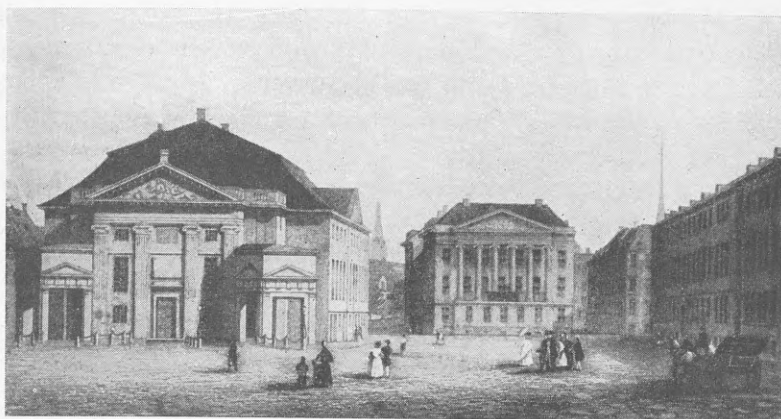
Det synes stadig at have knebet med Teatrets Vedligeholdelse, og efterhaanden som dets Virksomhed udvidedes ved, at Operaen kom til og Balletten voksede, medens ogsaa Forestillingsantallet øgedes, blev Forholdene i Huset stedse ubekvemmere. I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede lød talrige Klager — fra Publikum over Tilskuerpladsens Forhold, fra Skuespillerne over de Lokaler, der var til deres Disposition. Tilskuernes Besværligheder kan man læse sig til i Datidens smaa litterære Blade; pudsige kan disse Indlæg ofte være, som f. Eks. dette: »En anden Slags Forstyrning (end Uroen i Parterret) af Publikums Fornøielse og Beqvemhed finder Sted i adskillige Parterreloger, hvor Rotterne endog under Forestillingen ikke allene har bemægtiget sig nedfaldne Handsker, men endog beskadiget adskillige Damers Klæder, og indjaget hine en meget tilgivelig Forskrækkelse. Abonnenterne i en af disse Loger har, kied af dette Uvæsen, ladet belægge Gulvet med Blikplader.« Tilskuerpladsen restaureredes da, og omtrent samtidigt, i 1818, fik Prosceniet sin gamle Indskrift tilbage.

Skuespillerne maatte vente noget længere paa Forbedringerne. Fra gammel Tid havde de en Foyer — Benævnelsen stammer fra Frankrig, hvor Aktørerne i en Tid, da hverken Scene eller Tilskuerplads kunde opvarmes, i Mellemakterne søgte at holde Varmen omkring store Kaminer (foyers), der var anbragt i en Slags Forhal til Scenen — men denne Foyer var paa det kongelige danske Teater yderst primitiv. Det var en som oftest iskold Stue, der foruden at være Gennemgang til de primitive Paaklædningsrum

tillige tjente som Opbevaringssted for alle Slags Teaterrekvisiter og som Arbejdsplads for Frisøren, saa de optrædende maatte tilbringe deres frie Stunder i en ikke særlig behagelig Atmosfære af Støv og Pudderskyer. Men i Sommeren 1824 byggedes en Etage paa Bagbygningerne ud mod Holmens Kanal, og heri indrettedes saa den nye Skuespillerfoyer. Ogsaa paa anden Maade skaffede Teatret sig mere Plads. I 1823 fik det af Staten overladt den smukke, endnu bevarede Gaard i Lille Strandstræde No. 14, som derefter indrettedes dels til Opbevaring af Størstedelen af Teatrets værdifulde Garderobe, dels til midlertidig Opmagasinerung af visse Dekorationsgenstande. Lejligheden i Stuen til højre toges i Besiddelse af Teatrets Økonomiinspektør, den store Skuespiller, Dr. Ryge; her kunde han nidkært holde Øje med Anskaffelserne, og hans Hustru, der var Leder af Garderoben, var her lige ved sit Arbejde. Teatret ejede den gamle Patricierejendom til 1850, da den solgtes — forøvrigt til Vognmand Soelberg, der havde i Entreprise at hente og bringe de Skuespillerinder, der havde Tjeneste om Aftenen, i »Teatervognen«.

OMBYGNINGERNE 1837, 1855 OG 1857

I det ydre gennemgik den gamle Teaterbygning midt i 1800-Tallet paany betydelige Ændringer. I 1837 indtraf den første, der var foranlediget af en meget farlig Begivenhed: der var en Aften opdaget Ild i en Garderobe over Frontispicen mod Kongens Nytorv, altsaa bag Tilskuerpladsen, og kun ved et Tilfælde og takket være Garderobeforvalterens yderst resolute Optræden blev en frygtelig Katastrofe afværget. Episoden foranledigede en offentlig Diskussion i Pressen, i hvilken bl. a. Akademisekretæren Just Mathias Thiele, Thorvaldsens Biograf, ivrigt deltog, og hvorunder han fremkom med saa slaaende Argumenter, at det besluttedes at foretage en Forbedring af Trappe- og Garderobeforholdene ved Tilskuerpladsen. Det skete ved, at man ganske simpelt rykkede Sidemurene ud, saa Bygningen blev bredere, en Metamorfose, Teatrets Arkitekt, Etatsraad, Professor J. H. Koch paatog sig at udføre, uden at der skete Afbræk i Teatrets Virksomhed. Ombyg-

Det kgl. Teater c. 1840 med Harsdorffs Facade og de to Tilkørsels-pavilloner; til højre for Teatret Erichsens Palæ, nu Handelsbankens Hovedsæde. Mellem de to Bygninger skimtes en Fløj af et af Flaademagasinerne paa Gammelholm, som tildels anvendtes af Teatret. (Stik efter Tegning af C. F. Christensen.)

ningen foretoges paa Rekordtid i Løbet af Sommeren 1837 og skæmmede ikke i væsentlig Grad Husets Udseende — hvilket derimod blev Tilfældet med det næste Hold Ombygninger.

Det indledtes ved Tilskuerpladsens fuldstændige Forandring i 1855. Man vaklede paa dette Tidspunkt stærkt imellem to Alternativer: om man skulde forbedre Teatrets ydre Forhold ved en Række gennemgribende Ombygninger, eller man skulde skride til Opførelse af en helt ny Teaterbygning. Man valgte foreløbig det første, men opnaaede blot, skulde det vise sig, at faa det hele saaledes forkludret, at man alligevel efter en Tids Forløb maatte gaa til det sidste. Tilskuerpladsen var blevet for lille og utids-svarende; den moderniseredes nu af Arkitekten Prof. G. Bindsbøll paa følgende Maade: Loftet hævedes et Par Alen, de gamle Træpiller, der bar Etagerne, afløstes af tyndere Jernsøjler, og Pladsernes Antal udvidedes paa forskellig Vis fra c. 1200 til 1370; Sidelogerne paa Gulvet forsvandt, og ogsaa for de kongelige Pladser Vedkommende skete en Ændring, idet Kong Frederik den Syvende midt for 1. Etage lod indrette en særlig Loge, som fortrinsvis benyttedes af Kongehusets Medlemmer. Iøvrigt dekore-

redes Tilskuerpladsen i sin nye Skikkelse af Prof. Constantin Hansen, der paa dens Loft gengav Apollon og fem af Muserne — et Motiv, han i udvidet Form gentog i det nye Teater en Snes Aar senere — samt paa 2. Etages Logerand malede mytologiske Figurer samt Portrætmedailloner af Holberg, Oehlenschläger, Ewald, Wessel, Kuhlau og Weyse. 1. Etages Logerand dekorerede Blomstermaleren, Professor L. P. Jensen med en Række Blomstermalerier, som iøvrigt senere gik til Odense Teater. I denne Skikkelse stod Tilskuerpladsen i alt væsentligt, indtil Bygningen blev nedrevet i 1874. Dog fjernedes efter Kong Frederik den Syvendes Død den særlige Kongeloge i 1. Etages Baggrund, og dens Pladser indrettedes paany til Brug for Tilskuerne.

I 1857 underkastedes Scenen en gennemgribende og kostbar Ombygning under Ledelse af Arkitekt N. S. Nebelong. Den blev saa langvarig, at den greb ind i Sæsonen, og saa længe den stod paa, benyttedes Hofteatret til Forestillingerne — ved denne Lejlighed spillede det kgl. Teater for sidste Gang paa den Scene, der gennem mange Aar var dets uofficielle Anneksscene. Ved Ombygningen af Teatret paa Kongens Nytorv fornyedes praktisk talt alt paa den anden Side af Rampen. Skuespillerfoyer og Paaklædningsværelser gjordes bedre, Gangene bredere, Vand og Gas indlagdes, et Jerntæppe installeredes og Maskineriet moderniseredes. Scenebygningen gjordes — for at Bagtæpperne kunde skydes lige op i Loftet — saa høj, at den kom til at rage adskillige Alen op over den Del af Huset, der rummede Tilskuerpladsen, og Teatret kom derved til at se forfærdeligt ud, som om det var klistret sammen af to helt uens Dele. Det var Meningen, at man senere vilde forøge ogsaa Tilskuerbygningen, men længe inden man naaede saa vidt, var man klar over, at de foretagne Ombygninger trods deres Kostbarhed i Virkeligheden var værdiløse — samtidig med at Bygningens Udseende fuldstændig skamskændede Kongens Nytorv.

I Begyndelsen af 1860'erne hævede sig ud fra nationale, skønhedsmæssige og rent praktiske Synspunkter et stedse stigende Antal Røster for at faa gennemført en forsvarlig Løsning af Problemet om Teatrets ydre Forhold. Den store Teaterkommission, der blev nedsat i 1867, væsentligst med det Formaal at foreslaa Be-

sparelses, havde ogsaa til Opgave at undersøge Spørgsmaalet om en ny Bygning, og dens Indstilling om en saadan blev det eneste af dens Resultater, der fik praktisk Betydning. Det stod omsider alle klart, at Eigtveds og Harsdorffs minderige Hus nu maatte falde, og Spørgsmaalet om dets Afløser, der allerede i en Aar-række havde været drøftet, blev nu for Alvor aktuelt.

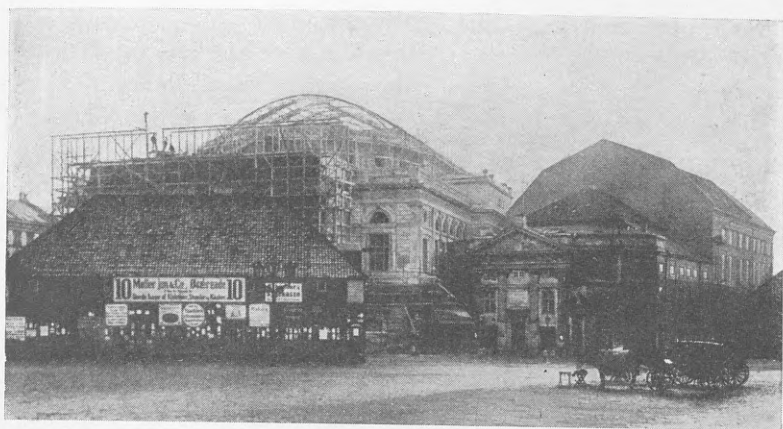
DET NUVÆRENDE KONGELIGE TEATER 1874

BYGNINGENS TILBLIVELSE OG STØRRELSSEFORHOLD

Efter mange og lange Forhandlinger, der ofte syntes at skulle ende uden Resultat, vedtog Rigsdagen i Foraaret 1870 at opføre et værdigere Hus for den nationale Scene. Loven stadfæstedes af Kong Christian den Niende den 18. Juni 1870; det bestemtes i den, at Planerne til den nye Teaterbygning skulde tilvejebringes ved en Konkurrence, og denne udskrev Kirke- og Undervisningsministeriet den 6. December 1870. Et halvt Aar havde Deltagerne til at udarbejde deres Projekter, og da det var forløbet, faldt Afgørelsen ret hurtigt. Førstepremien tilkendtes Professorerne V. Dahlerup og O. Pedersen, og disse to Arkitekter fik derefter Arbejdet overdraget. Teatret skulde opføres umiddelbart Øst for det gamle paa den tidligere militære Højskoles Grund (det gamle Gjethus var blevet omdannet til dette Brug) og paa Arealerne bagved denne Bygning, og det skulde være færdigt ved Begyndelsen af Sæsonen 1874—75, hvilket vilde sige, at der kun var levnet Bygmestrene to et halvt Aar til Udførelsen. Paa Kongens Fødselsdag i 1872, den 8. April, begyndte Udgravningen af Grunden, og allerede et halvt Aar senere var man naaet saa vidt, at Grundstenen kunde nedlægges, hvilket skete med stor Højtidelighed den 18. Oktober 1872.

Paa denne Dag samledes en yderst repræsentativ Forsamling i Udgravningen ud mod Tordenskjoldsgade; paa Slaget 12 ankom Kong Christian den Niende i Spidsen for Kongehusets Medlemmer, og da han var kommet til Sæde, holdt Kultusminister Hall en Tale, hvori han udtalte Ønsket om, at det nye Kunstens Hjem maatte fortsætte Traditionerne fra det gamle. Han oplæste der-

Fotografi af Kongens Nytorv 1874. Yderst til højre det gamle Teater, i Midten det nye, over hvilket Buerne til Kuppeltaget er spændt. Yderst til venstre skimtes Hjørneejendommen i Tordenskjoldsgade, hvor Brønnums Café har til Huse (Fotografi, Det kgl. Bibliotek).

efter Inskriptionen paa den Mindeplade i Sølv, der sammen med kurante Mønter skulde anbringes under Grundstenen — en Inskription, der berettede, at Kongen havde nedlagt Grundstenen til den nye Bygning, som ved Statens, Københavns Kommunes og Landets Borgeres Bidrag opførtes for den danske Skueplads; den nævnedes til Slut Ministerens, Arkitektens og Murermestrene, Julius og Vilhelm Køhlers, Navne.

Derefter begav de tilstedeværende sig i Procession ned til Grundstenen, til hvilken der var gjort Plads i Prosceniumsmuren mellem Scenen og Tilskuerspladsen i Nærheden af Kongeløgens Plads. Foran Kongen bares paa røde Fløjlsputer Sølvpladen, Mønterne og den Hammer og Murske, hvormed Kongen skulde mure Stenen. Med Ordene: »Saa være da denne Grundsten lagt med Ønsket om en lang og lykkelig Fremtid for den danske Skueplads, som skal rejse sig over den!« forrettede Kongen den højtidelige Handling, og gjaldende Trompetfanfarer lød, idet Grundstenen langsomt sænkedes ned paa sin Plads. Til Slut udførte Solister og Kor til Akkompagnement af Blæseorkester og under Ledelse af Kapelmester Professor Paulli en Kantate, skrevet i Dagens Anledning af denne og Prof. H. P. Holst.

Af Byggearbejdets senere Historie kan følgende Data anføres: 31. December 1872 var der Rejsegilde paa Kontor- og Magasinbygningen, 14. Februar 1874 toges Kontorerne i Brug, 10. Marts 1874 hejstes Kransen paa Hovedbygningens Kuppel 11. Marts s. A. var der paa det gamle Teater en Slags »Rejsegilde-Forestilling« for de ca. 300 Arbejdere, der var beskæftiget ved Opførelsen af det nye, 5. Juni s. A. begyndte Nedrivningen af det gamle Teater, 1. September afleveredes Nybygningen, idet dog en Del af den indre Montering manglede, 19. September holdtes den første Læse-Prøve paa Teatret og 1. Oktober den første Sceneprøve, 11. Oktober gaves en privat Prøveforestilling, hvortil var indbudt alle, der havde medvirket ved Opførelsen, og den 15. Oktober fandt endelig den højtidelige Indvielsesforestilling Sted.

Den nye Bygning tilhørte, da den stod færdig, Staten, selv om Midlerne til dens Tilvejebringelse var kommet ogsaa andre Steder fra. Københavns Kommune havde, mod at faa det gamle Teaters Grund, afgivet et Stykke af Kongens Nytorv samt havde stillet et Beløb paa 250,000 Rdl. fordelt paa 5 Aar til Raadighed for Opførelsen, Staten ydede den tidligere militære Højskoles Grund og forskellige bagved liggende Arealer, og Regeringen bemyndigedes ved Loven om Teatrets Tilvejebringelse til, enten som Tilskud eller Laan af Sorø Akademis Midler at anvende indtil 220,000 Rigsdaler, fordelt paa 5 Aar, til Teatrets Opførelse. Mere end disse Beløb og de Summer, der indkom ved Realisation af Materialerne fra det gamle Teater, maatte det nye ifølge Loven ikke koste. Allerede paa Forhaand kunde det ses, at til kunstnerisk Udsmykning blev der ingen Penge indenfor Rammerne af de givne Bevillinger, og paa privat Initiativ begyndtes derfor en Indsamling i dette Øjemed, en Indsamling, der i Tidens Løb indbragte et saa betydeligt Beløb som 160,000 Kroner. For dette udsmykkedes bl. a. Kongelogens Salon og Publikums-Foyeren, der først kunde tages i Brug langt senere end selve Teaterbygningen.

Af mange Grunde, først og fremmest fordi det viste sig, at kun meget lidt af Materiellet fra det gamle Teater lod sig anvende i det nye, kunde Bevillingerne ikke holde, og da den nye Bygning stod færdig, og der var spillet en Sæson paa dens Scene, var Omkostningerne ved dens Opførelse og Udstyrelse naaet op paa ialt

Det kongelige Teater o. 1940.

664,281 Rdl. Overskridelserne var der skaffet Dækning for paa Konti: dels fra de Midler Sorø Akademi havde stillet til Raadighed, dels ved Indhug i den Reservefond, som Teatret i de sidste Aar i det gamle Hus havde sammensparet, bl. a. med Byggeplanerne for Øje. Da Forholdet kom til Rigsdagens Kundskab, rejstes der paa Folketingets Forlangende Rigsretssag mod C. C. Hall og hans Efterfølger som Kirke- og Undervisningsminister, Museumsdirektør, Kammerherre Worsaae, i hvis Funktionsperioder Overskridelserne var sket. Ved Dommen, der faldt i Efteraaret 1877 efter en bevæget Procedure, blev dog begge de Tiltalte pure frifundet; heller ingen havde sikkert ventet andet Udfald af denne Sag, der almindeligt opfattedes som en tom politisk Demonstration.

Der herskede, da det kongelige Teater i 1874 stod færdigt, almindelig Enighed om, at det var et baade værdigt og meget formaalstjenligt Hus, der nu var rejst til den danske Skueplads. Der var nok blandt nogle af de ældre Kunstnere — af hvilke ikke saa faa følte saa megen Sorg ved at se det gamle, minderige Teater falde, at de rejste udenlands for ikke at overvære dets Ud-

slettelse — en vis Opposition mod det nye, men det var alene dets Dimensioner og disses formodede Indvirken paa det rent kunstneriske, denne Opposition gjaldt. Mod Husets Indretning, der bl. a. byggede paa dybtgaaende Studier i Udlandet, rejstes der ingen virkelig Kritik. Indtrykket af Teaterbygningens gode Egenskaber befæstede sig i høj Grad, eftersom Tiden gik, og endnu den Dag i Dag regnes det kongelige for at være et aldeles udmærket indrettet Teater, der tilmed, takket være den Forudseenhed, der vistest ved dets Projektering, har været i Stand til uden mindste Vanskelighed at følge med i den rivende tekniske Udvikling paa Teateromraadet. I dets Indre er naturligvis i Tidens Løb foretaget en Del nødvendige Ændringer, som Tiden og Udviklingen har ført med sig, ligesom dets Udsmykning og dets kunstneriske Samlinger stedse er øget, men en Beskrivelse af Teatret, som det ser ud i Dag, vil dog i alt væsentligt ogsaa blive en Skildring af det, som det præsenterede sig ved Indvielsen i 1874.

Motivet til Bygningens Ydre fandt dens Arkitekter, V. Dahlerup og O. Petersen, i det italienske Renaissance-Motiv, der er karakteristisk for Sapienza i Napoli. Selv om Opførelsen skulde fremskyndes det mest mulige, gik man denne Gang, belært af Erfaringen med de tidligere Teatres Skæbne, omhyggeligt til Værks. Det mærkedes stadig paa Grunden, at den var opfyldt og noget sumpet — hvilket til den nyeste Tid har gjort sig gældende saa stærkt, at Teatret har maattet lønne en særlig Funktionær, den berømte Grundvandspumper, til at holde Vandet borte fra Kældrene — og for ikke at risikere noget, blev der forud for Opførelsen foretaget et omfattende Piloteringsarbejde. Som Grundlag for hele Bygningskomplekset nedrammedes med Damphamre omtrent 6000 Pæle; over disse Pæle støbtes et Lag Beton, og paa dette hviler Murene, som for Facadens og den underste Del af Sidefacadernes Vedkommende er beklædt med svenske Sand- og Kalksten.

Teater-Komplekset paa Kongens Nytorv falder i to Hoved-Af-snit, der er forbundet med hinanden ved de to Overgange i Kolonnaden: den egentlige Teaterbygning og Magasinbygningen; af disse er atter Teaterbygningen delt i to skarpt adskilte Dele: Forhuset med Tilskuerpladsen, og Scenehuset. Hele Komplekset er 115 Meter langt, og den egentlige Teaterbygning er 75 Meter

lang og 46 Meter bred paa det bredeste Sted. Indenfor Hoved-Bygningens Ydermure løber omkring Scenen og Tilskuerpladsen en meget tyk Mur, som rager et godt Stykke op over den Del af Bygningen, der ligger udenom; over denne Mur, der i Overensstemmelse med Tilskuerpladsens Form er cirkelrund ud mod Facaden, er det høje Kuppeltag spændt. Bygningens to Dele, Scene og Tilskuerplads, er adskilt fra hinanden ved en ligeledes meget tyk Mur, Prosceniumsmuren, der gaar helt op under Taget, og ligesom Prosceniumsaabningen om Natten og i Faresituationer er lukket med et Jerntæppe, saaledes er alle Døraabninger i Murene omkring Scenen forsynet med svære Jerndøre. Hovedbygningen er paa begge Sider af Prosceniet delt i 6 Etager, dog saaledes at alle større Lokaler gaar gennem to Etager.

FORHUSET OG DETS INDRETNING

Teatrets Hovedindgang mod Kongens Nytorv flankeres af de to store Bronzestatuer af Oehlenschläger, til venstre, og Holberg, til højre. Statuen af Oehlenschläger, der skyldes H. V. Bissen, afsløredes paa Sect. Annæ Plads i 1861, men flyttedes til Teatret paa Aabningsdagen, den 15. Oktober 1874; Holberg-Statuen, et Værk af Billedhuggeren Th. Stein, afsløredes Aaret efter, den 31. Oktober 1875, og bekostedes af Indsamlingen til Teatrets kunstneriske Udmykning.

Højt over Indgangen, omtrent ved Facadens øverste Kant, sidder en Bronzeplade, der minder om, at Bygningen rejstes i Kong Christian den Niendes Regeringstid til Bolig for den danske Skueplads. Øverst oppe, paa Frontispicen, staar den mægtige Frontalgruppe, der er et saa karakteristisk Træk i Teatrets Silhuet. Og saa den er bekostet af Kunst-Indsamlingen, udførtes i Zink efter Model af Billedhuggeren F. E. Ring og opstilledes i 1878; den forestiller Apollo med Thalia og Melpomene samt Pegasus ved Hippokrenes Kilde. Frontispicen flankeres af de klassiske Trefødder, fra hvilke paa store Aftener Festblussene flammer; i gamle Dage var det »rigtig« Ild — nu frembringes en langt større Virkning ved Damp, belyst af røde og gule Lamper i Skaalenes Bund.

Den eneste kunstneriske Udsmykning af Forsalen — gennem hvilken Størstedelen af Teatrets Publikum med Undtagelse af det kørende passerer, og hvor de mange, der ofte venter paa Billetsalgenes Begyndelse, tager Opstilling — er Billedhuggeren, Prof. C. C. Peters' hvide Marmorstatuer af Johannes Ewald og Joh. Herm. Wessel. Fra Forsalen fører Døre ind til Gangene foran Billetsalgene: til højre det daglige, til venstre Abonnementskontoret, og herfra gaar Trapperne op til Balkonen og videre op; gaar man fra Forsalen lige frem, kommer man ind i Parterregangen, hvis fornemste Prydelse er Billedhuggeren Holger Wederkinchs yndefulde Statue af den altfor tidlig afdøde Skuespillerinde Ella Ungermann, og hvis Vægge er dekoreret med 5 store Billeder med Scener fra Holbergs Komedier; de er udført efter Udkast af Professor Hans Tegner. Fra Parterregangen fører i begge Sider Trapper op til Parkettet, og midtfor er Indgangen til Parterrets Publikumsgarderober, hvorfra Trapper fører op til selve Parterret.

TILSKUERPLADSEN

Tilskuerpladsens Gulv ligger i Niveau omtrent med Teaterbygningens 2. Etage; efter en Ombygning for nogle Aar siden skraaner det ikke mere jævnt ned mod Rampen, men i Afsatser, en for hver af Stolerækkerne, og under disse Afsatser eller Trin er Varmeledningerne anbragt. Enestaaende festligt tager det store Rum sig ud, navnlig naar alt Lyset er tændt; det straalere i hvidt og Guld, og Baggrunden dannes af det dybrøde Tapet med de gyldne Stjerner. Det er en Gentagelse af det Tapet, Teatret havde ved Indvielsen i 1874; ved en Restaurering umiddelbart efter Aarhundredskiftet afløstes det af et grønt, men ved Reparationen i 1929 kom det røde, der er langt smukkere, tilbage.

I Loftet hænger den mægtige, gyldne Lysekrone, der oprindelig var indrettet til Gasbelysning og ligesom sin Forgænger blev trukket op gennem en Lem i Loftet, naar Spillet skulde begynde. Denne Manøvre er forlængst afskaffet, efter at Teatret fik elektrisk Lys, men Kronens Hejseværk eksisterer endnu, og om Sommeren, naar den skal vaskes, pudses og efterses, hejses den ned paa Gulvet. Om-

kring Aabningen i Loftet ovenover den er den klassiske Loftdekoration: de ni Muser, grupperet; de er tegnet af Constantin Hansen og udførtes bl. a. af Carl Aagaard og V. Fristrup. De omgivende Dekorationer er malet af forskellige Malere efter Udkast af den ene af Husets Arkitekter, V. Dahlerup, og Prosceniets Udsmykning skyldtes Fristrup. Det var ogsaa denne, der sammen med Maleren L. Prior havde smykket Balkonens Yderside med Portrætmedailloner af Sofokles, Eurypides, Aristofanes, Menandros, Shakespeare, Calderon, Corneille, Molière, Schiller, Gluck, Mozart og Cherubini, samt, midt for Scenen, med Gengivelser af den tragiske og den komiske Maske.

Tilskuerpladsens Loft har i de seneste Aar været underkastet en gennemgribende Restaurering. Den ydre Foranledning hertil var den Kalamitet, som indtraf en Aften umiddelbart før Forestillingen den 13. December 1938. Et Stykke af Loftets cirkelrunde Gesims faldt ned paa Grænsen mellem Tilskuerpladsen og Orkestergraven, og det viste sig, at betydelige Dele af Loftets Kalkpuds var gaaet løs. Aftenens Forestilling maatte aflyses, og der kunde først spilles paa Teatret tre Dage senere, da man som rent midlertidig Foranstaltning havde faaet underspændt hele Loftet med et Staaltraadsnet, der forebyggede yderligere Nedstyrtning. I flere Tempi har man derefter taget Restaureringen og den kunstneriske Ny-Gengivelse af Loftets forskellige Udsmykninger, der ikke godt kunde vente længere, fordi den Slags Arbejder er en Kunst, hvis Udøvere bliver færre og færre for hver Dag, der gaar. Som et Kuriosum kan iøvrigt i denne Forbindelse anføres, at en af de Malersvende, der var med til at udføre Dekorationsarbejdet paa Loftet i 1874, siden drev det vidt. Det var Jens Jensen, Maleren og Fagforeningsformanden, der senere blev Københavns Finansborgmester og paa sine gamle Dage Byens Overpræsident.

Antallet af Pladser i Tilskuersalen har varieret noget i Tidens Løb. Indtil for faa Aar siden var der ialt 1683; men dette Tal gik en Del ned, efter at de gamle Stole paa Balkonen og i Etagerne i 1941 afløstes af nye. Kort i Forvejen var de to nye Rækker i 1. Parket paa den bevægelige Del af Orkestergravens Gulv blevet indrettet; regnes disse med, er der nu Plads til ialt godt 1500 Mennesker i det kgl. Teater.

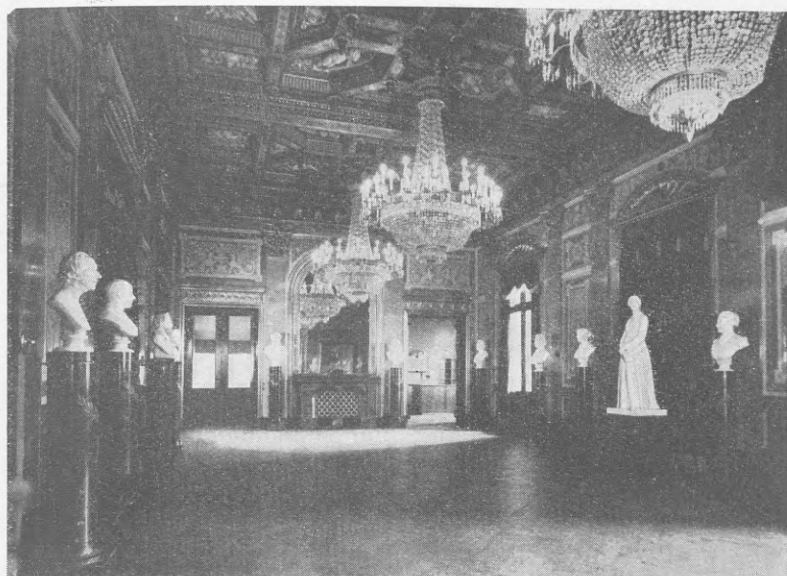

FOYEREN OG KONGELOGENS SALON

Teaterbygningens 3 Etage, i Niveau med Tilskuerpladsens Balkon, rummer de fleste af Husets større Lokaler udenfor Scene og Tilskuerplads: Tilskuerfoyeren, Balkonfoyeren, Kongelogens Salon og, bag Scenen, Skuespillerfoyeren; af disse er de to første lige saa kendte af Publikum som de to sidste ifølge Sagens Natur er lukket Land. Da Teatret indviedes i 1874, manglede endnu en Del af Pengene til Udsmykningen, og som Følge deraf holdtes selve Tilskuerfoyeren en Aarrække helt lukket, medens den halvrunde Balkonfoyer blot midlertidigt gjordes i Stand og maledes op. Først efterhaanden som Midler skaffedes til Veje ved Indsamling og som Udbytte af Koncerter og Forestillinger — Staten ydede fremdeles ikke noget til disse Formaal, og Rigsdagen forkastede et Forslag om en afsluttende Bevilling — kunde Udsmykningen gøres færdig; paa Kongens Fødselsdag den 8. April 1883 kunde endelig Tilskuerfoyeren og Sidekabinetterne aabnes for Publikum.

Karakteren af disse Lokalers Udsmykning er den samme som Tilskuerpladsens: det er rig Anvendelse af Forgyldning, Søjler og Draperier, der præger dem. Balkonfoyerens Loft er dekoreret med Genie-Figurer af Otto Bache, og Tilskuerfoyerens Loft er kunstfærdigt kassetteret og rigt forgyldt; i dette Rum staar svære Marmorkaminer med Spejle, og fra Loftet hænger tre pragtfulde Prisme-Lysekroner ned. Baade fra Tilskuer-Foyeren og de to tilstødende Sidekabinetter er der Adgang til Loggiaen ud mod Kongens Nytorv; ogsaa dennes hvælvede Loft er rigt smykket, med gyldne Dekorationer, der ved festlige Lejligheder belyses af Projektører ved Søjlernes Fod.

Tilskuerfoyeren og den runde Balkon-Foyer har fra første Færd været anvendt til Placering af en Række af de rige Kunstskatte, Teatret ejer. Anbringelsen af disse mange Malerier og Buster af store afdøde Scenekunstnere, Forfattere og Komponister er ikke saa permanent, at der kan tales om en egentlig fast Udsmykning efter en bestemt Plan; i Overenstemmelse med Rummenes Karakter har Balkonfoyeren navnlig været anvendt til Ophængning af Malerier, medens Busterne især opstilledes i Tilskuerfoyeren og i Sidekabinetterne, indtil der i 1930 indrettedes Bar i disse; tolv af

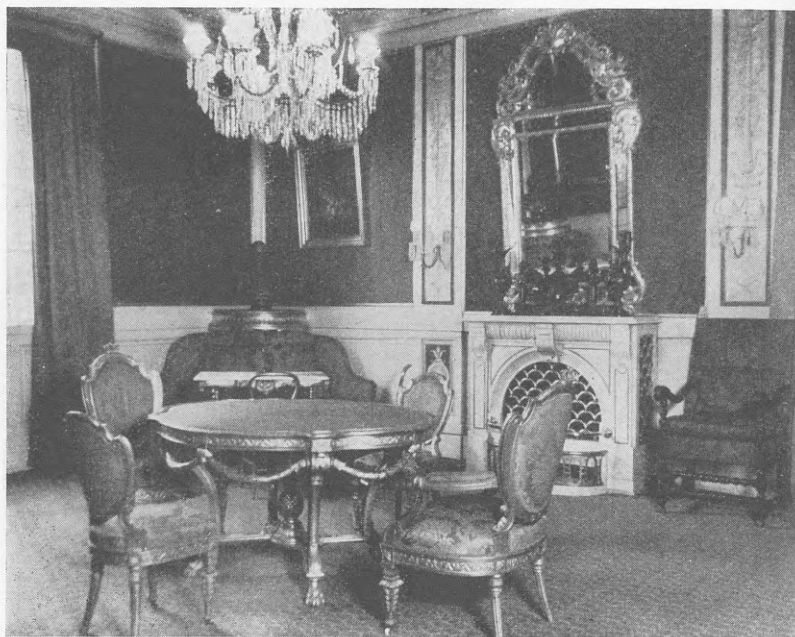

Tilskuerfoyeren. Til højre Bissens Statue af Johanne Luise Heiberg.

Busterne skænkede Brygger I. C. Jacobsen ved Foyerens Indvielse, og adskillige andre er siden kommet til — saa mange, at Busterne nu har maattet fordeles og er rykket ogsaa andre Steder hen. Helt permanent kan vist kun et Par berømte Kunstværker siges at indgaa i Tilskuerfoyerens Udsmykning; det ene er den Kopi af Bissens Marmorstatue af Johanne Luise Heiberg, der skænkedes Teatret i 1892, og som staar foran et af Foyerens Vinduer ud mod Loggiaen, det andet er det Marmor-Basrelief: »Ophelia«, som den store franske Skuespillerinde Sarah Bernhard selv udførte og skænkede Teatret — som et Udtryk for de taknemlige Følelser, hvormed hun mindedes sit Ophold i København i 1880. Det er anbragt paa en mørk Marmor-Repos, vis a vis Statuen af Johanne Luise Heiberg.

Ogsaa i 2. Etages Rundgang, der ligger umiddelbart over Balkonfoyeren og har dennes halvrunde Form, men paa hvis Udstyr der ikke er ofret nær saa meget, er anbragt en Del af Teatrets Kunstværker. Det er baade Buster og Malerier, der findes her, men de skiftes af og til, og kun F. C. Lunds Frise af danske

Interiør fra Kongelogens Salon. I Hjørnet til højre fører Døre ind til Kongelogen og til dens særlige Trappeopgang.

Nationaldragter er fast ophængt i Rundgangen. Fra denne er der Opgang til Teatrets Konditori-Lokale, i hvilket der er Servering i den store Mellekraft; det ligger ovenover Tilskuerfoyeren og anvendtes i gamle Dage ogsaa til et andet Formaal: det var her, Teatrets Loge-Auktioner fandt Sted, indtil man i 1930 indførte Abonnementssystemet.

I Balkon-Etagen ud mod Tordenskjoldsgade og i direkte Tilslutning til Kongelogen ligger den kongelige Salon, i hvilken Kongefamilien opholder sig i Pauserne under Forestillingen. Til Kongelogens Salon fører en bred, tæppebelagt Trappe op nede fra den særlige Tilkørsel i Tordenskjoldsgade, der med Porte kan lukkes helt til, saa Træk undgaas og Regn holdes ude. Salonen er et af de smukkeste og rigest udstyrede Rum i Teatret; dens Udsmykning, i hvilken bl. a. indgaar et Loftsmaleri af C. F. Aagaard, blev færdig i 1881 og bekostedes som nævnt af Indsam-

lingen til den nye Teaterbygningens Udstyrelse. Kongeværelset, der har halvt hvælvet Loft, har røde Silketapeter og er smykket med Malerier og et stort Spejl over Kaminen. Møblerne er i Louis-seize-Stil, og i Loftet hænger en elegant Prisme-Lysekrone; paa den anden Side Trappen findes et Værelse, hvori den kongelige Betjening kan vente, hvis den ikke benytter den Loge paa Galleriet, der er til Raadighed for Hoffunktionærerne. Fra dette Gennemgangsværelse er der Adgang til den Korridor, der fører til Kongelogen i Teatersalen i Statsradiofonibygningen, den tidligere »Nye Scene«. Kongelogen med tilhørende Lokaler staar hver Forestillingsaften Aaret rundt parat til at modtage de kongelige Gæster, der til daglig kommer uanmeldt; kun ved særlige Lejligheder, Galla- og Festforestillinger o. l., modtages de kongelige af Teatrets Chef og øverste Embedsmænd m. fl.

AKROPOLIS-FORTÆPPET

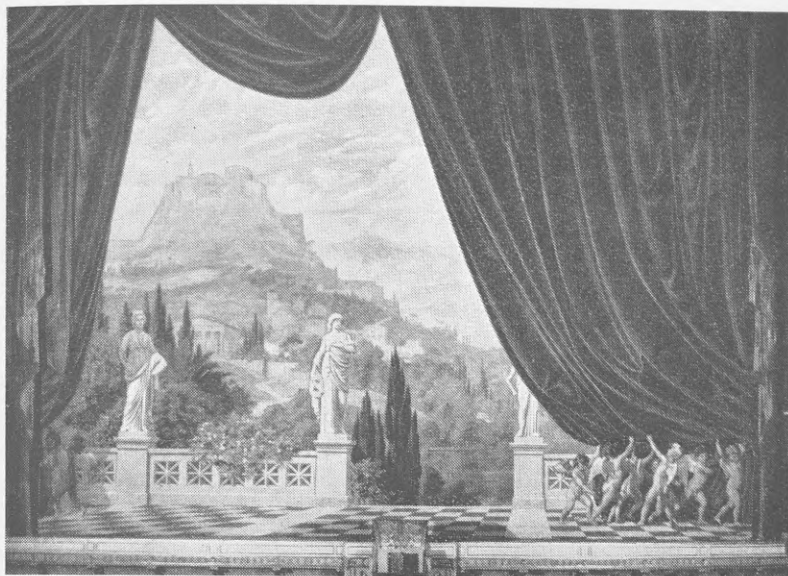
Gennem adskillige Generationer er det kongelige Teaters Publikum blevet budt Velkommen til Forestillingerne i det gamle Hus af det saa kendte og populære Billede paa Fortæppet: Akropolis-Borgen, der kommer til Syne ved, at vingede Genier drager et tungt Draperi-Tæppe til Side. Dets Oprindelse fortaber sig i Mørket, men det er i og for sig meget naturligt, at det er et græsk Motiv, der er valgt; det er jo den almindeligt herskende Opfattelse, at den dramatiske Kunst har sit Udspring i det klassiske Grækenland, og Verdens ældste Scene, Dionysos-Teatret, laa netop paa Sydsiden af Akropolis-Klippen. Selv om det saaledes er Erin dringer fra en fjern Fortid, fælles for al Verdens Teatre, der levendegøres paa det kongelige Teaters Fortæppe, er dette dog særegent for den danske nationale Scene, og endda i saa høj Grad, at der næppe findes Mage til det noget andet Steds i Verden.

Om Fortæppet i det første kongelige Teater, Komediehuset af 1748, haves ingen Oplysninger udover den ene, at det formentlig maa være malet af Jacopo Fabris, der havde udført alt Dekora tions-Inventaret. Ombygningen 1774, som jo var af meget gennemgribende Karakter, har ganske utvivlsomt foruden meget andet

ogsaa krævet et nyt Fortæppe. Da det fra bevarede Arkivalier vides, at Teatrets første egentlige Embedsmand i Teatermaler-Chargen, Peter Cramer, som havde sin Glansperiode fra midt i 1760'erne til nogle Aar før sin Død i 1782, malede et Fortæppe, der var i Brug til langt ind i det 19. Aarhundrede, ligger det nær at antage, at det netop skete i Forbindelse med den store Harsdorffske Ombygning.

Om Udseendet af Cramers Fortæppe er kun bevaret meget faa og meget vage Oplysninger, men dog tilstrækkeligt til, at man med Grund kan antage, at det i sin kunstneriske Komposition har ligget ret nær op ad det nuværende. Navnlig er det sandsynligt, at Motivet med Draperitæppet, der af Genierne drages til Side, er dukket op, da Cramer malede sit Fortæppe; det er forøvrigt ogsaa anvendt paa Bagsiden af flere af Teatrets Billetter fra denne Tidsperiode. Om det Billede, der paa Cramers Maleri kom til Syne bag Draperitæppet er det derimod næppe muligt at fastslaa noget sikkert, men naturligvis er den Mulighed ingenlunde udelukket, at det kan have været det berømte græske Landskab, og at dette saaledes maaske har figureret paa Fortæppet fra Teatrets allertidligste Dage.

Først ved Tæppets Fornyelse i 1826 findes imidlertid visse positive Oplysninger om det. Til den daværende Teatermaler A. W. Wallich, hvem det overdroges at udføre det nye Fortæppe, skrev Direktionen: »Den paa det forrige Tæppe af Cramer saa heldigen udførte og almindeligen yndede Idee følges ved det nye uden slavisk at copieres. Til Fond maa males en skøn romantisk vue, ikke hentet fra nogen bestemt Egn, enten i Fædrenelandet eller Udlandet.« Resultatet af denne skriftlige Ordre, der viser den utvivlsomme Forbindelse mellem det gamle og det nye Fortæppe, blev altsaa Akropolis-Tæppet. Det faar saa staa hen, om dette har været en nøje Gengivelse af Cramers Tæppe eller blot en Variation af det, udtænkt af Wallich eller hans Medhjælper ved Tæppets Tilblivelse, Figurmaleren, Professor J. L. Lund. Dennes Andel i Tæppet af 1827 var under alle Omstændigheder ikke ringe; han, der ved den Tid havde en Del Arbejde ved Teatret, udførte Statuerne og Genierne paa det og var i det hele behjælpelig med dets Maling.

Det nuværende Akropolis-Fortæppe, malet af C. F. Aagaard og Otto Bache. Fot. før Rampens Ombygning 1930.

Wallichs og Lunds Akropolis-Tæppe var i Brug en Menneskealder; saa maatte det kasseres. Ikke fordi det var slidt op, men fordi det var blevet for lille. Ved Scenens Ombygning i 1857 ændredes der nemlig ogsaa paa Sceneaabningens Størrelse, og dette nødvendiggjorde Anskaffelsen af et nyt og noget større Fortæppe. Der synes ikke at have hersket mindste Tvivl om, at det var Akropolis-Motivet, der skulde gentages, og denne Opgave overdroges C. F. Christensen, der paa det Tidspunkt var Teatermaler, og som iøvrigt havde været Elev og Medhjælper paa Malersalen, da det forrige Tæppe blev til. Han løste Opgaven ved at udføre en tro Kopi af Wallichs og Lunds Tæppe i det nye Format, og dette Tæppe var i Brug, indtil det gamle Teater i 1874 maatte vige for den nye Bygning.

Forholdene i denne var jo paa alle Omraader langt større, og kun meget lidt af Materialet fra det gamle Hus lod sig anvende. Fra første Færd anskaffedes da et nyt Fortæppe, og ogsaa denne Gang blev det Akropolis-Motivet, der gik igen, selv om der ogsaa

forelaa andre Forslag. Arbejdet deltes nu, ligesom Tilfældet havde været i 1827, mellem en Landskabsmaler og en Figurmaler: C. F. Aagaard, der fik Arbejdet overdraget, engagerede Otto Bache til at male Figurerne. De to Kunstnere var ret frit stillet overfor Opgaven, men løste den i nær Tilknytning til det givne Forbillede, Christensens Tæppe fra 1857. Som et Kuriosum kan nævnes, at Bache som Modeller til en Del af Genierne — Englene, som de oftest kaldes — anvendte sine egne Børn, der dengang var i Alderen fra 3 til 8 Aar.

Siden det nuværende Teaters Indvielse er Akropolis-Fortæppet ikke rørt paa anden Maade end ved at Farverne paa det er frisket op hist og her, hvor det i Tidens Løb blev nødvendigt. Det er slidt nu, men ikke paa nogen uskøn Maade; det er blevet mere douce i Farverne, end det nok oprindeligt har været, men naar Tilskuerpladsens og Rampens mange Lys kaster deres Straaler paa det, ser det baade smukt og festligt ud den Dag i Dag.

Heller ikke Reglementet, hvorefter Fortæppet betjenes, er der i Tidens Løb sket nævneværdige Forandringer med. Det er maaske det strengeste og fornemste Tæppereglement i Verden, og det gaar som vel almindeligt kendt ud paa, at naar Akropolis-Tæppet er faldet og har sat Slutstenen paa et Skuespil, en Opera eller en Ballet, saa hæver det sig ikke mere — med andre Ord: Fremkaldelser er ikke tilladt paa det kongelige Teater, uanset hvor stærkt Bifaldet end maatte være. De er forbeholdt de sjældne Lejligheder, da en af Teatrets Kunstnere har Jubilæums- eller Afskedsforestilling, fremmede Kunstnerses Gæstespil paa Teatret og Premierer, ved hvilke Publikum ønsker at fremkalde Forfatteren til det nye Stykke, hvis det da er blevet Sukces.

Fortæppet, som nu er et Par Menneskealdre gammelt — dets Forgænger fra 1857 solgtes ved Aarhundredskiftet til Etablissementet Vennelyst paa Amager som gammelt Lærred — kunde fortælle adskillige Afsnit af Teaterhistorien, om det ellers havde Evnen til at berette, hvad det havde set og oplevet som »Dække« mellem de to saa skarpt adskilte Dele af det gamle Hus: Scenen og Tilskuerpladsen. Det berømte Maleri af Akropolis-Borgen, der kommer til Syne bag det røde Forhæng — vel et af Danmarks populæreste Billeder overhovedet — som mange danske Børn ken-

der fra deres kæreste Legetøj: Dukketeatret, er for det kgl. Teaters Publikum Indbegrebet af Tilskuerpladsens Stemning. Sammen med det store Lyd-Virvar nede fra Orkestergraven, hvor Instrumenterne prøves, og med den jævne, stadige Støj fra Tilskuerpladsen, hvor festklædte Mennesker samles under Snakken og Latter, stemmer det gamle Fortæppe Sindet med Forventning mod det Øjeblik, da der bliver mørkt i Salen og det med en sagte Susen forsvinder til Vejrs — for at Spillet kan begynde.

SCENEHUSET, SKUESPILLERFOYEREN OG MALERISAMLINGEN

Bag Prosceniumsmuren, i Scenehuset udenom Scenen, grupper sig de talrige mindre Lokaler, der er nødvendige i Teatrets daglige Drift, først og fremmest Paaklædningsværelserne. Teatrets førende Kunstnere har de største, og de almindelige Værelser deles som Regel af en Skuespiller og en Operasanger, idet det jo er sjældent, at de to Kunstarter er i Ilden paa samme Aften. Paaklædningsværelserne er fordelt paa alle Etagerne (Balletten har sine egne i de øverste) og som Hovedregel er Damernes i Kongesiden og Herrernes i Damesiden; et særligt Værelse ved Siden af Skuespillerfoyeren er forbeholdt gæstespillende Kunstnere. Hertil kommer saa en lang Række andre Rum, for Teaterlægen, Rekviritør, Frisører, Maskinfolk, Musikere og Belysningsfolk, endvidere Kantine osv., et helt Virvar af lange Gange med et Utal af Døre, forekommer det den udenforstaaende, som kan have vanskeligt ved at orientere sig. Adgangen til denne Del af Bygningen sker gennem den Dør ud mod Kolonnaden i Heibergsgade, der kort og godt kaldes Scene-Indgangen. Den er fornylig (i 1942) flyttet i Forbindelse med Indretning af en ny Portnerloge — det Naaleøje, gennem hvilket alle, der har Ærinde i denne Del af Huset, maa passere —, og Teatrets oprindelige Sceneindgang lidt længere inde i Kolonnaden, gennem hvilken alle de store og berømte Kunstnere i de to sidste Menneskealdre har gaaet ud og ind, er lukket for fremtidig alene at anvendes til Materiel-Transporter.

Det største Lokale i Scenebygningen udenfor selve Scenen er

Skuespillerfoyeren. Den ligger umiddelbart bag Scenen med Vinduer ud mod Kolonnaden, i Niveau med Balkon-Etagen i Forhuset. Den var tidligere uhyre spartansk udstyret, men Dr. Mantzius gjorde den i sin Direktør-Periode til et meget smukt og fornemt møbleret Rum, til hvilket Skuespillerne, naar de under Forestillingen ikke er paa Scenen, kan trække sig tilbage; her hænger Repertoire-Lister, Opslag om Prøver og andre Meddelelser til det kunstneriske Personale, og her holdes ogsaa Læseprøver. Foyeren benyttes meget af Kunstnerne, der ofte samles her, navnlig naar de er flere, end de ofte snævre Paaklædningsværelser kan rumme.

Skuespillerfoyeren er tillige Hjemsted for en ikke ringe Del af Teatrets store og meget kostbare Malerisamling paa henvend 100 Billeder; den er et af de betydeligste eksisterende danske Portrætgallerier, men er blot ikke særlig kendt, fordi den hænger saa spredt og fordi den kun delvis er offentlig tilgængelig. Der er prægtige Portrætter imellem, af baade kendte og ukendte Kunstnere, og alle Perioder i Teatrets næsten 200-aarige Historie er repræsenteret. Et af de allerældste Billeder er Pilos Portræt af Holberg-Skuespillerinden Utilie Lenkiewitz, og blandt de mest berømte af de øvrige kan nævnes Vigilius Erichsens Portræt af Christoffer Rose, C. A. Lorentzens af A. G. Gielstrup, Eckersbergs af H. C. Knudsen, David Monies' af Frydendahl og af Lindgreen, Gertners af Mich. Wiehe og Marstrands af Johanne Luise Heiberg; af det sidste ejer Teatret en af Fr. Henningsen udført Kopi — Originalen hænger paa det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg Slot. De fleste af disse Billeder findes i Skuespillerfoyeren og er derfor utilgængelige for Publikum; bedre kendt af dette er nyere Erhvervelser som Rosenstands Maleri af Niels Juel Simonsen i Marsk Stigs skinnende Rustning, P. S. Krøyers Pastel af Herold som Turiddu, Jul. Paulsens Maleri af Betty Hennings og af Emil Poulsen som Hamlet samt Willumsens ejendommelige Komposition af Johannes Poulsen, der i Fantasien ser sig selv som Kong Henrik den Ottende i Cant, Kunstværker, der i de senere Aar har været ophængt i Balkonfoyeren. Men ogsaa andre Steder i Teatret er Malerier anbragt: Balletten har Portrætter af sine Koryfæer, Kapellet af sine, hængende i deres respektive Lokaler. Maleri- og Skulptursamlingen forøges nu

Interiør fra Skuespiller-Foyeren. Midt for i Baggrunden Kopien af Marstrands Johanne Luise Heiberg-Billede.

saa godt som udelukkende ved Gaver; ved en stor Kunstners Afgang eller ved en anden Lejlighed skænker Venner og Beundrere hans Portræt, en Buste eller et Rollebillede til Teatret, der opbevarer Kunstværket til hans Død, hvorefter det hænges offentlig frem.

Af større Lokaler i Scenebygningen skal her endnu blot nævnes Balletten og Kapellet. Balletten har en i det store og hele ret afsondret Domæne i Bygningens 4. Etage (5. Stokværk), svarende til Tilskuerpladsens 2. Etage. Her, paa den saakaldte »Balletgang«, ligger, svarende til Skuespillerfoyeren og nøjagtigt ovenover denne, Balletfoyeren eller den lille Dansesal, der oprindeligt var Ballettens Samlingssal, men nu for det meste bruges til Undervisning. Ud mod Kongens Nytorv, højt oppe over Forsalen inden for Tilkørselen, ligger Ballettens store Prøvesal, og ind imellem findes de mange Paaklædningsværelser for Danserne og Danserinderne — og for Børnene. Disses Skolelokaler, i hvilke den almindelige Skoleundervisning finder Sted, er fornyligt indrettet i

en tilbygget Etage ovenover den lille Dansesal. Kapellet har sin Foyer i et Lokale i Stuen umiddelbart til højre for den Indgang mod Holmens Kanal, som anvendes af det kørende Publikum.

KONTOR- OG MAGASINBYGNINGEN

Magasinbygningen, der ligger paa den anden Side af Heibergsgade, og til hvilken der er Forbindelse gennem »Overgangene« i Kolonnadens Bygninger, er indrettet til højst forskelligartet Anvendelse. En Del af Stue-Etagen ud mod Holmens Kanal er lejet ud til Butik og Restauration, og i Etagen oven over ligger Teatrets Bureau og Teaterchefens og Teatersekretærens Kontorer. Ovenover disse er Økonomikontorerne og de omfattende Møbelmagasiner installeret, og øverst i denne Del af Bygningen findes den store Prøvesal, der har saadanne Dimensioner, at den kan tage det forstærkede Kapel og Kor og altsaa kan anvendes til fuldstændige Opera-Prøver.

Iøvrigt er Størstedelen af Magasinbygningen, som Navnet angiver, indrettet til Magasiner, hvori opbevares Dekorationsmaterialer, Tæpper og Kulisser til en Snes af de løbende Forestillinger. Hele Teatrets øvrige store Dekorationsmateriale opbevares i en Bygning paa Holmen, med hvilken Forbindelsen opretholdes af den store hestetrukne Kulisse-Transportvogn, der er et saa karakteristisk Træk i Gadebilledet paa Christianshavn og i Holmens Kanal. Ovenover Magasinerne mod Heibergsgade findes i Tag-Etagen Teatrets Malersal; umiddelbart op til den er Herre-Skræddersalen og, mod Tordenskjoldsgade, Snedkersalen. Endelig har ogsaa Operakoret sin Syngesal i Magasinbygningens Fløj mod Tordenskjoldsgade.

Under hele Teaterkomplekset strækker sig en dyb Kælderetage. Den er under det egentlige Teater stærkt præget af Bygningens Anvendelse. I Forhuset, under Tilskuerpladsen, hvor Varmeledningerne til Fjernopvarmningen fra Gothersgade-Stationen munder ud, er der Magasiner for »Kældertøj«, d. v. s. Dekorationsgenstande, Opbygninger, Søjler og lignende Effekter, som fordi de fylder for meget ikke lader sig opbevare i Magasinet. Under Sce-

nen optager en Del af dennes Mekanik, som det senere skal ses, megen Plads, men under Scenehusets tre Fløje er i Kælderrum-mene bl. a. installeret en Transformatorstation — Teatret faar af Hensyn til sit store Lysforbrug Strømmen leveret som højspændt Strøm — og Akkumulatorbatterierne til Nødbelysningsanlægget; endvidere rummer Kælderen Glas- og Lampemagasiner, og endelig findes her ogsaa et Pumpeanlæg, hvormed Sprinkleranlæggets Virkning i Brandtilfælde kan forstærkes, samt det hydrauliske Anlæg, ved hvilket Jerntæppet bevæges op og ned.

NYE SCENE 1931—1933

En Gennemgang af de Bygninger, der rummer eller har rummet den danske Skueplads, kan ikke afsluttes uden en Omtale af den Scene, der — omend i et Forhold til Teatrets Historie saa kort Spand af Tid som blot to Aar — en Overgang var nært knyttet til det kongelige Teaters: Stærekassen. Dette Teater i den gamle Radiofonibygning, der i Dobbeltscene-Perioden 1931—33 officielt hed Nye Scene, var jo desværre ikke nær saa populært som dets folkelige, aldrig udryddede Betegnelse kunde lade formode; det er en kendt Sag, hvorledes Nationalscenen af Forholdene blev tvunget til efter en alt for kort Prøvetid at slippe den værdifulde Tilvækst, for hvilken den og den danske dramatiske Kunsts Venner havde kæmpet gennem mere end en Menneskealder. Men de to Sæsoner, i hvilke Nye Scene virkede, er ligefuldt et Kapitel i det kgl. Teaters Historie, og de ydre Rammer om dets Forestillinger her hører derfor med i Billedet af Teatrets Tilværelse paa Kongens Nytorv.

Nye Scenes Historie tog sin Begyndelse den 31. Marts 1928, da det ved Lov bestemtes, at der skulde opføres en Bygning til Brug for Statsradiofonien og Det kgl. Teater; allerede under Folketingsforhandlingerne om Projektet fik Bygningen i et Indlæg af Fru Elna Munch sit Øgenavn: »Stærekassen«.

Arbejdet overdroges til Arkitekt Holger Jacobsen. I Februar 1929 paabegyndtes Nedrivningen af Ejendommene paa Hjørnet af Tordenskjoldsgade og Heibergsgade, som Staten allerede gen-

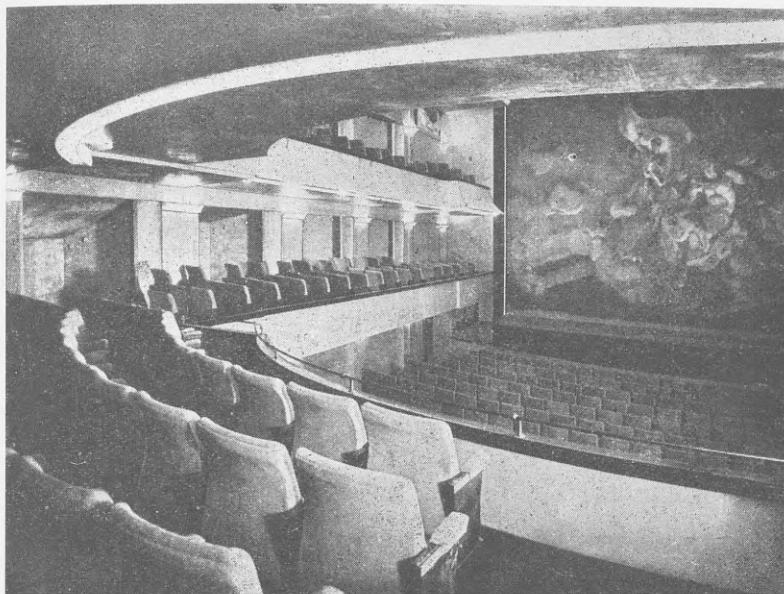
nem en Aarrække havde ejet, og snart efter Opførelsen af den nye Bygning, til hvilken Grundstenen nedlagdes uden Højtidelighed af nogen Art; den 13. August 1930 var der Rejsegilde.

I Løbet af Foraaret 1931 fuldførtes Bygningen: Scenen riggedes til og Prøverne begyndte, og fra 1. Juli 1931 overtoges den nye Scene ved Lejemaal hos Statsradiofonien af Institutionen Dobbeltscenen. Den 28. August 1931 indviedes Nye Scene, som den officielle Betegnelse blev, ved en Festforestilling, der overværedes af Kongeparret og af en Række af Rigets øverste Embedsmænd og andre indbudte. Og derefter begyndte det daglige Arbejde; Teatret spillede de seks Dage af Ugen, den syvende, Torsdag, brugte Radiofonien Teatersalen til Symfonikoncert.

Det nye Teaters Udseende og Indretning skildrede Arkitekt Holger Jacobsen selv i omtrent følgende Ord: »Dobbeltscenens Problem blev løst ved, at Statsradiofonien byggede sin Teaterbygning tværs over Tordenskjoldsgade og paa to Grunde, Tordenskjoldsgade 5 og Heibergsgade 7; Scenen er lagt i 2. Sals Højde, der svarer til Balkonhøjde i det kgl. Teater, og den har en Underetage, saaledes at Hvælvingen over Tordenskjoldsgade føres over i Højde med det kgl. Teaters nedre Gesims. Scenehuset hæver sig som en taarnagtig Bygning, og Tilskuerpladsen med Studieafdelingen er bygget som et tilstødende Hus. Denne Bygning deles i Højden i 2 Afdelinger; den ene Afdeling indeholder Tilskuerrum, alt til Teaterpublikums Brug; den anden indeholder Radiofoniens forskellige Studier, hvortil Publikum ikke har Adgang.

Indgangen til Teatret er fra det hvælvede Gaderum i Tordenskjoldsgade (senere dekoreret med Ejnar Niensens Mosaiker). Garderoben for det Publikum, der søger Parket og Balkon-Pladsløjerne, er i Spejlhallen i Stueetagen. Publikum, der søger Side-løjer i Balkon og 1. Etage, kan selv anbringe Overtøj i et mindre Forrum ud for hver Loge. Publikum, der søger 1. Etages Pladsløje, anbringer Overtøj ved Indgangen til de paagældende Pladser.

Teatret har eet stort Trapperum, hvor alle passerer til Tilskuer-rummet. Rummet tager sin Begyndelse i 1. Sals Højde ved Foden af »Radiomanden«. Ad brede dobbeltløbende Trapper til højre og venstre Side kommer Publikum først til de grønne Gange, Indgang til Gulvet, videre over det røde Melleltrapperum, Indgang

Nye Scenes Tilskuerplads, set fra Balkonens Pladsloge.

til Parterret, dernæst til de røde Gange, Indgang til Sidelogerne, videre over det gule Mellemlapperum, Indgang til Balkon-Pladsloge, og til Slut til de gule Gange, Indgang til 1. Etages Sideloger.

Gangenes og Mellemlapperummenes skiftende Farvevirkninger er sammenbundet ved Hjælp af Malernes fiskeperspektiviske Loftskompositioner paa de skraa Trappeløfter. Det virker festligt og forberedende til Tilskuerrummet. Hele dette Trappekompleks gør Tjeneste som Foyer.

Tilskuerrummet er en langstrakt Sal, der er omtrent dobbelt saa lang som bred, med Gulv, Balkon og 1. Etage, stigende skraat opetter fra Scenen, og paa hvilken Siddepladserne er rettet fremefter, ligesom paa Gulvet, Række bag Række. Fortæppet (af Stefan Viggo-Pedersen) med Motivet »Apollon hører en Digers Værk« er indrammet af et stort Proscenium i Størrelse som det kgl. Teaters. Orkestergraven kan hæves i Højde med Scenegulvet, og Teatret kan her indrette sin Shakespeare-Scene.

Trapperummets festlige Optakt af Farver afsluttes i Tilskuer-

»Stårekassen«, set fra Kongens Nytorv.

rummet. Ud for de resalit formede Partier er paa den røde Bund malet Arkitekturbilleder fra København: Rigsborgen, Højbroplads, Centralbanegaarden og Børsen. Paa gul Bund: Digt, Skuespil, Musik og Dans; herunder et Relief, der knytter sig til ovenstaaende fire Kunstsymboler.

De stigende Planer i Gulvet, Balkonen og 1. Etage med det rigt profilerede Loft efter den samme Hældning, giver sammen med den svagt hvælvede Palmetskal, der overspænder Rummet indenfor Logesidernes Omfang, det gode akustiske Resultat, Tilskuerrummet har opnaaet.»

Teatret vakte, dog i mindre Grad end selve det Bygningsværk, hvori det indgik som et Led, delte Meninger, og Modvinden blev Dobbeltscene-Eksperimentet saa stærk, at det maatte opgives efter kun to Sæsoners Forløb. Den 31. Maj 1933 spillede det kongelige Teater sidste Gang paa Nye Scene; Forbindelsesdørene til det gamle Teater lukkedes og forsegledes, og Tilskuerrummet har siden kun været anvendt af Statsradiofonien. Men naar denne ved

Fuldendelsen af det nye Radiohus helt forlader Bygningen i Tordenskjoldsgade, bliver Problemet om Stærekasse-Teatrets Anvendelse atter aktuelt; udelukket er det vel ikke, at den tidligere »Nye Scene« til den Tid atter under en eller anden Form overgaar til det kongelige Teater, som ikke mindst i Aarene under den seneste Verdenskrig, da Interessen for dets Kunst blomstrer som ingen-sinde før, nok kunde have Brug for en Scene til.

I det nuværende kongelige Teater og dets Forgænger paa Kongens Nytorv: Eigtvæds og Harsdorffs gamle, længst forsvundne Komædiehus, har den danske Scenekunst levet, og for det meste ogsaa blomstret, gennem tilsammen næsten to Aarhundreder. Husrummet har ofte været snævert, og det er det den Dag i Dag; de tre Kunstarter, der har deres Hjem bag Teatrets Mure, bor saa tæt, at de alle har Vanskelighed ved at røre sig. I Tidens Løb har mange Planer med udenlandske Forbilleder for Øje været fremsat til en fuldstændig Adskillelse mellem Skuespillet paa den ene Side og Operaen og Balletten paa den anden, men de er aldrig ført ud i Livet. End ikke i de to Dobbeltscene-Sæsoner prøvede man noget saadant, idet de to Teatres Drift ogsaa dengang var baseret paa, at alt var samlet under samme Tag. Det var blot en teknisk og praktisk Foranstaltning, men den var en naturlig Videreførelse af de Linjer, hvorefter den nationale Scenes Forhold havde udviklet sig i Danmark. Intet giver i højere Grad det kgl. Teater dets ganske særlige Præg end de tre Kunstarters nøje Samvirken i det daglige, og Teatrets berømteste Forestillinger er jo netop dem, der forener dem alle. Den trestrengede Organisation, om man kan bruge dette Udtryk, er paa een Gang det kongelige Teaters Svaghed, hvad de rent ydre Arbejdsforhold angaar, og dets Styrke i kunstnerisk Henseende. I Fællesskab har Skuespillet, Operaen og Balletten gennem Tiderne, og idet de hver for sig voksede og udvikledes, lagt Sten paa Sten til det stolte Bygningsværk, om hvilket de to klassiske Teaterbygninger paa Kongens Nytorv har dannet den ydre Ramme: Den danske Skueplads, vort kongelige Teater.

VED INDGANGEN

BILLETSALG OG BILLETPRISER

Publikums Adgang til Teatret har fra første Færd været ordnet ved et Billetsystem, der dog har skiftet meget, ligesom Priserne og Pladsernes Betegnelse. Sedlerne eller Entré-Billetterne, som de ogsaa hed, solgtes af den til enhver Tid fungerende Billetkasserer og gjaldt, indskærpes det ofte paa de gamle Plakater, »kun for en Aften og kun for det Sted, til hvilken den er tagen«. Det føjes lige saa ofte til, at »ingen uvedkommende indlades paa Theatrum« og at »Penge gives ikke tilbage efter at Dækket er optrokket«.

Fra Begyndelsen skelnedes der ved Billetsalget mellem Pladser og Loger — et Minde herom er endnu Betegnelsen Pladsloge i Balkonen og i Etagerne — og til Logerne, der oprindeligt solgtes under eet, knyttedes senere hele det store Abonnementssystem; ogsaa dette har været ordnet højst forskelligt gennem Aarene, baade ved Logernes Bortsalg paa Auktion og, siden 1930, ved direkte Abonnement. De bedste af Logerne i Etagerne var gennem mange Aar i faste Hænder hos Adelen og den velstillede Borgerstand; de øvrige købtes ofte af entreprenante Folk, de saakaldte »Billet-sjovere«, som derefter solgte Pladserne til de paagældende Loger enkeltvis — hvorved disse, da der ingen Nummerering var og det i længere Perioder tolereredes, at der solgtes væk efter Forgødt-befindende, blev overfyldt paa det frygteligste, navnlig til Tilløbsstykker. Billedet af disse saakaldte Høkerloger er et af de mest karakteristiske fra Biedermayertidens København; det bortfaldt ved Tilskuerpladsens fuldstændige Nummerering midt i Aarhundredet. »Billetsjoveriet« vedblev derimod under skiftende Former,

indtil Loven om Forbud mod Videresalg af Teaterbilletter i 1919 gav det et Dødsstød, og Afskaffelsen af Logeauctionsordningen — hvis Billetter var undtaget fra Loven — i 1930 satte en Slutsten for denne Form for Billetsalg.

Hovedbilletsalgsstedet har altid været Billetkontoret i Teatrets Forhal, men i ældre Tid solgtes Billetterne om Dagen ofte fra Billetkasserernes Bopæl, og først om Aftenen før Forestillingens Begyndelse rykkede han saa ind i sit Kontor. Teatrets Indgang og Forhal har ofte været Skuesplads for bevægede Scener, naar Billetsalget til en eller anden spændende Premiere, en Festforestilling eller en anden stor Begivenhed skulde begynde. Allerede omkring forrige Aarhundredskifte kunde det hænde, at f. Eks. Salget til Forestillingen i Anledning af Kongens Fødselsdag gav Anledning til slemme Scener; Overskou skildrer dem saaledes:

»Da de Billetsøgende allerede om Eftermiddagen Kl. 5 stimlede sammen ved Indgangen for at være Døren nær, naar Udsalget begyndte næste Formiddag Kl. 10 og, i Kulde og Regn, uafsladligt kæmpende imod hverandre, kastedes bølgende frem og tilbage i Massen under indbyrdes Slagsmaal, Skrig og Skraal, indtil en halv Snes Politibetjente først Kl. 8 om Morgenen indfandt sig for i Huj og Hast at ordne Sværmen, hvorved der idelig vankede Stokkeprygl og de forreste undertiden blev trængt ud af Klyngen eller puffet tilbage for at der kunde skaffes Plads for Betjentenes ikke førend i Dagningen tilkomne Venner, saa var det et halsbrækkende Arbejde at tage Billetter til saadanne Forestillinger.«

I vore Dage er jo Forholdene mere ordnede, men det vil dog erindres, hvorledes netop ogsaa store Kongeforestillinger: Regeeringsjubilæets og Fødselsdagens Fest- og Gallaforestillinger har givet Anledning til ret brogede Folkelivsbilleder foran Teatret; Folk gav ved disse Lejligheder Møde 2—3 Døgn i Forvejen for at sikre sig Billet, overnattede i Forhallen, hvor Flugtstole sloges op og Tæpper bredtes ud paa Gulvet, for til Slut at formere Kø'er, der af stadig nye tilkommende fortsattes ud paa Trapperne og helt hen i Holmens Kanal.

Hvad det gl. Teaters Billetpriser angaar, har disse naturligvis varieret en Del gennem Tiderne, og navnlig er de steget. Det vilde føre for vidt at gøre nøje Rede for dette Forhold; her skal blot

		1874	1900	1910	1925	1942	1943
1. Parket	(A)	3.50	4.50	5.00	9.90	7.55	8.85
	(B)				9.30		
2. Parket	(A)	2.75	3.00	3.50	8.10	6.55	7.35
	(B)				6.30	5.15	6.10
Parterret	.....	1.50	2.25	2.50	5.10	4.55	5.35
Balkon	(A)	5.00	4.00	4.25	8.10	6.35	7.35
	(B)	3.00	3.00	3.25	5.10	4.55	5.35
	(C)	2.00					
1. Etage	(A)	2.75	2.25	2.50	4.50	4.55	5.35
	(B)	2.50				3.95	4.60
	(C)	2.25					
2. Etage	(A)	1.50	1.50	1.75	3.30	3.95	4.60
	(B)	1.25				2.75	3.35
Galleri	(A)	1.00	1.00	1.25	2.70	1.85	2.35
	(B)	0.75	0.75	1.00	1.50	1.60	1.95
	(C)					1.00	1.25

hidsættes en Oversigt, der viser de ordinære Billetprisers Størrelse siden den nye Teaterbygningens Indvielse i 1874. Af nogle Stikprøver fremgaar deres Bevægelse til det nuværende Leje; Tidspunkterne er tilfældigt valgt, og ogsaa imellem dem har der fundet mindre Ændringer Sted. Fra 1920 er 20 pCt. Statsskat og Garderobeafgiften medregnet i Billetprisen.

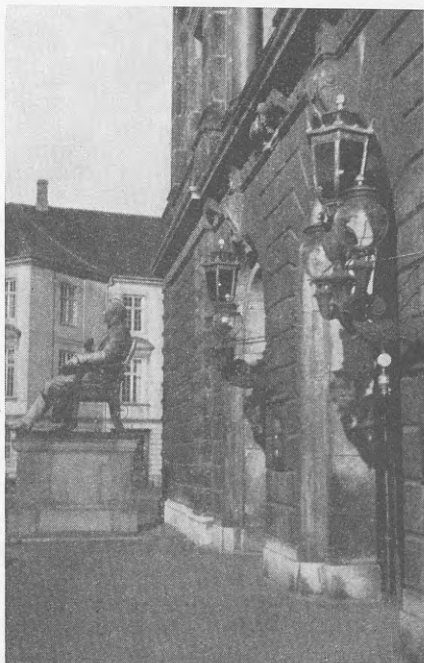
DEN RØDE LYGTE

Som Tegn paa, at alt er udsolgt til en Forestilling, har jo nu i lange Tider den røde Lygte været brugt paa det kongelige Teater, hvorfra den forlængst er vandret videre ud til Landets andre Teatre og adskillige Biografteatre. Den røde Lygtes Oprindelse fortaber

sig i Mørket; det eneste, man ved med Sikkerhed, er, at den stammer fra det gamle Teaters Tid. Før den toges i Brug, kundgjordes den Omstændighed, at alle Billetterne til en Forestilling var solgt, ved et sort Bræt med en Meddelelse herom, der ophængtes paa et synligt Sted ved Indgangen.

Dette Bræt var i Brug endnu i 1850'erne. I Litteraturen optræder den røde Lygte første Gang i 1869, i H. C. Andersens Eventyr, »Ugedagene«, og et Sted imellem disse to Tidspunkter maa den altså, som Rob. Neiiendam har paavist, være dukket op. Ved det nye Teaters Indvielse indrettedes den midterste af Lygterne paa de to tredobbelte Lygtearme, der smykker Teaterfacaden, til at dreje, og dens bageste Glas gjordes røde, saa man i en Haandevending kunde give Signalet: Alt Udsolgt.

Den Lygte, der staar ved Siden af Teatret ud mod Magasin du Nord, og som ogsaa viser rødt Lys, naar Teatret er udsolgt, stammer fra 1878, og dens Anbringelse skyldes Hensynet, ikke til den gamle Teaterchef, Kammerherre Fallesen, som Traditionen vil vide, men til den Del af det billetkøbende Publikum, der kommer fra Vingaardsstræde og Holmens Kanal. At man til Lygterne valgte den røde Farve, skyldes naturligvis samme Forhold, som gjorde, at Aflysningsplakaterne fik den: den lyser langt omkring og giver klart og tydeligt sin Besked videre, hvad enten det nu er Forestillingen eller Billetsalget, det drejer sig om.

Teatrets Hovedindgang mod Kongens Nytorv. I Baggrunden Statuen af Oehlenschläger.

TEATERPLAKATEN

Saa længe det kongelige Teater har bestaaet, har Teaterplakaten averteret Dagens Forestilling. Fra Skuepladsens første Aar paa Kongens Nytorv findes ingen Plakater bevaret — den ældste kendte Plakat fra det kgl. Teater er dateret 11. December 1750 — men at de har eksisteret og har været anvendt, viser bl. a. et Avertissement fra Teatret i et af de allerførste Numre af »Kiøbenhavnsske Danske Post-Tidender« fra Januar 1749, altsaa blot nogle Uger efter Skuespilhusets Aabning; det slutter med Ordene: »Hvad man vil opføre paa Fredag (17. Januar), skal nærmere ved Placater blive bekendtgjort.«

Teaterplakaten var ikke nogen ny Opfindelse dengang. Allerede den første danske Skueplads, Lille Grønnegades klassiske Teater fra 1722, brugte Plakater til at reklamere med. Et halvt hundrede Stykker af disse Plakater er bevaret og er naturligvis store Sjældenheder, ikke mindst fordi enkelte af dem bærer Tilføjelser, der menes at være gjort af Holberg selv; de er, ligesom iøvrigt de ældste eksisterende Plakater fra selve det kgl. Teater, fundet rundt om i vore Arkiver, indlagt i Protokoller, hvor de har været brugt som Trækpapir. Disse Plakater er alle i Kvartformat, og denne Størrelse, ca. 18 × 22 cm, beholdt det kgl. Teaters Plakat til midt i forrige Aarhundrede; sit nuværende store Format fik den i 1870'erne; ogsaa tidligere i Aarhundredet havde man dog i visse Perioder anvendt Gadeplakater i stort Format og indrammet i dekorativ Søjle-Ramme.

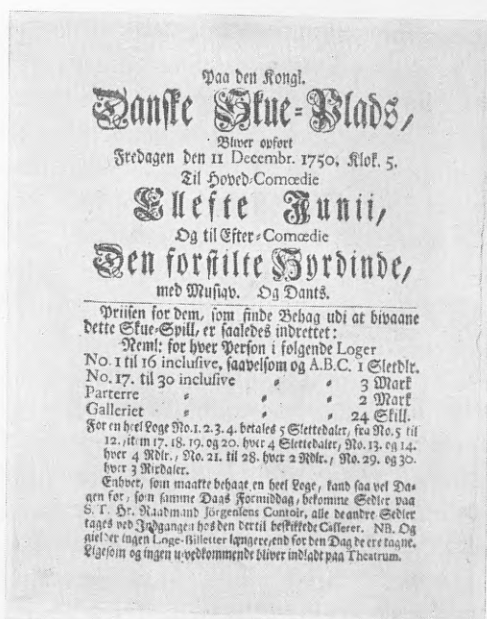
Den fineste og mest fuldstændige Samling af Plakater fra den danske Skueplads ejer Det kongelige Bibliotek; den er nogenlunde komplet fra omkring 1806—10. Fra Tiden forud findes kun bevaret enkelte spredte Stykker; de er indbundet sammen med Grønnegade-Plakaterne i et enkelt Bind, der er et af Bibliotekets største Klenodier, Unika helt i Klasse med f. Eks. Originaludgaven af Holbergs Komedier. Ogsaa det kongelige Teater selv ejer en meget smuk Samling Plakater fra de sidste 115—120 Aar.

De første Aartier stod Rollelisten med de optrædendes Navne ikke paa Plakaten, der især optoges af detaillerede Oplysninger vedrørende Billetsalget, som jo ogsaa er en vigtig Ting. Men fra

1720 har Kunstnernes Navne som Regel været at læse paa Plakaten, og mange store og berømte Navne, ved Gæstespil ogsaa udenlandske, har siden figureret der; kun i enkelte kortere Perioder udgik Navnene atter af Plakaten.

Som et Kuriosum kan anføres, at Teatrets Damer helt op til 1870 paa Teaterplakaten tituleredes »Jomfru« og »Madam«, alene undtaget Johanne Luise Heiberg, der i Kraft af sin Mands Rang var »Frue«. Forfattere og Komponister fik i forrige Aarhundrede deres Titler og Ordner med, naar de nævnedes paa Plakaten; senere benævntes de blot »Hr.«, og naar de var døde, forsvandt ogsaa denne Titulatur fra Plakaten, saa kun deres Navn stod der. Fra og med Sæsonen 1930—31 bortfaldt Titlerne »Hr.«, »Frue« og »Frk.« helt, saaledes at de Optrædende nu kun anføres med deres Navn.

Det kgl. Teaters Plakat har altid været en uhyre nøgtern Tryksag, korrekt, kort og knap, og kun ved sjældne Lejligheder er der gjort noget for at give den et ekstra festligt Udstyr. Selv til saa højtidelige Aftener som da der i 1874 for sidste Gang spillede paa det gamle Teater og for første Gang paa det nye, tryktes Plakaterne ganske som ellers — i det dengang brugte mindre Format. I de senere Aar har man ved disse Lejligheder udsendt særlige Festplakater, som f. Eks. de Aftener, da Elverhøj gik over Scenen for 500., 600. og 700. Gang. En kort Tid, i Dobbeltscene-Perioden, var Plakaten trykt i to Farver, idet de to daglige Pla-

Den ældste kendte Plakat fra Teatret paa Kongens Nytorv, 1750. (Teatermuseet.)

kater fra henholdsvis Gamle og Nye Scene i rød Farve bar Paa-tryk om, for hvilken af Scenerne de gjaldt.

Et helt Kapitel for sig er den røde Plakat, som fortæller Teatrets Publikum, at Forestillingen paa Grund af Sygdom i Personalet eller af andre Aarsager har maattet forandres i Løbet af selve Forestillingsdagen. Man har brugt den røde Plakat — »Contra-Plakat« var et Begreb, man allerede kendte omkring 1800 — i langt over hundrede Aar; dens Opstaaen, der synes at falde i Begyndelsen af 1820'erne, er uklar, ligesom den røde Lygtes Oprindelig var Plakaten med Meddelelse om, at Forestillingen var forandret, en almindelig hvid Plakat med samme Indhold, som den røde senere fik, og røde og hvide Aflysningsplakater har utvivlsomt en Tid været anvendt sideordnet.

Om Grunden til, at man gik over til at anvende den røde Farve paa disse Plakater, kan der næppe herske nogen Tvivl; den lyser over lang Afstand, og helt ovre paa den anden Side af Kongens Nytorv, ved Bredgade og Store Kongensgade, kan man i Sæsonen, naar der ikke er Løv paa Træerne omkring »Hesten«, se, naar der er rød Plakat. Dette indtræffer iøvrigt nu forholdsvis meget sjældnere end i gamle Dage, bl. a. takket være Dublerings-systemet.

Nogle faa Gange har man brugt lyserøde Plakater. Det er navnlig sket i Tilfælde, hvor der i Forvejen har været rød Plakat, og ogsaa den Forestilling, der var ansat til erstattende Opførelse, blev væltet ved nye Sygdomstilfælde i Personalet, saa man altsaa havde to Forestillingsforandringer paa samme Dag. En pudsig Anvendelse af den lyserøde Plakat indtraf en Aften umiddelbart efter Aarhundredskiftet, da Hoffet af Hensyn til et udenlandsk Fyrstebesøg meget gerne saa Balletten Coppelia opført i Stedet for den ansatte Forestilling. Da der ikke forelaa Sygdomstilfælde, vilde man ikke slaa rød Plakat op; man valgte da at bruge den lyserøde, paa hvilken Forandringen saa — naturligvis uden Angivelse af Grunden til Forandringen — meddeltes Publikum. Sidst har den lyserøde Plakat vistnok været brugt den 5. Oktober 1907, da den ansatte Forestilling, Op. »Faust«, paa Grund af Vilh. Herolds Sygdom maatte forandres først til »Regimentets Datter« og derefter som Følge af nye Sygemeldinger paany til »Faust«.

i hvilken Opera en anden Sanger saa paatog sig den lidet taknemlige Opgave at synge Herolds Parti.

Kongens og Kongehusets nære Tilknytning til Teatret afspejler sig ikke mindst i forrige Aarhundrede tit paa Teaterplakaten. I gamle Dage kunde man af den som oftest se, om de høje Herskaber vilde overvære en Forestilling: »ved Deres Majestæter Kongens og Dronningens høje Ankomst opføres —«, hed det i saa Tilfælde. Senere bortfaldt dette, og de kongeliges Nærværelse fremgik siden kun af Plakaten for de festlige, men saa sjældne Galla-Forestillinger ved fremmede Fyrstebesøg, Bryllupper og Jubilæer i Kongehuset, o. s. v. Holdt Døden sit Indtog i Kongefamilien, saa læstes ogsaa en saadan Begivenhed paa Teaterplakaten, der udkom med Sørgerand og meddelte, at Teatret paa Grund af Dødsfaldet ikke spillede saa og saa længe.

Naturligvis er Plakaten, især for de ældre Aarganges Vedkommende, en værdifuld Kilde til Belysning af Teatrets Liv op gennem Tiderne, selv om den f. Eks. hvad angaar den offentliggjorte Personliste i Stykkerne ikke uden videre er til at lide paa. Plakaten trykkes Aftenen forud, og i Løbet af selve Forestillingsdagen kan jo, om ikke ofte, saa dog af og til, indtræde Forandringer i Rollebesætningen, der ikke kan rettes paa Plakaten, men som om Aftenen bekendtgøres for Publikum som Traditionen kræver det: ved Opslag paa Spejlene i Gangene og i Foyeren. Det absolut nøjagtige Regnskab med, hvem der de enkelte Aftener har udført Rollerne i Stykkerne, kan derfor ikke opgøres paa Grundlag af Plakaten, men er naturligvis at finde i Regissørens Protokoller.

Blandt Oplysninger, der relativt sent kom med paa Plakaten, kan nævnes saadanne, som vedrører de opførte Stykkers Instruktion, musikalske Ledelse, Dekoration o. s. v. Det var gennem lange Tider, helt til Begyndelsen af Sæsonen 1909—10, Reglen, at Teatrets Embedsmænd: Sceneinstruktører, Kapelmestre o. s. v. ikke maatte nævnes paa Plakaten, og det er Grunden til, at f. Eks. Johan Svendsen aldrig har været opført paa den i sin Egenskab af Kapelmester, skønt han dog ellers netop paa denne Post betød en Del for Teatret.

Plakaten er Teatrets Ansigt udadtil, og nøgternt, men paalideligt har den nu gennem snart to Aarhundreder underrettet de skiftende

Tiders Publikum om »hvad der gaar i Aften«. Helt ene om det har den dog ikke været, thi for det meste har Teatret ogsaa søgt Kontakt med Publikum gennem Aviserne; i disse rummes et ikke ringe teaterhistorisk Materiale, i ældre Tid navnlig repræsenteret ved Annoncer og Repertoirelister, senere ogsaa ved Anmeldelserne og den voksende Teater-Reportage. Som et Kuriosum kan nævnes, at det kgl. Teater helt op til vor Tid har haft det Privilegium at faa sine Annoncer gratis i Bladene; først i 1915 nyordnedes dette Forhold, og nu er Reklame og Avertissementer en Post paa Teatrets Budget, der løber op i adskillige tusinde Kroner.

Teaterplakaten — den i det mindre Format — brugtes gennem lange Tider ogsaa som Program, anvendt af Publikum paa Tilskuerpladsen, men nu har et særligt Program længe været i Brug. Gennem mange Aar blev dette drevet som privat Forretning, men senere overtog Teatret selv Programmet, der nu udgives som en af dette udsendt officiel Publikation. Siden 1930 har det haft det nuværende praktiske Lommeformat; det er anlagt som et lille Tidsskrift, der udkommer med 9 Numre om Aaret, et for hver af Sæsonens Maaneder, og paa dets Midtersider indheftes Rollelisten for hver Spilleaften.

Det officielle Program, der redigeres af en dertil ansat Programredaktør, sælges navnlig indenfor Teatrets Mure; udenfor er det især Forhandlerne af de private Programmer, der med høje Raab falbyder deres Publikationer og dermed fremtryller den Teateraften-Stemning paa Kongens Nytorv, som er den første, man møder, naar man begiver sig ind i det gamle Hus.

FRA TILSKUERPLADSEN

AABNINGSFORSTILLINGEN DEN 18. DECEMBER 1748

Den første egentlige Forestilling i det nyaabnede Teaterhus paa Kongens Nytorv, der fandt Sted den 18. December 1748, var en Festforestilling med den unge Dronning Louises Fødselsdag som højtidelig Anledning. Det vidner om, hvilken Betydning, man ved Hoffet tillagde Skuespilhusets Aabning, at man fastsatte Indvielsen netop til denne Dag; den vilde, om Hoffet ellers havde fulgt sine Sædvaner med Hensyn til kongelige Fødselsdages Program, uden Tvivl være blevet fejret med et Besøg i den italienske Opera, der var og blev den danske Komadies værste Konkurrent. I fuld Galla kom Kong Frederik den Femte og hans Dronning til Stede for at overvære Indvielsen af Komediehuset; efter Taflet begav de sig med deres Følge i stort Optog og med Eskorte gennem de festligt illuminerede Gader fra Christiansborg Slot til Teatret; til dette var der den Aften fri Adgang for alle Standspersoner, og der har derfor utvivlsomt været samlet en højst repræsentativ Forsamling, da Kongeparret traadte ind.

Selve Forestillingen bestod af to Stykker, et Forstykke og et Efterstykke, som det hed: Regnarnds Dobleren og Lafonds: De tre Rivaler; ingen af dem var danske, og først efter Jul stod den første Holberg-Forestilling paa Plakaten. Festforestillingen omrammedes af Musik; denne leveredes ikke som nutildags af det kongelige Kapel, der endnu dengang ikke var noget Orkester i moderne Forstand og som heller ikke havde nogen Tilknytning til Teatret, men derimod af Københavns Stadsmusikant Andreas Berg og hans Musikantersvende. Teatrets Hyldest til Kongeparret kom til Orde

i en Prolog, skrevet af en ukendt Forfatter, der helt holdt sig til Tidens traditionelle og lidt krybende Stil; denne afspejler sig tydeligt allerede i de to første Vers:

Stormægtigste Monark, tillad mig at frembære
det Offer, som i Dag frembæres af enhver,
hvis Hjerte skønner paa den Naade og den Ære,
som dem og dette Sted i Dag beviset er.

De Undersaatte, hvis Regerings tunge Byrde
Guds høje Forsyn har paa Dine Skuldre lagt,
i deres Konge ser en Fader og en Hyrde,
hvis Naade ligner, om ej overgaar Hans Magt.

Ogsaa for Dronningens forestaaende Nedkomst udtaltes der gode Ønsker i Prologen, Ønsker som jo en god Maanedstid senere gik i Opfyldelse ved Christian den Syvendes Fødsel; Glæden over denne Begivenhed tog Teatret iøvrigt Del i ved et Stykke ind i det nye Aar at give en Forestilling »i Anledning af den uskatteerlige Lykke, som er vederfarede disse Riger,« til Indtægt for Holmens »sorte Skole«. Hyldest-Prologen har vel dannet Indledningen til Festforestillingen; om dennes Forløb vides iøvrigt kun at den »af de regjerende Majestæter, Prindsesse Louise, høie Herskaber og alle fornemme Spectatores« blev »anseet med stor Contentement«.

DE FØRSTE AAR PAA KONGENS NYTORV

Heller ikke om Forestillingernes Forløb de første Aar er der overleveret meget udover Repertoiret, hvilket dog naturligvis ogsaa er en væsentlig Ting. Der spillede langtfra hver Dag. Teatret aabnedes Kl. 4, og Forestillingen skulde begynde Kl. 5, men blev ofte »ved Acteurernes Uefterrettelighed utilbørligen forhalet.« Naar Tæppet gik op, blev den sparsomme Vokslys-Belysning paa Tilskuerpladsen brændende — først adskillige Aar senere kom man ind paa at dæmpe Lyset under Forestillingen. Naar denne var Slut, traadte en af Skuespillerne frem paa Scenen og meddelte

Publikum, hvad der vilde blive spillet ved den næste Forestilling, og til hvilken Dag denne var ansat.

Det Repertoire, der spilledes paa den nyaabnede danske Scene, bestod i Hovedsagen af franske og danske Stykker; de sidste var udelukkende af Holberg, hvis Komedier en for en holdt deres Indtog i Løbet af de første Sæsoner paa Kongens Nytorv. Af en eller anden Grund var det imidlertid ikke Holberg, der dominerede Repertoiret; hans Andel i det maa tværtimod paa Baggrund af hans umaalelige Betydning for den danske Skueplads siges at være forholdsvis lille. De hyppigst spillede Forfattere var de franske: Molière og Regnard, hvortil kom andre, mindre kendte; ogsaa en Balletmester og en Solodanserinde var knyttet til Teatret, som saaledes har rummet Dansens skønne Kunst bag sine Mure praktisk talt fra den første Dag. Langsomt forøgedes nu Repertoiret, med flere Holberg-Stykker, med Synge-Stykker og Balletter, senere ogsaa med store Operaer. Dets Udvikling ligger det imidlertid uden for dette Afsnits Opgave at beskrive; Hovedpunkterne gives i det historisk-statistiske sidste Afsnit.

Af mange Grunde var Teatrets første Aar vanskelige, bl. a. fordi Hoffet tvangsindlagde kostbare Forestillinger; det var først og fremmest den italienske Opera, der tyngede haardt paa Budgettet gennem lange Perioder. For at rette noget paa Økonomien greb man da til Midler, der ikke altid var den danske Skueplads værdige; navnlig for rene Gøglerforestillinger havde man en Svaghed. For blot at anføre nogle af disse: I Februar 1757 gav den engelske »Springer og Positurmester« Seffer Forestillinger i slap Line og Badutspring, i November 1759 præsenterede hans Kollega Stuart, engageret af Teaterdirektøren, en Række Linedans-Opvisninger som Efterspil til den danske Komædie, i Januar 1760 optraadte en Hr. German med sit Luftspringerselskab, ligeledes engageret af Teaterdirektøren, og en Maanedstid senere slog de to sidstnævnte Herrer sig sammen og gav paa den danske Skueplads Opvisning i Æggedans, Skyggespil, Badutspring paa Line, Pantomimer og Fyrværkeri. Denne mærkelige Praksis vedblev en Aarrække, omend med voksende Mellemrum, men endnu saa sent som i 1829, da »Fidelio« kom frem herhjemme, og man ikke kunde faa Folk til at komme til Beethovens berømte Opera, engagerede Direk-

tionen nogle »sig her opholdende Tyrolere« til at give Jodlenumre efter Operaen, hvilket hjalp paa Besøget.

Naar Teatret i de første Aar paakaldte en større Offentligheds Opmærksomhed, var det ikke altid for det godes Skyld. Det kæmpede nok med økonomiske Vanskeligheder, men det betød ikke, at der ikke var Tilslutning til Forestillingerne — tværtimod herskede der i visse Kredse en stærk Interesse for, hvad der foregik paa Teatrets Scene og bag dets Mure, og denne Interesse kunde af og til bringe Gemytterne i Kog, saaledes at Uroligheder blandt Publikum efterhaanden ikke blev nogen ukendt Ting. Det var bl. a. dette, der var Grunden til, at der omtrent fra første Færd i Forsalen etableredes en Militærvagt bestaaende af en Underofficer og en halv Snes Mand, en Vagt, der opretholdtes gennem mere end 100 Aar, idet den først forsvandt ved Udgangen af Sæsonen 1849—50.

En af de første større Affærer var Udpibningen af Md. Rosenkilde i Juni 1753, da hun skulde debutere som Julie i »Forøderen«. En Undersøgelse viste, at det var Medlemmer af Teaterpersonalet, der stod bag ved, og som Straf lukkedes Teatret et længere Tidsrum; før det atter aabnedes, udstedtes der i September s. A. en Plakat, hvorved Direktionen bemyndigedes til at lade »ved Politiet observere, anholde og ved Retten forfølge den eller de, som medens de danske Komedier opføres, i Komediehuset enten ved Udpibning eller udi andre usømmelige Maader nogen Slags Uorden foraarsage og begynde«.

I Foraaret 1768 fik Teatret en helt ny Attraktion at byde paa: Der indførtes regelmæssige Maskerader; den 7. April 1768 tildeltes der Comoedie-Huset det Privilegium, at »der og ingen andensheds (Det kgl. Slot undtagen) maae holdes Masquerade eller Bal-Masqué«. Paa Grundlag af dette Privilegium udstedtes den 9. April et »Kongel allernaadigst approberet Reglement for Redouterne paa det Kongel Danske Comoedie-Huus«, og den 13. April holdtes den første »Redoute«, som Maskeraderne ogsaa kaldtes.

Reglementet giver et morsomt Tidsbillede af denne saa yndede Fornøjelse: Man kan deltage baade maskeret og umaskeret. En Maskeret maa komme paa Maskerade-Salen og over alt i Logerne,

ikke paa Galleriet; en Umaskeret i Logerne og Galleriet, men ikke i Salen. Billetten koster 1 Rdl. pro persona og gælder kun til den Aften, hvortil den er taget; Maskeraden varer fra Kl. 10 Aften til Kl. 4 Morgen og slaas ind og sluttet med Pauker. Ingen Maskeret, som »haver paa sig skarpt eller andet skadeligt Gevæhr, eller uanstændig Dragt, indlades i Salen; de maa være rene om Fødderne og i Dragten. Viger nogen uden for Ærbarheds eller Anstændigheds Grænser i Ord eller Gierninger, da erindres han derom; gjør han Modstand eller videre forgaaer sig, da vorder han efter Omstændighederne enten udviist eller bortført«. Paa bestemte Steder ved Logerne bliver for Betaling at faa The, Kaffe, Chokolade, Punch, Orgeade, Limonade og Confiturer; derudover maa intet falbydes, hvorimod det er tilladt at »holde Bank«, naar det forud anmeldes for Skuespilhusets Direktører. Ventende »Livree-Betiente og andre Domestiqver« skal blive paa det dem ved Comoedie-Huset anviste Sted.

Ved den første Maskerade paa Komediehuset, var, hedder det i en samtidig Beretning, »alting saa smuk og ordentlig anordnet og indrettet, at alle og enhver af de i anselig Mængde tilstedeværende Masquer befunde sig aldeles fornøiede, og give Vedkommende den Berømmelse derfor, som de med rette fortjener. Flere end een Person af den Høykongel. Familie skal have bæret denne smukke og uskyldige Forsamling med Deres Aller- og Høyeste Nærværelse; men med Vished kan kuns nævnes Hds. Maj. den regierende Dronning, som, da Hds. M. maaskee af Masquernes ømme Omhyggelighed mærkede sig at være kiendt, ville ey heller længer dølge sig, men afmasquerede sig, og saaledes en Tid lang glædede Forsamlingen med sit milde Aasyn, indtil Allerhøystsamme omsider begav sig bort, og formodentlig skiftede Masque«.

Maskerade-Privilegiet blev givet »Teatret i Byen«, som det kgl. Teater dengang kaldtes, for ikke at stille det daarligere end Hofteatret, hvor der ogsaa var Maskerader. I det lange Løb, blev det de sidste, der fik Overvægten, bl. a. fordi Kongehusets Medlemmer foretrak dem, alene af den Grund, at de ikke behøvede at køre til dem. Men Teatret paa Kongens Nytorv oplevede dog en Del festlige Maskerader, og Huset skal have set straalende ud,

naar Scene og Tilskuerplads, ved Hjælp af et interimistisk Gulv paa den sidste, forenedes til eet stort Rum.

Trods de strenge Paabud forekom stadig Demonstrationer paa Tilskuerpladsen, men lidt efter lidt fik de i højere Grad en saglig-litterær Karakter. Det var f. Eks. Tilfældet med Striden under Opførelsen af: »Den dramatiske Journal«, et »Efterstykke«, Bredal havde skrevet som Hævn for en Anmeldelse af hans Syngestykke »Tronfølgen i Sidon«, som Kritikeren Rosenstand-Goiske havde offentliggjort i første Nummer af det første danske dramatisk-kritiske Tidsskrift: Den dramatiske Journal. Studenter tog Parti imod Bredal, Officerer under Oberst Kollers Anførsel for; efter at en frygtelig Trampekonzert var brudt løs, gik man under høje Raab og Damernes Hvinen over til Haandgribeligheder, som senere fortsattes udenfor Teatret, og i hvilke der vankede drøje Knubs med Stokke og Kaarder.

VED GENINDVIELSEN 1774

Stort set hørte voldsomme Episoder til Sjældenhederne, men Teaterdirektionen frygtede dem og værgede sig, som forstaaeligt var, imod dem paa alle Maader. Dette fremgaar bl. a. af de Nyordninger, der blev truffet ved Teatrets Genindvielse efter den store Ombygning 1773—74, og som offentliggjordes bl. a. i en Annonce i Adresseavisen; denne Annonce giver paa mange Maader et saa malende Billede af Livet i Komediehuset i Christian den Syvendes første Regeringsaar, at dens Ordlyd skal hidsættes her:

»Mandagen, den 31. Januar i 1774, aabnes igien Den Kongelige Danske Skueplads ved Hans Majestæts Ankomst, og i Anledning af Høystsammes høytidelige Fødsels-Fest, med Den prøvede Troeskab, et nyt Syngespil i 3 Akter af Jfr. Biehl; hvortil Musiqven er sat nye. Med tilhørende Entreer (Dansedivertissementer), komponeret af Hr. Bark. Sedlerne, saavel til Loger som til Pladser, faaes Løverdags den 29. Jan. heele Dagen, hos Kasserer Sr. Søeborg, i Store Kongensgade No. 35. De, som ere forsyenede med Parterre- og Gallerie-Sedler, vilde for at forekomme al Uorden, behage paa

Mandag Kl. 5, at gaae igiennem Porten ved Canalen, hvor enhver skal anvise sin Plads, førend Huuset aabnes, som skeer Kl. 6.

Efterretning for dem, som vil bivaane Skuespillene paa Det Kongel. Danske Theater:

1) Det forstaaer sig selv, at ingen Slags Piben, Støyen, Stampen, Larmen eller Skraalen kan taales, hvorved Skuespillet forstyrres og den største og sindigste Deel af Tilskuerne foruroliges; Og da slige Uordener allerede noksom ved Politie-Plakater af 24. September 1753 og 30. November 1771 ere forbudne, saa haaber man, at intet bliver foretaget, som strider mod disse paa Kongl. Befaling gjorte Anordninger, som dog paa det nøyeste skal og maa holdes over.

2) Da Parterret er saaledes lagt, og Bænkene i Plads-Logerne saaledes indrettet, at enhver med Magelighed siddende kan overse heele Theatret, vil det være nødvendigt, at ingen ved at staae, medens den egentlige Forestilling eller Dands varer, betager de øvrige bag ved siddende Tilskuere Udsigten; Og da saadan Orden let og uden nogens Ulejlighed kan holdes, tør man love sig Iagttagelse af enhver Tilskuers egen Høflighed og Levemaade.

3) Ligesom der skal drages Omsorg for, at ikke fleere Sedler enten til Parterret eller Plads-Logerne bliver uddeelte, end der paa ethvert Stæd magelig kan rummes, saa venter man paa den anden Side, at de siddende Tilskuere ville behage at rykke til sammen, indtil paa de længste Parterre-Bænke 16 og paa Bænken i Plads-Logerne 8 Personer har taget Plads.

4) I den offentlige Forsahl ved Indgangen, tillades det Domestiquer at vente paa deres Herskaber; men i Sahlen paa 1. Etage, hvor Forfriskninger sælges, har allene Tilskuerne Frihed at komme, som ved Trappen og andre Indgange, naar forlanges, maa forevise Billet.

KONGELIGE FESTAFTENER

I Aarene efter Genindvielsen, da Skuepladsen i egentligste Forstand var blevet kongelig, knyttedes Teatret paa Kongens Nytorv endnu stærkere til Hoffets Liv end før, og navnlig, da Hofteatret

for bestandigt lukkedes som fast Institution. I »Skuespilhuset« fejredes mangen kongelig Fest, og efterhaanden blev det Reglen, at Forestillingen hvert Aar paa Kong Christian den Syvendes Fødselsdag, den 29. Januar, eller i Dagene deromkring formede sig som en Festforestilling, ved hvilken for det meste et helt nyt Stykke opførtes for første Gang. Særlig berømt er Festforestillingen den 31. Januar 1780 blevet; ved den saa et klassisk dansk Digterværk, Johannes Ewalds »Fiskerne« til Johan Hartmanns Musik, Lyset.

Handlingen i Stykket var Ewald blevet inspireret til ved i Malings Bog: »Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere«, at læse Beretningen om den berømte Stranding ved Kildekrog mellem Villingebæk og Hornbæk den 19. November 1774, ved hvilken modige Hornbæk-Fiskere udførte en ædel Redningsdaad. Digteren begyndte Arbejdet i 1778, men blev sinket af Sygdom og fik det først færdigt i 1779, og paa Kongens Fødselsdag i 1780 var det parat til Opførelse. Der var lagt et stort Arbejde i Indstuderingen og ikke mindst i sceneteknisk Henseende, og alt var saa vellykket, at »Machinemesteren«, Christopher Nielsen, ved kgl. Resolution fik tildelt en Guldmedaille »for Opfindelsen af Søen i Fiskerne«.

Om Forestillingens Forløb — der ikke mindst prægedes af Redningsmændenes Nærværelse paa Tilskuerpladsen — findes bevaret et personligt Vidnesbyrd, et Brev, skrevet af Teaterchef, Kammerherre Warnstedts Søster, Grevinde Sophie Schulin, som bl. a. beretter følgende: »Teatret var fyldt til sidste Plads, og flere hundrede Mennesker maatte endog gaa bort med uforrettet Sag. Midt imellem de pyntede Damer i de oplyste Loger saa man lige overfor Scenen de fem gode Fiskere i deres simple, brune Dragter, med kortklippede Haar paa engelsk Manér, og alle med det beskedeneste Væsen, alle med prægtige Fysiognomier. En Kvinde, der ligesom hende i Stykket hed Birthe, var ogsaa til Stede. Det var Kongens Fødselsdag, der blev fejret ved Forherligelsen af en saa menneskekærlig Handling, der vel fortjener at foreviges. Her var for en Gangs Skyld virkelig agerende til Stede. Alle disse Tanker i Forening fik alles Hjerter til at banke, og man saa Tilskuerne udgyde flere Taarer over anden Akt i dette Stykke, end

der nogensinde er blevet grædt over Voltaires mest rørende Tragedie.«

Efter at have udmalet, hvor gribende den skønne Scene virkede, i hvilken alle inde paa Stranden løber frem og tilbage og hjælper til med Foranstaltningerne til at redde Skipperen, der ses klamrende sig til Masten i det fjerne, slutter Brevskriverinden saaledes: »Men det mest rørende var dog det, at Parterret, der idelig gav Skuespillerne sit Bifald til Kende, alle som én rejste sig op og vendte sig om mod Fiskerne i Logerne, klappede i Hænderne og raabte: Længe leve Fiskerne.« Forestillingen blev en historisk Begivenhed ikke mindst derved, at det hin Aften var første Gang, vor Nationalsang: »Kong Christian«s stolte Ord klang gennem det kgl. Teaters Rum.

Det var ogsaa i Anledning af Kong Christian den Syvendes Fødselsdag, at den indkaldte sachsiske Kapelmester J. G. Naumann, som Slutsten paa sin store Reform af vort kongelige Kapel, i Januar 1786 for første Gang opførte sin Opera: Orfeus og Eurydike paa det kgl. Teater. Opførelsen, fra hvilken man nu regner den danske Operas egentlige Grundlæggelse, blev en stor Begivenhed, og dens Held markeredes i det ydre ved en Række kostbare kongelige Gaver til de optrædende og til Komponisten.

Omtrent ved denne Tid optog man paa Teatret den Skik at hylde Kongen paa særlig pompøs Maade, naar han ved Festforestillingen i Anledning af sin Fødselsdag traadte ind i Kongelogen. Man gjorde det med Klange, for hvilke der var ældgammel Tradition ved det danske Hof: Trompeters og Paukers; disse Instrumenter indgik endnu ikke fast i det kgl. Kapel, og for at faa blæst denne »Intrada« saa værdigt og med saa megen Applomb som mulig tilkaldte man tre Trompetere og en Pauker fra Garden til Hest. Aar efter Aar kvitterer de brave Militære for denne Ydelse: »Paa Høyvelbaarne Hr. Cammerherre von Warnstedts Forlangende haver vi havt Opvartning i vores Garde Oniform paa det danske Comedie Huus, I Anledning af Hans kongl. Mayest.s høye Fødsels-Dag, med 3 Trompetter og Pauker«. Straalende festligt klang denne tonende Hilsen til Kongen, der iøvrigt gentoges fra Orkestergraven, naar han forlod Teatret, og helt ind i det 19. Aarhundrede fortsattes Traditionen med Fanfareblæsningen i Teatret

paa Kongens Fødselsdag. Fremmede Konge-Besøg var i disse Aar i Teatret som ved Hoffet forholdsviis sjældne; et saadant indtraf dog i Oktober—November 1787, da Kong Gustaf den Tredie af Sverige under sit Ophold her overværede fire Forestillinger og hver Gang modtoges med fuld Honnør.

Tidens Rørelser satte, naar de var tilstrækkelig store og indgribende, deres Spor i Teatrets Repertoire. Stemningen i Landet efter Bondefrigørelsen 1788 kom paa Nationalscenen til Orde i Thomas Thaarups og J. A. P. Schulz's fine og yndefulde Syngespil: »Høstgildet«, der blev en Slags Forløber for berømte senere Arbejder i samme Genre: »Elverhøj« og »Der var engang«. »Høstgildet« med alle de mange iørefaldende Sange, af hvilke flere lever den Dag i Dag, havde Premiere i September 1790, den Dag Kronprins Frederik for første Gang efter sit Bryllup og Indtog i København besøgte Teatret. I en idyllisk Dekoration, forestillende et Udblik over Bernstorffs Jorder med Gentoft Kirke i Baggrunden, klang de indsmigrende Toner, hvormed Komponist og Forfatter, og Skuespillere og Tilskuere med dem, hyldede Kronprinsen og det store Fremskridt, der var sket under hans Anførsel; Aftenen var fra først til sidst en straalende Nationalfest, hed det. »Høstgildet« blev et af de populære Stykker gennem mange Aar, og fristet af Heldet skrev Forfatter og Komponist tre Aar senere en Slags Fortsættelse af det: »Peters Bryllup«, der ligeledes blev en stor Sukces.

LITTERÆRE FEJDER

Oplevede Publikum i Teaterhuset paa Kongens Nytorv ofte festlige Stunder, saa kunde ogsaa det modsatte stadig være Tilfældet; Demonstrationer mod Stykker, der ikke behagede, var omkring Aarhundredskiftet ikke sjældnere end de havde været det før — det maatte bl. a. Jens Baggesen sande. Berømte i Litteratur- og Teaterhistorien er Meningskampene om hans to Operatekster: »Holger Danske« og »Trylleharpen« blevet; Striden om den første, den saakaldte Holger-Fejde i 1789, skyldtes væsentlig principielle Uoverensstemmelser mellem Venner og Fjender af Operaen som Kunststart og formede sig især som en Forfølgelse af

Baggesen, fordi han stillede sin Pen til Raadighed for den. Ogsaa andre Momenter spillede ind, det kom til Piben og Hyssen og andre Demonstrationer, og efter kun seks Opførelser maatte Operaen, hvis Musik skyldtes den senere kgl. Kapelmester Kunzen, henlægges for ikke at dukke op igen før 152 Aar efter, i 1941.

Affæren med »Trylleharpn«, Baggesens Tekst til Kuhlaus Opera, der blev udpebet ved den anden Opførelse — ved den første var Kongehuset til Stede, hvilket udelukkede Demonstrationer — indtraf i 1817 og skyldtes litterære Stridigheder i Forbindelse med Beskyldninger mod Baggesen for Plagiat, for hvilke han dog senere blev rensset med Rettens Hjælp. Begivenhederne paa Tilskuerpladsen formede sig højst voldsomt; en Kamp mellem Pibere og Klappere udkæmpedes i næsten en halv Time og, hedder det, »adskillige Grovheder, som begge Partier midt under Støjen tilskraalede hinanden, lod befrygte, at det vilde komme til Haandgribeligheder«; da traadte Københavns Kommandant, Grev Schulenburg, ledsaget af den forstærkede Militærvagt med opplantede Bajonetter, ind paa Tilskuerpladsen og raabte med Kommandorøst: Stille, i Hans Majestæt Kongens Navn! Den første, som nu piber eller klapper, bliver arresteret! Det hjalp, og i Ro forlod Tilskuerne Huset. Episoden var ikke uden Sidestykke, men kun sjældent gik det dog saa voldsomt til, at Militæret maatte gribe ind.

Tidens politiske Strømninger naaede ogsaa indenfor Teatrets Mure og afsatte sig Spor, ikke paa Repertoiret, naturligvis, men i Publikums Holdning og Indstilling. Et af de klassiske Eksempler herpaa er de Demonstrationer, der i 1796 fandt Sted under Opførelsen af »Dormon og Wilhelmine«, et af stærk aristokratisk Tankegang præget Stykke, der fremkaldte betydelige Tumulter: Publikum »talte med« under Opførelsen, vrængede, trampede og hyssede og indlod sig paa højroastede Diskussioner med Kavallerlogen, i hvilken Overceremonimester Calmette, Malte Conrad Bruun og efter Sigende ogsaa P. A. Heiberg deltog. Politimester Cold viste sig paa Tilskuerpladsen med fire af sine rødkjolede og stokkebevæbnede Politibetjente og truede Publikum med Militæret, og dermed ebbede Urolighederne ud. Men Stykket kom ikke oftere paa Plakaten.

TIDENS STEMNINGER SPEJLER SIG

Ved Aarhundredskiftet begyndte nationale og nordiske Stemninger at stige frem; Galeottis pantomimiske Sørgespil med Sange, »Lagertha«, over et Regnar Lodbrog-Motiv, til prægtig Musik af den danske Komponist Claus Schall, var et af de første Eksempler herpaa; senere oplevede Teatret jo store Aftener af samme Karakter, da Oehlenschlägers Mesterværker saa Lyset. Med det 18. Aarhundredes Slutning svandt de idylliske Tilstande i Landet bort, og Krig og Ufredstider, senere ogsaa økonomiske Kriser, rykkede frem. Ogsaa dette afspejlede sig naturligvis i Livet paa Teatret, hvor det, da Faren truede Landet, ikke var ualmindeligt, at Stemningen gav sig Udslag i Afsyngelsen af Fædrelandssange paa Tilskuerpladsen. I April 1801 stod Skuespilhuset lukket — Forestillingerne var blevet suspenderet i Slutningen af Marts paa Grund af den truende Krigsfare — men siden mindedes man paa dets Scene ofte »Danmarks Hædersdag« den 2. April, bl. a. ved forskellige Arrangementer til Indtægt for Saarede og Faldnes Efterladte. Det samme var Tilfældet efter Københavns Bombardement — ogsaa i Tiden omkring denne skelsættende Begivenhed var Skuepladsen naturligvis lukket — og nu var Velgørenhedsforestillingerne en Aarrække ganske særlig knyttet til kgl. Skuespiller H. C. Knudsens Navn. Den afholdte Kunstner og varm-hjertede Mand kom til at staa Teatrets Publikum — og vide Kredse hele Landet over — meget nær gennem sine Deklamationer og Underholdninger i veldædigt Øjemed, og hans Virksomhed, der gjorde ham til noget nær en national Skikkelse, indbragte den efter hine Tidens Forhold meget anselige Sum af omkring en kvart Million Rigsdaler til de i Krigen Saarede og Faldnes Efterladte i Danmark og Norge.

Paa Teatrets Tilskuerplads herskede ved Aarhundredets Begyndelse en helt anden Stemning og helt andre Skikke end nu. Et yderst livligt Træk i Billedet var dengang det berømte, ja berygtede, Staa-Parterre, hvis Publikum trængtes foran Teatrets Døre for, naar Huset aabnedes, at storme frem under Masen og Puffen — naturligvis i den Hensigt at være sikker paa de bedste, d. v. s. forreste Pladser i denne Afdeling af Tilskuerpladsen. Utallige

Klager gjaldt i de første Tiaar af det 19. Aarhundrede det ofte overfyldte Staaparterre, der mest lignede »den arrigste Hundeklemme i Verden«, hvor ellers velopdragne Mennesker »puffes, skændes og stødes som den gemeeneste Pøbel«, hvor Mennesker »endog imod deres Villie nødes til at begaa Uanstændigheder«, og hvor Folk stod »saa tæt, at de maatte spytte paa hinandens Klæder, fordi det var dem umuligt at kunne faa et Tørklæde fra Lommen op til Munden«.

FRA STAAPARTERRE TIL SNORELOFT

Fremtrædende Medlemmer af Parterrets Publikum optraadte som »Smagsdommere« og Anførere for de Partier, hvori det delte sig for, naar Meningskampe opstod, ved Klappen eller Hyssen at give Udtryk for deres Syn paa Sagen. Særlig kendt var omkring Aarhundredskiftet Bødkermester Knub, en stilfærdig Mand, der havde stor Indflydelse paa Parterrets Mening, og — noget senere — den kæmpemæssige Slagtermester Henriksen, der var knapt saa stilfærdig, men som var velset baade af Direktionen og Skuespillerne, fordi han altid tog Teatrets Parti overfor Angribere. Han førte, naar de snart klassiske Meningskampe opstod, et sandt Rædselsregimente som Anfører for sit Parti af Klappere; i dette fandtes, naar Bølgerne gik højt, garderhøje Karle med Brædder bundet paa Hænderne til Klapsalvernes Forstærkning! Hans høje Skikkelse, hedder det i samtidige Skildringer, ragede op over den sammenstuede Hob i Baggrunden af Parterret, hvorfra han med frygtelige Bravo-Brøl og sine brede Hænders Klap, der lød over alt Folkets mest stormende Bifald, udsendte sin Tilfredsheds Forkyndelse. Eventuel Opposition i sin umiddelbare Nærhed nedkæmpede han hurtigt og nemt ved at stille sig bagved eller imellem sine Modstandere og klappe med saa stærke Bevægelser, at han med sine Hænder kom til, som han udtrykte det, at tjatte dem en Smule i Ansigtet.

En ejendommelig Praksis, der paa denne Tid stod i fuldt Flor, var Publikums mere eller mindre officielle Adgang til at følge Forestillingerne ogsaa fra Scenens Maskingallerier, vel en Re-

Nifølge Hans Majestæts allernaadigste Reskript, af 26de denne Maaned, til det kongelige danske Cancellie, kundgjøres herved:

„at den ved Placet af 4de December 1819 fastsatte Tid, hvori det, efter Forsøllingerne paa det kongelige Theater, tillades at ytre sin Mening om Skuepillet, herefter bestemmes til fem Minuter, efter hvis Forløb enhver lodelig Meningsøttring bliver efter Anordningerne at behandle som forsættelig Forkyrrelse af den paabudne Nølighed og Orden, og vil de fem Minuters Forløb vordre tilkjendegivet ved et fra Theatret trende Gange gjentaget Slag paa en Gongon.“

Direktionen for de kongelige Skuepil, den 28de August 1823.

Hollstein. Rahbek. Olsen. Collin.

Direktions-Plakakt fra 1823 om Menings-
tringerne i Teatret (Orig. tilh. Forf.).

Skildringer i: Fra det gamle Kongens København, indførtes et Billetsystem og ansattes en Kontrollør ogsaa for disse Pladser. Tilskuerne paa Teaterloftet anbragtes paa Løbebroerne mellem Maskineriets forskellige Dele, og Adgangen dertil skete ad halsbrækende, sparsomt oplyste Stiger og Trapper. De Besøgende var jævne Folk af alle Aldersklasser, som herfra saa Komedien paa deres egen Maade — høre var der ikke Tale om — og betragtede Livet bag Kulisserne, hvor Kunstnerne i Mellemaakterne færdedes med Venner og Bekendte samt Officerer og Hoffolk, der ønskede at gøre snart denne, snart hin Sangerindes eller Danserindes Bekendtskab.

Besøget paa Teaterloftet, som bl. a. ogsaa H. C. Andersen har skildret, i sit Eventyr: Moster, faldt bort i 1820erne, væsentligst fordi det udartede. Tilskuerne deroppe under Sofitterne kunde ikke forholde sig roligt, skændtes højroset og kastede Madpapir, Nøddeskaller, ja endog Flasker, ned paa Scenen, medens der spillede. Paa samme Tid udstedtes iøvrigt en hel Række Reglementer, der bragte mere ordnede Tilstande til Veje paa begge Sider af Rampen: paa Scenen maatte i Fremtiden ingen uvedkommende opholde sig, og der fastsattes nøje Regler for, hvor længe Menings-tilkendegivelser fra Tilskuerpladsen maatte vare, før de standse- des ved Regissørens Gongong; denne skulde absolut adlydes.

EN BERØMT PREMIERE: ELVERHØJ

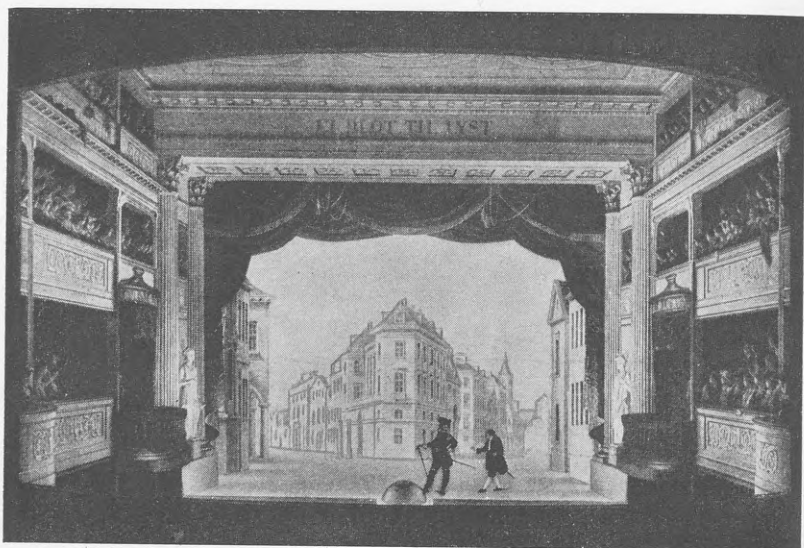
Den 6. November 1828 oplevede Tilskuerne i det gamle Teater paa Kongens Nytorv dettes maaske største Aften: Førsteopførelsen af vort nationale Festspil: Elverhøj. Den ydre Anledning til dets Fremkomst var Frederik den Sjettes Datter Wilhelmines Bryllup med den senere Kong Frederik den Syvende, og Heibergs og Kuhlaus berømte Stykke var altsaa et udpræget Lejlighedsarbejde; at det ikke led den Skæbne, der ellers plejer at blive saadanne til Del, fremgaar jo alene af den Omstændighed, at det den Dag i Dag staar paa Nationalscenens Repertoire, og at det kan se tilbage paa langt over 700 Opførelser — flere end noget andet dramatisk Arbejde har naaet paa det kgl. Teater.

Den kongelige Forbindelse gav Anledning til utallige Festligheder, ikke mindst i Hovedstaden — ingen kunde jo forudse, at den snart atter vilde opløses — og den Aften, Teatret med det nye Stykke bragte Brudeparret sin Hyldest, formede sig yderst festligt. Teaterfacaden var af Maleren, Professor J. L. Lund, forvandlet til et Tempel, der paa Festaftenen stod prægtigt oplyst, parat til at modtage de fyrstelige Gæster, som i højtideligt Optog kom kørende til dets Port. Inde paa Tilskuerpladsen var samlet et festklædt Publikum, og i Orkestergraven sad det kongelige Kapel, for første Gang uniformeret, og parat til at lade de Toner lyde, der snart skulde blive klassiske i dansk Musik.

Om Festaftenen skrev en af Tidens københavnske Aviser, »Dagen«, omtrent følgende: »Da Hans Majestæt Kongen traadte ind i den kongelige Loge med den høie Brud og Hendes Majestæt Dronningen med den høie Brudgom, hilstes de af de forsamlede Tilskuere med en overordentlig Jublen, der gjentoges, efter at disse havde afsjunget en i Anledning af Festligheden af Pastor C. J. Boye forfattet Sang.

Da der igjen indtraadte Taushed efter de jublende Glædesytringer, gik Dækket op under enkelte høitidelige Accorder. Skuepladsen forestillede en Borgsal, hvori Kong Skjold fremtraadte i Rustning med Hjelmkrone og Kongekaabe, fremstillet af Hr. Nielsen. Han lyste Held og Lykke over Danmarks Kongeslægt og Folk i en Prolog, ogsaa forfattet af Pastor Boye.

Det kgl. Teaters Tilskuerplads c. 1830. Litografi efter Maleri af C. F. Christensen (nu i Teatermuseet). Paa Scenen: Frydendahl og Stage i »Jacob v. Thyboe«.

Nu fulgte det skønne fædrelandske Stykke, hvor Jomfru Pätges' Ord i fjerde Act om Dannerkongen vandt Gjenklang i enhver Danks Hjærte. Hvilken Dansk kunde i Nærværelse af den bedste Konge, der lige naadigt laaner Øre til den ringeste som til den første af sine Undersaatters Bønner, der med den sandeste Faderømhed deler sit Folks Sorg og Glæde, høre disse Ord uden at gribes af den inderligste Begejstring.

Og den uvilkaarlige Hyldest, som den hele Forsamling ved disse Ord bragte Frederik den Ejegode, ere maaske den skønneste Krans, som trofaste, taknemmelige Børn have slynget om den elskede Faders Isse. Efter Stykket gjentoges af den glade Forsamling dets Slutnings-Chor: Beskjærm vor Konge, store Gud! Og ledsagede af de hjærteligste Glædesyttringer forlode de kongelige Herskaber derpaa Skuespilhuset og drog igjennem de smukt illuminerede Gader tilbage til Amalienborg. Flere Transparenter saaes atter ved denne Lejlighed, af hvilke især Theatrets, som Drs. Majestæter paa Veien til Skuespilhuset behagede at tage i aller-naadigst Øiesyn, var af overordentlig skøn Virkning.«

I 30'ERNES OG 40'ERNES TEATER

En stor Rolle spillede i første Halvdel af det 19. Aarhundrede det saakaldte Hofparkets Pladser, der som Navnet angiver, var forbeholdt Hoffets Kavallerer, Officerer af Livregimenterne og andre, der stod Kongen og Kongehuset nær. Ogsaa højtfortjente Mænd som Oehlenschläger og Thorvaldsen fik Fripladser i Parkettet, kom der ofte og satte deres Præg paa det; fra mindre fremtrædende Pladser i Teatret overværede Søren Kierkegaard mange Gange sit Yndlingsstykke, Mozarts Opera: Don Juan, der inspirerede den geniale Tænker til adskillige Sider i et af hans berømteste Værker: Enten Eller.

I Juli 1840, ved Festforestillingen i Anledning af Kong Christian den 8.s Salving i Frederiksborg Slotskirke, brillerede Hofparkettet i al sin Glans, da Heibergs: Syvsoverdag til J. P. E. Hartmanns Musik gik over Scenen første Gang. Mindre smigrende Opmærksomhed henledte det paa sig, da det et lille Aars Tid senere viste sig, at unge Kavallerer stod bag ved den Demonstration mod Balletmester Bournonville, der er en af de mere dramatiske Begivenheder i Skuepladsens Historie: som Hævn for en formodet Tilside-sættelse af den unge Danserinde Augusta Nielsen blev der under Opførelsen af Toreadoren den 14. Marts 1841 hysset og pebet ad ham ved hans Entre. Den iltre Balletmester blev ude af sig selv, sprang ned fra det Skjold, han var blevet baaret ind paa, og henvendte sig direkte til Christian den Ottende, der sad i sin Loge, idet han spurgte: Hvad befaler Deres Majestæt, at jeg skal gøre? — Blive ved! lød Kongens Svar. For sin Formastelighed fik Bournonville Stuearrest, indtil han kunde

En af de berygtede Høkerloger. Efter Tegning af Edv. Lehmann.

komme af Sted paa en befalet Udenlandsrejse — den, fra hvilken han hjembragte Ideen til sin berømte Ballet: Napoli.

Det er tidligere omtalt, hvorledes Høkerlogerne oppe i Etagerne efterhaanden udviklede sig til at blive et helt københavnsk Folkelivs-billede. Den Overfyldning, de var Genstand for, kunde til Tider være helt katastrofal, og den 16. Januar 1829 under Opførelsen af Aprilsnarrene indtraadte en Begivenhed, som, fordi den fik en heldig Udgang, for Eftertiden er kommet til at staa i et komisk Skær, men som ligesaa godt kunde have faaet alvorlige Følger: en ung Mand blev i Trængselen presset saa langt ud over Logeranden i en af Logerne i 2. Etage, at han fik Overbalance og styrtede ned i Parkettet. Selv kom han intet til under Luftturen, og i sit Fald ramte han heller ikke nogen, saa Forestillingen kunde fortsættes, hvorpaa han uanfægtet af det passerede paany gik op i Logen og saa Stykket til Ende!

THORVALDSENS DØD

En vemodig Begivenhed indtraf paa Tilskuerpladsen Søndag den 24. Marts 1844, da Thorvaldsen døde i Teatret. Mesteren følte sig nært knyttet til Skuepladsen og var efter sin Hjemkomst til Danmark i 1838 en sikker Gæst ved adskillige af Sæsonens Forestillinger; han havde Friplads i Hofparkettet fire Dage i Ugen. Den nævnte Marts-Søndag var der Premiere paa Fr. Halms romantiske Skuespil: Griseldis, og umiddelbart før Ouverturen, en Symfoni-Sats af Ferd. Ries, traadte Thorvaldsen Klokken godt seks ind paa Tilskuerpladsen, »kæk og skjøn som sædvanlig«, som et af Datidens Blade skrev i sin Reportage om Begivenheden.

Han kom fra en Middag hos Baronesse Stampe og fulgte til Teatret med Arkitekten G. Bindesbøll, den Mand, der byggede Museet til hans Kunstskatte — og hans Grav; under Middagen skal han spøgende have sagt: Ja, nu kan jeg gerne dø, for Bindesbøll har min Grav færdig. Han var ikke syg og havde ikke mindste Anelse om, at der kun var kort Tid, til hans Liv skulde afsluttes; han var heller ikke bange for Døden, som han ofte omtalte — da den kendte Kunstelsker, Admiral Wulff, et Par Aar i Forvejen

døde i Teatret, sagde Thorvaldsen til sin Tjener Wilkens, efter hvad denne har fortalt: Det var en smuk Død, jeg vilde ønske, at jeg ogsaa kom til at dø saaledes!

Kapellet havde spillet nogle Takter, da Thorvaldsen pludselig ligesom bøjede sig forover. Da han ikke rettede sig op igen, blev de omkringsiddende ængstelige; Oehlenschlägers yngste Søn, cand. jur. Will. Oehlenschläger, der den Aften benyttede sin Faders Plads ved Siden af Thorvaldsen, troede, at han var besvimet, og tog Initiativet til at faa ham baaret udenfor, og en Række Tilskuere fra Hofparkettet, deriblandt C. N. Rosenkilde og H. P. Holst, hjalp ham dermed. Den tilkaldte Teaterlæge kunde kun konstatere, at Døden var indtraadt, og i en Droske førte H. P. Holst derefter den store Kunstners afsjælede Legeme hjem til hans Æresbolig paa Charlottenborg. Forestillingen gik sin Gang, og Tilskuerne fik intet at vide om, hvad der var sket — en Omstændighed, som Oppositionspressen i Dagene derefter tog til Orde imod; man mente, at Forestillingen rettelig burde være standset og afbrudt.

Teatret hædrede Thorvaldsens Minde paa smukkeste Maade. I Overværelse af Kong Christian den Ottende og Kongehuset gaves den 9. April 1844 en Mindeforestilling for den bortgangne, indledet med Heibergs Prolog: Thorvaldsen, der fremsagdes af Fru Heiberg. Teatret var fyldt, og kun een Plads stod tom: Thorvaldsens egen; den var smykket med Blomster og Sørgeflor. Aftenens Forestilling, Oehlenschlägers Tragedie Hakon Jarl, gik derefter over Scenen, denne Aften for første Gang indledet med Ouverturen af J. P. E. Hartmann, der ogsaa havde forskønnet Thorvaldsens Bisættelse i Vor Frue Kirke med den gribende Sörgemarch. Begge Stykker, knyttet til Thorvaldsens Navn, er blevet Hovedhjørnestene i den danske Musikkitteratur.

Thorvaldsens Adgangskort til Hofparkettet (Thorvaldsens Museum).

Ogsaa under mere improviserede Former kunde Teatrets Publikum, naar Lejlighed gaves, hylde Tidens berømte Mænd. Da Peter Hiort Lorenzen i Slutningen af Aaret 1842, efter den 11. November at have talt Dansk i den slesvigske Stænderforsamling, besøgte København, og en Aften traadte ind paa Tilskuerpladsen, blev han Genstand for Ovationer af den hjerteligste Karakter. Det var de vaagnende nationale Stemninger, der gjorde sig gældende. Skandinavismen og det nordiske Studenter-Fostbroderskab holdt tre Aar senere sit Indtog i Teatret, da dette den 26. Juni 1845 under det første nordiske Studentermøde gav en Festforestilling for de svenske og norske Studenter med deres danske Gæster; det var »Barselstuen« og »Toreadoren«, der ved denne Lejlighed gik over Scenen. Johanne Luise Heiberg, der hyldedes paa det hjerteligste, bød Velkommen med en Prolog af sin Mand, efter at Kuhlaus Lulu-Ouverture havde lydt, og selve Forestillingen vakte dyb Interesse og stormende Bifald hos det lydhøre Publikum. Ved Tæppefald lød fra Parkettet et: Længe leve den danske Scene! der besvaredes med ni rungende Hurraraab.

DA LYSEKRONEN FALDT NED

En lige saa ejendommelig som usædvanlig Episode indtraf den 21. Marts 1847, da Lysekronen styrtede ned paa Tilskuerpladsen. En af Tidens Aviser (Berlingske Tidende) gav Dagen efter følgende Skildring af denne Tildragelse: »Uheld i det kongelige Theater. Da Lampekronen igaar Aftes, Søndagen den 21. Marts, efterat første Act af Stykket, »Don Cæsar de Basan«, var forbi, skulde efter Tæppets Fald føres ned, indtraf det Uheld, at Kronen ikke blev standset paa det bestemte Sted, men vedblev med større og større Hurtighed at synke og tørnede paa tredie Bænk i andet Parket, hvorved fem Personer fik større og mindre Contusioner og bragtes, de fire til Hospitalerne, den ene til sit Hjem. De paa Hospitalet bragte Personer ere: Bagermester Creemer med Kone og Svigermoder, samt Pastor Nielsens Moder, hvilke efter indhentet Efterretning ere uden Fare. Det blev derpaa fra Theatret tilkjendegivet Publikum, at Forestillingen ikke kunde fortsættes,

og at de Tilstedeværende kunde faae deres Penge tilbage. Ved den derefter af Politiet med Sagkyndige foranstaltede Undersøgelse paa Theatrets Loft befandtes, at det hele Apparat til Op- og Nedhidsning af Kronen havde været i fuldkommen forsvarlig Stand, men at Ulykken var fremkommen derved, at af de fire Mand, som ere ansatte for at styre Spillet, vare de to ikke til Stede, og at de to andre, uden at faae tilstrækkelig Hjælp, begyndte at fire Kronen ned, men snart vare ude af Stand til at kunne standse den.«

Naar Uheldet ikke fik større Følger end Tilfældet var, skyldtes det den heldige Omstændighed, at en Familie fra Landet, der skulde have siddet paa de Pladser i 2. Parket, som Lysekronen ramte i sit Fald, ikke var naaet frem til Forestillingen. Den Forsømmelse, der laa til Grund for Kalamiteten, blev hurtigt opklaret — og afstraffet. Den ene af de to manglende Lampemænd var gaaet paa Posthuset med et Brev, og den anden var overhovedet ikke mødt; de blev naturligvis begge afskediget.

DE SIDSTE AAR I DET GAMLE HUS

Krigen 1848—49—50 satte sit Spor i Teatrets Liv og Repertoire, ikke saa meget ved Fester som ved Velgørenhedsforestillinger; der var mange, der skulde hjælpes: Faldnes Efterladte og Saarede, de Paarørende af Mandskabet fra Eckernförde-Affæren og »de be-
trængte Jyder«, d. v. s. den civile Befolkning i de krigshægede Distrikter i Jylland. Stykker dukkede op med Allusion til Krigen, som Forspillet: Kunstens Dannevirke ved Teatrets Hundreedaars-Fest og Komedien: Tonne gaar i Krigen. Da Krigen var forbi, og de store Troppeindtog stod for Døren med folkelige Fester paa Christiansborg, i Kongens Have o. s. v., var Teatrets Folk, deriblandt navnlig den varmt nationalt sindede Balletmester Bournonville, mellem Arrangørerne.

Grundlovens Givelse, der paa saa mange Maader fik indgribende Virkninger for Teatret, blev ikke af dette markeret paa særlig Vis, bl. a. fordi den historiske Dag jo faldt uden for den egentlige Sæson. En Mærkedag af sjælden Karakter indtraf den 10.—11. Februar 1859, 200 Aars Dagen for Stormen paa København, som

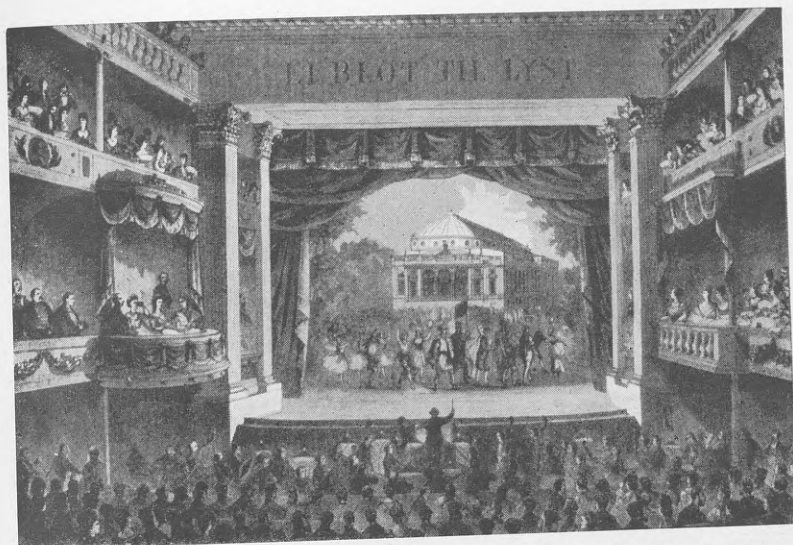
Teatret mindedes ved at give to Gratisforestillinger for Soldater og Studenter, de to Kategorier af Samfundsborgere, hvis særlige Fortjeneste det var, at København blev frelst i den store Kamp. Det var en smuk Tanke, der førtes ud i Livet med disse Forestillinger, og den toges op paany ved 250 Aars Dagen i 1909, da nye Generationer Soldater og Studenter var Teatrets Gæster ved en Mindeforestilling.

Over det gamle Teaters sidste Aar kastede Tiderne i mange Henseender mørke Skygger. Den 15. November 1863 døde Kong Frederik den Syvende, og Teatret var lukket i ugevis som Tegn paa Sorg over den folkekære Monarks Død. Ikke længe efter at det paany havde aabnet sine Porte, brød Krigen 1864 ud, og de tunge Begivenheder, den førte med sig, kunde ikke undgaa at faa Indflydelse ogsaa paa Teatrets Forhold. Dybbøls Fald den 18. April var en Landesorg, og det var kun naturligt, at Teatret den Aften stængede sine Porte. Aarene efter Krigen blev vanskelige, Teatret maatte, som hele Landet, paa mange Maader begynde en ny Tilværelse, og Driftsomlægninger fulgte.

Men dets Virke gik sin Gang, Livet paa Tilskuerpladsen levedes videre, og naturligvis oprandt paany festlige Stunder — som i Maj 1867, da Kong Christian den Niendes og Dronning Louises Sølvbryllup fejredes med en Festforestilling. Ogsaa muntre Episoder forekom, som en Aften i 1868, da Regensens Studenter fuldtalligt mødte op under en Opførelse af »Genboerne« for at hylde Hultmann — den mangeaarige Fremstiller af Regens-Studenterne Basalt og Klint i Hostrups klassiske Stykke — for den smukke og værdige Maade — paa hvilken han repræsenterede den danske Student paa Skuepladsen. En Aften i 1873, den 21. December, indtraadte den Situation, at Belysningen svigtede, fordi Arbejderne paa Gasværket strejkede. Forestillingen gennemførtes ved Hjælp af Olielamper og Tællelys, og Tilskuerne følte sig sat et Par Menneskealdre tilbage i Tiden.

Den 1. Juni 1874 var det uigenkaldeligt Slut for det gamle Teaters Vedkommende; ved dets Side paa Kongens Nytorv stod nu det nye Kunstens Tempel parat til at modtage den danske Skueplads og alle dens mange stolte Traditioner. Den sidste Forestilling i det gamle Hus formede sig ikke som nogen officiel Afskedsfore-

Den sidste Aften i det gamle Hus; Billedet af det nye Teater toner frem i Slutningstableaet (Illustreret Tidende, Juni 1874).

stilling. Det var som sædvanlig Ballettens private Pensionskasse, der havde faaet Teatret overladt Dagen efter den egentlige Sæsons Slutning, men naturligvis satte Aftenens særlige Karakter sit Præg paa det hele. Balletten bestred Hovedparten af Programmet, der indleddedes med »Et Folkesagn«; derefter spillede et lille fransk Lystpil »Efteraarssol«, og til Slut kom Bournonvilles festlige Ballet-Epilog »Farvel til det gamle Theater«. Det sluttede med, at det gamle Teater forsvandt, idet det nye Hus under højtidelige Toner viste sig i al sin Glans i det fjerne, medens et Optog af kendte Figurer fra Skuespil, Opera og Ballet drog forbi og tilsidst dannede en Slutningsgruppe.

Huset var udsolgt til dobbelte Priser, og Billetjobberiet havde grasseret slemt paa Kongens Nytorv. Stemningen paa Tilskuerspladsen var straalende; den gav sig henimod Slutningen bl. a. til Kende i det Bifald, der »hilste den antiqverede Lysekroner, da den for sidste Gang foretog sin Vandring op til det store Hul i Loftet, for aldrig mere at sende sit matte Skær og sin stærke Os ud over det halvmørke Rum«. Forestillingen overværedes af Kongen og

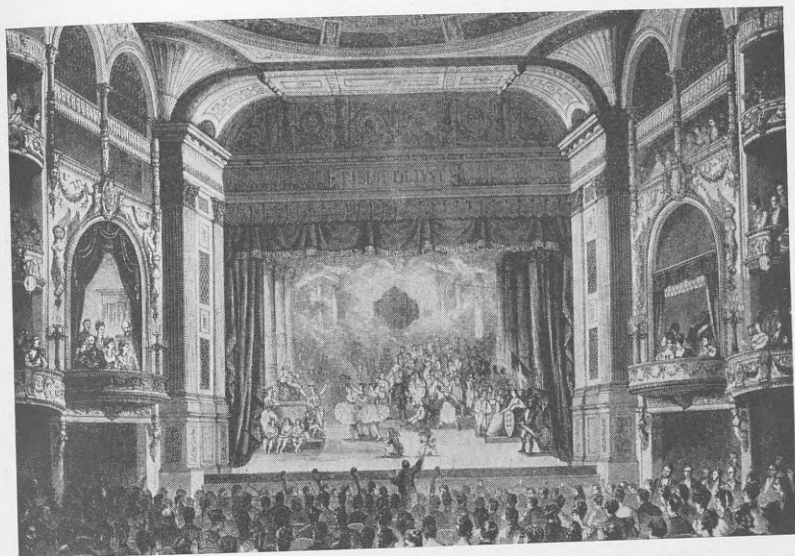

Dronningen i Spidsen for Kongehusets Medlemmer; ved Tæppets Fald lød langvarigt Bifald, og fra Parkettet udbragtes et Leve for det nye Teater og for de smukke og rige Minder fra det gamle.

DET NYE TEATER SLAAR PORTENE OP

Da det kongelige Teaters trofaste Publikum $3\frac{1}{2}$ Maaned senere, den 15. Oktober, kom for at overvære Indvielsen af det nye Hus, var det gamle fuldstændig jævnet med Jorden. Indvielsen, der ligeledes overværedes af Kongen og Dronningen og hele Kongehuset, blev en stor Begivenhed; dens straalende Forløb faar man levende Indtryk af gennem følgende Skildring, taget fra Illustreret Tidende:

»Endelig oprandt den med saa megen Forventning imødesete Dag, og saavel ved Publikums Tilslutning som ved Theatrets Præstationer blev den nye Bygnings Indvielse feiret paa en værdig Maade som en hele Folket vedrørende Nationalbegivenhed. Den bølgende Folkemængde, det oplyste Teater, de festligt illuminede Bygninger paa Kongens Nytorv dannede allerede et eienommeligt og stemningsrigt Forpil, og Enhver, der traadte ind i det nye Theater, har sikkert erkjendt, at hans Forventninger var blevne fuldkomment fyldestgjorte, om ikke overtrufne. Den smukke Hal med sine fire Etager, hvor en ædel Simpeltid i Stilen er fremherskende, hvor Muserne throner som Loftsbilleder og hvor en international Portraitsamling af udmærkede Digtere og Componister pryder Balconrækværket, viser sig Muserne værdig. For at alt ikke skal være for nyt og fremmed, hilses vi af det gamle Motto: »Ei blot til Lyst« over Scenen og af det velbekjendte skønne Fortæppe, at sige i forynget Skikkelse. Det Hele »var saa nyt og dog saa deilig gammelt«. En lille Ængstelse kunde dog maaskee neppe bekæmpes. Synet var tilfredsstillende, og i saa Henseende kunde Intet mere forlanges, men hvorledes skulde det gaae med Øret? De forskjellige Rygter havde jo sat Sindet i Bevægelse. Da tonede Kuhlaus evigunge Elverhøi-Ouverture. Det kunde maaskee i Begyndelsen synes, som om disse Toner havde klinget fyldigere og stærkere i det mindre Rum; dog fortog dette Indtryk sig snart, og Musiken lød saa godt som nogensinde. Og-

Den første Aften i det nye Teater: Holbergs Apoteose.

saa Publicum har vistnok Noget at vænne sig til i Henseende til Lyden i det nye Theater. At man hører godt i det Hele taget, erkjendte vistnok de Fleste ved samtlige Præstationer — —

Prologen delte sig i en Art Cantate, bestaaende af tre Digte, til hvilke Hartmann havde componeret en smuk og interessant Musik, Declamation og en Slutningssang til Melodi: »Kong Christian stod ved høien Mast«, hvori Alle deltog. (Slutningsstrofen lød saaledes:

Beskærm vor Konge og hans Æt!
 Lad ham se Danmark naa sin Ret,
 Og hele Folket skares tæt
 omkring sin Drot!)

Cantaten udførtes af Theatrets Chor med Assistance af Solosangere og Solosangerinder og flere Skuespillere og Skuespillerinder. Declamationsdigtet fremsagdes med Mesterskab af Vilhelm Wiehe, og det fandt ved sit naturlige og skønne Sprog, ved de sunde og sande Tanker, det tolkede, den fuldeste Gjenklang. Digtet skildrede Theatrets og Konstens Betydning for Folkets Udvikling og pegede særligt hen paa Holberg og Oehlenschläger

som Grundpillerne for det danske Theater. Da Slutningssangen efter denne Declamation var afsunget, istemmedes et nifoldigt Leve for Drs. Maj. Kongen og Dronningen, som tilligemed de fleste Medlemmer af Kongehuset var tilstede. Under Melodien: »Der er et Land, dets Sted er høit mod Norden«, saaes derpaa Bournonvilles Holberg-Tableau, hvori Digterens Billedstøtte var omgivet af de velbekjendte mest fremtrædende Holbergske Skikkelser. Saa kom Holbergs: »Det lykkelige Skibbrud«. — — —

Efter »Det lykkelige Skibbrud« lod Hartmanns: Gudernes Triumfmarche fra »Thrymskviden«, og Tæppet rullede op til Slutningstableauet »Oehenschläger«, hvor man saae Digterens Buste med Tragediens og Historiens Muser og forskjellige Grupper af de oehenschlägerske Hovedpersoner. De Forsamlede viste megen Glæde og Tilfredshed under hele Forestillingen; et stort Antal var indbudt, saaledes Rigsdagens Medlemmer, Ministrene og forskjellige videnskabelige og kunstneriske Notabiliteter.«

AFBRUDTE FORESTILLINGER

I det smukke nye Hus, det, der nu forlængst er blevet »det gamle Teater«, har Forestillingerne siden gaaet deres Gang, Aften efter Aften, Sæson efter Sæson. Med Tidens stigende Teknik er fulgt Præstationernes større ydre Fuldkommenhed, og meget sjældent er det indtil vor Tid, da Krigstilstand og Fare for Luftalarmer i Spilletiden satte ind, hændt, at Forestillinger har maattet afbrydes. Berømtest er vel Afbrydelsen den 3. Oktober 1884, da Emil Poulsen efter Opførelsen af 1. Akt af Scribes Skuespil: »Statsmand og Borger« traadte frem foran Tæppet og meddelte, at det var besluttet at aflyse Forestillingen paa Grund af Christiansborg Slots Brand, en Beslutning, det tilstedeværende Publikum enstemmig sluttede sig til.

Gasforsyningens Svigten og Elektricitetstilførselens Upaalidelighed i dennes Barndomsaar kunde stundom indtræffe, saaledes bl. a. den 12. September 1895, da Aftenens Forestilling maatte aflyses, fordi man stod uden Lys. Den 20. Maj 1887 hændte det meget sjældne Tilfælde, at Aftenens Program maatte forandres

under selve Forestillingen. Der skulde efter et Par mindre Stykker have været opført Balletten »Søvngængersken«, som var ansat til Opførelse ud paa Eftermiddagen paa rød Plakat. Da Balletdanserinden Frøken Anna Jensen, senere Fru Harboe, der havde en Hovedrolle i Balletten, udeblev, maatte den ombyttes med Lystspillet: »Den første Kærlighed«, hvilket meddeltes Publikum fra Scenen.

Kunstneres pludselige Sygdom har ikke kunnet undgaa af og til at bevirke Afbrydelser. Den 4. Januar 1876 blev Sangerinden, Fru Liebe syg under Forspillet og kunde ikke optræde; hendes Parti som Dronningen i: »Hans Heiling« overtoges da under selve Forestillingen af Fru Doris Erhard Hansen. Et parallelt Tilfælde indtraf den 10. November 1939 under Opførelsen af »Carmen«; ved Slutningen af 1. Akt blev Niels Hansen, der sang Don José, syg og kunde ikke fortsætte, og Thyge Thygesen, der derefter tilkaldtes, udførte Partiet i de øvrige 3 Akter.

Ogsaa paa Kapelmester-Podiet er saadanne Situationer indtruffet; en Aften i Sæsonen 1908—09, da Carl Nielsen, der dengang var 2. Kapelmester, havde paataget sig uden Prøve at dirigere »Mignon«, blev han overanstrengt og maatte tage hjem, da Tæppet var faldet for 1. Akt, og der gik over en halv Time med at finde 1. Kapelmester Fr. Rung og hente ham ind paa Teatret, saa Forestillingen kunde fortsætte. Det har hændt, at man har maattet lade Tæppet gaa ned midt i en Akt, fordi en Kunstner har faaet et Ildebefindende, senest saaledes ved Opførelsen af »Diplomater« paa Nye Scene den 19. September 1931, da Tæppet maatte sænkes 10 Minutter i 2. Akt paa Grund af Albert Luthers pludselige Upasselighed.

GENSKÆR FRA FREDENSBORG-DAGENE

Til den nuværende Teaterbygning knytter der sig som til den gamle ikke blot rige kunstneriske Traditioner, men ogsaa mange smukke og festlige Minder. Den stod færdig i en Periode, da Europas Interesse i stigende Grad samlede sig om Kong Christian den Niendes Hof, ved hvilket ikke sjældent Konger og Fyrster fra alverdens Lande mødtes. Berømte blev de saakaldte Fredensborg-

Dage, den Tid, da Danmarks Konge samlede sin store Familie-kreds om sig paa det idylliske, hvide Fredensborg Slot ved Esrom-søens skovkransede Vande. Et eller flere Besøg i det kongelige Teater hørte altid med i Programmet for Fredensborg-Dagene, og i Teatrets Historie har et af dem sat sig varigt Spor: det, der fandt Sted den 17. September 1887.

Teatret havde nogle Maaneder i Forvejen haft Premiere paa »Der var engang«, det Stykke, som næst efter »Elverhøj« blev dets største Sukces, og denne Forestilling havde Kong Christian den Niende ønsket at vise sine mange Gæster. I Tidens Aviser stod Notitser om, at Besøget vilde finde Sted, og i en af dem var tilføjet, at Hr. Holger Drachmann i Aftenens Anledning havde skrevet et nyt Slutningsvers til sin Eventyrkomedie. Digteren havde, som saa ofte før, ladet sig gribe af Øjeblikkets Inspiration, og han saa rigtigt, da han fik den Tanke, at denne Forestilling burde markeres paa særlig Vis, thi næppe nogensinde før eller siden har der i det kongelige Teaters Kongeloge været forsamlet et saa straalende fyrsteligt Selskab. Da Kongelogens Fløjdøre sloges op, og Kong Christian og Dronning Louise traadte ind, var de omgivet af deres Døtre og Svigersønner, Ruslands Kejser og Kejserinde, det britiske Riges Tronfølgerpar: Prinsen og Prinsessen af Wales, Grækenlands Konge og Dronning, samt de yngre Medlemmer af Slægten, blandt hvilke fandtes Fyrster og Prinser, der senere skulde bestige Danmarks, Norges, Ruslands, Englands og Grækenlands Troner.

Publikums Hyldest var hjertelig, og den fornyedes ved Forestillingens Slutning, da Prinsens Sanger havde sunget det nye — og siden bevarede — Vers:

Vi elsker vort Land,
og vi hilser den Drot,
som har prøvet og valgt sig den rette Fyrstinde:
paa hans Eventyr-Slot
kan hver Kvinde, hver Mand
et Eksempel for Livet i Kærlighed finde!
Lad Tideren ældes, lader Farverne blegne,
et Minde vi vil dog i Hjertet os tegne:

Fra det sagnrige Nord
gaar en Glans over Jord —
det er Genskær af Vidunderlandets fortryllede Egne!

To meget store Begivenheder fejrede det gamle Kongepar i det kongelige Teater, ligeledes omgivet af mange Medlemmer af Slægten: Regeringsjubilæet i 1888 og Guldbrylluppet i 1892. Forestillingen den 18. November 1888 i Anledning af Regeringsjubilæet, ved hvilken Hornemans Opera: »Aladdin« opførtes første Gang, havde Karakter af Galla-Forestilling, i hvilken Anledning der ved Kongelogens Indkørsel i Tordenskjoldsgade paraderede en militær Æresvagt med Musikkorps. Samme Ceremoniel udfoldedes ved Festforestillingen den 26. Maj 1892, Teatrets Hyldest til Kongeparret i Anledning af Guldbrylluppet.

Ved denne Lejlighed var der for første Gang i det nuværende Teaters Historie indrettet en Kongeloge i Balkonens Pladsloge — et Arrangement, der siden har været gentaget ved ganske enkelte højtidelige Lejligheder, senest saaledes ved Gallaforestillingen i Anledning af Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Ingrid's Bryllup — og her tog Kongefamilien Plads, hilst af Publikum og Teaterpersonalet med en Hymne og efterfølgende Fanfare fra Kapellet. Festprogrammet bestod af 1. Akt. af Aug. Ennas Opera »Hexen« og en Festballet »Foraaret kommer«, skrevet til Lejligheden af Pietro Krohn og Carl Price, med Musik af Johan Svendsen. Publikums Ovationer fornyedes ved Forestillingens Slutning, og da Kongeparret kørte bort i Guldbryllups-Kareten, var Loggiaen elektrisk oplyst, medens bengalske Blus flammede fra Teatrets Tag; ude paa Kongens Nytorv tændtes den første elektriske Gadebelysning i København.

HYLDEST TIL HOLBERG OG OEHLENSCHLÄGER

De første Begivenheder i det helt store Format i det nye kgl. Teater — naturligvis fraregnet Tidens berømte Premierer — var Festlighederne i Anledning af 100 Aaret for Oehlenschlägers Fødsel i 1879 og 200 Aaret for Holbergs Fødsel i 1884. Tyngde-

punktet i Oehlenschläger-Festen, der holdtes paa selve Digterens 100-Aars Fødselsdag, den 14. November, var den Højtidelighed, der ved Middagstid holdtes i Teatret; her reciterede Emil Poulsen »Guldhornene«, Teaterpersonalet sang en Kantate, og ind imellem holdtes Festtalen af Professor, Dr. phil. Rasmus Nielsen, der ved denne Lejlighed udfoldede hele sin glimrende og højt beundrede Talekunst. Om Aftenen opførtes »Kjartan og Gudrun«, og efter Forestillingen indfandt et Fakkeltog af Studenter og unge Kunstnere sig ved Digterens Statue udenfor Teatret, hvor Faklerne efter en Sang kastedes i Baal.

Hvad Festlighederne i Anledning af 200 Aars Dagen for Holbergs Fødsel, den 3. December 1884, angaar, saa var det første Gang, man fejrede en Fest af denne Art; Mesterens 100- og 150-Aars Dag var passeret i Stilhed, fordi man ikke dengang kendte hans Fødselsdag, som først blev fundet af en norsk Provst i 1869. Med fire Festforestillinger markeredes 200-Aaret, og af disse faldt den første paa selve Fødselsdagen. Kantatens Recitativer frem-sagdes af Emil Poulsen og af den store Holberg-Fremstiller, J. L. Phister, som 11 Aar i Forvejen havde trukket sig tilbage og nu, 77 Aar gammel, paany stod paa den Scene, han havde tilhørt fra Barndommen. Den Jubel, der hilste ham, da han i Aftenens Hovedstykke, »Den Stundesløse«, udførte Oldfux' Rolle endnu engang, var ubeskrivelig, og ikke mindre hyldedes hans Hustru, Louise Phister, der spillede Pernille. Aftenen sluttede ligesom Oehlenschläger-Festen ude foran Teatret, hvor Studenter og Kunstnere bragte Holbergs Statue et Fakkeltog og Christian Richardt holdt Talen.

DEMONSTRATIONER PAA TILSKUERPLADSEN

De Meningskampe, der tidligere saa hyppigt forekom i Teatret ved Premierer og andre lignende Lejligheder, blev mod Slutningen af det 18. Aarhundrede sjældnere og sjældnere, og indtraf saadanne Tilkendegivelser, var det for det meste under mere af-dæmpede Former end tidligere, ligesom de praktisk talt altid standsede, naar Gongongen lød fra Scenen. I Samtidens Øjne var

det dog stormende Begivenheder, og ikke mindst en Episode som den Brandes-Schybergske, der udspillede saa sent som i Sæsonen 1899—1900, vakte megen Opsigt. Det Kapitel af den, der havde Teatret til Skueplads, formede sig saaledes, skildret med Aarsberetningens nøgterne Ord:

»Den 17. Februar 1900 demonstrerede Publikum under Opførelsen af »Det gamle Hjem«, navnlig under 1. Akt, i Anledning af Skuespiller Schybergs første Optræden efter et Overfald af ham paa Dr. phil. E. Brandes og en derpaa fulgt Duel imellem dem, — foranlediget ved sidstnævntes Udtalelser om Hr. Schyberg i Bladet Politiken. Demonstrationerne ophørte ikke, førend der hver Gang blev gjort lyst paa Tilskuerpladsen.«

Siden har ingen Demonstration mod Kunstnere fundet Sted paa Teatret i større Stil; i et Tilfælde en halv Snes Aar senere, hvor det trak op til en lignende Episode, afværgede Teatret selv den truende Fare ved at aflyse det Gæstespil, som kunde befrygtes at vække Mishag. Det var den 3. Februar 1911, da den danske Sanger Erik Schmedes som Gæst skulde synge Pedro i »Dalen«; han kunde ikke Partiet paa Dansk, og da der paa forskellig Maade viste sig at være en ikke ubetydelig Modvilje mod ham af den Grund, aflyste man Gæstespillet paa selve Forestillingsdagen. Det hed om Aflysningen i Teatrets officielle Meddelelse, at da det maatte anses for sandsynligt, at Kammersangerens Foredrag af Partiet paa et fremmed Sprog kunde foranledige Meningskamp under Forestillingen og i Former, som Nationalscenen ikke burde udsættes for, havde man i fuld Overensstemmelse med Hr. Schmedes opgivet hele det planlagte Gæstespil.

En herostratisk berømt Demonstration paa Tilskuerpladsen indtraf ved Festforestillingen i Anledning af 50 Aars Dagen for den nuværende Teaterbygningens Indvielse, den 15. Oktober 1924. Programmet for denne Aften var tænkt som en delvis Gentagelse af Indvielsesaftenens og omfattede derfor ogsaa Elverhøj-Ouverturen, men i sidste Øjeblik blev denne i Overensstemmelse med et Krav, den nylig tiltraadte Undervisningsminister Nina Bang fremsatte overfor Direktøren, erstattet med Gudernes Triumfmarch af Thrymskviden, der iøvrigt ogsaa havde lydt ved Indvielsesforestillingen. Grunden til denne Programændring var

Tilskuerpladsen, fotograferet under Forestillingen den 28. April 1923 i Anledning af Kong Christian den Tiendes og Dronning Alexandrines Sølvbryllup. (Elfelt fot.)

Nationalsangens Forekomst i Ouverturen; som Ministeren senere oplyste i et Interview: hun vilde ikke ved en Forestilling, ved hvilken hun som Undervisningsminister var Vært, lade Teatret give Anledning til »monarkistiske og nationalistiske Demonstrationer«.

Da Forestillingen tog sin Begyndelse, og de pompøse Hartmann'ske Klange tonede gennem Teatret, var dette fyldt af et festklædt og feststemt Publikum med Ministeriets Medlemmer i Spidsen. Kongelogen stod tom nogle Øjeblikke, men da Triumfmarchens Toner var døet hen, gik dens Dør op, og ind traadte Kong Christian, ledsaget af Prins Harald og Prins Knud. Der var fuldkommen stille i Salen, men i det Øjeblik, Kongen gik frem i Logen, rejste sig nogle unge, kjoleklædte Mennesker — Studenter viste det sig senere at være — i Parkettet, Parterret og flere andre Steder i Teatret og istemte, taktfast og fuldtone »Kong Christian«. Et Sekund ligesom tøvede Publikum, hedder det i et

samtidigt Avisreferat, men saa sprang den store Forsamling med ét op, og Nationalsangens Toner rungede gennem Rummet, sunget af saa godt som hele det tilstedeværende Publikum. Da første Vers havde lydt, brød et voldsomt Bifald løs, og et Leve for Kongen besvaredes med kraftige Hurraraab. Paa Tilskuerpladsens forreste Rækker medførte Situationen en Del Raadvildhed, og den gav siden Anledning til adskillige uovervejede Kommentarer fra begge de Lejre, mellem hvilke Striden om »Kong Christian« som Nationalsang dengang stod. Men i Teatrets Historie gik Episoden over som en af de muntreste, og den bevirkede, at der ikke senere gjordes Forsøg paa at komme uden om Nationalsangen ved tilsvarende Lejligheder.

Den alvorligste Demonstration i Skuepladsens Tilværelse udspillede den 8. Oktober 1926, ved den Galla-forestilling, der gaves i Anledning af den finske Præsident Relanders Besøg. Efter at Kongeparret og dets Gæst var traadt ind i Kongelogen, lød først den finske Nationalsang, saa den danske. Derefter gjordes der mørkt paa Tilskuerpladsen, og Kapelmester Høeberg hævede Taktstokken for at slaa an til »Liden Kirsten«s Ouverture. Men endnu inden de første spæde Harpe-Akkorder havde lydt, hørtes hæse og brutale Stemmer oppe fra Galleriet: Udraab som: Ned med Blodhunden Relander — og andre Fornærmelser mod Præsidenten, samtidig med at en Regn af røde Sedler med tilsvarende Indhold flagrede gennem Rummet. Alle rejste sig og vendte sig mod Galleriet, hvor der tydeligvis foregik en Kamp mellem Demonstranterne paa den ene Side og de Opdagere, der altid ved lignende Lejligheder placeres mellem Publikum, paa den anden. Fra Parkettet raabtes til Kapelmesteren: Spil, Spill, og Raadet blev fulgt: »Kong Christian«s Toner klang endnu engang for fuldt Orkester, og Publikum sang med. Da et Vers var spillet, var der Ro paa Galleriet, i Kongelogen vekslede Kong Christian og Finlands »Solskinspræsident« smilende Haandtryk, og Forestillingen kunde fortsætte uforstyrret. Demonstranterne, seks unge Kommuniste, førtes til Politigaarden, og alvorlige Straffe for Fornærmelser mod et fremmed Statsoverhoved havde ventet dem, hvis Præsidenten ikke forinden sin Afrejse havde udtalt Ønsket om, at der intet videre foretoges.

EN KUNSTNERS AFSKED

Paa Teatrets Tilskuerplads blev berømte Kunstneres Afskedsforestillinger ofte store Begivenheder. Kulminationen naaedes utvivlsomt ved Olaf Poulsens, der faldt paa 50 Aars Dagen for hans Debut, den 16. April 1917. Forestillingen, der dannede Afslutningen paa en hel Række Afskedsforestillinger, i hvilke den store Skuespiller for sidste Gang viste sig i sine bedste Roller, fik et højst bevæget Forløb. Huset var overladt Kunstneren selv, der havde givet det i Entreprise til et privat Bureau, og Billetpriserne laa — det var midt i forrige Verdenskrigs Højkonjunkturer herhjemme — paa et Niveau, til hvilket der aldrig før eller siden er set Mage; den billigste Billet paa Galleriet kostede til forhøjet Pris 12 Kroner, medens der for en Parket-Billet forlangtes 150 Kroner.

Stærkt bevæget spillede Olaf Poulsen i Brudstykker af »Jeppe paa Bjerget«, »Kong Henrik den Fjerde« og »Den politiske Kandestøber«. Med store Ovationer hyldedes han af sit trofaste Publikum, der efter at Hyldesten paa Scenen var forbi og Jerntæppet havde sat Punktum for Aftenen, spændte Hestene fra hans Vogn og kørte ham en Æresrunde omkring Hesten paa Kongens Nytorv, medens Teaterpersonalet oppe fra Loggiaen sang: »Der er et yndigt Land«. Men den største Hyldest bragtes ham dog af Kongen, der under en Privat-Audiens paa Amalienborg overrakte ham Kommandørkorset af Dannebrog, en Udmærkelse, der ikke tidligere var blevet nogen dansk Scenekunstner til Del, og som heller ikke siden er givet nogen af hans Brødre i Kunsten herhjemme.

NYE SCENES INDVIELSE

I Eftersommeren 1931 oprandt den tredje Teaterindvielse paa Kongens Nytorv, Aabningen af Dobbeltscenen, der var ventet saa længe og imødesaaes med saa store Forventninger, men som fik saa kort en Levetid som blot to Sæsoner. Under Udfoldelse af megen Festivitas fandt »Nye Scene«s Indvielse Sted den 28. August 1931, og den overværedes af Kongen og Dronningen, der

var kommet til København fra Aarhus alene for at kunne del- tage i den. Aabningsforestillingen, Holbergs: »Den Vægelsindede«, omrammedes af Julius Magnussens For- og Efterspil: »Fra Fiol- stræde til Kongens Nytorv«, og den indledes, som da man havde taget det gamle Hus i Brug, med Elverhøj-Ouverturen. Forsaa- vidt var alt i Orden. Men det var, som om Feststemningen ude- blev; Forestillingen faldt lang i det varme Rum, hvor Pladsen syntes mange for snæver, selv om der var almindelig Tilfredshed med Rummet og dets Høre-Forhold, og dens Slutning var saa mat, at der end ikke lød et Leve for det nye Hus. Det var, som havde man en Forudelse af, at dets Liv, ihvertfald som Teater, ikke skulde blive langt. Den næste Aften, under Opførelsen af »Jeppé paa Bjerget«, viste Teaterkatten sig pludselig paa Scenen, medens der spillede, hilst med Munterhed af Publikum; dens Tilsyne- komst toges af mange som et lykkeligt Varsel, der dog som be- kendt ikke gik i Opfyldelse. Besøget i det nye Hus svigtede i den Grad, at man mente at maatte lukke det med Udgangen af Sæ- sonen 1932—33.

KONGEN OG TEATRET

Vore Kongers nære Tilknytning til Teatret og dettes og dets Kunstners tjenstlige Afhængighed af Hoffets øverste Embeds- mænd har i Tidens Løb givet sig Udslag paa mange Maader, og selv nu, da denne Afhængighed forlængst er en saga blot, er For- bindelsen mellem Kongen og Teatret stadig meget nær. Kongen faar forelagt Teatrets Sæsonplaner og dets Beretning og Regn- skab, han yder Tilskud til Driften og han disponerer over den faste Kongeloge med tilhørende Loger og Gemakker. I det nuvæ- rende Teaters Kongeloge har tre danske Konger fulgt den danske Skueplads og dens Præstationer: Kong Christian den Niende, Kong Frederik den Ottende og Kong Christian den Tiende.

Længst har Kong Christian den Tiende disponeret over Konge- logen, gennem mere end 31 Aar, eller over Halvdelen af den Tid, det nuværende Teater har eksisteret. Kong Christians Forbindelse med vor nationale Scene rækker dog meget længere tilbage i Ti-

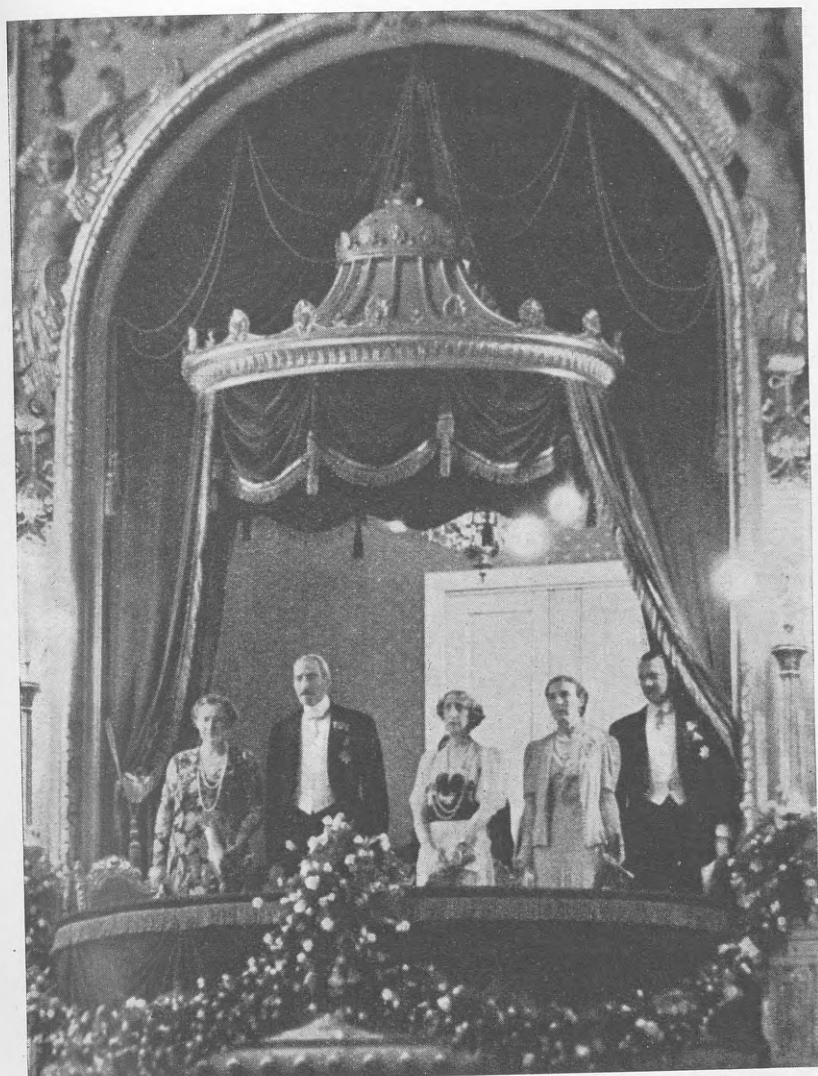
den, over to Menneskealdre; første Gang, han som lille Prins var i Teatret, saa han Balletten »Fjernt fra Danmark«, og dens Digter, den danske Ballets store gamle Mester, August Bournonville, har Kongen ikke blot kendt, men ogsaa været Elev af. Det gik saaledes til, at der i Sensommeren 1878 ude paa Fredensborg Slot arrangeredes Danseundervisning for nogle af de kongelige Børn, der paa det Tidspunkt opholdt sig paa Slottet, og til at lede denne hentede man den gamle Mester Bournonville, der havde sin Sommerbolig i den idylliske nordsjællandske Slotsby, og som iøvrigt fra gammel Tid var Hofballetmester. Undervisningen afsluttedes med en lille Afdansning, der overværedes af den gamle Dronning Louise, og de kongelige Prinser og Prinsesser blev nogle af den store Balletdigters sidste Elever, eftersom han døde et Aars Tid senere.

Kong Christian har siden Barndommens Dage været en hyppig Gæst i det kongelige Teater. Her blev han budt Velkommen, da han i Maj 1898 havde hjemført sin unge Brud, Prinsesse Alexandrine, med en Prolog af Professor P. Hansen, fremsagt af Emil Poulsen, og med en festlig Aften, bestaaende af 2. Akt af »Orfeus og Eurydike« og »Coppelia« — og her har Kongen og Dronningen senere fejret store Festaftener i deres Liv — som ved Sølvbrylluppet i 1923 og Regeringsjubilæet i 1937.

I Kongelogen har baade Kongen og Dronningen deres bestemte Pladser; de kommer til daglig uanmeldt, idet naturligvis Logen og den tilhørende smukke Salon med Forsal og Opgang altid staar parat til at tage imod dem. Det var i gamle Dage Tradition, at de Kongelige ønskede at være ubemærkede, saaledes at f. Eks. deres Indtræden ikke gav Publikum Anledning til at reagere, men her har nye Tider bragt nye Skikke. Nu er det blevet Reglen, at Kongen og Dronningen, hvis de træder ind i Logen, inden der gøres mørkt i Salen, hilses ved, at Publikum i Stilhed rejser sig op og bliver staaende, indtil de kongelige er kommet til Sæde.

I Teatret disponerer Kongen til Gengæld for det Tilskud, Civilisten hvert Aar yder til Teatrets Drift, ogsaa over andre Løger end den egentlige Kongeloge. Umiddelbart ved Siden af denne findes Kavallerlogen, hvis forreste Rækker er beregnet for yngre Medlemmer af Kongehuset, og fra hvis øvrige Pladser en Række

Fra Festforestillingen den 15. Maj 1942 i Anledning af 30 Aars Dagen for Kong Christian den Tiendes Regeringstiltrædelse: Kongen og Dronningen, Prinsesse Ingeborg og Kronprinsen og Kronprinsessen fotografet, medens Nationalsangen spilles ved deres Indtræden i den festligt smykkede Kongeloge.

Kavallerer, Adjutanter og vagthavende Officerer kan overvære Teatrets Forestillinger. Overfor Kongelogen, i Hofdamelogen, der er lige saa stor som Kongens, men i hvilken der ikke er saa højt til Loftet, eftersom Skuespillerinde-Logen ligger ovenover, har Dronningens Overhofmesterinde og Hofdamer samt forskellige Hof-Kavallerer deres Pladser; til begge disse Loger, Kongens og Hofdamernes, hører Loger bag de »gyldne Gitre« i Prosceniet, fra hvilke man uset kan overvære Forestillingen. Endelig er en Loge i Galleriets venstre Side reserveret det kongelige Tjenerskab.

Det har altid været en absolut fast Regel, at selve Kongelogen var forbeholdt Kongen og Kongehuset, og vistnok kun en eneste Gang er den blevet fraveget, hvilket dengang vakte en ikke ringe Opsigt. Det var ved Galla-Forestillingen den 23. April 1908 i Anledning af Kong Edvard og Dronning Alexandras Besøg; ved den Lejlighed var der indrettet Kongeloge i Balkonens Midte, og den egentlige Kongeloge var taget i Besiddelse af en Række af Ministeriets Medlemmer: Ole Hansen, Høgsbro, Enevold Sørensen og Hafstein. Paa Fløjen sad Alberti med sin Hustru; det var kun faa Maaneder, før Katastrofen ramte ham.

Paa Teatret sætter det altid Stemningen op paa den anden Side af Rampen, naar det gennem Kikhullerne i det gamle Akropolis-Fortæppe opdages, at Kongen er kommet. Majestætens Nærværelse kaster ikke blot for Publikum, men ogsaa for Kunstnerne en ganske særlig Glans over Aftenen; de ved, at i Kong Christian har baade de og det skønne og traditionsrige gamle Hus, de tjener, en god og trofast Ven. Kongen følger med dyb Interesse alle fire Kunstarter, og ikke mindst Balletten, Ungdommens og Skønhedens Kunstart, sætter han særlig højt. Den har vundet denne Førsteplads ved sin skønne Kunst og sit nationale danske Særpræg — og maaske ogsaa fordi dens Medvirken paa enestaaende Vis har kastet Glans over saa mange af Kongens egne Festaftener i Teatret. Det var da ogsaa en Balletforestilling, Kongen overværede, da han den 31. Maj 1943 gæstede dette for første Gang efter sin lange, alvorlige Sygdom som Følge af Rideuheldet et halvt Aars Tid i Forvejen.

I Kong Christians senere Regeringsaar er man vendt tilbage til Skikken fra Christian den Syvendes og Frederik den Sjettes

Dage: at fejre Kongens Fødselsdag hvert Aar med en Festforestilling. En af disse Fødselsdags-Forestillinger vil blive staaende i Erindringen med ganske særlig Glans — den, der fandt Sted paa Kongens 70 Aars Dag, den 26. September 1940. Aftenens Indhold i programmæssig Henseende var ingenlunde skelsættende; det var »Elverhøj«, der opførtes — ikke i ny Indstudering, blot let oppudset i Dagens højtidelige Anledning. Begivenheder var gaaet hen over Danmark, som havde givet mange af det gamle Stykkes klassiske Replikker nyt Liv og nyt Indhold, og det faldt derfor trods alt naturligt, at det blev det, der kom til at skabe Feststemningen hin Aften, hvor det maaske paa mange Maader ellers kunde have været svært nok at faa en Feststemning frem.

Men sit ganske særlige Præg fik Aftenen gennem den Episode, uden Sidestykke i Teatrets næsten 200-aarige Historie, der indtraf netop som Nationalsangen ved Kongens Ankomst havde lydt og der blevet gjort mørkt paa Tilskuerpladsen; fra en af Etagerne overfor Kongelogen begyndte en Herre, en ukendt Tilskuer, pludselig at tale til Kongen. Da der var gaaet et Øjeblik, rejste Kong Christian sig op og paahørte staaende den stilfærdige, men hjertevarme Hyldest; dens Ord naaede ingen at nedtegne, fordi den kom saa uventet, men jævnt og ligefremt og under dyb Stilhed tolkedes alle Danskes Følelser overfor Kongen og deres Taknemlighed mod ham; Talen sluttede med Flaadens ældgamle Hilsen: Gud bevare Kongen — hvilke Ord det tilstedeværende Publikum derefter paa den ukendte Talers Opfordring gentog, rytmisk og fuldtonende. Det var et Øjeblik af stor og gribende Virkning, og det følte af alle, som overværede det, at her, paa Teatrets Tilskuerplads, havde et ejendommeligt Møde mellem Kong Christian og hans Folk fundet Sted.

Det gamle Hus, i hvilket Danske samles i Glæde som i Sorg, i gode Tider som i onde, havde denne Aften oplevet en af sine største og uforglemmeligste Stunder — det havde, som saa ofte før vist sig, at i dette Rum trives, i Pagt med Prosceniets manende Overskrift, Alvor og Værdighed Side om Side med den sande Kunst i alle dens Afskygninger.

I ORKESTERGRAVEN

DET KONGELIGE KAPELS OPRINDELSE

Som en Overlevering fra længst forsvundne Tider bærer Lederen af den danske nationale Scene endnu den Dag i Dag Titel af Chef for det kongelige Teater og Kapel. Der ligger heri en Tilkendegivelse af, at Teatret og dets faste Orkester, Kapellet, selv om de nu er yderst nøje forbundet, dog bør regnes for to sideordnede Institutioner, og betragter man Sagen paa historisk Baggrund, vil man se, at denne Sondring er ganske naturlig; det kgl. Teater og det kgl. Kapel havde som to selvstændige Etater under det kgl. Hof i lange Tider hver sin Chef, og Kapellet, der oprindelig var Kongernes private Musik-Ensemble og ikke havde det mindste med Teatret at gøre, er i Stand til at føre sine Ahner henimod dobbelt saa langt tilbage som dette. Vort ældste Orkester, ofte kaldet den fjerde af de Kunstarter, Teaterhuset paa Kongens Nytorv rummer under sit Tag, er saaledes et yderst ærværdigt Træk i Billedet af den nationale Skueplads og fortjener med fuld Ret at nævnes særskilt i dens officielle Titel.

Saa gammelt er det kongelige Kapel som Institution, at det i Virkeligheden kan være vanskeligt nok at fastslaa noget bestemt Tidspunkt for dets Oprindelse. Det kan med nogenlunde lige Ret siges at have sit Udspring i de Korps af Trompetere og Paukere samt af Basunere, som vore Konger siden Kristoffer af Bayerns Dage havde i deres Tjeneste, som i det Sangkor, Kantoriet, der kendes ved det danske Hof allerede paa Christian den Andens Tid. Det er dette Kor, der har givet Kapellet Navn, og som derfor almindeligst opfattes som Udgangspunktet; det var det meste af

sin Levetid af udpræget gejstlig Karakter og fungerede oftest i Slotskapellet — til at begynde med hed det Kantoriet i Kapellet, og senere blot Kapellet. De svære Blæseinstrumenter, hvis Klange især forskønnede de kongelige Fester udadtil, holdtes helt for sig til særlig Tjeneste (Felttrompetere, Hærpaukere o. s. v.), og anden Instrumentalmusik kendtes i større Udstrækning næppe ved Hoffet, før Strenginstrumenter og Træblæseinstrumenter paa Frederik den Andens Tid kom til og, som et særligt Instrumentistkorps, fornedes med Kantoriet; dettes normale Besætning af Sangere var gennem mange Aar 12 Voksne og 8 Børn, medens Instrumentalisternes, de egentlige Musikerses, Tal kunde variere.

I Christian den Fjerdes gode Regeringsaar oplevede Hofmusikken i Danmark en sand Blomstringsperiode, der kulminerede, da man i 1633 indkaldte den berømte tyske Kapelmester og Komponist Heinrich Schütz til at reorganisere Musikken; allerede i 1618 bestod iøvrigt Kongens samlede musikalske Stab af ikke færre end 77 Mand: 31 Sangere, 30 Instrumentister og 16 Trompetere. Saa meget des stærkere følte naturligvis den Nedgang, der, paa dette Omraade som paa saa mange andre, fulgte i den sidste, ulykkelige Del af Kongens Regeringstid; det endte med, at der kun var 8 Sangere og 7 Instrumentister tilbage, og det varede længe, før Musikken ved det danske Hof paany naaede et anseligt Format. Den internationale Berømmelse, den havde haft i Christian den Fjerdes Tid, vandt den aldrig tilbage.

Under hans Søn, Frederik den Tredje, holdt nye Musikformer deres Indtog: de franske Opera-Balletter, som allerede tidligere havde stukket Hovedet frem, fik for Alvor Fodfæste, og midt i Aarhundredet engageredes et Selskab af franske Instrumentister, de saakaldte Violons. Hofviolon blev nu fast Betegnelse paa Hoffets Musikere, uanset hvilket Instrument de trakterede, og den holdt sig til helt ind i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, da den afløstes af den, der kendes den Dag i Dag: kgl. Kapelmusikus.

Hofviolonerne, der nærmest var en Slags Kammermusik-Ensemble, kom i det næste Aarhundrede til at dominere Hoffets Musikdyrkelse, og de fortrængte fuldstændig de sidste Rester af Kantoriet, som midt i 1650'erne ophørte at eksistere. Hofviolonerne, omkring 12 i Tallet, var nu, da den instrumentale Musik paa af-

gørende Vis havde sejret over den vokale, ene om at levere Musikken ved Hove et Aarhundrede endnu — dog fremdeles med Trompeterkorpset ved deres Side — og de udgjorde, forstærket, Orkestret ved en Række af de sceniske Arrangementer, først og fremmest Opera-Opførelser, som Hoffet foranstaltede i denne Periode. De var med, da den første større Opera paa en dansk Scene: P. C. Schindlers »Der vereinigte Götterstreit« i 1689 blev opført i det interimistiske Operahus paa Sofie Amalienborg, som paa den anden Forestillingsaften nedbrændte til Grunden — en Katastrofe, der kostede et Par hundrede Mennesker Livet. Ogsaa de Opera-Forsøg, som i det næste halve Aarhundrede derefter etableredes i København under Hoffets Beskyttelse, var Hofviolonerne i større eller mindre Udstrækning medvirkende ved. De berømteste var de italienske Operatruffers Gæstespil ved Midten af det 18. Aarhundrede, der baade førte dygtige italienske Kapelmestre til Landet og en Berømthed som Komponisten C. W. Gluck.

FRA HOF-ENSEMBLE TIL TEATERORKESTER

Med Scenen paa Kongens Nytorv, vort nuværende kongelige Teater, der aabnede sine Porte ved samme Tid, i 1748, havde Hofviolonerne ingen Forbindelse i de første Aar. Det havde, ligesom forøvrigt det første egentlige danske Teater i Lille Grønnegade havde haft det, et mindre Orkester, stillet af Stadsmusikanten, der havde Privilegium paa al civil Musik i Byen uden for Hoffet; han afløstes dog i Komediehuset ret hurtigt efter 1748 af de langt dygtigere Hoboister (Militærmusikerne) og, i den Periode den italienske Opera var knyttet til Teatret, af det Hofkapel fra Pløen, der var blevet ledigt ved den sidste Pløner-Hertugs Død og hans Hertugdømmes Inkorporering i Kongeriget. Hofviolonerne, som det senere kongelige Kapel endnu dengang betnedes, fik Teater-tjeneste af fast Karakter, da det særlige Hofteater — nu Teatermuseum — i 1766 indrettedes paa Christiansborg for at tilfredsstille den festglade Kong Christian den Syvendes og hans kunstinteresserede Dronning Caroline Mathildes næsten umættelige

Trang til Fornøjelser. Hofviolonerne spillede her ved de franske Skuespil, Tragedier og Syngestykker under Ledelse dels af Italienerkapelmesteren Guiseppe Sarti — Christian den Syvendes Sanglærer og senere Overkapelmester ved Hoffet — dels af Koncertmesteren, Johan Ernst Hartmann, den dygtigste af Pløner-Musikerne, der nu fik Engagement som kongelig dansk Hofviolon, og de havde i disse Aar, da ogsaa Hofballer og Hofkoncerter florerede, en meget travl Tid.

Endnu travlere fik de, da ogsaa Teatret paa Kongens Nytorv begyndte at faa Brug for deres Assistance. Det skete i 1770, da Teatret fra i en Aarrække at have været kommunalt paany gik over til at være Kongens; man søgte da en Entreprenør til at drive det, og han meldte sig hurtigt. Det var den nys nævnte »Oberkapelmester« Sarti, der tidligere havde været Impressario, som fik Entreprisen med Forpligtelse til at opføre baade danske Skuespil og italienske Operaer. De sidste interesserede han sig adskilligt mere for end de første, og som Følge deraf maatte han skaffe sig et respektabelt Orkester; det gjorde han ved bl. a. at reformere Hof-Violon-Korpset, saa det i egentligste Forstand blev et Orkester, et kongeligt Kapel. Ved Hjælp dels af Hofviolonerne, dels af Pløner-Kapellets Medlemmer og nogle indkaldte Folk, fik han det kongelige Kapels Styrke sat op til 22 Mand og mente dermed at have skabt »une chapelle honnête«, som han udtrykte sig.

Dette Kapel, der traadte i Funktion 1. Oktober 1770, var jo imidlertid Kongens og skulde gøre Tjeneste paa Hofteatret, ved Baller og Koncerter, og uden videre kunde Sarti derfor ikke disponere over det til sine Operaopførelser i Teatret paa Kongens Nytorv. Men ingen kunde forhindre ham i at engagere det nye Kapels Musikere til paa Aftener, da de var ledige, at danne Opera-Orkestret i hans Teater — til Skuespil og Ballet havde han et andet Orkester, væsentligst bestaaende af Hoboister — og denne Udvej fulgte han. Den var ingenlunde tilfredsstillende, thi det viste sig, at Kapelmusikerne Gang paa Gang maatte sende Afbud til Sartis Operaopførelser, fordi snart denne, snart hin Tjeneste ved Hoffet kom i Vejen. Men de to Aar, Sarti residerede paa Kongens Nytorv, fik forsaavidt Betydning for det nydannede kongelige Kapel, som det i dette Tidsrum forberedte sig paa den Op-

gave, der ikke længe efter skulde blive dets vigtigste: at virke som Teater- og Operaorkester.

Hofrevolutionen i 1772, der tog sin Begyndelse med den berømte Maskerade i Hofteatret, efter hvilken Struensee og Caroline Mathilde fængsledes, satte sine dybe Spor ogsaa indenfor Hoffets Forlystelseliv. Der nedsattes en Kommission, der bl. a. skulde reformere »den Sammenhæng, udi hvilken Kapellet staaer med Spectaclerne« (Skuespillene), og Kapellet ordnedes paany, navnlig i Henseende til Lønningerne. I 1773, Aaret efter at Sarti havde maattet give op som Teater-Entreprenør, traadte Nyordningen i Kraft, og først ved den Lejlighed var det, at det kongelige Kapel i egentligste Forstand blev det kongelige Teaters Orkester. Siden er Forbindelsen mellem de to Institutioner blevet stedse fastere: Kapellets Tjeneste ved Teatret tiltog i Omfang, og samtidig, omend langsommere, aftog dets Forpligtelser overfor Hoffet.

Det hed ved Nyordningen — der iøvrigt gik ud paa, at Udgifterne til Kapellet skulde deles i et vist Forhold mellem Teatret og den kongelige Kasse, Chatolkassen — at et Kapel paa 24 var fuldstændigt til alle Stemmer og til at opføre alle mulige Teatermusiker. Det var det ogsaa dengang, men for det første voksede de musikalske Krav hurtigt ved Musikkens og Instrumentationens Udvikling i Almindelighed, og for det andet lagde Hoffet, navnlig naar Residensen var paa Landslottene, stærkt Beslag paa Kapellets Strygere; inden der var gaaet mange Aar, maatte der derfor tænkes paa en Udvidelse, og den kom i 1775, da der gaves Ordre til Ansættelse af 6 Medhjælpere, de saakaldte Adjuvanter, der især var Strygere. Assistance fik man meget ofte ogsaa fra Fodgardens Hoboister, dygtige, mest indkaldte Folk, som naturligvis i første Række tog sig af Blæseinstrumenterne.

Det kongelige Kapels Leder i dets første Periode som det kgl. Teaters Orkester var Paolo Scalabrini, en italiensk Musiker, der ligesom Guiseppe Sarti var kommet hertil med en af de Opera-Trupper (Mingottis), der ved Midten af Aarhundredet gæstede Danmarks Hovedstad. Scalabrini, hvis Navn kendes endnu — det var ham, der komponerede den friske og vittige Musik til Joh. Herm. Wessels Satire: Kærlighed uden Strømper — var ikke blot en god Komponist, men ogsaa en dygtig Orkesteranfører, og saa

længe han ledede Kapellet, gik alt i det store og hele som det skulde, selv om det af og til kunde knibe at opretholde den kunstneriske Standard paa Grund af den megen Hoftjeneste. Anderledes kom det derimod til at se ud, da hans Efterfølger, Israel Gottlieb Wernicke, i 1781 tog Styret.

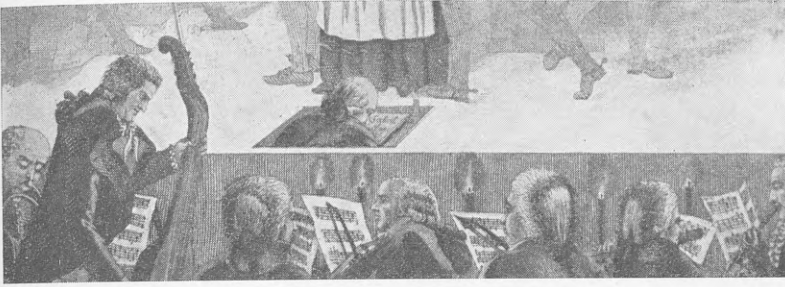
Han stammede fra Bergen, og hans Ansættelse var det første Forsøg paa at erstatte de indkaldte Kapelmestre med en indfødt Musiker. Wernicke var baade en udmærket Klaverspiller — Klaveret indtog, som det senere skal ses, en dominerende Stilling ved hin Tids Operaopførelser — og en lærd Teoretiker, men Hvervet som Teaterkapelmester egnede han sig absolut ikke til, hvortil kom, at han hverken kunde eller vilde følge med i den stærke Udvikling, der netop i disse Aar skete paa den instrumentale Musiks Omraade. Resultatet udeblev da heller ikke: Kapellets kunstneriske Formaaen og dets Ydeevne sakkede hurtigt og sikkert agterud, og tilsidst var det saaledes, at selv ikke-musikkyndige kunde høre, at der var noget i Vejen. Om det saa var den ingenlunde musikalske Kronprins Frederik, skal han have udtalt, at han syntes, »Violinerne pøb forskrækkeligt« og — dog nok noget overdrevent — at man hellere maatte undvære et Kapel end have et, der var i den Forfatning. Resultatet blev imidlertid, at man i 1785 besluttede at indkalde en udenlandsk Musiker, der dels kunde reorganisere Kapellet, dels skabe Begyndelsen til en dansk Opera; den sidste Foranstaltning skulde tage Sigte paa at tilføre Repertoiret en Fornylse, der kunde fremkalde øget Interesse om Teatret.

Valget faldt paa Dresdner-Komponisten Johann Gottlieb Naumann, der havde et stort Navn som Musiker, og som faa Aar i Forvejen med Held havde gennemført en tilsvarende Reform paa det stockholmske Teater. Man vilde helst have engageret ham som fast Kapelmester ved det danske Teater, men noget saadant ønskede han dog ikke at inklade sig paa. Derimod erklærede han sig rede til for et halvt Aar at komme til København, reorganisere Kapellet og sætte den ønskede Opera op. Ved Midsommertid 1785 var Naumann i den danske Hovedstad, og han gik efter at have hørt Kapellet ved Hofkoncerter og andre Lejligheder, straks i Gang med sin Opgave. Blidt for han ikke frem, saalidt som han gjorde det, da han nyordnede det svenske Kapel; i det danske var

der, erklærede han, højst 6—7 Mand, der kunde bruges — Resten maatte væk, enten paa Grund af Uduelighed eller Alderdom. I hvert Fald det sidste havde han Ret i — der var flere af Hofviolonerne, der som Følge af høj Alder ikke havde spillet i flere Aar; at de ikke blev afskediget, laa i, at man ikke havde Midler til at pensionere dem.

Naumanns Maal var at skabe et Kapel paa 29 Mand, hvilket efter den Tids Forhold var et smukt besat Ensemble. Dels ved at samle alt, hvad der fandtes af duelige Musikere i København, dels ved at indkalde Folk til særlig vigtige Poster, lykkedes det ham at naa dette Maal. Men med stor Behændighed kom han endnu adskilligt videre. Han erklærede, at det saaledes nydannede Kapel af Hensyn til dets kunstneriske Standard kun maatte anvendes ved Opera-Opførelser og ikke mere til Komediemusik eller Hoftjeneste. Til dette sidste Brug maatte der, sagde han, dannes et særligt Orkester paa 17 Mand. Ogsaa dette fik han Tilladelse til og fik han samlet, dels ved at ansætte en Række Militærmusikere, Hoboister, dels ved at tage nogle af de fra Kapellet afskedigede til Naade og give dem en Plads i Orkestret som Retrætepost. Da Naumann var naaet saa vidt, gjorde han sit store Kunststykke. Han erklærede, at de to Ensembler, Kapellet og Orkestret, jo i Grunden var nøje forbundet, og at man ligesaa godt kunde slaa dem sammen i det daglige, saaledes at en Del af Orkestets Medlemmer skulde forrette Tjeneste i Kapellet, omend paa væsentligt andre Betingelser end dets egentlige Medlemmer. Ogsaa dette fik han kongelig Sanktion til, og han havde saaledes i Løbet af nogle Maaneder skabt et Kongeligt Kapel paa ikke færre end 46 Musici. I Reformen indgik tillige, at Kapelmester Wernicke, der havde ført det gamle Kapel ud i saa elendige Tilstande, blev pensioneret, skønt han endnu var en yngre Mand.

Ogsaa anden Del af sin Opgave, at skabe Grundlaget for en national dansk Opera, skilte Naumann sig fra med Bravour. Til en Tekst over Orfeus-Sagnet af Charlotte Dorothea Biehl komponerede han Operaen »Orfeus«, der havde Premiere paa Kongens Fødselsdag den 31. Januar 1786. Da Teatret ikke havde noget særskilt Sangerpersonale ud over ganske enkelte Kunstnere, toges Skuespillerpersonalet i udstrakt Grad i Anvendelse ved denne Fore-

Det ældste kendte Billede af det kongelige Kapel i det kongelige Teaters Orkestergrav. Detail af satirisk Tegning, stukket af Lahde, i Anledning af Dyvekefejden 1796. (Teatermuseet.)

stilling, og da ogsaa Balletten medvirkede i den, blev denne Opera-Opførelse, fra hvilken den danske Operas Grundlæggelse regnes, helt igennem en Udfoldelse af alle de tre Kunstarter, som siden da har været hinanden jævnbyrdige i det gamle Hus. Naumann, der selv dirigerede Opførelsen, fik Sukces paa sin Opera, som han havde faaet det paa sin Kapel-Reform og drog bort, belæst med Laurbær.

Ved hans Afrejse stod Teatret og Kapellet imidlertid uden Kapelmester, og dette bevirkede, at meget af, hvad der var opnaaet, gik tabt igen. Koncertmester Hartmann fungerede; han var en udmærket Komponist og udøvende Musiker, men Dirigenthvervet egnede han sig ikke til, og i Løbet af kortere Tid blev det paany galt med den kunstneriske Disciplin i Kapellet. Chefens Søgen efter en ny Kapelmester maatte fremskyndes, og omsider fandt man ham — naturligvis i Udlandet, da Forsøget med en hjemlig Musiker paa denne Post jo nylig var slaaet saa helt fejl. Det blev den fortræffelige lüneborgske Komponist J. A. P. Schulz, som allerede Naumann havde henledt Opmærksomheden paa, og som i den Grad voksede sig sammen med dansk Musik- og Kulturliv, at han med sine yndefulde Syngespil »Høstgildet«, »Indtoget« og »Peters Bryllup« saa at sige blev det danske Syngespils Fader. Allerede da han kom til København i 1787, var han en erfaren Teaterkapelmester og Orkesterdirigent, og under hans Ledelse blev det kongelige Kapel hurtigt et fortrinligt Ensemble. Ogsaa dets rent indre

Forhold havde hans varme Interesse; det var saaledes ham, der grundlagde Arbejdet for Medlemmernes Alderdoms- og Enkeforsørgelse.

INTERNATIONALT RY — DEN NYE TID

Da J. A. P. Schulz efter kun otte Aars Førløb af Helbreds-hensyn maatte tage sin Afsked, kunde han med Bevidstheden om at have fyldt sin Plads afgive Ledelsen til sin Efterfølger, Lübecker-Komponisten F. L. Æ. Kunzen, der allerede i nogle Aar havde levet og virket i Danmarks Hovedstad og her bl. a. faaet sin smukke Opera til Jens Baggesens Tekst »Holger Danske« opført; at der paa Grund af litterære Fejder blev Skandale om Opførelsen, var han uden Skyld i. Ogsaa Kunzen var den rette Mand paa den rette Plads; hans Kapelmestervirksomhed er ganske særlig knyttet til Mozarts Indførelse paa den danske Skueplads, som han, trods et Uheld i Begyndelsen (den første Mozart-Opera, der opførtes herhjemme, *Così fan tutte*, faldt fuldstændig til Jorden ved Premiereren i 1798) virkede ivrigt for. Han var baade Mozart-Kender og Mozart-Beundrer og stærkt paavirket af Mesteren i sin egen Kompositionsvirksomhed; at han ogsaa havde skabt et Kapel og oplært en Sangerstab, der magtede Opgaven, findes der et ganske særligt Vidnesbyrd om. Da Teatret i 1811 havde Mozarts u dødelige »Don Juan« paa Plakaten, overværedes Opførelsen en Aften af Komponistens Enke, Constance, der da var gift med en dansk Diplomat, Etatsraad Nissen, og hun udtalte det Ønske, at hendes afdøde Mand endnu maatte have levet for at være Vidne til, »hvor mesterligt hans »Don Juan« blev udført af det danske Orchester og nydt en Glæde, som han endnu aldrig nød i Tyskland.«

Det kongelige Kapel var ved denne Tid 45 Mand stort, som det var det, da Naumann havde afsluttet sin Reform, og som det vedblev med at være det et godt Stykke frem i Tiden. Numerisk udviklede det sig ikke — selv om man ved Hjælp af en Elevinstitution under forskellige Former søgte at supplere navnlig Strygerne op — men saa meget des mere kunstnerisk; 1809 var en længe i Forvejen paabegyndt Sammensmeltning mellem Kapellet

og det af Naumann oprettede Skuespil- og Ballet-Orkester afsluttet- og alle de 45 Mand var derfor nu i egentlig Forstand Medlemmer af Kapellet. Dettes Uafhængighed af Teatret betragtedes fremdeles som en given Ting, hvilket en morsom gammel kongelig Instruks fra 1798 yderligere havde indskærpet; den siger bl. a.: »Uagtet Vor Kapelle er forbunden at forrette den ved Theatret forefaldne Tjeneste, staaer det dog paa ingen Maade under Theater Directionen, siden det har sin egen Chef.«

I det første Aarti af det nittende Aarhundrede, da Krige og senere Kriser satte ind, ebbede Kapellet's Høftjeneste lidt efter lidt ud, men saa meget desmere blev der til Gengæld at gøre for det paa Teatret. I 1818 skiftede det paany øverste Leder, og det var et Lederskifte, der satte Skel i dets Historie: ikke blot var det en dansk Mand, Claus Schall, der besteg Podiet, det var ogsaa en af dets største Førere i det hele taget: Manden der skabte det om til et stort og moderne Orkester, og som ved sin fremragende Ledelse skaffede det internationalt Ry.

Claus Schall var heltud en af Kapellet's og Teatrets egne, og hans Løbebane havde formet sig eventyrligt. Han kom fra et fattigt københavnsk Haandværkerhjem, blev anbragt ved Balletten som Danseelev og lagde her ret hurtigt store musikalske Evner for Dagen. En Eftermiddag i 1775 blev Balletrepetitøren, der skulde anføre Musikken ved en Ballet-Premiere om Aftenen, pludselig syg; man kunde ikke finde Orkesterpartituret, og alt var vild Forvirring. Da tilbød Claus Schall, der dengang kun var 18 Aar gammel, men allerede en habil Violinist, at dirigere efter Hukommelsen; han havde som Danser deltaget i Prøverne og kunde huske Musikken udenad. Han klarede sig med Glans og havde dermed banet sig Vej frem. Uden nogensinde at have lært noget videre blev han først en fremragende Violinist og Koncertmester, senere en glimrende og inspirerende Dirigent, og han endte altsaa i 1818 paa den fornemme Post som Kapellet's Leder, hvor han gennem Tiderne kom til at betyde usædvanlig meget. Eftertiden kender ham navnlig som Balletkomponist, især i Samarbejde med den danske Ballets Grundlægger, Vincenzo Galeotti.

Claus Schall hævdede sit Orkester ikke blot i kunstnerisk Henseende, han skabte ogsaa øget Agtelse om dets Medlemmer og

deres Gerning. Det var ogsaa i hans Tid, at Kapellets Medlemmer — selv om det kun var for en forholdsvis kort Tid — fik Uniformer. Lejligheden var den berømte i 1828: Prins Frederiks, den senere Kong Frederik den Syvendes Bryllup med Frederik den Sjettes Datter, Prinsesse Wilhelmine, ved hvilken Danmark fik sit nationale Festspil, »Elverhøj«. Kapel-Uniformen, der skulde bruges i denne og andre tilsvarende højtidelige Anledninger, men som bortfaldt efter faa Aars Forløb, saa saaledes ud: Mørkeblaa Kjole med gule Knapper, hvori en Lyre, sort Krave og Opslag med et smalt Broderi forestillende en Lyre, hvid Vest og Benklæder, hvide Silkestrømper og Sko, sort, trekantet Hat med Guld-krampe, gul Kaarde med Kvast af Guld med hvid Silke i, samt ved de Lejligheder, hvor Sko og Strømper ikke bruges, lange mørkeblaa Pantalons over Støvlerne.

Ogsaa Claus Schall fik en Maalestok for sit Kapels Ydeevne, set i Forhold til Udlandets store Orkestre. Det var i 1820, ved Carl Maria v. Webers bekendte Koncertbesøg i København. Den berømte Komponist, dengang »kongelig sachsisk Capelmester og Directeur for den kongl. tyske Opera«, kom jævnlige til København og gav baade ved Hoffet og paa det kongelige Teater — der dengang ofte brugtes ogsaa ved store Musikopførelser — Koncerter som Klaver-spiller, saaledes ogsaa i Oktober 1820. Ved denne Lejlighed indlededes hans Koncert paa Teatret, ved hvilken det kongelige Kapel medvirkede, med at dette under Schalls Ledelse spillede hans netop fuldførte Ouverture til »Jægerbruden«, der var saa ny, at den i den danske Hovedstad fik sin Uropførelse. Schall og hans Musikere spillede det berømte Værk — der har sat Skel i Musikhistorien, bl. a. fordi Skovenes Idyl og Stemninger heri for første Gang fremtrylles i Musikken — til Webers fulde Tilfredshed; han erklærede, at Kapellet var fortrinligt og i flere Henseender stod over det berlinske, og som Udtryk for sin Taknemlighed forærede han tilmed Schall Partituret til Ouverturen med Dedikation.

Claus Schall, hvem man ved hans Tiltrædelse i 1818 havde vist sig saa reserveret overfor, at man i første Omgang kun havde ladet ham blive »Musikdirecteur« (fordi det af mange ansaas for lidet sandsynligt, at en indfødt Kunstner paa rette Vis skulde kunne beklæde Kapelmesterpladsen), havde i et og alt vist sig

denne voksen. Da han i 1834 havde trukket sig tilbage, var det ikke nemt at finde en egnet Efterfølger, og der fulgte et ejendommeligt Interregnum, i hvilket Teatret paa Skift lod de tre Koncertmestre J. F. Bredal, P. Funck og J. F. Frølich varetage Kapelmester-Forretningerne. Ved en Reform i 1840 afskaffedes Elevinstitutionen, idet Eleverne blev egentlige Kapelmusikere; samtidig fik Teatret og Kapellet fælles Chef, hvilket de siden har haft.

Først i 1842 blev Posten som Kapelmester endeligt besat, med en indkaldt tysk Musiker, Frantz Glaeser; han kunde se tilbage paa en fortjenstfuld Virksomhed i Tyskland og Østrig og havde bl. a. assisteret Beethoven ved Indstuderingen af dennes Ouverture »Die Weihe des Hauses«. Han kom med rige Erfaringer ude fra, tilførte Kapellet nyt Liv og hævdede dets kunstneriske Standard yderligere, ligesom han gennemførte forskellige Omorganisationer af Orkestrets interne Forhold.

I Glaesers Tid indtraf Teatrets og Kapellets Overgang fra Kongens til Statens Bestyrelse, ved den demokratiske Forfatnings Indførelse. Nogle af den ny Tids Repræsentanter udsøgte sig ved den Lejlighed Kapellet som Offer for et ikke ufarligt Angreb, idet de, som det er sket saa mange Gange siden, slog paa de alt for store Udgifter. De stillede Forslag om, at en Musikdirektør som Leder af Musikken ved Teatret skulde have en bestemt, aarlig Sum til Raadighed og af den lønne saa mange eller saa faa Musikere, som Forholdene nu tillod. Da fik Kapellet i den nye Teaterdirektør, J. L. Heiberg, en varm og forstaaende Forsvarer. I en Indstilling skrev han følgende, som med usvækket Kraft har Gyldighed den Dag i Dag: »Kunstens Højhed bestaar i Aristokrati. Er Kunstens Udøvere paa deres Gebet ikke Aristokrater blandt deres samtidige, saa er der ingen Kunst til, men kun Haandværkere. Den musikalske Kunst er i Særdeleshed den fortryllende Kunst. Det kongelige Kapel har hos os stedse været at betragte som Instrumentalmusikens Højskole, og at der er en saadan, er af Vigtighed. Det er klart, at dette paalægger os en særlig Forpligtelse til at passe paa dette Gode.«

Fra Glaeser gled Anførerstaven paany over til en dansk Musiker, S. H. Paulli. Forinden havde en af dansk Musiks store, Niels W. Gade, nogle Maaneder i 1862 beklædt Posten; han havde baade i

Udlandet og herhjemme fejret Triumfer som Dirigent, men Teaterkapelmester-Tjenesten kræver ganske særlige Forudsætninger, og dem mente Gade ikke, han havde. I 1863 udnævntes derefter Paulli, der havde været Koncertmester og Balletkapelmester, til Kapelmester, og under hans Ledelse spillede nu det kongelige Kapel de næste tyve Aar. Paulli var en dygtig, rytmesikker Musiker, en fin og højt kultiveret Personlighed, og i mange Henseender satte han sit Præg paa Ensemblet. I hans Tid holdt megen ny Musik, først og fremmest Wagner, Indtog paa den danske Skueplads, og Paulli fik, i Overensstemmelse med de stærkt øgede Krav, der derved stillede til Orkestret, dette udvidet, navnlig saaledes, at Metalblæserne nu blev egentlige Kapelmusikere; dets Størrelse kom derved op paa godt et halvt hundrede Mand.

Paullis Afgang i 1883 var Signalet til en helt ny Tid i det kongelige Kapel. Hans Efterfølger var en Udlænding, den store Nordmand Johan Svendsen, der de næste 25 Aar var Orkestrets geniale Leder, og som førte det frem til at blive et fuldt moderne Ensemble. Forskellen fra Paullis Tid var endog meget stor: for Johan Svendsen var Helheden det afgørende, for den og ind under den maatte alt og alle bøje sig; han drev Kapellets Teknik op, udviklede dets Strygerklang til Fuldkommenhed og løste Opgaver, som hverken før eller senere er blevet løst, som f. Eks. de samlede Opførelser af hele Wagner-Cyklus'en: Nibelungens Ring. I det kgl. Kapels og det kgl. Teaters Historie lyser Johan Svendsens Navn med usvækket Glans; han fik, takket være sine sjældne Anføreregenskaber, om hvilke der endnu gaar Frasnagn, større Indflydelse end de fleste af sine Brødre i Kunsten.

Ved Johan Svendsens Afgang i 1908 blev Frederik Rung, der i mange Aar havde været 2. Kapelmester, 1. Kapelmester og Carl Nielsen 2. Kapelmester. De afløstes af Georg Høeberg, der tiltraadte i 1913 og var Enekapelmester i mange Aar; baade hans og hans Efterfølgeres Navne: Egisto Tango, Victor Schiøler, Johan Hye-Knudsen, tilhører vor egen Tid ligesom deres Virksomhed og skal derfor her blot nævnes. I deres Tid er Kapellet yderligere vokset i numerisk Henseende, i 1911 forøgedes f. Eks. Antallet af Violinister fra 14 til 16 og i 1936 fra 16 til 18, i 1916 forøgedes Antallet af Valdhornister fra 4 til 5 og i 1918 fra 5 til 6; Kapellet

tæller nu ialt 60 fast ansatte Musikere. Sin fornemme Position i dansk Musik- og Koncertliv har det hævdet gennem alle Omskiftelser; ogsaa som Symfoni-Orkester har det jo betydet en Del gennem Tiderne, og heller ikke dets Indsats paa dette Omraade har kunnet fordunkles gennem den Omvæltning, som navnlig Radioens Fremtrængen har bevirket indenfor Musiklivet; det kongelige Kapel er fremdeles, som det har været gennem Aarhundreder, den danske Musiks Højborg.

MÆNDENE VED NODEPULTENE

De store og stolte Traditioner, det kongelige Kapel baade som Hof-Musikkorps og som Teater-Orkester kan se tilbage over, sætter den Dag i Dag deres stærke Præg paa det, i kunstnerisk som i mange andre Henseender. Bærer af disse Traditioner har den Stab af Kunstnere været, som gennem Tiderne sad ved Nodepultene, først i Hoffets gyldne Sale, siden i Teatrets Orkestergrav, og netop fordi det var en stadig voksende Stab, der var Tale om, har disse Traditioner, og derunder ikke mindst den, man plejer at kalde Kappellets særlige »Tone«, ligget fast. Det var jo saaledes, at Orkestrets Fornyelse med ganske faa Undtagelser skete gradvis: en enkelt Musiker gled ud og erstattedes med en ny, der hurtigt assimileredes af det store Hele og blev fuldt fortrolig med den kunstneriske Sædvane, fangede Tonen, om man vil.

I den Tid, det kgl. Kapel har været det kgl. Teaters Orkester, har rundt regnet 375 Musikere været egentlige Medlemmer af det, og hertil kommer yderligere et Antal, der i Tidens Løb har varetaget de saakaldte Biinstrumenter: Trompeter, Basuner osv., medens disses Udøvere endnu ikke var faste Kapelmusikere. Undersøger man, hvor disse mange Musikere er kommet fra, vil man hurtigt fæstne sig ved to Ting: for det første, at en relativ stor Del af dem har været Udlændinge, for det andet, at et meget betydeligt Tal, navnlig af Blæsesidens Folk, er sprunget ind i Kapellet fra den danske Militærmusik, der fra de tidligste Tider har staaet i meget nær Forbindelse med vort fornemste Orkester.

Det er dog i det store og hele kun set paa historisk Baggrund,

disse Forhold betyder noget; allerede omkring forrige Aarhundredsskifte var Kapellets Rekruttering fra Udlandet i alt væsentligt forbi — den sidste egentlige Udlænding, Fagottisten J. T. Lanzky, engageredes i 1820. Man sørgede for at skaffe egnede Folk ved Oplæring og Undervisning af unge danske Musikere indenfor Kapellets egne Rammer, hvorved det nationale Element i Orkestret hurtigt styrkedes. Noget anderledes stiller det sig med Forbindelsen mellem Kapellet og Militærmusikken; selv om denne har været aftagende, bl. a. paa Grund af de stedse daarligere Kaar, Militærmusikken har haft at virke under her i Landet, kan der dog stadig paa vises en Forbindelse mellem de to Faktorer, en Forbindelse, der hører til blandt de bedste og smukkeste af Kapellets mange Traditioner.

Stedet er her ikke til en omfattende Gennemgang af det kgl. Kapels Personalhistorie; det skal blot ved en Række Eksempler vises, hvem de Mænd var, der gjorde deres kunstneriske Indsats som menige Medlemmer i dets Rækker, og hvilken Betydning mange af dem fik i dansk Musik. Tiden omkring Sartis Reorganisation i 1770 var i fremtrædende Grad Udlændingenes Tid i Kapellet, og Størstedelen af Medlemmerne var i Aarene derefter fremmede, selv om de fleste ved Indfødsrettens Givelse i 1776 erhvervede dansk Statsborgerskab. I det sartiske Kapel gik 5—6 af de gamle »Hofvioloner« op, og det er gennem dem, Traditionerne fra de svundne Tider overførtes paa det nydannede Orkester.

En stor Del af dettes øvrige Medlemmer var de saakaldte »Plønere«, Hofkapellet fra Pløn, der var blevet ledigt ved den sidste Hertugs Død, og som sammen med hans diminutive Hertugdømme overtoges af den danske Konge. Hertugens Hof havde ikke været stort nok til et fuldt selvstændigt Kapel, og adskillige af hans Musici havde derfor maattet gøre Lakajtjeneste tillige — en Praksis, der var udbredt ved mange mindre Hoffer; blandt de Plønere, der i 1770 overgik til det danske Kapel, havde f. Eks. Fagottisterne Duwe og Sell været henholdsvis Taffeldækker og Lakaj.

Ved Siden af var de imidlertid ubestrideligt dygtige Musikere, og blandt deres Kolleger fra Pløn befandt sig en Kapacitet som Violinisten Johan Ernst Hartmann, der blev Kapellets mangeaarige Koncertmester, en fortræffelig Komponist (Musikken til

»Balders Død«, »Fiskerne« o. s. v.) og Stamfader til den danske Musikerslægt, hvis berømteste Skud Komponisten J. P. E. Hartmann var. Plønerne kunde ikke fylde Sartis Kapel helt ud; fra Hamborg fik han derfor den meget fine Fløjtenist Hans Herm. Zielche, der senere ogsaa blev Slotskantor og Organist, fra Hoboisternes Kreds kom et Par Mand, og ogsaa Stadsmusikanten i København fik to af sine dygtigste »Musikantervende« anbragt. Det danske Element i dette første kongelige Kapel var saaledes i Mindretal, men det hjalp noget, da det i 1775 udvides ved Opretelse af Adjuvant-Institutionen; Adjuvanterne var Hoboister og, hvad mere var, danske — ogsaa i Mellemtiden var der forøvrigt kommet danske ind, deriblandt Hoboisten Lars Friis, der var fra Christiansfelder-Egnen og senere kom til at spille en Rolle i det blomstrende københavnske Koncertliv, bl. a. som Dirigent i det harmoniske Selskab.

Naumanns store Kapelreform i 1786 gik, som naturligt var, ikke af uden at det blev nødvendigt at indkalde udenlandske Musikere. Men det var til Gengæld ikke ringe Folk, der ved den Lejlighed tilførte den danske Konges Kapel frisk Blod. Fra det lige opløste Hessen-Casselske Kapel som f. Eks. en af Johann Seb. Bachs Elever fra Thomas-Skolen i Leipzig, Oboisten Christian Samuel Barth; han var allerede dengang berømt for sin »himmelsk skønne Tone«, der fra ham gik i Arv til Sønnen Christian Frederik Barth, ligeledes Oboist i det danske Kapel; fra denne vandrede den særlige Obo-Tone videre til hans Efterfølgere Schiemann og Krause og deres Elever, saaledes at den er bevaret i Kapellet den Dag i Dag. Blandt de indkaldte var ogsaa en fremragende østrigsk Violinist, Tiemroth, der senere blev Koncertmester og fik stor Indflydelse paa Violinspillet Udvikling herhjemme; han repræsenterede sammen med den glimrende danske Violinist Peder Mandrup Lem, der var hans samtidige i Kapellet, en Storhedstid indenfor dettes Strygergruppe. I Aarene efter 1786 var det iøvrigt saaledes, at kom der en eller anden fremragende Instrumental-Musiker paa Koncertbesøg til København, som man mente at have Brug for i Kapellet, engagerede man ham. Det var bl. a. Tilfældet med den udmærkede Kontrabassist Keyper, der blev Grundlægger af et helt Musiker- og Officersdynasti.

Den Naumannske Reform oprettede Elevinstitutionen, en Transaktion til Udvidelse af Kapellet paa billigst mulige Maade; den gjorde sin Nytte, og mange unge Musikere, der senere kom til at høre blandt Kapellets største, begyndte som Elever. Et berømt Eksempel paa det modsatte, en, der aldrig naaede længere end til at være Elev, men som dog bragte det vidt, er Niels W. Gade. Avancementet var i hans Elevtid, Aarene efter 1834, saa trægt, at han var blevet en stor Mand, længe inden det blev hans Tur til at faa fast Ansættelse som Violinist; man fik derfor det Særsyn at se, at han, selv medens han var Dirigent for Gewandhaus-Orkestret i Leipzig, herhjemme blot var Elev i Kapellet. Elevvejen var ikke den eneste til en fast Plads i Kapellet; ogsaa ude fra tog man fremdeles Folk, der duede noget — som f. Eks. Du Puy, der engageredes i 1802. Han skulde virke som 2. Koncertmester, men megen Orkestertjeneste gjorde han næppe — det hele var først og fremmest arrangeret for at skaffe ham en tilstrækkelig høj Gage ved Teatret.

Det er tidligere ved flere Lejligheder nævnt, at Militærmusikken gennem Aarene kom til at betyde overordentlig meget for det kgl. Kapel. Da Naumann havde fuldført sin Reform, var f. Eks. over en Trediedel af Kapellets egentlige Medlemmer tidligere Hoboister, og hertil kom saa de Folk, der betjente Biistrumenterne, og som praktisk talt alle var enten Hoboister eller Trompetere. Navnlig i Tiden umiddelbart efter forrige Aarhundredskifte og forøvrigt hele første Halvdel af Aarhundredet var Forbindelsen mellem Militærmusikken og Kapellet uhyre levende.

Fra Garden kom den fremragende Fløjtenist Kittler, der senere blev Teatrets Syngemester og forøvrigt ca. 1810 halvvejs vendte tilbage til sin gamle Afdeling, eftersom han en lang Periode virkede som Musikinstruktør ved den. Fagottisten Keyper, der var Søn af en Hoboist, blev en anset Militærmusik-Instruktør ved andre københavnske Afdelinger og udgav en Militærmusik-Skole, og samme Vej gik senere en af Kapellets Violinister, F. W. Simonsen, der blev Musikdirektør ved Kongens Regiment. Fra Kronprinsens Regiment sprang et Par storartede Valdhornister: Brødrene Bernh. og Joh. Andersen fra Rendsborg, begge Elever af den militære Optrægsanstalt Christians Plejehus i Ekernefærde, i 1813 ind i

Kapellet, og en lille Menneskealder senere erhvervede dette fra Militæret to meget fine Obo-Blæsere: Christian Andreas Iversen og den ovenfor nævnte Christian Schiemann, der begge kom fra Infanteribrigaderne.

Blandt de assisterende ved Biinstrumenterne var i Trediverne og Fyrernerne ofte Trompeter H. C. Lumbye, den senere saa folkekære Komponist; han indkaldtes bl. a. altid til at blæse den vanskelige Trompet-Solo i 1. Akt af Bournonvilles Ballet »Napoli«, der saa vittigt illustrerer Gadesangeren Pascariillos Præstationer. Den klassiske Ballet-Komposition havde Lumbye jo iøvrigt personlig Andel i, eftersom han havde komponeret den fejende, fængslende Finale, men det fremgik ikke af Plakaten, der kun anførte de tre andre Komponister til Musikken: Helsted, Paulli og Gade — som tilhørende de militære Underklasser var Lumbye ikke fin nok til at blive nævnt! Først i de allerseneste Aar har man ydet den geniale Komponist fuld Retfærdighed og sat hans Navn paa Napolis Plakat.

Endnu i 1827 leverede Stadsmusikanten i København, Frost, nogen Musik til Kapellet, hvilket ses af de Honorarer, han fik udbetalt »for Opvartning i Orchestret af Basunblæsere«, men snart gik ogsaa denne Tjeneste over til Hoboisterne. Saaledes var Lumbyes Ven, Birnbaum, gennem mange Aar »Trombonist« i Kapellet, Helsted fra Livjægerne, de to senere Koncertmestres Fader, var Paukeslager, og paa Basunerne traf man ogsaa en anden af Lumbyes Kolleger fra Tiden i Hestgarden: den enorme Gyldenspietz, som Københavnerne kendte saa godt fra Hestgardens Vagtparade, i hvilken han slog Paukerne; han var saa tyk, at Folkevittigheden mente at vide, at han maatte bruge Stige, naar han skulde sidde op. Samtlige Janitscharinstrumenter var i Kapellet i Hænderne paa Hoboisterne, men ogsaa andre Opgaver, ofte af besynderligste Karakter, tilfaldt dem. I 1833 honorerede man f. Eks. en af dem, Stabstambour Wellenbrock, for at have undervist Skuespiller Foersom i at slaa paa Tromme — en Færdighed, Kunstneren formentlig har haft fornøden ved Udførelsen af en eller anden Rolle —, og i 1845 fik den bekendte Koncertarrangør og Hoboist Eichmüller Honorar for at frembringe Skud og Geværsalver paa Scenen i »Stormen paa København«.

Mange glimrende Musikere, baade paa Stryger- og Blæsersiden, havde det kongelige Kapel i første Halvdel af forrige Aarhundrede. En af dem, der kunde være naaet højest, den unge Violinist Mads Dam fra Svendborg, brød ud i 1810, fordi han ligesom Niels W. Gade senere var for utaalmodig til at vente; han tog til Berlin og blev en berømt Violin-Virtuos og Koncertmester i det kgl. prøjsiske Kapel. Men andre stod parat: Violinisten Wexschall vandt hurtigt frem til Posten som Førsteviolinisternes Anfører og satte gennem mange Aar sit Præg paa Violinkunstens Udvikling herhjemme. I 1818 blev den glimrende Fløjtenist Niels Petersen Medlem, og ti Aar senere kom en ung Kontrabassist, Henrik Rung ind — den senere Syngemester, Cæciliaforeningens Stifter og en af de mest danske Romancekomponister, der har levet. I 1832 dukker Navnet Mozart Petersen op i Kapellet; det genkalder Erindringen om den mest fremragende Klarinettist, ja Blæser overhovedet, Orkestret nogensinde har haft i sine Rækker. I Slutningen af Trediverne bliver Brødrene Helsted Medlemmer, begge senere Koncertmestre (Dirigenter) ved Teatret: Carl, der blev en glimrende Sangpædagog og uddannede adskillige af Tidens store Sangere, og Edvard, der med Held satte Musik bl. a. til nogle af Bournonvilles Balletter. I 1842 kom Jørgen Petersen, Niels Petersens Søn, ind og blev hurtigt en lige saa storartet Fløjtenist som sin Fader.

Ved Midten af Aarhundredet begynder de Navne at rykke frem, som endnu har Klang i dansk Musikliv, f. Eks. Violinisten Chr. Schiørring, der baade var en fin Solospiller og Kammermusikspiller; ligesom sin Søn, C. F. Schiørring, der kom ind kort før hans Død i 1893, var han i mange Aar Kapellets Første-Violinist (Koncertmester). Violinisten G. A. Lembcke blev senere Syngemester og er kendt som Komponist til adskillige Sange. Valdemar Tofte, der blev Medlem af Kapellet i 1863, var Elev af saa store Udlændinge som Ludvig Spøhr og Joseph Joachim og blev selv et af de største danske Navne paa Violinens Omraade herhjemme. Aaret efter rykkede den bøhmisk-danske Cellist Franz Neruda ind paa Violoncelpladserne; han blev senere selve Gades Efterfølger paa Musikforeningens Dirigentpodium og øvede en stor Indsats til Gavn for dansk Kammermusik-Kunst.

Med de to fremragende Violinister Anton Svendsen og Fr. Hilmer

Orkestergraven i det gamle kgl. Teater ca. 1860, under Opførelsen af »Den Stumme i Portici«; paa Kapelmester-Podiet Professor Paulli. Malet af Violoncellisten og Maleren, Kapelmusikus, Professor F. A. C. Rüdinger (Teatermuseet).

er vi tæt oppe under vor egen Tid. Mod Slutningen af Aarhundredet konkurrerede en ung Musiker fra Fyen sig ind som Violinist: Carl Nielsen, der som saa mange af sine berømte Forgængere i Kapellet kom fra Militærmusikken; hvad han kom til at betyde for dansk Musik, allerede medens han strøg sin Violin i Teatrets Orkestergrav, er det ikke nødvendigt at minde om — dertil er han en altfor central Skikkelse i vor musikalske Kultur. Selv om Gerningen i Kapellet gav Carl Nielsen Grundlaget for Tilværelsen, saa huede den ham ikke helt, heller ikke, da han senere blev dets 2. Kapelmester. Han virkede friest i en mere uafhængig Tilværelse end den Teatermennesker nu engang fører. Omtrent ved den Tid, Carl Nielsen indtraadte i Kapellet, fik iøvrigt dette sit første kvindelige Medlem, Harpenistinden, Frøken Agnes Dahl. Ogsaa hendes Efterfølger paa Harpepladsen var en Dame, og i de senere Aar er kvindelige Kapelmusici ikke længere noget Særsyn. Kapellet tæller i 1943 fire Damer blandt sine Medlemmer.

Indtil henimod Midten af det 19. Aarhundrede var det kongelige Kapel vort eneste faste Orkester. Ved Tivolis Aabning i 1843 kom imidlertid Koncertsals-Orkestret til, det, der senere ogsaa kom til at udgøre Grundstammen i Niels W. Gades reorganiserede Musikforenings-Orkester, og som for en stor Del bestod af Militærmusikere. I Forhold til det kongelige Kapel fik Tivoli-Orkestret sin store Betydning som en Slags »Planteskole«; adskillige dygtige Musikere er i Tidens Løb vandret fra dette til det kongelige Kapel, og dets Medlemmer har fortrinsvis været anvendt, naar Kapellet ved givne Lejligheder skulde forstærkes op. Forbindelsen mellem de to Orkestre er stadig til Stede, i de senere Aar endda paa en Maade i forstærket Form, eftersom det kgl. Kapels nuværende 1. Solo-Oboist Sv. Chr. Felumb virker og i en Aarrække har virket som Kapelmester for Tivoli-Orkestret, i hvilket ogsaa den ene af Kapellet's Koncertmestre, Carlo Andersen, er Koncertmester.

Store Instrumentalister har Kapellet talt og tæller det fremdeles. Naar det kongelige Kapel den Dag i Dag ikke blot har bevaret, men ogsaa stedse befæstet sin Stilling som vort Elite-Orkester, saa skyldes dette i første Række de Kunstnere, som under skiftende og ikke altid blide Kaar med Trofasthed gjorde deres Gerning i dets Rækker. Det var her i alleregentligste Forstand Mændene, der skabte Værket.

BESÆTNING, INSTRUMENTER, MUSIKALSK LEDELSE

Fra det reorganiserede Kapel, Oberkapelmester Sarti skabte i 1770, og som faa Aar senere blev det kongelige Teaters Orkester, til det kongelige Kapel, vi kender i Dag, er der et stort Spring, ikke blot i talmæssig Henseende, men ogsaa rent musikalsk. De 22 Mand, Sarti fik, er blevet til 60, og i Tidens Løb er nye Instrumenter kommet til, som ikke blot har ændret den fulde Orkesterklang totalt, men ogsaa har givet nye og uanede Udtryksmuligheder.

Da Sarti i 1770 gik i Gang med sin Reform, opstillede og indsendte han til kongelig Approbation en Orkesterliste, der er interessant, fordi den viser, hvad man dengang regnede for et tilstræk-

keligt besat Orkester. Den saa saaledes ud: 1 Clavicinist (Klaver-spiller), 8 Violiner, 2 Bratscher, 2 Violonceller, 2 Kontrabasser, 2 Fløjter, 2 Oboer, 2 Trompeter, 2 Horn og 2 Fagotter, ialt 25 Mand. Helt saa meget kom Bevillingen dog ikke til at lyde paa; han maatte afstaa fra Clavicinisten og de to Trompetere og fik saaledes ialt 22 Mand ud af det.

Det var imidlertid kun de faste Musikere, dette Tal repræsenterede. I Tidens Løb tilkaldtes megen ekstra Assistance, og Teaterorkestret rummede derfor allerede paa denne Tid som oftest flere Instrumenter end de officielle Lister gav Udtryk for. Da Sarti spillede en af sine store Trumfer ud, sit Syngestykke »Soliman den Anden«, der havde Premiere 8. Oktober 1770 og som efter Tidens højeste musikalske Mode behandlede et tyrkisk Emne, var Orkestret, der for en stor Del udgjordes af Medlemmer af Kapellet, spækket med tyrkiske Instrumenter, eller Janitscharinstrumenter, som de ogsaa kaldes: stor og lille Tromme, Triangel, Bækken o. s. v. Disse Instrumenter, der trakteredes af tilkaldte Hoboister, Militærmusikere, holdt siden da Stillingen i Orkestret, men meget sent, først i 1913, blev de Musikere, der betjente dem, ansat som egentlige Kapelmedlemmer.

Fra Militærmusikken vandrede ogsaa Klarinetten over i Opera- og Symfoni-Orkestret (bl. a. Mozart gjorde Begyndelsen og brugte den i sine Operaer), og i det danske kongelige Kapel holdt den sit Indtog omtrent paa den Tid, da Naumann i 1786 gennemførte sin store Kapel-Reform, den anden i Kapellets Tilværelse som Teaterorkester. Naumann fik jo det egentlige Kapel sat op til 29 Mand, væsentligst ved en Forøgelse af Violinernes Tal, men hverken Klarinetter, Trompeter eller Pauker slap ved denne Lejlighed ind i det egentlige Kapel. Disse Instrumenter var imidlertid repræsenteret i det særlige Orkester paa 17 Mand, der skulde gøre Tjeneste ved Hoffet og Skuespil- og Ballet-Opførelser, og herfra blev de, naar der var Brug for det, trukket ind i det kongelige Kapel, af hvilket Orkestret var en Underafdeling. Men ogsaa de blev med Undtagelse af Klarinettisterne først sent egentlige Medlemmer af Kapellet.

Ved Kapellets og Orkestrets gradvise Sammensmeltning voksede det kongelige Kapel efterhaanden til at tælle omkring 45

Mand, og i 1833, i Slutningen af Claus Schalls Funktionstid som Kapelmester, var det oppe paa 48 Mand, inklusive 7 Elever, nemlig: 15 Violinister, 4 Bratschister, 4 Violoncellister, 4 Kontrabassister, 4 Fagottister, 5 Fløjtenister, 4 Oboister, 4 Klarinettister, 3 Valhornister og 1 Harpenist. I de nærmest foregaaende Aartier var det, Blikblæseinstrumenterne gennem Ventilsystemets Indførelse fik stærkt øget Betydning. Det var til at begynde med dygtige Hoboister, der anvendtes ved disse Instrumenter, de saakaldte Bi-Instrumenter. Selvstændige Musikere paa disse Poster fik Kapellet først i 1877, da Trompetister, Basunister, Tubaist og Paukist gled ind som faste Kapelmusikere — Janitscharerne maatte som nævnt vente helt til 1913.

Gradvis er Kapellet derefter vokset til de 60 faste Musikere, det tæller i Dag. De fordeler sig saaledes: 18 Violinister, 4 Bratschister, 4 Violoncellister, 4 Kontrabassister, 3 Fløjtenister, 3 Oboister, 3 Klarinettister, 3 Fagottister, 6 Valdhornister, 3 Trompetister, 3 Basunister, 3 Janitscharer, 1 Harpenist, 1 Tubaist og 1 Paukist. Af de 60 Mand er Halvdelen, 30 Mand, Strygere, 25 Blæsere, 1 Harpenist og 4 Janitscharer og Paukist. Denne Besætning er, selv om den talmæssigt kan synes stor, efter moderne Orkesterforhold kun netop tilstrækkelig, og i mange Tilfælde maa den, naar særlig krævende Opgaver foreligger, suppleres betydeligt op, dels ved Forstærkning af Besætningen paa de enkelte Stemmer (saaledes navnlig Strygerne), dels ved Indkaldelse af Instrumenter, der ikke disponeres over, hvilket sidste dog sker yderst sjældent og kun til Udførelse af meget moderne Værker — som f. Eks. Gershwins Opera »Porgy og Bess«, der bl. a. kræver Saxofoner og Banjo. Ved store Wagner-Opførelser har Kapellet været udvidet til c. 80 Musikere, hvilket er den højeste Grænse; flere kan Teatrets Orkestergrav ikke rumme i sin nuværende Skikkelse.

*

Det kongelige Kapels, saavel som ethvert andet Orkesters, Ydelser gennem Tiderne, betingedes stedse af to Faktorer: Instrumenterne og de Kunstnere, der spillede dem; den sidste er naturligvis langt den vigtigste, medens den første ingenlunde er uden Betydning for Helheden. Der er bl. a. af Musikhistorikeren Carl Thrane

fremdraget overordentlig meget til Belysning af Kapellets ydre Historie og Personallhistorie — et Tværsnit heraf er meddelt foran — og i Sammenligning hermed er det ikke overvældende, hvad der er bevaret vedrørende Instrumentalhistorien; det er kun for det sidste halvandet Aarhundredes Vedkommende, man har et virkeligt Overblik over den, og det er Musikhistorikeren Godtfred Skjerne, der særlig har interesseret sig for at skabe Klarhed i denne Sag.

Det Spørgsmaal, der navnlig har Interesse, er jo i første Række, hvor mange helt gamle Instrumenter, der er bevaret og i Anvendelse i Kapellet den Dag i Dag, og det er let og hurtigt besvaret, for det er kun forholdsvis faa. Det er ganske vist en kendt Sag, at medens Blæseinstrumenter forringes under Brugen og efterhaanden slides op, er det stik modsatte Tilfældet for Strygeinstrumenternes Vedkommende: Tiden og Spillet forædler deres Tone og gør dem, naar det er Mesterinstrumenter, det drejer sig om, til musikalske Klenodier. Naar der er Tale om saa store Tidsafstande som i det kgl. Kapels Historie, er det imidlertid uundgaaeligt, at Tiden og Udviklingen ogsaa for Strygeinstrumenternes Vedkommende gør sig gældende, og af disse Instrumenter er der derfor i Kapellet kun nogle Stykker tilbage fra gammel Tid, men mellem dem befinder sig til Gengæld virkelige Kostbarheder.

Størst af dem alle er den Stradivarius, Kapellet har ejet i et Aarhundrede. Den kom i sin Tid til Danmark i den spanske Gesandt Joldis Eje, og efter hans Død købtes den paa Auktionen over hans Efterladenskaber af Musikentusiasten, Medstifteren af Musikkonservatoriet, Guldsmed P. W. Moldenhawer, der senere skænkede den til det kongelige Kapel. Instrumentet, der hidrører fra Mesterens bedste Periode, men hvis »Udforing«, der har været ændret ved, har siden den kom til Kapellet været til Raadighed for den til enhver Tid fungerende 1. Koncertmester. Den spillede saaledes i sin Tid af Vald. Tofte, der satte den overordentlig højt og er senere gaaet i Arv til hans Efterfølgere. De to Aarhundreder har, selv om den fremdeles maa betragtes som en stor Skat, i visse Henseender sat deres Spor paa den, men den anvendes stadig af 1. Koncertmester, for Tiden Peder Lynged, og bidrager saaledes fremdeles til Kapellets ædle Strygeklang.

De fleste af det kongelige Kapels gamle Strygeinstrumenter bærer i Nakken et Brændmærke, et kronet C 7, der kendetegner dem som Statsejendom og som paatryktes dem i Christian den Syvendes og, i et enkelt Tilfælde i Frederik den Sjettes, Regeringstid. Af disse saakaldte C 7-Instrumenter, af hvilke flere meget vel kan være og sikkert ogsaa er langt ældre i Tjenesten end fra den nævnte Periode, findes nu ialt 8 tilbage, deriblandt de fire Kontrabasser, der staar og strækker Hals midt i Orkestergraven. Den ældste af dem, den saakaldte »sorte Bas«, er fra Begyndelsen af 1600-Tallet og synes at være af italiensk Oprindelse. To af de andre Kontrabasser menes at være gamle Tyrolere, og den fjerde er sandsynligvis tysk. Gamle er de i hvert Fald, og meget har disse ærværdige Instrumenter oplevet i Tjenesten, dels i Teatrets Orkestergrav, dels ved Hoffet.

Ogsaa Første-Bratschisten spiller et fornemt C 7 Instrument, en Jac. Meinertzen, der er bygget i 1698 og som er meget gammel i Tjenesten. Og saa er det for intet at regne i Forhold til det Instrument, Koncertmesteren paa Violoncellerne har mellem Hænderne. Det er en Violoncel, bygget af den berømte Nic. Amati 1634. Har dette Instrument end været underkastet mindre Reparationer og Forandringer i Aarene, der er gaaet, saa er den dog saa typisk en Repræsentant for sin Mesters Kunst, at ogsaa den maa regnes for et virkeligt Klenodie; dens store og prægtige Tone har Teatrets Publikum ofte Lejlighed til at fryde sig over, naar der i Musikken forekommer Solo-Passager i Violoncellerne. Blandt de øvrige gamle Strygeinstrumenter, der endnu er i Anvendelse, kan især nævnes en Mesterviolin af Lupot, »den franske Stradivarius«, som han kaldtes; den er bygget omkring forrige Aarhundredskifte, hjembragtes i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede af Schall, og er nu til Raadighed for 2. Koncertmesteren.

Endnu for en Menneskealder siden havde det kongelige Kapel adskilligt flere Strygeinstrumenter fra gammel Tid i Brug end nu, men de er efterhaanden udskiftet, fordi det om Flertallet af dem gjaldt, at deres Tone var for spinkel, saa den samlede Strygeklang ikke længere slog til. De er da lidt efter lidt erstattet af andre, i overvejende Grad Instrumenter, bygget af forskellige Medlemmer af det gamle danske Violinbygger-Dynasti Hjorth;

paa værdig Vis slutter disse Instrumenter op i Rækkerne bag de store og berømte, der her er beskrevet og hvis Tilstedeværelse er et af de ydre Kendetegn paa Kapellets aarhundredgamle Traditioner.

*

Saa længe det kongelige Kapel har bestaaet, har det, under den ene eller den anden Form, haft en Leder, hvad enten han nu hed kongelig Sangmester, Dirigent for de kongelige Hofviolons eller Kapelmester. Den sidste Titel er jo blevet staaende, men Kapelmesterens Funktioner er ikke ganske de samme i Dag som f. Eks. da Kapellet blev fast Teater- og Operaorkester.

Ved den Tid var den musikalske Magt paa en mærkelig Maade delt i bl. a. ved Opera- og Oratorieopførelser. Forholdet var det, at Kapellet paa den ene Side og Kapelmesteren med sine Sangere og Koret paa den anden Side betragtedes som to forskellige Ensembler, der virkede sammen sideordnet. Kapelmesteren ledede sit Sangpersonale fra Klaveret, idet han ved at spille paa det, akkompagnere, holdt sammen paa Stemmerne. Orkestret havde han under Opførelsen ikke andet at skaffe med, end at han, i Overensstemmelse med en gammel besynderlig Sædvane, maatte fungere som Bladvender for Første-Violoncellisten og Første-Kontrabassisten; disse tre i Forening udgjorde, som Carl Thrane udtrykker det, Musikken »Fundament«.

Orkestrets Leder var paa den Tid Anføreren for Primo-Violinerne, Koncertmesteren, der udførte sit Lederhverv ved at spille for. I sidste Instans kom dog naturligvis Orkestret til at respektere Kapelmesterens Intentioner, selv om disse ikke meddeltes direkte til det — dets Opgave var jo, som den Dag i Dag, udelukkende at akkompagnerende Art.

Koncertmesteren — gennem mange Aar den ældre Hartmann — var Orkestrets daglige Leder og anførte det ogsaa ved Udførelsen af Mellemaktsmusikken og en Del af Balletmusikken; Kapelmesteren var stedse øverste musikalske Chef, men tog sig ofte ikke meget af Orkestrets Forhold. Den Udvikling, der hen mod Aarhundredskiftet skete paa dette Omraade, naaede lidt efter lidt, om end langsomt, til Danmark; det blev efterhaanden til, at Ledelsen

af Opførelsen kom til at foregaa ved synlig eller hørlig Direktion; det sidste var navnlig Tilfældet i Frankrig, hvor det ikke var ualmindeligt, at Kapelmesteren med en lang Stav bankede Takten i Gulvet.

Naar Reformen paa Direktionens Omraade herhjemme var saa længe om at trænge igennem, skyldtes det, at de siddende Kapelmestre saa stærkt holdt paa Kapelmester-Klaveret. Først da Schall i 1818 var blevet »Musikdirektør«, kom den egentlige Taktstok i Brug i det kongelige Kapel, medens samtidig Orkesterklaveret lidt efter lidt forsvandt; den nye Tryllestav, som Kapelmesteren svingede over Orkesteret, var en af de første Gange i Anvendelse ved den berømte Koncert paa Teateret i 1820, da Weber optraadte her som Pianist og Schall med Kapellet holdt hans Jægerbrud-Ouverture over Daaben. Siden har jo Taktstokken bevaret sin Magtstilling, og Forandringer ved den har indskrænket sig til rent størrelsesmæssige: fra den ældre, trommestik-agtige til den meget lange og tynde, der nu har været brugt gennem Aartier. Klaveret ved Dirigent-Pulten er i vor Tid en sjælden Foreteelse, men det kan dog hænde, at det dukker op, som et sidste Minde om længst forsvundne Dage. Det sker bl. a. i visse Mozart-Operaer, i hvilke Kapelmesteren som Regel selv fra Klaveret udfører de respektive Recitativer.

Gennem mange Aar havde Kapellet kun een Leder, Kapelmesteren, der var øverste musikalske Chef. Men da han ikke kunde overkomme alt — i gamle Dage mødte Kapellet hver eneste Aften for at udføre Mellemaktsmusikken — traadte andre Dirigenter, under skiftende Titler, til og dirigerede Orkestret ved Skuespil- og Balletopførelser. Ved Johan Svendsens Tiltrædelse, der varslede en ny Tid i mange Henseender, blev to saadanne Stillinger slaaet sammen til en Post som Musikdirigent; den besattes med Frederik Rung, der senere blev 2. Kapelmester og var Johan Svendsens højre Haand. En Aarrække havde Teatret to Kapelmestre, til Georg Høeberg i 1913 blev Enekapelmester — dog med en Kapelmester for Skuespil og Ballet ved sin Side — og siden Tiden omkring hans Tilbagetræden har Teatret atter haft to Kapelmestre: Egisto Tango og Hye-Knudsen, der i den daglige Tjeneste ved Teatret er ligestillede.

MUSIK-ARKIVET

Blandt de synlige Minder om Kapellets og Teatrets musikalske Virke gennem Tiderne indtager Noder en fremskudt Plads. Ildebrande, og ikke mindst Christiansborg Slots Brand i 1794, har berøvet os alt — eller i hvert Fald det meste af — Kapellets ældre Nodemateriale, men en Del af det, der vedrører Teatrets musikalske Repertoire, er bevaret og gemmes nu paa Teatret i den Afdeling, som hedder Musikarkivet.

Nodematerialet falder i to Hoved-Dele: Partiturerne (de Oversigts-Nodebøger, Kapelmesteren har liggende paa sin Pult, naar han dirigerer) og Stemmerne — de enkelte Orkestermedlemmers Nodeblade til de respektive Musikstykker. Mange af de Værker, der rummes her: Operaer, Ouverturer, Balletmusik o. s. v. eksisterer ikke paa anden Maade, og da ikke mindst en stor Del af vor nationale Musik er knyttet til Teatret og Kapellet, er det klart, at der i Tidens Løb er samlet store Skatte i Teatrets Musikarkiv. Med dette Materiale er man gaaet frem paa den Maade, at Partiturerne til al den ældre danske Musik er afleveret til det kongelige Bibliotek for at indlemmes i dettes danske Musik-Samling; er det Musik, der endnu anvendes, som f. Eks. »Elverhøj«, er der udskrevet nye Partiturer til Brug for Teatret.

Teatret har derimod beholdt Stemmematerialet, og derfor kan man opleve ved Opførelser af ældre Musikværker at se Nodeblade staa paa Nodestolene i Orkestergraven, som er adskilligt over 100 Aar gamle; endnu eksisterer f. Eks. Noder fra »Elverhøj«s Førsteopførelse i 1828, og da Teatret i 1941 genoptog Baggesens og Kunzens Opera »Holger Danske«, der ved Genoptagelsen havde hvilet i over 152 Aar, var det ogsaa de smukke gamle Nodeblade med den sirligt prentede Nodeskrift, der blev taget i Anvendelse. Det er ikke mindst ved saadanne Lejligheder, det viser sig, hvilke ærværdige Institutioner Det kgl. Teater og det kgl. Kapel er.

I de gamle Noder er der ofte gjort Tilføjelser, som fortæller dette eller hint om de Mænd, der brugte dem, og om Opførelserne i gamle Dage. Ogsaa rent ydre Begivenheder har, naar de var tilstrækkelig betydningsfulde, sat sig deres Spor i Noderne; et berømt Eksempel paa dette er Thorvaldsens Død. Denne Hæn-

delse indtraf som tidligere omtalt ved en Skuespil-Premiere den 24. Marts 1844; endnu dengang gaves der Ouverture og Mellemaktsmusik, og under Ouverturen var det, Thorvaldsen sank om. Ni af Kapellets Medlemmer har i 1. Sats af Ferd. Ries Symfoni Nr. 6 i D-Dur, der brugtes som Ouverture den Aften, gjort Tilføjelser om, hvad der passerede. Nogle Steder staar der blot skrevet: Thorvaldsens Død, men i andre Stemmer mere. Saaledes skrev Første-Hornisten paa sit Nodeblad: »Under Allegroen døde Thorvaldsen den 24. Marts i det kongelige Theater«, og Anden-Oboistens Notat lød saaledes: »Den 24de Døde den Store ufor-glemelige Thorvaldsen under Udførelsen af dene Sinfoni«.

I Musikarkivet samles fremdeles alt, hvad Teatret ejer af Noder, og herfra ordnes ogsaa Udskrivning af nye Noder. Arkivet, der staar under Ledelse af ældste Opera-Repetitor, er beliggende i en brandsikker Hvælving i Teatrets Magasinbygning.

KAPELLET PAA SIN ARBEJDSPLADS

Det kongelige Kapels Domæne i det kongelige Teater er Pladsen mellem Prosceniet og de første Tilskuerrækker, den Plads, der, fordi den er noget forsænket, almindeligvis benævnes Orkestergraven. I denne er Orkestrets Medlemmer fordelt efter en nøje overvejet Plan, der tager Sigte paa at gøre Klangens samlet som mulig og samtidig at give Kapelmesteren fuldt Udblik til samtlige Orkestergrupper. Denne Plan har været forandret adskillige Gange i Tidens Løb, og det har været forsøgt med Af-skærmninger at neddæmpe Blæserklangen for at faa Strygerklangen bedre frem. I de senere Aar er man imidlertid blevet staaende ved en Fordeling, der synes at overflødiggøre denne Foranstaltning.

Da det nuværende Teater i 1874 stod færdigt, viste det sig snart, at Orkestergraven dels var for lille, dels laa for højt. Disse Mangler blev afhjulpet i 1890 ved at dens Gulv yderligere sænkedes $1\frac{1}{2}$ Meter og at Rummet forlængedes et Stykke ind under Scene-gulvet; med mindre Ændringer har Orkestergraven siden været saaledes indrettet. I de allerseneste Aar har man faaet gennem-

En Del af det kgl. Kapels Medlemmer, fotograferet i Orkestergraven c. 1931; paa Dirigent-Podiet Kapelmester Egisto Tango. I Baggrunden skimtes en Løbebro, der under Prøver lægges fra Scenen til Tilskuerpladsen.

ført en Anordning, der længe har været overvejet: to nye Stolerækker kan ved Forestillinger, hvor der ikke er Brug for Orkestret, eller kun for en mindre Del af det, lægges til første Parket ved at Orkestergraven indskrænkes tilsvarende. Stolerækkerne staar skjult under dens Gulv og kan ved Hjælp af en Elevator-Anordning paa et Øjeblik sendes til Vejrs og sættes i Forbindelse med det øvrige Parket, naar Nodestolene er fjernet.

Naar Orkestergraven er fyldt med Musikere, der med deres Instrumenter sidder foran de oplyste Nodestole, udgør den et imponerende Skue, navnlig set oppe fra Etagerne. Midt for den Bue, Afskilringen udgør mod Parkettet, staar eller sidder Kapelmesteren ved Podiet, med Ryggen til Publikum. Ordren til, at han kan begynde, modtager han gennem Lyssignaler, to røde Lamper, der tændes tre Gange; de sad tidligere under Sufflorkassen, men er nu anbragt paa selve Nodepulten foran ham. Ved Siden af ham sidder Telefoner, med hvilke han kan sætte sig i

Forbindelse med Scenen, hvis noget uforudset indtræffer, og foran ham ligger Kontakter, paa hvilke han trykker, hvis det f. Eks. paahviler ham at give Tæppesignal, eller Signal til Frembringelse af særlige Lyde paa eller bag Scenen, der skal falde paa bestemte Takter i Musikken — som f. Eks. Kanonslagets Affyring i sidste Billede af Balletten »Tolv med Posten«. Bag Kapelmesterens Plads er udspændt et hvidt Klæde for at hans Takteren saa meget des lettere skal kunne ses af de optrædende paa Scenen.

I umiddelbar Nærhed af Kapelmesteren sidder Anførerne for henholdsvis 1. og 2. Violinerne, Bratscherne og Violoncellerne, saaledes til venstre for ham de to Violinister ved Violinernes Førstepult; de hed i gamle Dage Solospillerne, men kort før Aarhundredskiftet, i 1895, genoptog man den gamle Koncertmester-Betegnelse, og den er i Brug fremdeles. De to Koncertmestre skiftes hver Maaned til at spille de Solo-Steder, der maatte forekomme i Musikken; den, der har Tur, sidder yderst til højre. Paa Anden-Violinerne og Bratscherne har Anførerne ikke særlige Betegnelser, men derimod paa Violoncellerne, hvis Solist ogsaa er Koncertmester. Paa alle de øvrige Stemmer er der ligeledes særlige Solospillere; disse Pladser blev i gamle Dage besat efter Anciennitetsprincippet, saaledes at de ældste i Grupperne beklædte dem, men nu bruger man ved Besættelsen af dem Konkurrence, efter ganske samme Principper som ved Ansættelse af nye Medlemmer i Kapellet.

I den rent praktiske Del af det daglige Arbejde bistaas Kapelmestrene af Kapelregissøren; det var i gamle Dage en af Kapellets Musikere, der fungerede som saadan, men nu er det en særlig Embedsmand. Han fører alle nødvendige Tjeneste-Lister, sørger for Nodematerialets Omdeling, tager sig af Anskaffelser og indkalder Assistance i Tilfælde af Sygemeldinger eller naar Kapellet skal forstærkes op. Ligeledes fører han Regnskab med Instrumenterne, der fra gammel Tid tilhører Teatret og Kapellet, og ikke de enkelte Musici.

En af de Ting, der stærkest prenter sig i Publikum's Erindring, er det store Lydvirvar, der altid hersker nede i Orkestergraven før Forestillingen. Det begynder med, at Blæserne kommer — i god Tid — for at varme deres Instrumenter op, lidt efter lidt ind-

finder de øvrige Musikere sig, og snart er Stemningen i fuld Gang — og Smaa-Øvningen forøvrigt ogsaa; er man heldig, kan man opfange snart denne, snart hin Passage fra Musikken til Aftenens Forestilling, spillet af en Trompet, en Klarinet, et Horn, en Fagot eller hvad det nu kan være. Een Tone skærer igennem næsten ustandselig: det A i Kammertonen, som Første-Oboisten med Mellemrum udsender, og som Orkestrets øvrige Medlemmer skal stemme deres Instrumenter efter; at det netop er Oboen, der »giver Tonen an«, har sin Grund i, at dette Instruments Stemning praktisk talt ligger fast, saa de øvrige maa rette sig efter det. Naar Kapelmesteren begiver sig til sin Plads, eller hvis Kongefamilien træder ind i sin Loge, før Lyset slukkes, hører Lydvirvaret op, og Orkestret er parat til at tage fat, naar Kapelmesteren hæver sin Taktstok eller giver Signal ved et Par lette Slag med den paa Lampeskærmen foran sig.

I Pauserne tømmes Orkestergraven ligesom Tilskuerpladsen, og Kappellets Medlemmer begiver sig til de særlige Lokaler, der er til deres Raadighed. Det største af dem kaldes Kapelfoyeren; det vender ud mod Magasin du Nord og har særlig Indgang fra Gangen ud mod Tilkørsels-Trappen. I Foyeren hænger Billeder af en Række tidligere Kapelmestre, store Gruppebilleder af Kappellet gennem Tiderne og andre Ting og Minder med Tilknytning til Orkestrets Virke i og uden for Teatret.

PAA SCENEN

DEKORATIONERNE

Saa længe den danske Skueplads har eksisteret, er Illusionen, den rent ydre Ramme om Forestillingerne, skabt ved Hjælp af Dekorationerne. Fra en meget spæd Begyndelse har Dekorationsvæsenet og dermed ogsaa Maskin- og Belysningsvæsenet, der staar i dets Tjeneste, udviklet sig til at blive et uhyre kompliceret Apparat; tilsammen danner de to Kategorier den tekniske Del af Teatrets Virksomhedsomraade, som før Forestillingens Forløb og dens Virkning er nøjagtig lige saa betydningsfuld som den kunstneriske.

Takket være en Række bevarede Arkivalier kender man en Del til Dekorations- og Maskinvæsenet i det første Teater paa Kongens Nytorv; det var indrettet af den indkaldte Teatermaler Jacopo Fabris, der før han kom til København havde virket adskillige Steder i Europa, og det har saaledes sikkert helt igennem været af den i Udlandet gængse Konstruktion. Ikke faa Træk af Dekorationernes og Maskineriets Indretning i Komediehuset af 1748 gaar igen i det nuværende Teaters tekniske Udstyr, og de klassiske Principper har saaledes paa dette Omraade som saa mange andre vist sig at være holdbare.

Dekorationerne paa det første kongelige Teater bestod i dettes tidligste Aar af tre Hoveddele: Bagtæppet, der viste Dekorationens egentlige Billede, tre eller flere Fag løse Sidekulisser, der supplerede det op og gav det Dybde, og Soffitterne, der dannede Kulissernes Afslutning foroven. Bagtæpper og Soffitter udskiftedes ved Op- og Nedhejsning; Bagtæpperne kunde paa Grund af Scenehusets ringe Højde ikke gaa lige op i Snoreloftet, men foldedes

sammen i flere Knæk eller Læg, idet de firedes op, og Kulisserne maatte man, for at gøre dem lige saa let udskiftelige som Soffitter og Tæpper, anbringe paa særlig Vis. Svarende til hvert Kulissefag havde man da under Scenegulvet to eller flere Kærrer, de saakaldte Kulissevogne, der kunde bevæges ud til Siderne, og hvis Overdel ragede op gennem en Rille i Scenegulvet; hertil fæstnedes Kulisserne, og havde man flere Sæt Kulissevogne pr. Fag, kunde man, medens det ene var i Brug og det andet var trukket helt ud til Siden, paa dette anbringe de Kulisser, der skulde bruges i næste Akt eller Afdeling. Ved et sindrigt sammenkoblet Snoretræk kunde derefter de to Sæt Kulissevogne i det givne Øjeblik bringes til at afløse hinanden.

Teatrets ældste Beholdning af Dekorationer var ikke stor. Man havde for det meste blot bestemte Typer, der stadig gik igen: Stue, Sal, Skov, Sø, Gade o. s. v. Men efterhaanden voksede Kravene, og Dekorationsvæsenet begyndte at udvikle sig. Nye Former kom til, nye Effekter frembragtes ved Opbygninger i forskellige Niveauer ved Hjælp af Trapper. Platformer o. s. v., og de nye Virkninger sammenarbejdedes med de gamle, saa Dekorationerne efterhaanden kunde varieres paa talrige Maader. Paa dette Grundlag er der siden bygget videre, og gennem Aarene er man naaet frem til det høje Stade, Dekorationsvæsenet nu indtager.

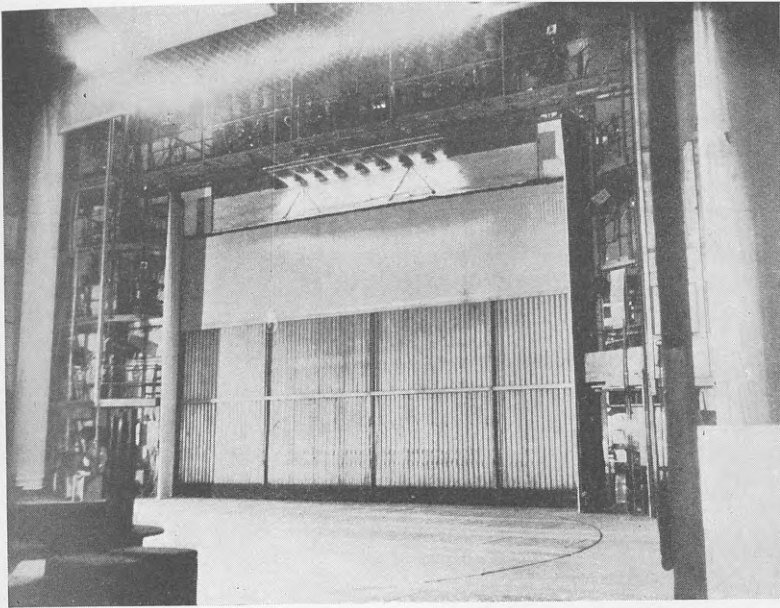
De flade Dekorationer med Bagtæpper, Kulisser og Buetæpper (gennemskaarne Mellemtæpper) anvendes nu fortrinsvis i klassiske Forestillinger. Kravene til Scenebilledets naturtro Korrekthed har gjort, at man efterhaanden ogsaa arbejder med mange andre Dekorationsformer: lukkede Stuer med »rigtige« Døre og Vinduer — for ikke at tale om Møbler, der i ældste Tid var malet paa Dekorationen — plastiske Opbygninger af Klipper, Høje, Mure o. s. v. Ogsaa nutildags kombineres iøvrigt i stor Udstrækning Scenens moderne Virkemidler med de klassiske. Noget helt nyt er Rundhorisonten, der i mange Tilfælde med stor Virkning erstatter Bagtæppet, hvor det drejer sig om at fremstille vide Udsigter under aaben Himmel. Ogsaa Projektionsapparatet tages ofte i Anvendelse i moderne Iscenesættelser, naar det gælder om at fremtrylle fantastiske og virkningsfulde Scenebilleder.

MASKINERIET

Det er i Virkeligheden ikke saa lidt misvisende, naar den tekniske Del af Teatrets Virkemidler med et sammenfattende Udtryk kaldes Maskineriet, for snurrende og larmende Maskiner som i en Kraftcentral, et Skibsmaskineri eller i et Anlæg for Rotationstryk findes naturligvis ingen Steder paa Scenen — tværtimod, her skal alt gaa saa lydløst til som overhovedet muligt. Men Betegnelsen er gammel — saa gammel, at dens Betydning var en anden og ikke nær saa omfattende, da den gled ind i Teatrets Verden; her har den hørt til i Aarhundreder, og allerede ved Indvielsen af det første Teater paa Kongens Nytorv i 1748 tales der om dets fortræffelige »Machine«.

Maskineriet, der paa det kongelige Teater er af helt moderne Indretning, udgør det egentlige Scenerums Inventar, om man kan anvende denne Betegnelse, og er yderst kompliceret. Scenerummet er Teatrets største, langt større end Tilskuerpladsen. Hvor stort det er, gør man sig ikke nogen Forestilling om, naar man befinder sig paa denne og betragter selv en stor og dyb Dekoration, men at det er betydelige Dimensioner, det drejer sig om, vil fremgaa alene af Maalene: 27 Meter i Bredden og 22 Meter i Dybden. Navnlig Højden imponerer, naar Scenen er tom, men den er ogsaa saa stor, at hvis man tænkte sig Rundetaarn stillet paa Kældergulvet under Scenegulvet, vilde det berømte Bygningsværk lige akkurat kunne rummes under Scenens Tag. Scenaabningen ud mod Tilskuerpladsen er 12½ Meter bred, og fra Scenerummets Sider og Baggrund er der Branddøre til de omliggende Gange og Lokaler; i Kongesidens Baggrund fører en Port ud til den Slidske i den østre Overgang i Kolonnaden, ad hvilken Dekorationerne transporteres til Scenen fra Magasinerne i Magasinbygningen.

Til Dekorationernes Anbringelse paa Scenen og Frembringelse af de mange mekaniske Virkninger, som kræves, findes et Utal af Hjælpemidler og Redskaber. Alt, hvad der hedder Tæpper, Bagtæpper og Buetæpper samt Soffitter, anbringes paa Stænger i Snoreloftet, der i hele Scenens Bredde og Dybde er monteret over den med en Mængde Hjul, Wirer og Tovværk; heri kan

Scenen, fotograferet fra Baggrunden mod Sceneaabningen. Jerntæppet er nede, yderst i hver Side ses, som to Søjler, de sammenrullede Rundhorisonter, paa hver Side af og over Sceneaabningen de talrige Belysningsindretninger.

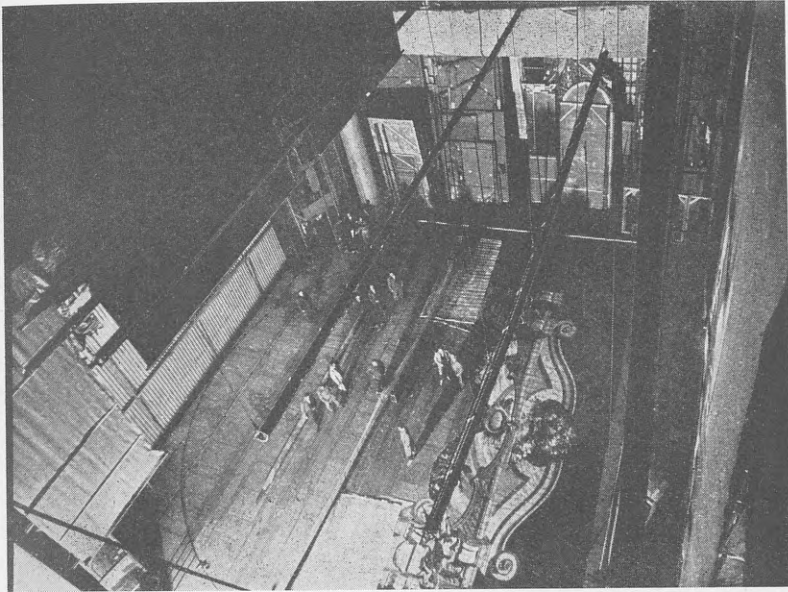
Tæpperne, der afbalanceres med Kontravægte, hejses helt op, saa de ikke kan ses fra Tilskuerpladsen, og herfra lader de sig hurtigt fire ned, naar der ved et Aktskifte bliver Brug for dem paa Scenen. Snoreloftet er inddelt i 6—7 Fag, og i hvert Fag findes et Antal Træk til Anbringelse af Tæpperne; da der findes 65 Træk ialt, vil det forstaas, at man let kan have alle Tæpperne til selv de største Forestillinger hængende i Snoreloftet paa een Gang. De ophænges i Løbet af Dagen, og Scenskifterne om Aftenen fremkaldes da hurtigt og nemt blot ved, at Tæpperne udskiftes ved Op- og Nedhejsning — en Manøvre, der iøvrigt ikke er ukendt af Publikum, idet den af og til udføres for aabent Tæppe ved Scenskifter midt i en Akt. De talrige Snoretræk, hvoriblandt ogsaa Fortæppets, passes fra Maskingallerierne, hvor en Del af Maskinpersonalet, de saakaldte Gallerister, er placeret. Maskin-

gallerierne er en Slags Broer, der — tre ovenover hinanden — løber i Scenens Sider; Adgangen til dem er dels fra Scenehusets Korridorer, dels fra Belysningstaarnene i Scenens Hjørner.

Det klassiske System med Kulissevognene til Sidekulissernes Anbringelse bruges fremdeles, omend naturligvis i moderniseret Form. Kulissevognenes Overdel løber i Kanaler i Scenegulvet, og til Vognene fastgøres, naar de skal bruges, høje Stænger, paa hvilke Kulisserne derefter fæstnes. Kulisserne kan ogsaa, ligesom Sætstykker, anbringes direkte paa Scenegulvet, støttet til Stivere, der skrues fast i Gulvet; denne Opstillingsmaade anvendes ogsaa oftest ved de Flager, hvoraf lukkede Stuedekorationer er sammensat. Skal der fast Loft over, har man dette hængende i et Træk i Snoreloftet, hvorfra det saa, naar det skal bruges, hejses ned og ved en sindrig Anordning lægges vandret hen over den paagældende Dekoration.

Een Kategori af Dekorationsgenstande kræver særlig meget Arbejde ved Anbringelsen, de plastiske Opbygninger, f. Eks. af Klippepartier el. lign. Saadanne Dekorationer er sammensat af en hel Mængde nummererede Blokke, der skal stilles op paa en ganske bestemt Maade og skrues sammen for at staa fast. Over saadanne Opbygninger maa der tegnes detaillerede Grundplaner — enhver af Dekorationerne til det løbende Repertoire foreligger iøvrigt nu i Sceneplaner — saa Maskinpersonalet til enhver Tid er klar over Placeringen af alt. Naar en Forestilling først er færdig instuderet, gaar dog naturligvis det meste pr. Hukommelse ligesom den kunstneriske Del af den.

Selve Scenegulvet er tilsyneladende en fast Flade, men ogsaa kun tilsyneladende. I Virkeligheden er det blot en mindre Del af det, der ligger fast; talrige Steder er der Lemme i det, hvilket er nødvendigt til Indretning f. Eks. af Trapper til en Etage nedenunder det Lokale, en Dekoration forestiller, og til Brug som Forsænkninger. Disse anvendes, naar en Person eller en Genstand pludselig skal forsvinde i Dybet, eller maaske dukke op af Jorden, som Nattens Dronning i Tryllefløjten eller Elverpigerne i »Et Folkesagn«. I saa Fald skydes to Lemme i Gulvet, der hører til den paagældende Forsænkning, til Side, og en ny Lem, nøjagtigt svarende til den fremkomne Aabning, gaar op; den bærer

Scenen, fotograferet fra et af Maskingallerierne i Damesiden. Paa Gulvet skimtes Drejescenens Konturer; Maskinfolkene i Midten syner kun lidt i det mægtige Rum. Jerntæppet (yderst t. v.) er nede, tværs over Scenen løber Herserne; under en af dem hænger Overdelen til Teatret i En Tjener og to Herrer.

den Genstand eller Person, der skal komme til Syne og lægges i fast Niveau med Scenegulvet.

Ogsaa den modsatte Virkning lader sig nemt frembringe, takket være Maskineriets Fuldkommenhed. Skal en Person, som Margrethe i Op. »Faust«, eller Sylfiden i »Sylfiden« hæves til Himlen, saa tager man de saakaldte Flyvebaner i Brug. Dem har Teatret en 5—6 Stykker af; det er svære Jernskinner, der paa forskellige Steder højt oppe under Snoreloftet løber tværs hen over Scenen fra Kongesiden til Damesiden. Paa Skinnerne løber et rullende Hejseværk, der kan sættes i Funktion fra et hvilket som helst Punkt paa Skinnerne; en eller flere tynde Staalwirer gaar ned og griber fat i den Byrde, der skal løftes, eller de bærer den Person, der som Luftaanden Ariel i Stormen skal svæve højt over Scenen.

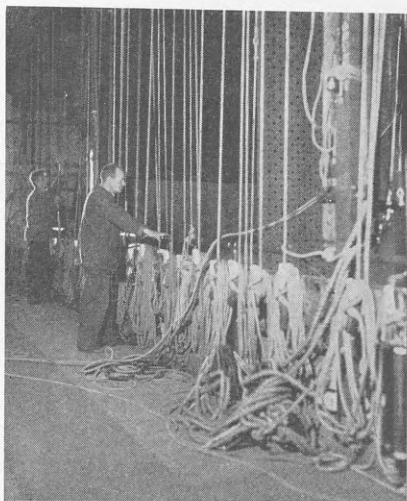

Ogsaa rene Elevatorer har man paa Scenen til Transport af Dekorationsgenstande og andre større Byrder, som f. Eks. Dyr. Det sker jo, at man i store Forestillinger skal bruge Heste paa Scenen; det var Tilfældet i Bournonville-Balletten »Toreadoren«, da den sidst indstuderedes, og i »Carmen« i Johannes Poulsens berømte Iscenesættelse. Teater-Hestene trækkes ind gennem den gamle Scene-Indgang, over hvis Trappetrin der lægges en Rampe, og herfra gaar Turen ind i Elevatoren, der fører dem op paa Scenen. Det hænder jo, at Dyrene i Befippelse taber store gyldne Frugter ved deres Entre, men naar de har faaet Filtsko paa for at deres Hovslag ikke skal drøne for stærkt i Scenegulvet, og naar de iøvrigt har vænnet sig til Musikken og de usædvanlige Omgivelser, klarer de sig som Regel udmærket paa Scenen.

En forholdsvis ny teknisk Effekt er Drejescenen, som Teatret først i 1930 fik fast installeret — tidligere havde man haft en lettere interimistisk. Drejescenen gaar helt ned gennem Kældrene, hviler paa Teatrets Fundament og er 6,5 m høj fra dette til Scenegulvet; den er inddelt i to Etager, svarende til Teatrets 1. og 2. Scenekælder. I Diameter er den en halv Meter mere end Rundetaarn, 15,5 m, og hele den store Jernkonstruktion bæres af 24 Løbehjul, der atter hviler paa en Ringskinne; i dens Scenegulv er der talrige Forsænkninger og Elevatoranordninger. Scenen drejes ved Hjælp af en Staalwire, der trækkes af en 40 H.K. Elektromotor, og Manøvreringen foregaar oppe fra Scenegulvet, nogenlunde paa samme Maade som Motorkontrollen i en Sporvogn. Hastigheden kan varieres efter Behov, Retningen ligeledes. Drejesce- nens cylindrisk formede Omraade er i Scenekældrene skarpt afgrænset med svært Staaltraadsnet, hvorigennem flere Døre giver Adgang. Disse laases automatisk, naar Scenen begynder at dreje, og den kan ikke dreje, hvis de ikke er lukket — en Sikkerhedsforanstaltning, der naturligvis tager Sigte paa at forhindre Ulykker.

Det er ikke alene synlige Virkninger, Maskineriet har til Opgave at fremtrylle; ogsaa de mange Lyd-Effekter, som kræves i Teatrets Verden, hører under dettes Domæne, Torden, Blæst og Regn, f. Eks. Torden frembragtes tidligere med en saakaldt Tordenramme, hvorover der var udspejndt et Skind, man slog paa som

paa en Stortromme; nu er det en elektrisk Maskine, der besørger Arbejdet, og man har to Maskiner, en for rullende, fjern Torden og en for hurtige Tordenskrald »nærved«. Blæst-Lyden fremkaldtes i gamle Dage ved, at en Valse drejedes mod et Stykke Stof, der var udspændt stramt om den. Nu anvendes hertil en Maskine, bestaaende af en Valse, paa hvilken talrige Spanskrørstokke er anbragt som Eger, men uden Fælg. Naar denne Valse drejes hurtigere eller langsommere, hviner Stokkene

Et af Maskingallerierne.

gennem Luften, ganske som rigtig Blæst. Lyden af Regn fremkommer ved at Ærter drejes rundt i en hul Valse eller trilles i et Sold, Vognrummel ved at en tung »Vognrulle« trækkes hen over Gulvet. Skal en Landsbykirkes idylliske Klokketoner høres i en stemningsfuld Solnedgangs-Dekoration, saa tyer Scenemesteren til en eller flere af de veritable Kirkeklokker, han har hængende højt oppe under Snoreloftet. Og endelig kan han ved Hjælp af et særligt Højtaleranlæg frembringe talrige andre Lydvirkninger, fortrinsvis naturligvis musikalske, af Vagtparaden, der drager forbi, Dansemusik, der lyder ud fra en Restauration, o. s. v.

Al Slags Vejr kan forekomme paa Scenen, og ogsaa det har Maskineriet Midler til at klare. Mosekonens Bryg og Elvertaager sørger Varmemesteren for med lange Dampslanger, der lægges ind under Scenegulvet. Efteraarets faldende Blade drysses ned højt oppe fra Snoreloftet, og samme Sted fra kommer Vinterens Snefnug, der er større eller mindre Konfetti; Tøsne frembringes ved Hjælp af hakket Cellofan i stærk Belysning. Skal man gennem et Vindue kunne se det øsregne, saa anbringes udenfor og ovenover dette Vindue en veritabel Bruse, fra hvilken Vandet ustandselig drypper, og nedenunder Vinduet er saa udspændt

vandtæt Lærred, i hvilket Vandet opfanges, og hvorfra det ledes bort gennem en Kanal.

De mest forskelligartede Opgaver stilles mellem Aar og Dag Maskineriet, og prompte bliver de løst. Her er nævnt en Række af de mest fundamentale, men uhyre mange andre kan forekomme, der maaske i mange Tilfælde kræver lange Overvejelser, stor Opfindsomhed og særlige Konstruktioner. De løses alle uden Vanskeligheder; det er efterhaanden en given Sag, at for det kgl. Teaters Maskineri er intet umuligt — saa højt og saa vidt er dets Teknik udviklet.

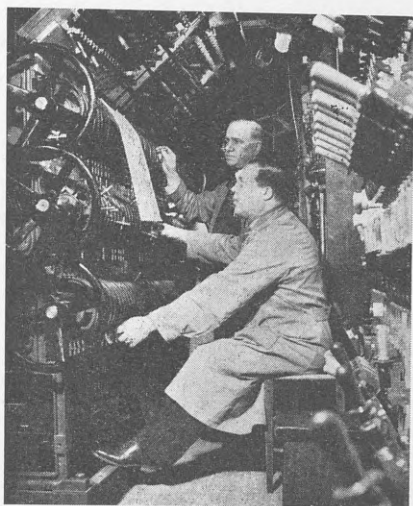
BELYSNINGEN

Hvis en af de Mænd, der var med paa Scenen den første Aften der spillede paa Kongens Nytorv i 1748, nu traadte ind i det kongelige Teaters mægtige Scenerum, vilde han næppe tro sine egne Øjne. Mange Ting vilde undre ham, og ikke mindst vilde han formodentlig fortabe sig i Betragtninger over det enorme Lyshav, hans Kolleger af 1943 bevæger sig i. I hans egen Tid havde man blot en Række Lys paa Rampen og nogle enkelte ogsaa paa eller foran hver Sidekulisse, det var alt. Og saa var disse Lys tilmed smaa søvnige Talglys, der lyste saa smaat, at de optrædende kun var helt synlige for Publikum, naar de stod eller bevægede sig lige foran Rampen. Det er i Sandhed en stor Forandring, der er sket i Løbet af de svundne 195 Aar. Forbedringerne er kommet gradvis, fra Tællelys til Olielamper til Gas osv., men det var Elektricitetens Indtog paa Teatret for et halvt Aarhundrede siden, der betød det afgørende Fremskridt.

Nu som før er Rampen et af Scenebelysnings-Systemets Hovedcentrer. Rampelyset er delt i flere Farvegrupper, der tændes og reguleres hver for sig, og som giver henholdsvis hvidt, rødt og blaat Lys. Lamperne sidder blandet mellem hinanden, saa Lyset fra hver Farvegruppe fordeler sig jævnt over hele Rampen, selv om kun den ene er tændt. Rampelysets Opgaver er at belyse den forreste Del af Scenen under Spillet — og Fortæppet, naar det er nede.

Men ogsaa Sidekulissernes Belysning maa der jo sørges for, og det gøres ved Hjælp af de saakaldte Lampestokke, Stativer, paa

hvilke de nødvendige Belysningslegemer anbringes mellem disse Kulisser. For at Belysningen paa Scenen kan blive jævn, anvendes i mange Tilfælde ogsaa Ovenlys, der bl. a. er samlet i de saakaldte Herser. Det er lange Skærme, lige saa lange som Dekorationerne er brede, i hvilke der er anbragt en Række forskelligt farvede Lamper efter ganske samme System som paa Rampen. Herserne, der efter Behag kan hejses op og ned, findes i et Antal af 8 fordelt over hele Scenen. Til Belysning af Rundhorisontens store

Belysningsassistenter paa Post i Regulatorrummet.

Flade og — i specielle Tilfælde — Scenens Gulv, anvendes uden de Lysbroer, der hænger inde bag Prosceniet, og som ligeledes kan manøvreres efter Behag; Lysbroerne er lange Rækker af svære og komplicerede Lyslegemer, der ligesom Herserne strækker sig tværs over Scenen. Foruden Rampe-, Side- og Ovenlys anvendes ogsaa enkelte Belysninger bag Sætstykker o. l., navnlig for at ophæve særlig grelle Slagskygger og give den særlige Belysning i Horisonten.

Helt op til vor Tid har Scenebelysningen haft den Mangel, at den ikke virkede ganske naturligt, fordi det kneb med at faa den fordelt paa rette Maade. En Forbedring i denne Henseende er opnaaet ved at man nu er kommet ind paa at belyse Scenen ogsaa fra Tilskuerpladsen; det ansaas tidligere for ugørligt, fordi denne jo skal henligge i Mørke under Forestillingen. Paa Tilskuerpladsen findes nu ikke saa faa Scene-Belysningskilder: under 2. Etages forreste Forkanter ind mod Scenen og i Gitterlogerne i Prosceniets Sider, i Lysekronens forreste Del og i et Rum bag Pladslogen paa Galleriet er anbragt stærke Projektører, hvis Straalebundter kastes direkte ned paa Scenen uden at oplyse Til-

skuerpladsen. Navnlig Projektørerne i Kronen og paa Galleriet er vigtige; den sidste passes af en Belysningsmand, medens de første — fire ialt — fjernstyres fra Scenen, hvorfra ogsaa de Farveplader, der ligger foran dem, kan udskiftes ved mekaniske Træk. Ogsaa paa Scenen anvendes Projektører i stor Udstrækning. De staar dels fast i Taarnene, der findes paa hver Side af Sceneaabningen, der er de anbragt paa Belysningsbroen, og de bruges ikke mindst i Balletter — hvor jo de solodansende som oftest følges med en Projektørs skarpe Lysstråler.

Et helt og meget omfattende Belysningssystem, der er anbragt umiddelbart ved Prosceniumsmuren, inde bag den klassiske »Ei blot til Lyst«-Overskrift, anvendes først og fremmest til Belysning af Sætstykker og Kulisser, der er stillet op inden i Rundhorisonten. Der findes to Rundhorisonter, en lys, der udspændes, naar en Daghimmel skal fremtrylles, og en mørk til Brug, naar det er en Nathimmel, der er Tale om. Paa disse to Rundhorisonter, der, naar de ikke anvendes, hænger sammenrullet i Scenens forreste Del paa hver Side af Sceneaabningen, men som paa et Øjeblik kan trækkes paa Plads ved Hjælp af elektriske Motorer, kan ved Hjælp af det særlige Lysanlæg, der nærmest er en Slags kæmpemæssigt Lysorgel, projiceres de prægtigste Farvenuancer fra den lyseste Dag til den mørkeste Nat.

Ogsaa en Stjernehimmel lader sig let fremstille; det gøres ved Hjælp af et større eller mindre Antal smaa elektriske Lamper, der i forskellig Højde sænkes ned fra Loftet, og som mod en dybblaa Baggrund illuderer fuldkommen som Stjerner. Endelig kan paa den lyse Rundhorisont fremstilles drivende Skyer. Det sker med det saakaldte Skyapparat, en Art *Laterna magica*, som virker ved Anvendelse af Fotografier af rigtige Skyer; det skydes ind over Scenen omtrent i Centret for Rundhorisontens Cirkelbue og projicerer herfra, idet det langsomt drejes, de vandrende Skybilleder ind paa Lærredet.

SCENE-ARBEJDET

Til Betjening af det indviklede Maskineri og det ikke mindre indviklede Belysningsanlæg har det kgl. Teater foruden Scene-

mesteren og 1 teknisk Assistent, 3 Undermestre, 3 Belysningsassistenter, 36 faste Maskinfolk og 6 faste Belysningsfunktionærer, ialt altsaa 42 faste Scenefunktionærer. Ved meget store Forestillinger kan denne i sig selv anselige Stab suppleres op med indtil 20 Ekstra-Folk.

Normalt er den faste Styrke delt i tre Hold, hvoraf de to, ialt 28 Mand, arbejder, medens det ene, 14 Mand, har fri. De Folk, der er i Funktion, er fordelt over Scenen og i Maskingallerierne efter en ganske bestemt Plan. Hovedparten af dem har deres Post paa Gulvet; dette er i arbejdsmæssig Henseende delt i 4 Grupper: Kongesidens Forgrund og Baggrund og Damesidens Forgrund og Baggrund, hver med en Hjørneformand. Desuden er der Folk placeret i Maskingallerierne, hvorfra alle Tæppetæk, derunder ogsaa de to Fortæpper, betjenes. Da der er flest Træk i Kongesiden, er ogsaa de fleste Gallerister paa Post her.

Belysningens Hovedcenter er Belysningslogen, en Slags Kommandobro, der findes umiddelbart indenfor Prosceniet i Kongesiden, 1 Etage hævet over Scenegulvet. Med Regulatorer, Afbrydere og talrige andre Hjælpemidler dirigeres hele Belysningen herfra — ogsaa Tilskuerpladsens; der er ved store Forestillinger ogsaa Folk paa Post i Belysningstaarnet paa den modsatte Side af Prosceniet og andre Steder, hvor der er Brug for det, men i Belysningslogen er som sagt Centralledelsen. I denne residerer foruden Belysningsassistenterne ogsaa Signaløsen, en Dame, der ligesom Suffløsen følger Forestillingen efter Tekstbog eller Partitur. I hendes Eksemplar heraf er indføjet en lang Række Signaler, f. Eks. til Ting, der skal ske fra Scenekælderens, fra Gulvet eller Maskin-Gallerierne, eller til Komparseriet: Tordenvejrs Indtræden, Statisters Ankomst el. lign. Signalerne til Belysningsfolkene i Logen giver hun videre mundtlig — de øvrige er elektriske Brumme- eller Lyssignaler.

Paa det kgl. Teaters Scene er der altid Liv og Røre. Om Dagen er der Prøverne, Forberedelserne til Aftenens Forestilling og kommende Premierer og Nyindstuderinger, og før Aftenen er forbi, skal Oprydningen fra Haanden. Størst Travlhed hersker dog naturligvis under selve Forestillingen, hvor talrige Opgaver, der paahviler hver enkelt i Personalet, skal løses med Paapasselighed,

Omtanke og Præcision. I god Tid staar Dekorationen til 1. Akt færdigopstillet, og i god Tid indfinder sig ogsaa Regissøren, der skal overvaage Forestillingens kunstneriske Forløb og sørge for, at de medvirkende er til Stede og parate til at træde ind paa Scenen i rette Øjeblik.

Naar Forestillingen skal begynde, melder han »Klar Scene« ved at klappe i Hænderne, Undermesteren slaar de klassiske to Slag paa Gongongen — eller rettere Jernstangen, som nu har været anvendt i en Aarrække — og Suffløren eller Signalisten giver, efter Ouverturen, hvis det er en Opera eller Ballet, Tæppesignalet. Med en mærkelig susende Lyd forsvinder saa det vældige Akropolis-Fortæppe i Vejret, trukket af 3—4 Maskinmænd oppe i Maskingallerierne. Scenemesteren og hans Folk har nu for største Delen Ro indtil Mellemakten, forsaavidt der ikke i Aktens Forløb skal foregaa Ting af sceneteknisk Art eller maaske changes for aabent Tæppe. I saa Fald maa alle Mand være paa Plads i samme Øjeblik Scenebelysningen slukkes og Scenskiftet foretages. Bruges Drejescenen, kan der godt, medens en Akt spilles, være en Del at ordne til næste.

Naar en Akt er forbi, tændes paa Scene-Gallerierne røde Lamper, og idet de atter slukkes, sænker Tæppemændene — langsomt eller hurtigt, som nu Stemningen i Stykket kræver det — det særlige Mellemakts-Tæppe. Foran det høres Tilskuernes Bifald, i samme Øjeblik tændes Lyset i det mægtige Scenerum, og fra alle Sider styrter Scenefunktionærer til for at fjerne denne Akts Dekoration og opstille næste Akt. I nogle Minutter er alt Virvar. Bagtæppe og Buetæpper gaar op, andre ned, en enkelt Mand balancerer roligt afsted med en 10 Meter høj Kulisse og stiller den paa Plads ude i Siden, som var det en Spadserestok, paa Scenen bakser Folk med Sætstykker, under den begynder Varmefolkene at prøve Tilførselen af de Dampe, der om lidt skal strømme op gennem Gulvet og indhulle Elverpigens Dans paa en Eng i tætte Taager o. s. v.

For den, der første Gang staar midt i dette myldrende Liv, hvor Ro og Besindighed hersker, trods rasende Travlhed, og hvor ikke en Kommando falder til Vejledning, er det en Gaade, hvad der er Ledetraaden for alle disse flittige Hænder; man undres blot over, at intet bliver glemt, og at alt i Løbet af 5, højst 10 Minutter

kan være klart til næste Akt. Hemmeligheden er den, at hver Mand i hver Akt af hvert Stykke har sine ganske bestemte Opgaver at varetage; intet glipper, alt bliver udført punktligt, og alt er i Orden til planmæssig Tid. Maskin-Uheld af større Omfang er paa det kgl. Teater højst sjældne — saa sikkert og saa præcist virker dette udviklede Maskineri.

BRAND-SIKRINGEN

Fra gammel Tid har Teatrene været særlig udsat for Ildebrande, hvilket tilstrækkeligt tydeligt fremgaar af den Kendsgerning, at en Række af de største Brandkatastrofer, Verden har oplevet, netop knytter sig til Teaterbygninger; Grunden hertil ligger lige for: paa Scenen arbejdedes der navnlig tidligere meget med aaben Ild, dens Virkemidler: Dekorationerne, var af uhyre brændbart Materiale, og ude paa Tilskuerpladsen, hvortil eventuelt opstaaende Ild hurtigt og let kunde naa fra Scenen, var mange Mennesker stuvet sammen paa en Maade, der gjorde det umuligt for dem at komme hurtigt ud.

Allerede i Privilegiet vedrørende Opførelsen af Teatret af 1748 bestemtes, at »de fornødne Præcautioner efter Brandordningen skal iagttages, og Huset ellers med det Nødvendigste af Brandredskaber forsynes«. For et lille Aarhundrede siden begyndte man mere aktivt at værgе sig mod Brandfaren, og den første betydningsfulde Forholdsregel, der paa det kongelige Teater blev truffet i denne Retning, var Anbringelsen mellem Scene og Tilskuerplads af et Jerntæppe, ved Hjælp af hvilket de to Dele af Bygningen paa et Øjeblik kunde adskilles brandsikkert fra hinanden. Jerntæppet anskaffedes ved den store Ombygning af Scenen i 1857 og er naturligvis gaaet over i det nuværende Teater som en uundværlig Del af Sikringsforanstaltningerne; her er det senest fornyet i 1916. Men mange yderligere Foranstaltninger er kommet til, siden Jerntæppet installeredes.

Allerede da det nuværende Teater byggedes i 1873—74, var man i høj Grad opmærksom paa, at Udgangsforholdene burde være de bedst mulige, og saa sindrigt er f. Eks. Tilskuerpladsens Trappe-

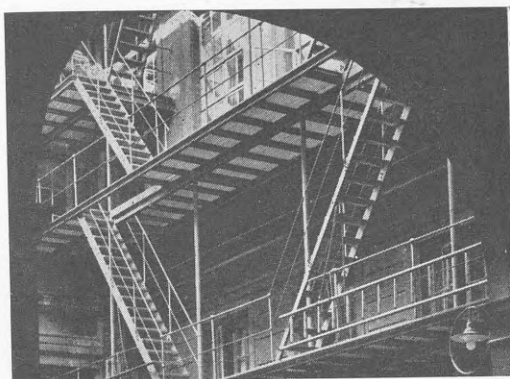
systemer konstrueret, at man praktisk talt overalt, hvor man staar ved Foden af en Trappe, møder to nye Trapper eller Udgange. Ved Generalprøven paa Aabningsforestillingen holdt man en Art Brandprøve, og det viste sig ved denne, at Tilskuerpladsen uden Vanskelighed kunde tømmes paa tre Minutter, saaledes at denne Side af Sagen var i bedste Orden.

Den 8. December 1881 indtraf den frygtelige Brand paa Ringteatret i Wien, der krævede 500 Menneskeliv, og paa det kgl. Teater satte denne Begivenhed sig som saa mange andre Steder Spor i Retning af Forbedringer af Sikringsforanstaltningerne: samtlige Døre omdannedes, saa de kun kunde aabnes udad, den elektriske Signalforbindelse med den daværende Hovedbrandstation i Nikolaj Taarn udvidedes, Jerntæppet fik hydraulisk Anordning, et Overrislingsapparat installeredes paa Scenen, og til Brandvæsenets Brug anbragtes faste Jernstiger til Bygningens Tag. Opera comiques Brand i Paris 25. Maj 1887, ved hvilken 115 Mennesker fandt Døden, bevirkede, at det kgl. Teater efter Brandvæsenets Forlangende maatte udføre en lang Række yderligere Sikringsforanstaltninger, saaledes bl. a. Imprægnering af alt Træværk over og under Scenen og af Flortæpper. Elektriske Brandalarmeringsklokker installeredes til Brug for Teatrets Personale, der anbragtes automatiske Lemme i Taget til Udgang for Røg, og der byggedes udvendige Jerngallerier paa Teaterbygningens Facade ud mod Kolonaden i Heibergsgade til Brug for Personalet i paa-kommende Tilfælde. Endelig toges ogsaa Spørgsmaalet om Installation af elektrisk Lys op til Løsning.

I 1942—43 er man i Færd med at installere et saakaldt Auto-pyrofon-Anlæg, en elektrisk Hvilestrøms-Installation, der som en Slags Selvmelder slaar Alarm, hvis Temperaturen noget Sted i Teatret paa Grund af Brand stiger over et vist Maksimum. Sammen med de tidligere trufne Foranstaltninger, der stadig er i Funktion, sikrer dette Anlæg saa fuldkomment, som det nu kan lade sig gøre, Teatret mod Ild. Hertil kommer saa den meget vigtige Brand-Vagttjeneste, der under Forestillingerne yderligere supplerer de tekniske Sikrings-Installationer.

Allerede fra Teatrets tidligste Aar paa Kongens Nytorv bestod denne særlige Vagt. Brandmajoren fik 1 Rdl. pr. »Opvartning«,

d. v. s. hver Gang han mødte, og paa Scenen var »Dag og Nat« to Brandfolk. Endnu den Dag i Dag har en af Københavns Brandvæsens Vicebrandchefer brandteknisk Tilsyn med Teatret, og den aftenlige Brandvagt er efterhaanden vokset til 1 Sprøjtefører, 1 Reservefører og 6 Menige. Disse 8 Mand er fordelt ved Brandhaner rundt omkring paa Scenen og

Brandtrapperne, der opfylder hele Facaden mod Kolonnaden, og som altid er parat til Brug for Personalet i paakommende Tilfælde. Øverst ses Skuespillerfoyerens Vinduer, fra hvilke der er Adgang til Trappeanlægget.

i dens Gallerier, og en af dem har fast Post ved Trækket til Jerntæppet og Igangsætningsanordningen til Overrislingen. Med et Par enkelte Greb kan denne Mand sænke Jerntæppet (der paa sin Vej ned automatisk trækker Tagets Røglemme op), fremkalde Styrtregn over Scenen og yderligere standse Ventilationsanlægget, saa al unødigt Træk i Teatret, der kunde nære Ilden, undgaaes. Samtidig slaas der naturligvis Alarm fra Teatrets direkte Brandalarm, og kun faa Minutter senere kører Slukningstog fra Hovedstationen og fire andre Stationer op foran Teatret og griber ind efter bestemte, nøje forud lagte Opmarsch-Planer.

Siden Operahusets Brand paa Amalienborg har Danmark ikke oplevet nogen Teaterbrand af katastrofal Karakter. Københavns Brandvæsen har oftere, baade i dette og i forrige Aarhundrede, været kaldt til det kgl. Teater, men i de fleste Tilfælde har Alarmen været falsk eller blind, eller det har været rene Bagateller, det drejede sig om; desuden har naturligvis det tilstedeværende Vagtmandskab ofte slukket Smaabrande, uden at Alarm var nødvendig. Sin voldsomste Brand oplevede det kgl. Teater i 1920, den 29. December umiddelbart efter Forestillingen. En Belysningsassistent, der opholdt sig i Rekvisitrummet ved Siden af Belys-

ningsmesterens Kontor i Stueetagen ud mod Tordenskjoldsgade, var ved Klargøring af Tryllebægeret fra Faust kommet til at antænde dettes Sats; en Stikflamme slog ud og satte Ild paa en Del Fyrværkerisager, der opbevaredes i Rummet, og i Løbet af Sekunder stod dette og Belysningsmesterens Kontor i lys Lue. Brandvæsenet mødte med fem Slukningstog og dæmpede — med forholdsvis ringe Indsats — Ilden i Løbet af 20 Minutter; Ødelæggelserne indskrænkede sig til de to nævnte Rum.

Den i Henseende til Omfang største Brand, der har hærget Teatret, indtraf i 1929, men udenfor Sæsonen. I Middagsstunden den 19. Juli opstod af ukendt Aarsag Ild i Tagetagen over Paaklædningsrummene ud mod Kolonnaden, og Etagen brændte. Brandvæsenet slukkede Ilden paa 1½ Time og havde ikke færre end 10 Straalerør fra et Antal Motorsprøjter i Anvendelse. — Senest har Brandvæsenet været kaldt til Teatret den 3. November 1939 ved Middagstid. Da havde Solen, idet en Vandkaraffel virkede som Brændglas, tændt Ild i en Vindueskarm i en af Publikums-Garderoberne i Etagerne ud mod Kongens Nytorv; denne Brand kvaltes dog praktisk talt før den var begyndt.

Til de egentlige Brandsikringsforanstaltninger er paa Teatret, som overalt, i de senere Aar kommet de omfattende Luftværnsforanstaltninger; disse varetages med Scenemesteren som Luftværnschef af Teatrets eget Mandskab paa Grundlag af Brandvæsenets Direktiver; det var iøvrigt et saadant, der i Sommeren 1940 bevirkede, at Størstedelen af Kostumegarderoberne maatte flyttes bort fra selve Teaterbygningen. Luftværnsforanstaltningerne har bl. a. medført, at en fast Vagtstyrke er til Stede i Bygningen Døgnet rundt, hvilket naturligvis i væsentlig Grad har bidraget til at øge Sikkerheden.

BAG KULISSENE

EN FORESTILLINGS VEJ

Til det kongelige Teater indsendes hvert Aar et Antal dramatiske Arbejder, af hvilke de fleste er danske. Gennemsnitligt drejer det sig om godt og vel eet hundrede, men naturligvis kan dette Tal ligge baade lavere og højere; et enkelt Aar har man saaledes været helt opppe paa 175. Gennemlæsningen og Bedømmelsen af disse mange Stykker paahviler den raadgivende Embedsmand ved Teatret, der med et lidt misvisende Udtryk benævnes Censor. Han udvælger blandt dem, idet han afgiver en skriftlig Erklæring om hvert enkelt, saadanne, som han finder egnet til Opførelse — oftest en halv Snes om Aaret. Forfatterne faar Underretning om, at deres Stykke er antaget, og et foreløbigt Honorar udbetales dem. Dermed er det dog ikke givet, at de paagældende Arbejder ogsaa naar frem til Scenen; der antages mellem Aar og Dag ikke saa ganske faa Stykker, der af en eller anden Grund aldrig bliver opført. Censors Arbejdsomraade er udelukkende Skuespillene; de forholdsvis faa Operaer og Forslag til Balletter, der indsendes, gennemgaar henholdsvis Kapelmestrene og Balletmesteren. Til de nye Stykkers Mangfoldighed kommer det betydelige klassiske Repertoire indenfor alle tre Kunstarter, som Teatret i sin Egenkab af Nationalscene har Forpligtelser overfor; alene det er saa stort, at Teatret aldrig nogensinde behøver at savne Arbejdsstof.

Naar et nyt Stykke skal spilles, udvælger Teaterchefen først og fremmest den Instruktør, der skal sætte det i Scene. Denne tager Stykket med hjem, læser det og sætter sig ind i dets Stemninger og dets Persongalleri, og derefter afgiver han et Forslag til Rollebesætningen. Nu gøres Dekorations- og Udstyrs-Spørgs-

maalet til Genstand for nøje Drøftelse mellem de paagældende Embedsmænd, og det undersøges, om noget af det, man har i Forvejen, kan anvendes, eller om alt skal anskaffes fra nyt. Er man naaet saa vidt, vælges den Kunstner, der skal tegne Udkastene til Dekorationerne. Dem afleverer han efter en Tids Forløb i Skitser, og paa Grundlag af disse fremstiller Teatermaleren saa Dekorationerne i Lilleput-Format, der passer ind paa en Modelscene, en Slags Dukketeater, der er en nøje Kopi af Teatrets Scene.

Samtidig udarbejdes et detailleret økonomisk Overslag over, hvad det vil koste at sætte Forestillingen op. Alt regnes ud: Maler- og Snedkerarbejdet, Anskaffelse af Dekorationslærred og Stoffer til Kostumer, Skrædderarbejdet, særlige tekniske Indretninger, Fremstilling af Rekvisitter og meget andet. Det hele tælles sammen, og der fremkommer en Sum, om hvilken Økonomiinspektøren, der i denne Henseende er den øverste bevilgende Myndighed, i de ni af ti Tilfælde siger, at den er altfor høj. Saa maa man skære ned, og tilsidst naar man da det stipulerede Beløb, der naturligvis kan variere stærkt efter den enkelte Forestillings Længde og Karakter. Den dyreste Forestilling, Teatret nogensinde har givet, var Johannes Poulsens Iscenesættelse af »Aladdin«. Den kostede 210,000 Kr., alt iberegnet, men strakte sig til Gengæld over to Aftener — og blev en enorm Sukces, saaledes at Pengene var vel anvendt.

Naar Stykkets »Budget« er godkendt, og det er besluttet at spille det, skrives Rollerne ud i de sædvanlige indbundne Rollehæfter og fordeles. Naar Skuespillerne har haft Tid til at kigge dem igennem, er der Læseprøve; paa denne, der foregaar i Skuespillerfoyeren, læser hver Kunstner sin egen Rolle op og faar ved at høre sine Medspillendes et første Indtryk af Stykket. Det næste Skridt er Arrangementsprøven.

Denne foregaar paa Scenen efter Planer, som Instruktøren i Forvejen har udkastet. Det er hele den scenetekniske Indretning, der her fastlægges for det paagældende Stykkes Vedkommende: Scenens Udnyttelse, eventuelle Opbygninger, Forsænkninger o.s.v. Det kunstneriske Prøvearbejde gaar derefter videre, et Par Uger eller saa, i Prøvesalen. Her fastlægges Indstuderingen i alle Faser, alt aftales og indøves til de mindste Enkeltheder. Skal der bruges

Musik i Stykket, eventuelt komponeres særskilt Musik, ordnes ogsaa denne Side af Sagen, og det bestemmes, hvor stor Orkester-Besætningen skal være.

Fra Prøvesalen flyttes Prøverne paa Forestillingen de sidste 14 Dage før Premieren — maaske lidt før, maaske lidt senere — ned paa Scenen. Prøvearbejdet maa paa et Teater som det kongelige, der huser tre Kunstarter, foregaa i en ganske bestemt Takt, et ganske bestemt Tempo. Alle Prøve-Muligheder maa udnyttes til det yderste, da Prøvelokalerne Sæsonen igennem er optaget saa at sige fra Morgen til Aften. Navnlig er det et stort Problem at faa det tilstrækkelige Antal Scenepróver, thi om Scenen strides næsten bestandigt samtlige tre Kunstarter — og Scenemesteren. Hvor intenst der arbejdes paa Teatret, viser de tørre Tal: i Løbet af en Sæsons ca. 10 Maaneder (Prøvearbejdet begynder altid i Begyndelsen af August) er der som Regel omkring 1250 Prøver i Teatrets forskellige Prøvesale og andre Lokaler; ca. 290 holdes paa Scenen, der er optaget af Prøvearbejde praktisk talt hver eneste Dag i Sæsonen.

Naar Dekorationerne til det nye Stykke er færdige fra Malersalen, holder Scenemesteren Dekorationsprøver med dem før at indøve Maskinpersonalet i deres Opstilling. Ogsaa Belysningen fastlægges, hvilket ofte er den største og langvarigste tekniske Opgave, ligesom alle særlige Arrangementer gennemprøves, saasom Forsænkninger og anden Mekanik. Samtidig lægger Skræddersalene sidste Haand paa Kostumerne, der maa være færdige i god Tid før Premieren. De sidste Prøver spilles i Dekorationerne, og ved sidste Prøve før den første Generalprøve er Skuespillerne i Kostume.

Indstuderingen af en Opera er betydelig mere kompliceret, end hvor det drejer sig om et Skuespil. Det første Led i Arbejdet er her den saakaldte Repetitionsprøve, hvor en enkelt eller maaske et Par af Solisterne indarbejder Dele af det rent musikalske med en Repetitor. Naar Partierne paa denne Maade i det store og hele er lært, begynder de egentlige Klaverprøver, hvor den Kapelmester, der skal lede Opførelsen, er til Stede og overvaager den kunstneriske Side af Sagen, angiver, hvorledes han ønsker Tempi o. s. v.

Samtidig tager Kapelmesteren fat paa de egentlige Orkesterprøver med Kapellet. Det videre Opera-Prøvearbejde falder i Hovedsagen i Sang-Orkesterprøverne, hvori ogsaa Koret — med hvilket Syngemesteren paa Syngeskolen har indstuderet Korpartierne — deltager; det er rent musikalske Prøver. Den dramatiske Side af Sagen indstudies paa Prøvesalen uden Orkester under Instruktørens Ledelse. Til Slut sammenarbejdes det hele, med eventuelt medvirkende Komparseri og Ballet, ved de afsluttende Sceneprøver.

Af de tre Kunstarters Premierer er Ballettens længst undervejs. Det ligger i mange Forhold, men først og fremmest deri, at Balletforestillingerne kræver langt flere Prøver end Skuespil- og Operaforestillingerne; der er kort sagt meget mere, der skal læres, indstudies og sidde fast. Men Vejen er den samme: først ihærdigt Arbejde paa Prøvesalene, saa Prøverne paa Scenen og til Slut med Orkestret. Ogsaa for Balletforestillingernes Vedkommende kræves Samvirken af mange Faktorer, og ikke mindst er Samspillet mellem de dansende og Belysningen et vigtigt Kapitel, der kræver mange Prøver.

Der er her kun talt om nye Forestillinger, om de store Premierer, hvor det er noget nyt og ukendt, der præsenteres for Publikum. Men ogsaa gode, gamle Ting: Skuespil, Operaer og Balletter, sættes ofte, naar de har hvilet en Aarrække, op paany — i saakaldt »Ny Indstudering«. Dette er et meget vidt Begreb. I mangfoldige Tilfælde er der hovedsagelig Tale om en kunstnerisk Nyindstudering, saaledes at Hovedparten af Dekorationer og Udstyr fra tidligere Opførelser anvendes paany.

Drejer det sig imidlertid om Forestillinger, der har hvilet saa længe, at Dekorationerne maaske er brugt til noget andet og malet om, eller om Forestillinger, man af en eller anden Grund ønsker fornyet helt fra Bunden, gaas der frem praktisk talt paa samme Maade som ved en Premiere: Nye Dekorationer males, nye Kostumer syes, alt er nyt. Saadanne store, berømte Nyindstuderinger var Johannes Poulsens Opsætning af »Aladdin«, af »Drot og Marsk« og af »Carmen«, for blot at nævne nogle enkelte.

Paa enhver ny Forestilling holdes to Generalprøver, eller fuldstændige Prøver, som det ogsaa hedder — hvad enten det drejer

sig om en Nyindstudering eller en Premiere; den sidste Betegnelse kendtes iøvrigt ikke paa det kongelige Teater indtil 1933 — før den Tid hed det altid paa Plakaten og i Programmet, at en Forestilling gaves »første Gang«. Den første Generalprøve er lukket; paa den bliver der fotograferet en Række Optagelser til Brug for Pressen og Teatrets Udhængsskabe. Den anden Generalprøve, der betragtes som den egentlige, og som finder Sted om Formiddagen Dagen før Premieren, har efterhaanden udviklet sig til at blive en Slags Forestilling. Den overværes for det første af Hovedstadsbladene og de store Provinsblades Teateranmeldere, der derved faar god Tid til at skrive deres Anmeldelser af Forestillingen. Men dernæst indfinder sig et ikke helt lille Publikum, bestaaende af de Optrædendes Paarørende, af tidligere Kunstnere og Funktionærer, der paa denne Maade bevarer en Tilknytning til deres gamle Teater, af Skuespillere fra Privatteatrene, der ellers ikke vilde kunne faa det kgl. Teaters Forestillinger at se, og af endnu mange andre.

I Parkettet sidder Teaterchefen i Spidsen for Teatrets øverste Embedsmænd, blandt hvilke den Instruktør, der har sat i Scene, og længere bagved er reserveret Pladser for Teatrets Kunstnere, som i stort Tal møder op. Rundt paa Tilskuerpladsen og i Gangene færdes mærkelige Skikkelser: Negre, Arabere, Alfer eller Italienerinder i Nationaldragter; det er de medvirkende i Stykket, som i Mellemakterne begiver sig ned paa Tilskuerpladsen for at tale med Venner og Bekendte. Over hele Sceneriet hviler en mærkelig Stemning, højst forskellig fra Premiere-Aftenens, og dog har denne Generalprøve »med Publikum« stor Betydning netop som Forløber for Premieren. For første Gang er de optrædende i Stand til fuldtud at beregne Virkningen af deres Replikker og af Stykket i det hele taget, og ikke mindst derved bliver Prøven i høj Grad et Barometer for, hvorledes den store Aften, som alle paa en Gang skælver for og glæder sig til, vil forløbe.

Naar en Forestilling har haft Premiere, glider den automatisk ind i det løbende Repertoire, den Række af Skuespil, Operaer og Balletter, som Teatret er i Stand til at spille, uden at særlige Prøver af kunstnerisk eller teknisk Art er nødvendige. Hvor længe en Forestilling holder sig her, afhænger af mange forskellige

Ting, først og fremmest naturligvis, hvor megen Lykke den gør. For Antallet af Opførelser er det iøvrigt af let forstaaelige Grunde ganske umuligt at opstille nogen Norm; et Stykke kan blive Succes og gaa 20, 30, maaske 40 Gange i Løbet af den Sæson, hvori det er kommet frem, og det kan blive det modsatte og glide ud efter nogle faa, ja blot een eneste Opførelse. Enkelte Stykker følger maaske med over i næste Sæson, men henlægges saa, fordi de er udspillet, og fordi der ikke er Plads i Repertoiret. Nye Op-gaver, baade Premierer og Nyindstuderinger, presser ustandselig paa og kun om en meget ringe Procentdel af de nyopførte Stykker gælder, at de har Udsigt til senere at blive genoptaget. Det sker kun med de vigtigste Forestillinger i det klassiske Repertoire og ganske enkelte fra det nyere. Af de tre Kunstarter kan Skuespillet opvise det største Antal Premierer, Operaen de færreste; for den sidstnævnte gælder som Hovedregel, at det er de berømte, klassiske Forestillinger, der i første Række har Tiltrækningskraften, medens nye Ting har vanskeligere ved at gøre sig gældende — naar det da ikke drejer sig om en Sensation som Gershwin-Operaen »Porgy og Bess«, der paa det kgl. Teater opførtes første Gang i Europa. Balletten deler sig nogenlunde lige-ligt mellem gammelt og nyt, i de senere Aar dog med en Overvægt mod det nye.

DEN DAGLIGE ORDEN OG FORRETNINGSGANG

Medens Administrations-Personalet med Chefen og Økonomi-inspektøren i Spidsen tager sig af Teatrets rent administrative, personalemæssige og økonomiske Forhold, baade i ydre og indre Henseende, paahviler det andre Embedsmænd at varetage den daglige Orden og Forretningsgang i den kunstneriske Del af Arbejdet ved Teatret, som paa sin Vis er ligesaa omfattende som den administrative. Disse Embedsmænd hedder med en gammel Betegnelse Regissørerne.

Regissør-Institutionen er paa det kgl. Teater lige saa traditionsrig som saa mange andre af dettes Institutioner. Allerede i de tidligste Aar paa Kongens Nytorv fandtes en Regissør, hvis Jour-

naler, sammen med dem samtlige hans Efterfølgere til Dato har ført, er bevaret, og regnes blandt Teatrets største Skatte. Medens Regissøren ved adskillige udenlandske Teatre nu nærmest er blevet det, vi her kalder Scene-Instruktør, er han ved det kongelige Teater det samme, han altid har været: den Mand, der tilrettelægger den praktiske Del af det kunstneriske Arbejde, holder sammen paa Prøver og Forestillinger og sørger for, at disse forløber glat og uden Forhindringer af nogen Art. Det er en yderst omfattende Opgave, og den er forlængst blevet for stor til, at en enkelt Mand som i gamle Dage kan overkomme den. Arbejdet og Ansvarret er nu stykket ud paa adskillige Hænder.

De store Linjer i det: Fastlæggelsen af det ugentlige Repertoire og Berammelsen af de mange Prøver, trækkes op af Overregissøren; dennes baade betroede og brydsomme Embede har nu i en Aarrække været beklædt af Kaare Borchsenius, der oprindeligt — for næsten et halvt Aarhundrede siden — begyndte som Skuespiller ved Teatret, men som snart gled ind i Regissorposten, paa hvilken han har indlagt sig store Fortjenester. At Repertoirelægningen maa volde et Maksimum af Hovedbrud og nærmest er en Slags Puslespil af allermest indviklede Art, vil man forstaa, naar man hører, hvilke Hovedhensyn der er at tage ved denne Del af Arbejdet.

Der er først og fremmest Abonnementet, Hovedhjørnestenen i Teatrets Billetsalgssystem. Der er Abonnement de fem første Dage i hver Uge og — siden 1942 — den første Søndag i hver Maaned. Ialt er der for Tiden smaa 10,000 Abonnenter, der kommer i Teatret hver 14. Dag; ingen af dem maa faa den samme Forestilling to Gange i deres Abonnement, og alle skal de helst se de store Sukces'er i Repertoiret. Saa er der Radioen, med hvilken Teatret har en fast Aftale om Kunstnernes Anvendelse i Hørespil o. s. v., en Aftale, som er et Led i hele Teaterordningen. Radioen lægger sine Planer efter Teatrets, og dette gør det dobbelt svært at ændre i de een Gang trufne Repertoire-Dispositioner.

I de senere Aar er Provinstourneerne kommet til. De betyder overordentlig meget for Teatret udadtil, men besværliggør i ikke ringe Grad dets Arbejde indadtil. Naar en Forestilling er paa Tourné, maa der ses bort fra de Kunstnere, der medvirker i den,

baade ved Lægning af Repertoire og Prøvelister; Mulighederne for Afveksling i Repertoiret — og for at klare vanskelige Situationer — bliver færre i det Tidsrum, Tourneen varer. Saa er der de enkelte Kunstners Anmodninger om Orlov med Henblik paa Koncert- og Oplæsningstourneer. Teatret ser gerne, at dets Kunst, ogsaa ved enkelte Kunstners Rejser, kommer saa vid en Kreds som muligt til gode, men ogsaa dette vanskeliggør Arbejdet, fordi det betyder, at den paagældende i saa og saa mange Dage maa undværes baade til Forestillingerne og Prøvearbejdet. Overregissøren klarer dog alle Vanskeligheder, og han taber ikke Modet, hvis han pludselig staar overfor den Situation, at det allerede offentliggjorte Ugerepertoire delvis maa lægges om, fordi en eller anden fremtrædende Kunstner sender Sygemelding. Særlig ubehageligt er det for Teatret at modtage en saadan paa selve Forestillingsdagen, navnlig naar det drejer sig om en Rolle, der ikke er dubleret eller hurtigt kan dubleres. Saa maa man — paa rød Plakat — skifte Forestilling og, ofte med stort Besvær, indkalde de mange, der skal medvirke i det nyansatte Stykke — for ikke at tale om, at alle Forberedelser paa Scenen og i Garderoben maa gøres om.

Prøvearbejdet, som ligeledes tilrettelægges af Overregissøren, er til en vis Grad afhængigt af Ugens Repertoire, navnlig hvor Talen er om Stykker med og uden Musik. Kapellet maa helst ikke spille til Prøver om Formiddagen, naar der skal gaa et Stykke med Musik om Aftenen — ikke fordi dets Medlemmer af den Grund bliver overbebyrdede, men fordi det koster Teatret dyre ekstra Prøvepenge. Har Skuespillet store og anstrengende Prøver om Formiddagen, skal det helst ikke i Ilden paany om Aftenen, og saaledes fremdeles. Der er Hensyn at tage af mange Slags, og alle skal helst være tilfredse. Som Regel bliver de det ogsaa, takket være Overregissørens Evne til at klare alle Skær.

Det egentlige Regissør-Arbejde er delt mellem Regissør-Kontoret og Sceneregissøren. I Regissørkontoret, hvor flere Regissører gør Tjeneste, udfærdiges Plakater og Programmer samt Avertissementer til Bladene. Kontoret fører en Række nærmere bestemte Bøger og Protokoller over den daglige Teatertjeneste, Regi'en, Rollefordelingen o. s. v. Fra Kontoret udsendes alle Rol-

ler og Partier, og endvidere fører det en lang Række særlige Regnskaber og Statistiker. Kapellet har sin egen Regissør, der besørger Tilsigelse af Musikerne, fører Tjeneste-Regnskaber o. s. v., og ogsaa ved Balletten er der en særlig Regissør-Tjeneste til Bestridelse af rent interne Anliggender.

Scene-Regissøren har uden Tvivl en af Teatrets allervanskeligste og mest anstrengende Poster; paa hans Skuldre hviler et ganske overordentlig stort Ansvar. Om Scene-Regissøren, der oprindelig var Teatrets eneste, hedder det i et gammelt Reglement fra 1827, at han »har Tilsyn med alt, hvad der kan fremme Teater-tjenestens og Forestillingernes ordentlige og raske Gang«. En halv Time før Forestillingens Begyndelse ringer han »til Foyer«, som det hedder med en gammel Betegnelse, og han modtager gennem Paaklæderne Meddelelse, naar de optrædende har indfundet sig paa deres Værelser. Han har Tilsyn med, at alt, hvad der kræves til Forestillinger (og Prøver, som han ogsaa overværer), er til Stede. Han ringer ligeledes til hver Akts Begyndelse; for Forestillingen har han en hel »Tidstabel«, som ganske nøje holder, hvis intet uforudset indtræffer. Det er Regissøren, der giver Signalet: »Klar Scene« som Tegn til, at Forestillingen eller Akten kan begynde, og under Forestillingen sørger han for, at der er Ro paa Scenen, og at de spillende uforstyrret kan komme ud og ind. En ikke ringe Del af hans Opgaver er af inspektionsmæssig Art, saaledes at han til en vis Grad svarer til den Embedsmand, der paa store udenlandske Scener hedder Scene-Inspeccienten, men hans Opgaver er mangefold, og ikke mindst maa han være i Besiddelse af en ikke ringe Konduite. Selv paa det mest velordnede Teater kan uforudsete Tilfælde forekomme, som truer Forestillingens uforstyrrede Gang, og som maa afvikles, uden at Publikum mærker noget. De skiftende Indehavere af Posten — siden 1930 har den været beklædt af Regissør Jørgen Lindendahl — kan da ogsaa fra deres Praksis berette om adskillige overhængende Situationer; de klares som Regel, og kun hvor der foreligger pludselig opstaaede Sygdomstilfælde eller en Kunstners fuldstændige Udeblivelse fra en Forestilling, kan det være nødvendigt at gøre Publikum bekendt med Grunden til den Forsinkelse, der da uvilkaarligt vil opstaa. Dette gør Regissøren ved at gaa

ind foran Fortæppet og herfra give Meddelelsen direkte til Tilskuerne.

Scene-Regissøren skal være en praktisk Mand, han skal have et Øje paa hver Finger, være i Stand til at træffe en hurtig Beslutning og samtidig have nær Tilknytning til selve Scenekunsten og dens Krav. Derfor har Stillingen paa det kgl. Teater praktisk talt altid været beklædt af tidligere Skuespillere, Operasangere eller Balletdansere, der jo af egen Erfaring ved, hvad det drejer sig om ogsaa i kunstnerisk Henseende.

HVOR DEKORATIONERNE BLIVER TIL

Fra Teatrets tidligste Tid har Illusionen paa Scenen først og fremmest været fremtryllet ved Hjælp af Dekorationerne, og Teatermaleren var derfor alle Dage en Mand, af hvis Dygtighed og Indsigt meget afhang. Det danske Teater har i Tidens Løb haft ikke saa faa Teatermalere, der var udmærkede Kunstnere i deres Fag, og adskillige af dem huskes endnu i vore Dage.

Da Teatret paa Kongens Nytorv aabnedes i 1748, var det Jacopo Fabris, der havde malet dets Dekorationer. Han var Italiener af Fødsel og kom efter at have virket ved forskellige europæiske Scener i 1742 til København, hvor han udførte Dekorationerne til Operaforestillingerne paa Charlottenborg, til de midlertidige Forestillinger i Tjærehuset og til Kongens Nytorv-Teatret. Nogen fast Ansættelse ved dette havde han ikke, den opnaede først hans Eftermand, Peter Cramer; denne kom oprindelig til Teatret som Sanger, men slog sig hurtigt paa Teatermaleriet og blev en sand Mester paa dette Omraade; ingen af hans Dekorationsudkast er bevaret, derimod mange af hans fine Teatertegninger og, som tidligere omtalt, Grundideen i det klassiske Akropolis-Fortæppe, der skyldes ham.

Cramer døde 1782 og var kort forinden blevet afløst af sin Medarbejder, Thomas Bruun, der dog ikke kunde erstatte ham; omkring 1786—87 udførte Italieneren Pelli nogle Dekorationer for Teatret, og det samme gjorde kort efter Aarhundredskiftet Franskmanden Chippart. Bruuns Medarbejder, Andreas Poulsen, der

efterfulgte ham i 1803, havde ingen større Sukces og afskedigedes i 1819. Fem Aar i Forvejen var den talentfulde Arnold Wallick blevet ansat som Teatermaler, og han fik i de følgende Aartier stor Betydning for Teatret. Fra 1842 virkede Wallicks Elev C. F. Christensen og Troels Lund i Fællesskab som Teatermalere — Christensen gjorde især sit Navn kendt ved mange smukke Landskabsdekorationer og sine Dekorationer til Bournonvilles Balletter.

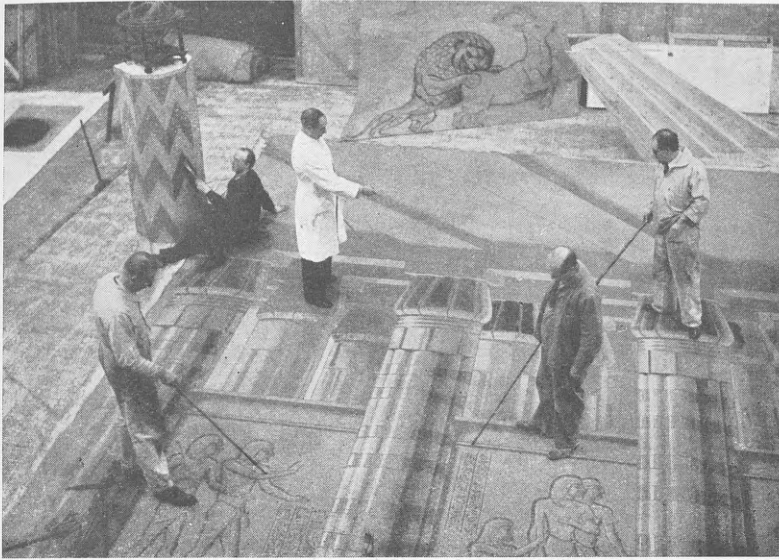
I Aarene efter 1868 arbejdede Svenskeren F. A. Ahlgrensson ved Teatret, og fra 1870 var det den meget dygtige Vald. Gyllich, der var Teatermaler. Et af hans Hovedværker var de endnu eksisterende Dekorationer til »Der var engang —«, om hvilke Holger Drachmann skrev, at de »vilde have gjort en hvilken som helst Scene i Europa Ære«. Gyllich døde i 1895 og efterfulgtes af Thorolf Pedersen, en Søn af H. C. Andersen-Illustratoren Vilh. Pedersen. Han virkede ved Teatret i en Menneskealder og udførte en lang Række fortrinlige Arbejder, blandt hvilke Dekorationerne til Wagners »Nibelungen-Ring« og til »Den lille Havfrue« blev særlig kendt. Siden 1930 beklædes Teatermaler-Posten af Axel Bruun.

Teatermaleriet har siden Kongens Nytorv-Scenens Barndomsdage gennemløbet en stærk Udvikling, i mange Henseender bestemt af de Forandringer, som Maskineriet og Dekorationsvæsenet i samme Tidsrum er undergaaet. Nu som før er det jo imidlertid ved Hjælp af større eller mindre bemalede Lærredsflader, Illusionen frembringes, og Fremstillingen af disse Dekorationsgenstande er Teatermalerens Hovedopgave. Han residerede i det gamle Teaters Tid gennem en lang Periode paa Christiansborg Slot, men flyttede i 1840'erne nærmere Teatret, til nogle Flaademagasiner paa Gammelholm, bag Teatret. I det nuværende Teater bor han øverst oppe i Magasinbygningen ud mod Kolonnaden, hvor Malersalen er indrettet i Tagetagen. Den er af betydelige Dimensioner, idet den jo skal kunne rumme f. Eks. et Bagtæppe i dettes fulde Udstrækning; et saadant Tæppe maaler for det kgl. Teaters Vedkommende op til 10 Meter i Højden og 18 Meter i Bredden, og omtrent dobbelt saa stor, 15 × 30 Meter, er Malersalen. Denne har Ovenlys, og langs den ene Side løber et Galleri,

hvorfra Teatermaleren og hans Assisterter kan faa Overblik over den Dekoration, der er under Udførelse. Fra Salen fører brede Elevatorer til Transport af de færdige Dekorationer ned til Magasinerne nedenunder.

Forinden Dekorationerne til et nyt Stykke paabegyndes, sætter Teatermaleren eller den Kunstner, hvem Udførelsen af Skitserne er overdraget, sig meget nøje ind i Værket. I Samarbejde med Scenemesteren bygges derefter Dekorationerne op i Miniatureformat paa et Dukketeater, der er en nøjagtig Kopi af Teatrets Scene; alt gennemprøves, Farver og Afstande, Møblers og Sætstykkers Anbringelse o. s. v., og naar samtlige Problemer er løst, gaar man i Gang med selve Dekorationen. Lange Lærredsstriber — til Dekorationerne til et jævnt stort Udstyrsstykke kan der let medgaa 18—20 km Lærred — syes oppe paa Kroneloftet sammen til et Tæppe, der udspændes fladt, og paa hvilket Dekorationens Konturer tegnes op med Sortkridt; saa først kan det egentlige Malerarbejde tage sin Begyndelse. Med almindelige Malerpensler vilde man naturligvis ingen Vegne komme, hvor det drejer sig om saa store Flader som her; en Teatermaler kan ofte komme ud for at skulle bruge Pensler paa Størrelse med Gulvskrubber, f. Eks. naar det gælder om at fremstille jævne Farveflader som Himmel o. lign. Penslerne er anbragt paa lange Skafter, for at Teatermaleren og hans Folk kan staa op under Arbejdet. Farverne tilberedes i Spandé og blandes i store Træbakker, der staaar paa Gulvet og bruges som Paletter — tilsyneladende, men ogsaa kun tilsyneladende, en ret haandværksmæssig Fremgangsmaade; Teatermaleriet er saa langt fra at være et Haandværk tværtimod en højst speciel Kunst, der kræver sin egen Teknik og stiller mange forskelligartede Krav til sin Udøver.

Ikke mindst maa Teatermaleren være i Besiddelse af Fantasi. Det almindelige Dekorationsmaleri fordrer dette, og de mange andre Opgaver, som efterhaanden er tilfaldet denne Embedsmand, ikke mindre. Det er helt utroligt, hvad han kan komme ud for at skulle levere. Foruden paa moderne Dekorationsgenstande, der ikke blot er Bagtæpper og Buetæpper, kan Malersalen risikere at faa Bestilling paa Skibe, Uhyrer, udstoppede Dyr, Kakkellovne, Efterligninger af klassiske Malerier saavel som moderne, Jule-

Fra Malersalen: En Dekoration til Aïda under Udførelse.

træer, Vogne, de mest forskelligartede scenetekniske Effekter o. s. v. — kort sagt alt mellem Himmel og Jord. Teatermaleren løser disse Opgaver uden at blinke, og meget ofte ved Hjælp af Snedkersalen, der ligger umiddelbart ved Siden af Malersalen, og hvis Leder han ogsaa er.

Snedkersalens Opgave er først og fremmest at montere og færdiggøre Dekorationerne. Monteringen kan være højst forskelligartet: egentlige Tæpper forsynes med horisontale Stænger foroven og forneden, alt hvad der skal staa frit, udspændes paa Trærammer, der nøjagtigt maa have den paagældende Dekorationsgenstands Form, og Træer og Buske, hvis Løvværk ikke kan bære sig selv, klæbes op paa mørke, stormaskede Net, der er usynlige for Tilskuerne. Det er, jævnsides med Reparationer af alle Slags, den klassiske Del af Snedkersalens Arbejde. Men der er meget andet, navnlig Fremstillingen af de store Opbygninger, hvoraf ikke saa faa af de moderne Dekorationer bestaar; mægtige Klippepartier, store og indviklede Trappeanlæg, løse Genstande som Søjler, Træstammer, Mure, Portaler o. s. v. Alle saadanne

Dekorations-Effekter, der kræver mindst lige saa megen Snille og Fantasi som de mere gammeldags Dekorationer, udgaar fra Snedkersalen. De virker mere realistiske end de gamle Tæppe-dekorationer, men maa have samme Egenskaber som disse: at de er lette at manøvrere med. Derfor fremstilles de i adskillige Dele, saaledes at de nemt og i Løbet af faa Øjeblikke henholdsvis kan stilles op og tages ned.

At ogsaa saadanne moderne Dekorationsgenstande i høj Grad kræver Malernes Medvirken, er indlysende, og mellem den klassiske Malersal og Snedkersalen, hvis Betydning gennem Aarene stedse er øget, har der saaledes udviklet sig et meget nært Samarbejde; under eet udgør de to »Sale« en Institution i Teatrets Liv, hvis Indsats til Gavn for Helheden, saa stilfærdigt den end øves i det daglige, ikke let lader sig overvurdere.

KOSTUME-GARDEROBERNE

Næst efter Maskineriet og Dekorationerne er Kostumerne det vigtigste af Teatrets rent ydre Hjælpemidler ved den sceniske Fremstilling. Medens Maskinvæsenet følger med Tiden og lidt efter lidt fornyes i Overensstemmelse med den tekniske Udvikling paa dette Omraade, og Dekorationerne før eller senere slides op eller males om, har Kostumerne de bedste Muligheder for, ved passende Røgt og Pleje, at bevares, saa de gennem Menneskealdre kan komme Teatret til Nytte, og ikke blot i det Stykke, hvortil de er fremstillet, men ogsaa i andre af lignende Karakter. Om det kongelige Teater gælder det, at man her fra de allerførste Aar har værnet om Dragterne og beskyttet dem mod ethvert Angreb af Tidens Tand, og derfor er der i Dag i dets Garderobe samlet uerstattelige Værdier af enestaaende Karakter.

Allerede i den Fortegnelse over Teaterinventaret, som Teaterinspektøren Iver Als optog i 1763, og i den efterfølgende fra Kongens Overtagelse af Teatret i 1770: »Inventarium over Garderobe og Machiner, det kgl. danske Comoedie-Hus tilhørende«, findes yderst specificerede Notater vedrørende Kostumeholdningerne; i alt væsentligt er disse opregnet efter deres Karakter, og man

lægger Mærke til, at tyrkiske Kostumer optræder i stort Tal — i Overensstemmelse med, at den Tids Smag med Forkærlighed krævede tyrkiske Sujetter, baade paa Scenen og i Musikken. Beholdningerne af Kostumer efter disse to Inventarier er naturligvis kun en Brøkdal af, hvad de er nu; siden er tusinder og atter tusinder Dragter kommet til, en Del er ogsaa gaaet ud, og i de mægtige Samlinger, Teatret nu raader over, er det ikke let mere at identificere de enkelte Stykker fra de to klassiske Inventarier. I alt væsentligt har man i vor Tid kun Traditionen at bygge paa for Garderobens Vedkommende, og den siger, at f. Eks. de ældste Dragter i Damegarderoben har været i Teatrets Eje fra Holberg-Tiden, hvilket jo betyder, at de er omkring 200 Aar gamle.

Disse Dragter, der stadig bruges i Holberg-Forestillingerne, er rene Pragtstykker i svær Silke og dejligt Brokades-Haandarbejde. I Almindelighed plejer man jo ikke at regne med, at Dame-Kjoler opnaar nogen høj Alder, men staar man overfor disse Klemodier, er det let at se, hvorfor de har kunnet det: Stoffets Kvalitet er saa svær og saa gediegen, at der ikke fremstilles Magen dertil mere. Tiden er praktisk talt gaaet sporløst hen over disse Rigdomme; Farverne er maaske blevet en Kende mere douce end de oprindeligt har været, men de er utvivlsomt tifold skønnere nu, navnlig i Rampelysets Skær.

Kostbarhedernes Tal er stort i Teatergarderoben, og Mindernes ikke ringere. En af Damegarderobens største Helligdomme har ingen Værdi maalt i Penge, men saa meget des mere set paa teaterhistorisk Baggrund. Det er den enkle, lyserøde Bomulds-kjole, Johanne Luise Heiberg bar, da hun i 1835 spillede Maria i »Alferne«; skønt den senere har været brugt adskillige Gange ved Vaudevilleopførelser, er den smukt bevaret. Det er heller ikke kunstneriske eller udstyrmæssige Egenskaber, men derimod Minderne, der giver et af Herregarderobens berømteste Klædningsstykker, de saakaldte Gielstrup-Bukser, særlig Værdi. De blev i sin Tid syet til den store Skuespiller, da han skulde spille Jeppe paa Bjerget, og er gaaet i Arv til de senere Fremstillere af denne Rolle: Lindgreen, Phister, Olaf Poulsen og nu tilsidst Henrik Malberg. Lappede og stoppede er de i det uendelige, men endnu staar i Linningen, som en Art Adelsmærke, Gielstrups Navn.

Ogsaa to andre Holberg-Kostumer, der bruges den Dag i Dag, har rige Traditioner at se tilbage paa: Erasmus' Studenterkjole, der har været baaret bl. a. af C. N. Rosenkilde, Kr. Mantzius, Emil Poulsen og nu Holger Gabrielsen, samt Per Degns Mavefuttural, der har rummet Berømtheder som Ryge, Rosenkilde, Phister, Schram, Mantzius og Olaf Poulsen. Et traditionsrigt Kostume fra en lidt yngre Tid, der bruges den Dag i Dag, er Trops fra Recensenten og Dyret. Den evige Students Klæder, Støvler og Hat anskaffedes til C. N. Rosenkilde for langt over 100 Aar siden og er gaaet i Arv til alle de senere Fremstillere af Rollen. Saaledes kunde man blive ved. Praktisk talt hvert eneste af de mange tusinde Kostumer i Garderoberne har deres, kortere eller længere, Stykke Teaterhistorie.

I Teatrets første Aar paa Kongens Nytorv var det Skik, at af lagte Dragter fra Hoffet, og i visse Tilfælde ogsaa fra Kongernes personlige Garderobe, tilstilledes Teatret til Brug for Skuespillerne; senere kom der ogsaa tilsvarende Gaver fra velhavende Adelsmænd, og Traditionen er forsaavidt bevaret helt til vor Tid, som det endnu hænder, at afdøde Officerers og Embedsmænds Efterladte overdrager Teatret Uniformer o. lign. Paa denne Maade er der især i Herregarderoben opstaaet en højst værdifuld Samling af Dragter fra det 18. Aarhundredes sidste Halvdæl; det gælder om den, som om Damegarderobens største Skatte, at deres Værdi overhovedet ikke lader sig udmaale økonomisk; man træffer her Stoffer: tyk Silke, Klæde og Brokade samt Fløjl af udenlandsk Vævning, som ingen moderne Virksomheder er i Stand til at gøre efter. Og alt har i det store og Hele beholdt sin Glans.

En Del af Hofdragterne er vistnok kommet til det kgl. Teater fra Hofteatret, hvor de før har været brugt; nogle af dem har maaske her oplevet Kong Christian den Syvendes herostratisk berømte Debut i »Zaire«, om hvilken Klopstock, der tilfældigt overværede den, sagde, at Kongen hellere maatte lade være at spille. Nu har disse Dragter gennem Menneskealdre udgjort det uudtømmelige Fond, hvoraf man blot tog, naar det gjaldt om at fremtrylle Tidens Interiører og Stemninger. Berømte Figurer, ogsaa i vor Tids Scenekunst, er levendegjort i dem — for blot at nævne et Par Eksempler: Bodil Ipsens festlige Marquise Eloise de Ke-

Tre Pragtstykker fra Garderoberne: Martin Hansen i den kostbare Gesandt-Uniform, der skal være baaret af den danske Minister ved Napoleons Kroning, Sigrid Neiiendam i et prægtigt Holbergsk Matrone-Kostume og Elith Foss i Arv-Kostume, baaret af Olaf Poulsen og de foregaaende store Arv-Fremstillere.

stournel i Noel Cowards »Madame«, der spillede i et pragtfuldt grønt Silkebrokades Kostume, allerede i 1780'erne anvendt i »Ulysses«, og Johannes Poulsens Grev Brandt i Sv. Langes »En Dag paa Hirschholm Slot«, som Kunstneren udførte i en rød Hofkjole, der i sine Velmagtsdage meget vel kan have færdedes paa dette Slot. Johannes Poulsen, hvis Fest- og Farveglæde gav sig saa straalende Udslag i hans Iscenesættelser, elskede iøvrigt at besøge Kostumegarderoberne, hvis rige Indhold ofte gav ham Ideer og Inspirationer.

Et af de berømteste Stykker i Herreafdelingen er den kostbare Kjole, der oftest gaar under Navnet Gesandtkjolen — fordi den efter Traditionen skal have været baaret af den danske Gesandt ved Napoleons Kroning i Notre Dame-Kirken i Paris. Om dette nu er rigtigt, eller den først har været stedet for Kejserens Øjne, da en dansk Gesandt nogle Aar senere overrakte ham Elefantordenens Insignier paa den danske Konges Vegne, faar staa hen; nok er det: Kjolen er skænket af den paagældendes Slægt, havnet

paa Teatret, hvor den adskillige Gange har gjort god Nytte, naar en Skikkelse af ophøjet Værdighed skulde fremstilles. Den er et rent Pragtværk at se til: syet af mørklilla Fløjl, overbroderet med Guld, Sølv og ædle Stene.

I direkte Modsætning til alle disse kostbare og ægte Ting staar alt det »falske«, Teaterpynten, der fremstilledes, naar det ægte ikke strakte til eller alt skulde være ens. Det er forbløffende, hvad der kan udrettes ogsaa med ren Flitterstads; ofte er de juvelbesatte Border, hvormed en straalende Ridderdragt er pyntet, ikke andet end skuffende Efterligninger, og svære brocherede Silketøjer, som pynter adskillige Adelsdamer i Statisternes Rækker, er mangen Gang erstattet af brogede Møbelstoffer. Og saa kan det endda hænde, at det eftergjorte virker stærkest; f. Eks. ejer Teatret enkelte Brynjer af rigtige Messingringe; de er baade kostbare og tunge at bære, men de ser ikke nær saa ægte ud paa Scenen som andre, der er flettet af groft Sejlgarn og derefter poleret med Kakkelovnssværtle! At der ogsaa ved Fremstilling af de efterlignede Kostumer anvendes megen Omhu, er en kendt Sag; et Eksempel herpaa er den smukke brune Dragt, Poul Reumert i de senere Aar har baaret som Kong Christian den Fjerde i »Elverhøj« — den er indtil de mindste Detailler en nøje Kopi af den gamle Konges originale Dragt, der nu opbevares blandt hans andre Efterladenskaber paa hans Yndlingsslot, Rosenborg.

Fremstillingen af nye Kostumer og Udvælgelsen af ældre til Anvendelse i nye eller nyindstuderede Stykker ledes i kunstnerisk Henseende af Teatrets Kostumier, hvilken Post for Tiden beklædes af Teatermaleren Ove Christian Pedersen, en Broder til Scenemesteren og Søn af den tidligere mangeaarige Teatermaler Thorolf Pedersen. Kostumebeholdningen er delt i en Damegarderobe og en Herregarderobe, der hver har sin Leder og sit Personale, og til hvilke der ogsaa er knyttet Skræddersale; disse sidste tager sig foruden af de nye Kostumer ogsaa af de gamle, naar disse skal repareres eller rettes til. En Del Forandringer kan det Tid efter anden være nødvendigt at foretage, men disse indskrænkes til det mindst mulige, og det er en Selvfølge, at de historisk berømte og værdifulde Kostumer ikke røres paa afgørende Maade.

Til daglig er Garderoberne installeret i dertil indrettede Lokaler

i Teaterbygningens øverste Etager, bl. a. ovenover Kongelogens Salon, Tilskuerfoyeren o. s. v. Men fra disse Lokaler er de kostbare og uerstattelige Samlinger i 1940 blevet fjernet af Hensyn til Forholdene; Brandvæsenet har ment, at de under Hensyn til Brandfaren under eventuelle Luftangreb laa for udsat og rummede et Risikomoment ogsaa for selve Teaterbygningen. Damegarderoben er derefter flyttet til andre Lokaler i Teatret, og Herregarderoben, som kræver adskilligt større Plads — Herretøj fylder jo mere end Dametøj — er overført til lejede moderne Lagerlokaler i Ejendommen Holmens Kanal Nr. 7.

Damegarderobens mange Numre opbevares dels i Skabe, dels i Æsker og for nyere og løbende Forestillingers Vedkommende frit paa Knagerækker, som Hovedregel ordnet saaledes, at Kostumerne er samlet under eet, paa den Forestillings Navn, hvortil de er syet. Noget anderledes er Forholdene i Herregarderoben, hvor Tøjet hænger i lange Rækker paa Stativer og Knagerækker; hvert enkelt Klædningsstykke har sit Nummer skrevet paa Foret, tilligemed en Angivelse af til hvilken Skuespiller og hvilken Forestilling det paagældende Klædningsstykke oprindeligt blev fremstillet. De tusinde Kostumer er her ordnet efter Tidsalder og Karakter, med en Mængde Afdelinger og Underafdelinger, som f. Eks.: Antike romerske Dragter, a. Fyrster, b. Krigere, c. Præster, d. Slaver o. s. v. Paa Hylder oven over Knagerækkerne ligger i Bunker de til hver Afdeling hørende mindre Beklædningsgenstande som Huer, Hatte, Bælter, Skærf o. s. v. Under Herregarderoben sorterer ogsaa Teatrets Beholdning af Fodtøj — 3—4000 Par af alle Slags. Fælles for de to Garderobe er det, at der nøje føres Bog over Kostumerne, deres Anskaffelse og Anvendelse, og i Tidens Løb er disse Optegnelser blevet til en anselig Række Protokoller.

Det kgl. Teaters Kostumegarderobe er en enestaaende rig og kostbar Samling, paa sin Vis et omfattende Museum; saa rigt er Teatret paa dette Omraade, at da Folkemuseets Samlinger af Dragter i sin Tid anlagdes og paa et vist Tidspunkt led under betydelige Mangler, kunde Teatret udfylde en Del af Hullerne ved at overlade Museet en Række af sine Dubletter. Det er det kongelige Teaters og dets Embedsmænds store Fortjeneste, at disse

mange Skatte er bevaret som de er. Der har gennem Aarene været ført en energisk Kamp mod alle nedbrydende Kræfter, først og fremmest Møllene, og Resultatet er blevet, at alt er bevaret i en saa fuldkommen Tilstand, at intet Museum kunde have sørget bedre derfor. Bl. a. af den Grund ejer Teatret i Dag en Garderobe, om hvilken det utvivlsomt med fuld Ret kan siges, som Johannes Poulsen ofte sagde, at til den findes der ikke Mage noget Sted i Verden.

BLANDT 50,000 REKVISITTER

En af de ejendommeligste Afdelinger paa Teatret bestyres af Rekvistøren. Han raader, som hans Titel angiver, over alt, hvad der hedder Rekvissitter; herved forstaas i Hovedsagen saadanne løse Genstande til Brug under Forestillingerne, som ikke horer under Dekorations- og Møbelvæsenet. I ældre Tid sorterede Rekvissitterne under Kostumegarderoberne, men efterhaanden udskiltes et særskilt Personale, der tog sig af dem, idet Rekvissit-Begrebet udvidedes til at omfatte baade personlige Rekvissitter og løse Scene-genstande af mindre Omfang.

Rekvistøren har paa Teatret sin Domæne i en af Kongesidens Etager, men de Tusinder og atter Tusinder af forskelligartede Genstande, han opbevarer i sine Magasiner, kan langtfra rummes her; en Del af de sjældnere brugte er derfor anbragt i Smaarum i Forhuset, i Tilslutning til Gangene i 2. Etage. Det er vanskeligt, for ikke at sige ugørligt, at specificere, hvad Rekvissitmagasinerne indeholder; mest præcist kan det vist udtrykkes saaledes, at der næppe er den Ting, som ikke findes her. Og sker det endelig, at man gaar forgæves, saa er Malersalen og dens Leverandører paa dette særlige Omraade i Stand til hurtigt at fremskaffe, hvad der mangler.

Mest af alt ligner Rekvissitmagasinet et gammeldags Raritets-Kabinet. Her gemmes Kranier og Bispestave, Fotografier og Malerier, Stokke og Paraplyer, Whiskyflasker og Sifoner, Palmer og Potteplanter, Porcellæn og Nipsgenstande, Smykker og Ordens-dekorationer, Brød og Kransekager, Flag og Guirlander, Fisk og

Kurve, Landkort og Globusser, Bøger, Aviser og Tidsskrifter, Lysstager og Lamper af alle Slags, Blomster og Guirlander, Breve og Telegrammer o. s. v. i een Uendelighed. Adskillige af de mere end 50,000 Rekvisitter, der gemmes her, er, som Dekorationer og Kostumer ogsaa ofte er det, beregnet paa bestemte Forestillinger, men anvendes naturligtvis overalt, hvor der er Brug for dem. Rekvisitøren og hans Medhjælpere har ganske nøje System paa det hele og kan paa et Øjeblik lede den eller de Ting frem, der er Brug for i den givne Situation. Der er meget at holde Orden paa hver eneste Dag; Rekvisitterne til Dagens Forestilling skal tages frem og udleveres til Kunstnerne, der skal bruge dem, eller til deres Paaklædere, og hvad der har været anvendt i tidligere Forestillinger skal bringes paa Plads igen.

Under Rekvisitøren sorterer ogsaa Serveringen paa Scenen. Det hænder jo, at der i Stykker forekommer Selskaber og Maaltider, hvor de optrædende ses spisende omkring et Bord — som f. Eks. i »Indenfor Murene«, hvor man er ved Suppen i en af Stykkets Scener. I dette Tilfælde er det rigtig Suppe, der serveres, og den laves paa Rekvisitørens Foranstaltning paa Teatret. Men ellers er det kun sjældnere »rigtig« Mad, der sættes paa Bordet. Hyp-pigst anvendes til at illudere som diverse Retter forskelligt farvede Fromager, der har den Fordel, at de er lette og saaledes ikke besværer Kunstnerne, der pludselig maa skyde et ekstra Maaltid ind i deres Dag — eller deres Aften.

PAAKLÆDNINGSVÆSENET

Et helt Personale er under Forestillingerne til Raadighed ved Skuespillernes, Sangernes, Ballettens, Korets og Statisternes Paaklædning og Omklædning. Paaklæderne — før i Tiden hed de Opvartere og Opvartersker — sorterer under Garderobevæsenet, og det er højst forskelligt, hvor mange af dem der er i Ilden hver Forestillingsaften. Det kan variere fra 5 i meget smaa Forestillinger helt op til 55 i meget store.

Det er først og fremmest Kunstnernes Kostumering, Paaklæderne tager sig af, og alt efter hvor meget denne fordrer for de

enkeltes Vedkommende fastsættes, hvor megen Hjælp enhver skal have. Kun de mest optagne Kunstnere har selvstændig Paaklæder; som Regel er 2—3 Kunstnere fælles om en Paaklæder, og det højeste Antal Personer, en Paaklæder eller en Paaklæderske kan komme til at betjene, er 5.

I ganske særlige Tilfælde kan det være nødvendigt, at en Kunstner har særskilt Paaklæder, ja maaske endog to, til sin Raadighed; det indtræffer navnlig, naar han skal klædes hurtigt om og der ikke er Tid til at han kan naa op paa sit Værelse og foretage Omlædningen der. I saadanne Tilfælde sker denne paa Scenen, hvor der af Sætstykker el. lign. bag Dekorationen rejses et lille Telt, Skilderhus el. lign. Lukaf, som kan anvendes til Formaalet. Et klassisk Eksempel paa hurtig Omlædning, der nødvendiggør denne Foranstaltning, er de Forvandlinger, Oldfux gennemgaar i: »Den Stundesløse«.

Fra Oldfux' Costume skal Fremstilleren af Rollen — nu Holger Gabrielsen — krybe i Lakaj-Kostumet, derefter klædes ud som Advokat, senere som Tyroler, og endelig skal han, stadig indenfor samme Akt, paany omskabe sig til Oldfux. Tre—fire Minutter er der mellem hver Figurs Optræden paa Scenen, de nødvendige Omlædninger kunde ganske simpelt ikke gennemføres, hvis man ikke brugte Fremgangsmaaden med Omlædningen paa Scenen. Den foregaar altid under Højtryk og betydelig Nervøsitet, og giver to raske Paaklædere mere end nok at bestille.

Maskeringen foretager de Optrædende som Hovedregel selv, assisteret af Frisørerne. Af disse er der tre, Teaterfrisøren selv og hans to Medhjælpere, der betjener saavel Herrerne som Damerne. Teaterfrisøren er tillige Parykmager og fremstiller de Parykker, der bliver Anvendelse for i nye Stykker, ligesom han vedligeholder og friserer de Parykker, der er i Brug i det løbende Repertoire. Parykkerne fremstilles for Størstedelens Vedkommende af rigtige Hovedhaar, af hvilke en væsentlig Part importeres fra Kina.

Parykmagerkunsten er i mange Henseender en uddøende Kunst, eftersom det jo ikke er ret mange Mennesker, der bruger Parykker mere. Men paa Teatret blomstrer den, og dets nuværende Teaterfrisør og Parykmager, Hr. A. Løvbo, er en virkelig Ekspert

paa sit højst specielle Felt. Det hænder, at hans Sagkundskab tages i Anvendelse ogsaa af Videnskabsmændene — som da det gjaldt om at rekonstruere den Frisure, Skrydstruppigen i Egekisten fra Bronzealderen havde baaret. Den Opgave løstes af Teaterfrisøren, der til Nationalmuseet fremstillede en fuldstændig nøjagtig Kopi af Frisuren og dens højst indviklede Opsætning.

HVOR TRADITIONERNE FØRES VIDERE

DEN DRAMATISKE ELEVSKOLE MED OPERASKOLEN

Den nationale Scene, der har Rødder dybt i Fortiden, maa, med Henblik paa de mange særlige Opgaver, der paahviler den, i høj Grad tænke paa Fremtiden: de sceniske Traditioner maa føres videre; det er, efterhaanden som de ældre Kunstnere falder fra, nødvendigt at skaffe yngre Afløsere. Spørgsmaalet om Kunstnerstabens Rekruttering er ved det kongelige Teater forlængst kommet ind i faste Baner ved at der er oprettet en regelmæssig Elev-Undervisning, hvorfra praktisk talt alle Teatrets Scenekunstnere i nyere Tid er udgaaet, men i langt over de hundrede første Aar af Teatrets Tilværelse var Problemet, selv om det ofte var brændende, i Virkeligheden uløst. Det afgang af Tilfældigheder, hvorledes man i den enkelte Situation tog Stilling til det.

I mange Tilfælde meldte sig Personer, der mente sig kvalificerede til at tage en Gerning ved Skuepladsen op, og fik, hvis der var Grundlag derfor, en Debut; ikke faa af Skuepladsens Kunstnere gennem Tiderne kom ogsaa fra Balletten og Koret. Paa et tidligt Tidspunkt dukkede imidlertid Tanken om en Undervisning op; den fremsattes allerede af Digteren og Kritikeren H. W. Gerstenberg i 1765 og senere af Teaterkritikeren Peder Rosenstand-Goiske i hans berømte »Dramatiske Journal«. I 1777 grundlagdes paa Fr. Schwarz's Initiativ »Det dramatiske Selskab«, i hvilket Tanken om scenisk Undervisning tildels førtes ud i Livet, men det fik kun en kort Levetid, og først i 1804 oprettedes paa Knud Lyhne Rahbeks Initiativ under Indtryk af »Vanskeligheden ved

at danne de fornødne Subjecter til Nationalscenen« den dramatiske Skole paa Hofteatret med Mich. Rosing som ledende Lærer. Den virkede til 1816, men fik aldrig særlig Betydning.

Endnu medens den eksisterede, greb det kgl. Teater til en saa usædvanlig Udvej som at avertere i Aviserne efter Skuespillere. Det var i 1811, og man søgte, hedder det i Annoncen, fuldt færdige Kunstnere til »ædle Fædreroller« og til Helteroller, en Tenorist og en første Sangerinde. Avertissementet er blevet berømt især fordi det var det, der gav Dr. Ryge, Stadsfysikus i Flensborg, Ideen til at melde sig som Skuespiller ved Teatret — til hvis mest fremtrædende Kunstnere han hurtigt efter kom til at høre. Paany var det saaledes Tilfældet, der kom til at raade — og det samme indtraf lidt senere, da en anden af de store, Christen Niemann Rosenkilde, kom ind ved Teatret. Han var Lærer og Kantor i Aarhus, hvor den senere Kong Christian den Ottende saa ham optræde i en dramatisk Forening og derefter skaffede ham ind paa Nationalscenen.

Med Oplæringen af de unge var det gennem det meste af det nittende Aarhundrede saa som saa. Der var nok Elever ved Teatret, af og til i hvert Fald, men nogen regelmæssig Undervisning fik de ikke; for det meste læste de hos en af de mest fremtrædende Skuespillere, og nogle af disse ansattes ogsaa af Teatret som »Elev-Instrukteurer«. Den sidste Indehaver af dette Hverv, Ad. Rosenkilde, døde i 1882, og Aaret efter udgik fra Teatrets yngste Initiativet til Grundlæggelse af en egentlig Elevskole. Tanken havde fra første Færd Chefens, Kammerherre Fallesens, Sympati, men paa Grund af de politisk urolige Forhold, der vanskeliggjorde Opnaelsen af de nødvendige Bevillinger, varede det nogle Aar, før den traadte ud i Livet; først i 1886 kunde den begynde sin Virksomhed.

Allerede otte Aar senere ophævedes den dramatiske Elevskole, ligeledes af politiske Grunde; den var, som Følge af den Maade, hvorpaa Bevillingerne til den var tilvejebragt, blevet et af de alvorlige Stridens Æbler, ligesom de blaa Gendarmer, der ogsaa faldt ved det store politiske Forlig i 1894. Men Elev-Undervisningen ved Teatret førtes videre under indskrænkede og mere stiltfærdige Former, indtil der i 1930, under Adam Poulsens korte

Direktør-Periode, paany oprettedes en selvstændig dramatisk Elevskole, der siden har virket med Rob. Neiiendam som Forstander. I Skolen indgik ogsaa, som en selvstændig Opera-Klasse, den Operaskole, der i 1909 var blevet oprettet paa Dr. Karl Mantzius' Initiativ.

Det kgl. Teaters dramatiske Elevskole og den dermed forbundne Operaskole virker efter et Regulativ, udstedt af Teaterchefen; Retningslinjerne i dens Arbejde og dettes daglige Gang har Forstanderen beskrevet i et lille vejledende Skrift, som Skolen har udsendt, ikke mindst med Henblik paa kommende Elever; Kvintessensen af de praktiske Oplysninger i dette Skrift er omtrent følgende: Skolen er en Betalingskole, men Eleverne kan, ved at udføre en for dem nyttig Tjeneste i Forestillingerne, tjene en væsentlig Del af, eller endog mere end de 40 Kroner, de skal yde pr. Maaned i Tiden 1. September til 1. Juni. Hertil kommer en ikke uvæsentlig Hjælp bl. a. i Form af Legater.

Undervisningen finder Sted hver Dag i to Formiddags- og to Eftermiddagstimer, saaledes at Eleverne har Tid til midt paa Dagen at overvære Prøverne eller deltage i disse. Der undervises i Diktion, ældre og nyere Dramer, Holbergs Komedier, ældre og nyere Lystspil, Versfremsigelse, Novellefortælling, Teaterhistorie, Dans og Plastik, Sangforedrag med Skuespil-Eleverne, Fægtning, Talestemmens Uddannelse, Maskering, Kultur- og Musikhistorie, Italiensk og Solfege. Lærere ved Skolen er fremtrædende nuværende og forhenværende Skuespillere og Skuespillerinder ved Teatret, samt iøvrigt dygtige Fagfolk, ogsaa hentet indenfor Kredsen af Teatrets egne Folk. Nogle Timer er fælles, i andre skiller Opera-Eleverne sig ud; hvad disse angaar, saa faar de ikke egentlig Sangundervisning — den Side af Sagen anses for at være i det store og hele i Orden, naar de optages paa Skolen — men instrueres alene i Sangstemmens rette dramatiske Brug.

Uddannelsen varer i to Aar, dog kan den være treaarig, hvis Bedømmelseskomiteen skønner, at det i enkelte Tilfælde er formaalstjenligt. Eksamen afholdes i Maj i Overværelse af Chefen, Teatrets Instruktører og Musikautoriteter, Lærerne samt Rigsdagens Delegation; fire Censorer, to for Skuespillet og to for Operaen, beskikkes af Undervisningsministeriet, og Privatscenernes

Holger Gabrielsen underviser paa den dramatiske Elevskole.

Direktører har Adgang til Aarsprøverne. Samtidig indbydes til Aspirantprøve for unge Mennesker mellem 18 og 24 Aar ved offentlig Bekendtgørelse i Aviserne; for Opera-Aspiranter er Aldersgrænsen 26 Aar. Gennemsnitlig faar ikke en Tredjedel af dem, der søger Optagelse, et tilstrækkeligt Antal Ja-Stemmer af Bedømmelseskomiteen.

Før i Tiden, da enhver uden Forberedelse kunde melde sig til Optagelse, blev Prøven ikke sjældent en tragikomisk Forlystelse, der blot spildte Tiden for begge Parter, men nu kræves Indstilling af en kendt dramatisk Lærer eller Sangpædagog, og denne Begrænsning har nedsat Deltagelsen til under Halvdelen. De Aspiranter, som slipper igennem, maa betragte det første Skoleaar som en Prøvetid, efter hvilken de kan risikere Afvisning, hvis Komiteen paa Grundlag af Aarsprøven skønner det nødvendigt, og for dem, der rykker op i Afgangsklassen, paatager Teatret sig ingen Forpligtelse i Retning af Engagement; Chefen har Ret til at vælge først blandt Dimittenterne de Talenter, Teatret mener at have Brug for — Resten modtager Afgangsbevis, der fritager

den Dimitterede for senere at underkaste sig Dansk Skuespillerforbunds Optagelsesprøve.

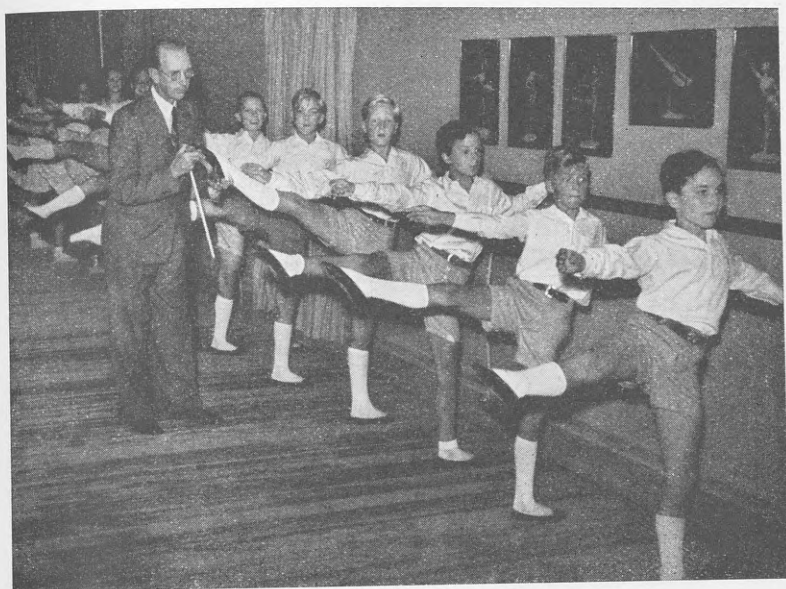
— — —
Det er store og rige Traditioner, der føres videre paa den dramatiske Elevskole. For blot at tage et enkelt Eksempel: Den ene af Skolens Holberg-Lærere, Holger Gabrielsen, hørte til sidste Elevhold hos Olaf Poulsen, der atter førte Traditionerne fra Phisters, Lindgreens og Gjelstrups Dage videre.

Paa Skolen, der har Lokaler paa selve Teatret, i Overgangen ud mod Tordenskjoldsgade, optages som Regel en lille halv Snes Elever om Aaret. Med meget faa Undtagelser har alle betydende danske Scenekunstnere faaet deres Uddannelse paa Elevskolen, og alene af denne Kendsgerning fremgaar dens overordentlige Betydning ikke blot for Nationalscenen som saadan, men for det danske Teater og den danske dramatiske Kunst i det hele taget.

BALLETEN OG DENS SKOLER

Balletten er en Verden for sig. Den lever sit eget Liv højt oppe i det gamle Teaterhus, hvis to øverste Etager saa godt som helt er forbeholdt den. Her har den sin Foyer, sin Prøvesal, sin Skole og sine Paaklædningsværelser, og her arbejdes der fra tidlig Morgen til sen Aften. Thi som ingen anden Kunstart kræver netop Balletten Arbejde, Arbejde og atter Arbejde af de Mennesker, der har fulgt dens Kald.

Balletten er Ungdommens Kunst, og til dens særlige Traditioner hører fra gammel Tid, at dens Udøvere kommer til Teatret allerede i Barneaarene. I Billedet af den danske Nationalscene og dens mangesidede Virke er Balletbørnene, deres Uddannelse og deres Deltagelse i Repertoiret et saare karakteristisk Træk, og det saa meget mere som det kgl. Teater er et af de faa Theatre i Verden, hvor denne særlige Form for Ballettens Rekruttering er opretholdt i sin fulde Udstrækning. At dette har været af afgørende Betydning for Balletten som Kunstart, kan der næppe herske megen Tvivl om, og ikke mindst heri ligger sikkert en Forklaring paa de fremragende Egenskaber, den danske Ballet

Karl Merrild underviser Ballettens yngste.

altid har besiddet som Ensemble: fra første Færd er dens Kunstnere svejset sammen til et Korps, til en virkelig Enhed.

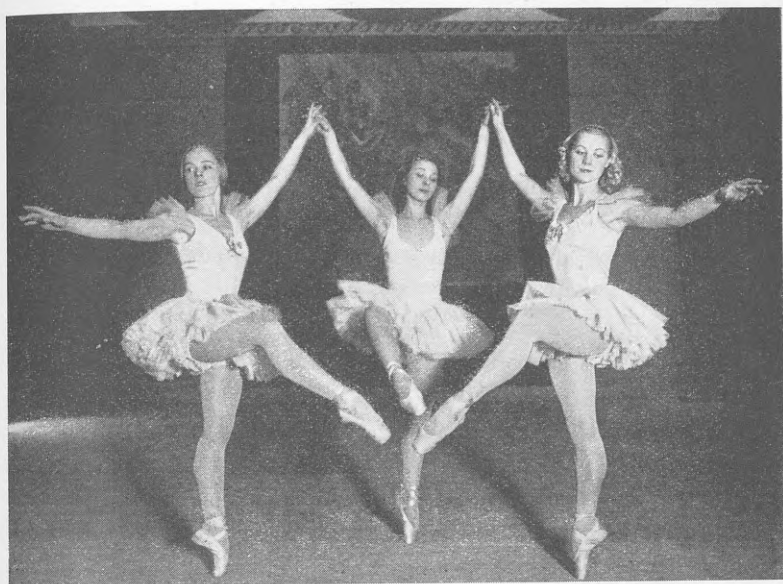
Hvert Foraar bekendtgør det kgl. Teater i Aviserne, at Elever antages til Balletten, og paa de fastsatte Dage møder et ofte meget stort Antal, op til et Par Hundrede, Børn med deres Forældre. Balletmesteren og Danseskolens Lærere syner nøje de smaas Ben og Fødder, Fodstrækning, Vrist o. s. v. og undersøger, i hvor høj Grad de er musikalske og har Rytmesans — Egenskaber, der er absolut nødvendige for en vordende Dyrker af Terpsichores skønne Kunst. Ud af Aspiranternes Skare vælges derefter en fem-seks Stykker, maaske lidt flere, maaske lidt færre, alt eftersom der er Brug derfor, og disse faar saa Lov til ved den kommende Sæsons Begyndelse at indtræde som Elever paa Balletskolen. Børnene antages ikke alle i samme Alder; Minimumsgrænsen — og tillige den hyppigste Alder ved Antagelsen — er en 6—7 Aar, Maksimumsgrænsen som Regel 10 Aar. I Almindelighed tager man de smaa Elever saa unge som muligt, og det er ikke nogen Nødvendighed, at de i Forvejen har faaet Ballet-Undervisning

— tværtimod. For det meste antages lidt flere Børn, end der er Anvendelse for; det er jo nemlig ikke alle, der gaar glat igennem de første Aars Skærsild. Børn, der ved Antagelsen saa ud til at have virkelig gode Betingelser, kan vokse sig uheldige, ja ubrugelige, og maa afskediges — som Regel til stor Sorg baade for dem selv og for deres Lærere.

Balletbørnene er normalt Elever i ti Aar, fra de kommer ind i 6—7 Aars Alderen, til de i 16—17 Aars Alderen som Ballet-Aspiranter glider over i de voksnes Rækker. Deres Danseundervisning gaar for sig paa den Maade, at de er delt i to Hold, et yngre, som de tilhører til omkring 11 Aars Alderen, og et ældre, som de derefter rykkes op paa. Hvert Hold har sin Danselærer: det yngste ledes for Tiden af Solodanser Leif Ørnberg, det ældste af fhv. Solodanser Karl Merrild; Undervisningen foregaar henholdsvis i Ballet-Foyeren, fra hvis Vægge Ballettens største Koryfæer skuer ned paa dens alleryngste Haab, og i den store Dansesal.

Hver Morgen Kl. 9 giver Eleverne Møde i det anordnede Kostume, »Dansetøjet«, for Pigerne Shantungs-Kjoler med bare Arme, hvide Strømper og tynde Dansesko (som Teatret lægger til), Drengene i en Slags Kadet-Lærredstøj med hvid Skjorte og hvide Strømper samt sorte Dansesko. Og saa gaar det løs under Udfoldelse af megen Energi, og med Liv og Lyst. Øvelserne udføres endnu for største Delen efter Bournonvilles traditionsrige Skole, saaledes som Mesteren lærte den under sit Ophold i Paris i de franske Balletkoryfæer Noverres, Vestris og Gardels Skoler, og og alle Trinbetegnelser o. s. v. er franske endnu den Dag i Dag: Battements tendus, fondu, grand battement, ballotté, jeté, tour en l'air, Pirouette sur le point, og videre i een Uendelighed.

Er Grundlaget saaledes klassisk, saa er der dog ogsaa i Tidens Løb optaget ikke faa andre Elementer i Undervisningen, deriblandt helt moderne som Russerttrin o. s. v. Øvelsernes Formaal er jo nemlig først og fremmest af praktisk Art: de yngre skal lære alt, hvad de kan faa Brug for i den Gerning, de uddanner sig til. Forøvrigt instuderes ogsaa hele Danse og Soloer af det klassiske Repertoire for at holde Følingen med dette vedlige, og i hver Sæsons Slutning afholdes en Eksamen for Teaterchefen, ved hvilken de opnaaede Resultater præsenteres.

Fra en Prøve i den store Dansesal: Kirsten Elsass, Margot Lander og Lilian Jensen.

Een Times Dans har Ballet-Eleverne hver Dag. Vekslede Øvelser tages igennem, alt foregaar til Musik, udført af en Repetitor ved Flygelet, og ind imellem anbringes ogsaa forskellige gymnastiske og akrobatiske Øvelser. Det gøres for at træne Elevernes Legemer, for at gøre dem smidige, bøjelige og adrætte; herpaa tager adskillige Øvelser Sigte, ikke mindst dem, der udføres ved de lange Stænger, der løber langs Dansesalens Vægge, og hvori de dansende under Øvelserne griber fat snart med den ene, snart med den anden Haand.

Det er et baade smukt og fornøjeligt Syn at se alle disse unge, der samles her Morgen efter Morgen. Enhver, der kender Bournonvilles Ballet »Konservatoriet«, husker fra dens første Akt netop det baade maleriske og gratiøse Billede af en saadan Skoletime med dens mange Øvelser og Danse. Omtrent som deri former sig Undervisningen i Dansesalen; blot foregaar den naturligvis i mere dagligdags Kostumer. Dansetimen lægger Beslag paa alle Børnernes Kræfter, men den giver dem — foruden den stedse stigende

dansetekniske Sikkerhed — en glimrende fysisk Træning; det mærkes bl. a. paa deres Sundhedstilstand, der er saa straalende, at Sygemeldinger fra dem, trods deres paa mange Maader anstrengende Tjeneste, hører til Sjældenhederne.

Anden egentlig Danseundervisning end den daglige Time har Børnene ikke, men meget lærer de ogsaa paa Prøverne, som de ret hyppigt kommer til at deltage i. Ind imellem læser de Lektier, trækker frisk Luft paa Taget eller paa en Spaseretur, og passer deres Skolegang; denne foregaar helt paa Teatret, der ogsaa med Hensyn til deres almene Dannelse sørger for dem paa bedste Maade. Man var tidligt paa det rene med, at det var nødvendigt at Teatret, der lagde saa stærkt Beslag paa Børnene, tog denne Side af Sagen i sin Haand, og siden 1855 har en regelmæssig Undervisning af Børnene været i Gang. Læseskolen, som denne Skole kaldes i Modsætning til Danseskolen, lod dog ofte meget tilbage at ønske, baade i Henseende til det pædagogiske og til Lokalerne, og først i vore Dage er den i Virkeligheden kommet fuldt paa Højde med Tidens Krav.

Læseskolen ledes af en Forstander — for Tiden Forstanderen for det kgl. Døvstumme-Institut, Pastor O. J. Baastrup, — som til Assistance har 7 Lærere samt 2 Inspektionshavende, der fører Tilsyn med henholdsvis Drengene og Pigerne i den Tid, de ikke er paa Skolerne eller deltager i Prøver. Læseskolen arbejder, under Hensyn til de særlige Forhold, hvorunder den virker — og ikke mindst de mange Afbrydelser i Skolearbejdet, som Børnenes Deltagelse i Prøverne foranlediger — noget anderledes end andre Skoler. Den har 4 Klasser, to 2-aarige og to 3-aarige, saaledes at de unge altsaa ialt gaar i Skole i ti Aar. Fagene er derimod de almindelige Skolefag, hvortil kommer Engelsk og Tysk, Litteraturhistorie og, i ældste Klasse, Anatomi. Yngste Klasse undervises om Formiddagen, de øvrige om Eftermiddagen.

Siden 1938 har Ballettens Læseskole nye, praktisk indrettede Lokaler i Teatrets øverste Etage ud mod Kolonnaden, hvor 4 Skolelokaler med tilhørende Opholds- og Paaklædningsrum er beliggende. Til Læseskolen hører, som til enhver anden Skole, naturhistoriske Samlinger, Bogsamling, Lysbilledapparat, Landkort, anatomiske Tavler og andet Undervisningsmateriale. Det

tilstræbes med Undervisningen ikke blot at give de unge et godt, almendannende Grundlag, men ogsaa at stille dem saaledes, at de kan gaa direkte over i Mellem- og Realskolen, hvis de af en eller anden Grund maa afbryde deres Danseundervisning og afgaar fra Teatret.

Stor Betydning har det for Balletbørnenes rent teatermæssige Uddannelse, at de vænnes til at færdes paa Scenen fra deres tidligste Aar. De undgaar derved siden, naar større Opgaver venter dem, at komme ud for den Nervøsitet, som saa mange andre af Teatrets Kunstnere, Skuespillere og Sangere, ofte hæmmes af. Talrige Opgaver er der til Balletbørnene i det klassiske Repertoire: Gadedrengene i »Carmen«, Negerdrengene i »Aïda«, Børnedansen i »Elverhøj« og Noras Børn i »Et Dukkehjem«, for blot at nævne nogle. Ofte staar Navnene endog paa Plakaten, hvilket ogsaa var Tilfældet, da man i 1934 genoptog Aug. Ennas H. C. Andersen-Ballet »Hyrdinden og Skorstensfejeren« og besatte samtlige Partier med Ballettens flinkeste Børn.

De Maal, Balletbørnene har for Øje, er store; de stiler selv fra første Færd henimod dem, og kun sjældent, for ikke at sige aldrig, er det nødvendigt at foreholde dem, at der skal arbejdes alvorligt for at naa frem. Deres stadige Færden blandt arbejdende Kunstnere modner dem tidligt og paavirker hele deres Væsen, ikke ved at de bliver unaturligt gammelkloge, men saaledes at de, skønt unge af Aar, gør Indtryk af at være smaa Personligheder med dyb Respekt for det Kald, der er blevet deres. Og sidst, men ikke mindst mærkes hos dem alle en virkelig — og fuldt forstaaelig — Veneration for Teatret, den fornemme gamle Kunstanstalt, der har taget deres Uddannelse i sin Haand, og som paa saa mange Maader er blevet deres andet Hjem.

Ved 16—17 Aars Alderen er Balleteleverne færdige paa Skolen og glider derefter over i de Voksnes Rækker; et Par Aar er de Ballet-Aspiranter og modtager derefter, saafremt deres Kvalifikationer iøvrigt er i Orden, fast Ansættelse som Balletdansere og Balletdanserinder. Men længe forinden er de dygtigste af dem gledet ind i Repertoiret paa fremskudte Poster. Det har allerede i adskillige Aar været Sædvane ved den danske Ballet at lade de unge vise, hvad de duer til, i en tidlig Alder. Et af de berømteste

Eksempler herpaa er Bournonvilles Yndlings-Elev Betty Schnell, senere den store Skuespillerinde Fru Hennings, der i en Alder af kun 16 Aar havde en straalende Debut som Astrid i Balletten »Valdemar«. Men ogsaa den allerseneste Tids talentfulde Ungdom: Kirsten og Poul Gnatt, Mona Vangsaar og Margrethe Schanne er naaet frem i Lyset paa et overordentlig tidligt Tidspunkt.

Arbejdet og Træningen hører ikke op, fordi den egentlige Danseskole forlades. Ogsaa de voksne Dansere og Danserinder »gør Skole«, som det hedder, og hver Formiddag Kl. 10½ stiller de alle paa Teatret for at tage fat. Damerne, der er de fleste, danser i den store Dansesal, Herrerne i Ballet-Foyeren, og deres Træning ledes skiftevis af Balletmester Harald Landor og fhv. Solodanser Karl Merrild; den sidste tager sig fortrinsvis af Bournonville-Skolen, medens Balletmesteren selv leder Øvelserne i den moderne Balletskole og Karakterdans. Hertil er i de senere Aar føjet en mimisk Skole, især beregnet paa de yngre voksne; den ledes af fhv. Solodanserinde, Fru Valborg Borchsenius og afholdes om Eftermiddagen.

De voksnes Dansetime, der finder Sted hver eneste Hverdag i Aaret, kun afbrudt af Sommerferien, begynder som Regel med Stangøvelser, der skal blødgøre de morgenstive Lemmer; senere foretages forskellige Pas, Battements og Attituder, der alle tjener til at bringe Danserne og Danserinderne i god Træning, inden de egentlige Balletprøver begynder. Paaklædningen for Herrerne Vedkommende er som oftest Sportsskjorte og ankelfrie Benklæder; Damerne var tidligere iført hvidt Liv, Balletskørter og Silkesko, men nu bruges for det meste mere praktiske Prøvedragter, mørke og strikkede og med lange Trikots.

Den store Dansesal i øverste Etage ovenover Indgangen mod Magasin du Nord er Ballettens egentlige »Værksted«; her foregaar ikke blot en stor Del af den daglige Træning, men her holdes ogsaa langt de fleste Prøver. Disse former sig forskelligt, eftersom det er nye Værker eller ældre Ting, der skal indstudies. Nyhederne kan Balletdigteren og Koreografen (ofte forenet i samme Person) selv forklare og indøve med de Kunstnere, der skal udføre Værket, ja ofte digtes en stor Del af dette ligefrem paa Prøverne. Anderledes maa der, som det senere skal ses, gaas

Balletmester Lander holder Prøve i den store Dansesal.

frem, naar det er et Værk af Bournonville-Repertoiret, der skal frem paany; her gør helt andre Forhold sig gældende.

Dansesalen, hvis Gulv tidligere skraanedes i samme Fald som Scenens, men som nu ligesom denne har faaet vandret Gulv, er ikke udstyret med nogen større Elegance, men er udpræget praktisk indrettet. Langs Væggene løber Stængerne, og for den ene Endevæg er anbragt en Række mægtige Spejle, i hvilke de dansende kan iagttage sig selv. Modsat disse Spejle hænger Stefan Viggo Pedersens Udkast til Fortæppet paa Nye Scene, som Kunstneren for nogle Aar siden skænkede Teatret, og iøvrigt er Salens Vægge dekoreret med Fotografier af Ballettens tidligere Danse-lærere, Gruppebilleder af Korpset o. s. v. Paa en særlig fremtrædende Plads hænger et smukt Fotografi af Elna Lassen, den danske Ballets straalende, alt for tidligt bortrevne Stjerne, og ikke langt herfra skuer en Buste af selve Mester Bournonville ud over Salen. Den er gerne smykket med et eller andet Trofæ, senest saaledes det fornemme Udmærkelses-Diplom fra Gæstespillet i Paris og den mægtige Laurbærkrans med rød-hvide Silkebaand,

som Kongen og Dronningen sendte den danske Ballet den Aften, Bournonvilles Mesterværk »Napoli« gik over Scenen for 400. Gang.

Næppe noget andet Sted paa det kgl. Teater hviler hele Arbejdet i saa høj Grad paa Traditioner som netop hos Balletten. Medens Skuespillene overleveres gennem det skrevne Ord og Operaerne og Syngestykkerne ved Hjælp af Noderne, har Balletterne hidtil ikke kunnet videreføres paa anden Vis end gennem Overleveringen fra Fremstiller til Fremstiller. Dette har bevirket, at praktisk talt hele den Del af det gamle Balletrepertoire, der ikke nogenlunde stadigt har været paa Repertoiret, er gaaet tabt, glemt, fordi det har hvilet saa længe, at ingen mere kan huske, hvordan det skal udføres. Fra før Bournonvilles Tid er kun bevaret een eneste Ballet, »Amors og Balletmesterens Luner«, af hans store Forgænger Vincenzo Galeotti, den nationale danske Ballets Skaber. Noget bedre er det gaaet Bournonvilles egne Værker; af disse, der ialt er godt og vel et halvt Hundrede i Tallet, regner man med, at godt og vel en halv Snes endnu »lever«, d. v. s. kan opføres.

Bournonville selv gjorde intet for at bevare sine berømte Balletværker ud i Fremtiden, bl. a. fordi han sikkert slet ikke troede, at de vilde have Mulighed for at gøre sig gældende i Repertoiret ud over hans egen Tid. Handlingen gjorde han rede for i Tekstbøger, der udkom, men de tilhørende Trin og Bevægelser og disses Forhold til Musikken skrev han som Regel ikke ned, i hvert Fald ikke i overskuelig Form. Hans Elever kunde fortælle, hvorledes han mødte paa Prøverne med en Mængde Papirlapper, fyldt med alle mulige Kryds, Stjerner og Figurer samt Bemærkninger føjet til paa Fransk; undertiden brugte han ogsaa en Violinstemme som Støtte for Hukommelsen, hvor det gjaldt Scenegangen. I ganske enkelte Tilfælde har dette Materiale vist sig at være bevaret — saaledes f. Eks. til »Festen i Albano« og »Sylfiden« — og det har naturligvis da været til stor Støtte for senere Nyindstuderinger. Det er dog som nævnt Hovedreglen, at der intet findes fra Mesterens egen Haand, og saa er det, Traditionen maa tages i Brug.

Fra Generation til Generation er Bournonvilles Balletter, der for det nationale danske Ballet-Repertoire betyder det samme som Holbergs Komedier og Oehlenschlägers Tragedier for Skuespillet,

Konservatoriescenen i Ball. »Konservatoriet«; ikke en Fod rører Gulvet.

vandret videre, og næsten udelukkende ad den personlige Overleverings Vej. Det var i denne Forbindelse altid af størst Betydning at faa de ældste til at fortælle, hvad de kunde huske, d. v. s. Balletkunstnere, der enten havde været Elever af Bournonville selv og deltaget i Prøverne under hans Ledelse, eller laa saa tæt op til hans Tid som muligt. Mere end een Gang er det derfor hændt, at man har bedt Ballettens mangeaarige, fremragende »Mester« Hans Beck eller en af de gamle Danserinder, som var gaet af for en Menneskealder eller mere siden, om at komme over paa Teatret og vise, hvad de kunde huske fra deres Tid, og for det meste har det ogsaa givet Resultater, naar den direkte Overlevering fra Fremstiller til Fremstiller af en eller anden Grund svigtede.

Det er dog klart, at denne Form for Balletkompositionernes Videreførelse i Længden maatte føre til Udviskning og Forflygtigelse. For at undgaa denne og for at redde, hvad reddes kunde, har man for nogle Aar siden paabegyndt en systematisk Nedtegning i hver Detaille, af de endnu levende Bournonville-Balletter, som Regel i Forbindelse med en Nyindstudering af dem. Dette Arbejde forestaas af tidligere Solodanserinde, Fru Valborg Borch-

senius, der kom til Teatret saa tidligt som i 1879, ganske vist efter at Bournonville var gaaet af, men medens hans egne Indstuderinger endnu brugtes og hans Elever virkede som Lærere. Fru Borchsenius, der efter sin Afgang som Solodanserinde som Lærerinde har været knyttet til Balletten, er her Bournonville-Traditionens stilsikre og pietetsfulde Vogterske, og sammen med Balletmester Lander gør hun et meget fortjenstfuldt Arbejde for at redde saa stor en Del af den gamle Balletdigters Værker fra Glemselen som overhovedet mulig. Hvert eneste Trin, hver eneste Bevægelse i dem fæstnes til Papiret, hvor de for al Fremtid vil leve videre — som Skuespillet i den trykte Bog og Operaen paa Nodebladet.

Smukke Traditioner kan Balletten se tilbage paa, og de præger dens Virke, trods Udvikling og moderne Paavirkning, den Dag i Dag. Med Stolthed kan den vise hen til, hvad disse Traditioner har betydet, og ikke blot for den selv og dens Repertoire, men ogsaa for Teatret og dets Arbejde i Almindelighed. Kunststartens Udøvere knyttes paa en ganske særlig Maade til det gamle Hus; den Stemning, der er det kongelige Teater egen, gaar dem i Blodet fra deres første Aar, og derved bliver de, tidligere og stærkere end andre, fortrolige med Scenen og dens Virkemidler. Det er kun naturligt, at ikke faa af dem i Tidens Løb er gaaet over til Skuespillet, som fra Balletten har modtaget en hel Række af sine største og mest berømte Kunstnere: Fr. Schwarz, Johanne Luise Heiberg, Phister, Camilla Hilmer, Betty Hennings, Josephine Eckardt og Clara Pontoppidan, for blot at nævne nogle.

Det giver det daglige, uhyre krævende Arbejde ved Balletten et dybt Perspektiv, at det er store og stolte Traditioner, der vogtes, og dette i Forbindelse med den Energi, der udfoldes og med den Kærlighed til Opgaven, som hver enkelt Balletkunstner er og ogsaa maa være besjælet af, giver tilsammen det straalende Resultat, som ikke mindst i de sidste Aar har præget Ballettens Indsats i Repertoiret. Sin fornemste Opgave: at vække Glæde og at skabe Fest og Skønhed, har den trods alle Fremskridt løst helt i sin gamle Mesters Aand, og hans »koreografiske Trosbekendelse«, at det skønne beholder stedse Nyhedens Friskhed, svæver den Dag i Dag over dens Arbejde som dens øverste Grundlov.

TEATRET PAA REJSE

Det kongelige Teater er — og har altid været — hele Landets Teater, men det er ikke altid blevet anerkendt som saadant. Sandt at sige har der jo været Tider, da Stemningen mod National-scenen ude i Landet var alt andet end velvillig, da Talen om dens Underskud og om dens tilsyneladende Meningsløshed i, at hele Befolkningen skulde betale til en Fornøjelse, der kun var forbeholdt Københavnerne, hørte til Dagens Orden — ja, det er sket, at Rigsdagsmedlemmerne i deres respektive Ting i fuldt Alvor har stillet Forslag om at sælge, nedlægge eller bortforpagte den danske Skueplads.

I dette Forhold, der bl. a. var en indirekte Følge af, at det i mange Aar var vanskeligt, for ikke at sige umuligt, for Teatret at komme i Kontakt med den Del af Befolkningen, der lever uden for København, har Tidens Udvikling bragt afgørende Ændringer. Trafikmidlerne er blevet hurtigere og bedre, Radioen har givet det kgl. Teaters Kunstnere Lejlighed til, fra Scenen eller Studierne, at delagtiggøre alle Danske i deres Præstationer, og sidst, men ikke mindst, har den seneste Teaterordning inkorporeret Forestillinger i Provinserne som en obligat Del af det kongelige Teaters Virksomhed. Takket være alt dette er man da i Løbet af den sidste halve Snes Aar naaet dertil, at Forstaaelsen af National-scenens kulturelle Mission er traadt i Forgrunden overalt, og yderligere har den allerseneste Tids Begivenheder ført med sig, at Teatret har kunnet glæde sig over en Tilslutning, som det ingen-sinde før i sin Tilværelse har oplevet Mage til.

Gæstespil ude i Landet er ikke nogen ny Foreteelse i Skueplad-sens Historie, men det er først for forholdsvis nylig, at der er

kommet virkelig System i Tingene. Den første Tourné fra det kongelige Teater til Provinsen udgik saa tidligt som i 1804; det var ikke Teatret selv, der udsendte den, men et Antal af dets mest fremtrædende Kunstnere arrangerede paa eget Initiativ og under Ledelse af Fr. Schwarz denne »Kunstrejse« til en Række jyske Byer. Tournéeen, der fandt Sted om Sommeren efter Sæsonens Slutning, genoptoges efter at rolige Forhold atter var indtraadt i 1814 og blev i de følgende otte Aar en fast Institution; megen god og lødig Kunst bragtes paa denne Maade ud til de danske Provinser, i hvilke man ellers i det store og hele var henvist til Dilettanteriet, hvis man vilde dyrke den dramatiske Kunst.

Thomas Overskou har i sine Erindringer givet en morsom Skildring fra disse første Tourneer fra det kongelige Teater. Han var med i 1822, da man havde lejet et helt Skib, som overførte alt, baade Kunstnere, Dragter, Dekorations- og Maskinmateriel, til Aalborg. Skibet blev forsinket, og der begyndte i Jylland at gaa Rygter om, at det var forlist ved Læsø. Saa meget des større var Glæden i Aalborg, da det endelig efter en lille Uges Tids Forløb dukkede op, ja man hilste endog denne Kunstnerkaravane med en Salut paa 3 Skud ved Indsejlingen!

Repertoiret, der fremførtes, var ligesaa fordringsfuldt som Forholdene de fleste Steder var primitive: »Don Juan« og »Figaros Bryllup« gaves med et Orkester, hvis Fundament var to Violiner, og i »Hagbarth og Signe« agerede lejede Underofficerer nordiske Kæmper. Forekom der Kor, saa ordnedes dette paa den Maade, at Statisterne agerede, medens Solisterne ude fra Kulisserne sang Korsatserne, saa godt dette lod sig gøre. Paa samme Maade var Maskineriet primitivt, men Forestillinger blev der ud af det, og hos det skuespiltørstende Publikum gjorde de Lykke.

Der er ikke Tvivl om, at disse Gæstespil kunde have udviklet sig til en stor og fast Institution, hvis de ikke efter en Tids Forløb var blevet konkurreret ud af andre omrejsende Selskaber, der for billigere Penge gav langt daarligere, men mere populære Forestillinger. Lidt efter lidt grundfæstede sig den Privat-Tourné-Ordning, hvorpaa Provinsens Teaterliv indtil de seneste Aar har hvilet, og Tourneer fra det kongelige Teater kom i mange Aar til at høre til Sjældenhederne. Fik Provinsens Publikum Lejlig-

hed til at se og høre Nationalscenens store, var det kun, naar en Provins-Teaterdirektør af og til engagerede dem til at udføre en Stjerne-Rolle i en eller anden Forestilling, eller hvis et Selskab fra Teatret paa eget Initiativ drog paa Tourné, hvilket dog ikke skete ret ofte.

Til Rejselivets Besværligheder kunde paa saadanne Tourneer støde mere dramatiske Hændelser, som under de kongelige Skuespilleres Besøg i Haderslev den 9. Juni 1894. Den dansksindede Teaterejer Mathiesen i denne By havde — idet han ved Kendelse havde sikret sig Ret til at opføre danske Skuespil — engageret en Tourné fra det kgl. Teater, der lededes af kgl. Skuespiller Chr. Zangenberg og talte Kunstnere som Dr. Mantzius, Poul Nielsen og Emma Thomsen; de skulde optræde paa hans Teater i tre smaa Stykker, men Forestillingen kunde ikke gennemføres. Umiddelbart før dens Begyndelse blev nemlig Tourneen ved Borgmesteren i Haderslev under Henvisning til paastaaet Fare for Uro udvist af Kongeriget Preussen og sendtes Dagen efter uden videre over Grænsen. Den 11. Juni optraadte Tourneen i Ribe, og denne Forestilling overværedes af mange Sønderjyder, der var kommet over Grænsen for at bringe Nationalscenens Kunstnere den Hyldest, som de var afskaaret fra at bringe dem i deres eget Hjemland.

Besøg i Sønderjylland kunde ikke senere gennemføres; et generelt Forbud mod danske Teaterforestillinger hindrede dette. Ogsaa Oplæsninger af Skuespillere forfulgtes; i 1907 blev saaledes Robert Neiiendam og Jacob Texiere udvist, da de vilde læse henholdsvis Holberg og H. C. Andersen op. Først ved Genforeningen tretten Aar senere var Vejen for dansk Skuespilkunst i Grænselandet paany aabnet. Det kongelige Teater sendte da et officielt Gæstespil til det genvundne Land, en Begivenhed, der i mange Henseender blev skelsættende. I Teaterhistorien er den blevet staaende, ogsaa fordi Olaf Poulsen under Gæstespillet optraadte sidste Gang før sin Død; det var i Sønderborg den 1. Oktober 1920, og den store Kunstner spillede ved denne Lejlighed Per Degn i »Erasmus Montanus«.

Det kgl. Teaters egentlige Gæstespil-Virksomhed i Provinsen tog rigtig Fart i Aarene efter 1930. Allerede før den Tid havde

Teatret givet enkelte officielle Gæstespil ude i Landet, bl. a. i sønderjydske Byer og i Flensborg. I Sæsonen 1930—31 gaves 24 Forestillinger i de danske Provinser, og siden da har der, under Ledelse af Operainstruktør Johs. Fønss, med enkelte Undtagelser været givet et halvt hundrede Forestillinger i Provinsen pr. Sæson — et ikke uanseligt Tal, eftersom det repræsenterer omkring en Sjattedel af det Antal Forestillinger, der gives paa Kongens Nytorv i Løbet af en Sæson. Trods Krig og urolige Forhold er det lykkedes nogenlunde at holde Provinsvirksomheden vedlige, medens derimod alle de Friluft-Forestillinger, Teatret eller dets Kunstnere ofte gav rundt om i Landet i Forbindelse med Dyrskuer, Udstillinger, Stævner og andre Foranstaltninger, er faldet bort sammen med disse.

Naar Talen er om Teatrets Rejser, maa Ballettens store Tourneer til Udlandet ikke glemmes. Det var i de sidste Aar før den anden Verdenskrig, at man i forskellige Lande fik Øjet op for den danske Ballet, dens høje Stade og dens stolte Traditioner, og Resultatet blev en Række straalende Gæstespil, til lige stor Glæde for Balletkorpset, der drog af Sted in pleno og medførende endog Balletbørnene, som for det fremmede Publikum, for hvilket den optraadte, og som hyldede den paa enestaaende Vis. I Juni 1935 gæstedes Bruxelles, i Juni 1937 Hamborg, Paris, Karlsruhe, i Marts 1938 Berlin og i November 1938 Stockholm. Det var Gæstespil, ved hvilke Balletten ude i Verden paa det smukkeste repræsenterede det gamle Teaterhus paa Kongens Nytorv, til hvis fornemste Pryd den hører.

Provincstourneerne har stedse været Hovedsagen, hvor det drejede sig om det kgl. Teaters Virksomhed uden for Kongens Nytorv, og de er gennemført med stort Held og til megen Glæde for Provinsens Publikum. Vanskelighederne for disse Tourneer er ofte ikke mindre end de var det for de »Kunstrejser«, som Teatrets Kunstnere i 1814 begyndte paa. Til Forestillingerne ude i Landet maa males særlige Dekorationer, fordi de vældige Flader fra Scenen paa Kongens Nytorv naturligvis ikke kan bruges paa de smaa og primitive Teatre, man mange Steder kommer ud for. Med faa Timers Varsel skal alt passes til, hver Aften med nye Forhold for Øje, er der Orkester med, kommer Vanskelig-

hederne med at faa Musikerne anbragt i diminutive Orkestergrave, og sidst men ikke mindst volder primitive Garderobeforhold Vanskeligheder ved Kostumeringer og Omklædninger. For Kunstnerne er det ikke let efter en hel Dags Rejsestrabadser at skulle gennemføre en stor og maaske krævende Rolle; men det skal gøres — Tiden tillader ikke, at hele eller halve Dage gaar til Spilde. Repertoiret, baade paa Tourneen og hjemme paa Kongens Nytorv skal overholdes, og yderligere er maaske en eller flere af de optrædende afhængige af Medvirken ved et kommende Hørespil i Radioen. Tourneerne maa altsaa afvikles saa sikkert og præcist som muligt, hvilket ikke mindst under Krigen usikre Rejseforhold kan være vanskeligt nok.

Naturligvis er Forholdene ikke lige primitive overalt i Landet. Mange større Byer: Aarhus, Odense, Nykøbing F., Viborg, Tønder o. s. v. har fortrinlige Teatre, som er lette at finde sig til Rette paa, selv naar man kommer fra det kongelige Teaters store Rum, og enkelte Steder, bl. a. i Aalborg og Aarhus, der har større Lokaler end Teatrene, er der Muligheder tilstede for endog meget store Gæstespil. Nogle enkelte Gange, før Krigen satte en Stopper for normale Transportforhold, udnyttedes disse Muligheder ved de Opera- og Balletforestillinger, der et Par Gange gaves i Aalborg og Aarhus, hvor de store Haller omdannedes til Teatre. Det var en vældig musikalsk og kunstnerisk Sendefærd, der udgik fra Teatret paa Kongens Nytorv, hver Gang et saadant Gæstespil forestod: omkring 200 Personer, Kapel, Kor, Solister, Ballet o. s. v., men den Kraftanspændelse, det utvivlsomt var at faa den afsted, lønnede sig mangefold: Provinsens Publikum fik paa denne Maade store, komplicerede Forestillinger at se i fuld Besætning og lærte at vurdere Teatrets kunstneriske Indsats ogsaa i de helt store Dimensioner. Der knyttedes ved disse Gæstespil som ved de øvrige Provinsforestillinger stærke Baand mellem det kongelige Teater og det kunstelskende Publikum ude i Landet.

Derfor tager Teatret gerne de Vanskeligheder, i repertoiremæssig og prøvemæssig som i mange andre Henseender, der er forbundet med Provinsgæstespillene, og Teatrets Kunstnere, for hvem Rejserne ude i Provinsen paa mange Maader kan være ubehagelige nok, drager afsted til dem med Glæde og Forvent-

ning. Hvad Gæstespillene betyder for dem, har en af dem, Poul Reumert, meget smukt givet Udtryk for gennem følgende Linjer: »Hvorfor rejser dog vi, Teatrets Folk, med saa inderlig Glæde ud paa Gæstespil i de danske Provinser? Hvorfor sætter vi, trods enhver Vanskelighed og Mangel, alle Kræfter i Bevægelse for Aften efter Aften at forsøge at yde det bedst mulige? — Det er fordi det saa tydeligt mærkes, at de Folk, — som fylder de smaa Provinstheatre til Trængsel, og som nøjes med haarde Træbænke uden Ryg eller med ubekvemme Staaplads, og som for manges Vedkommende har en lang og mørk Vej at tilbagelægge baade ud og hjem — at de, alle som een, føler sig dybt og varmt knyttet til Nationens Teater, der jo nok ligger paa Kongens Nytorv, men dog er alle danskes Eje, og hvor Udtryksmidlet er det Sprog, vi elsker saa højt og alle vil værne om. — Og ingen nok saa kæmpemæssig Krans af gyldne Laurbær kan tage Kampen op med den lille beskedne Blomsterbuket, omvundet med en Silke-Dannebrogssløjfe, der i en sønderjydsk By efter Forestillingen rækkes over Rampen op paa Scenen til dem, der ved deres Besøg bragte en personlig Hilsen fra det gamle kongelige Theater.«

OPGAVER, LEDELSE OG PERSONALE

Det kgl. Teater har i det Aarhundrede, der er forløbet, siden det overgik fra Kongen til Staten, i administrativ Henseende ført en forholdsvis omskiftelig Tilværelse. Direktionsformerne har skiftet, i Perioder endda ret hyppigt, og Teatrets økonomiske Forhold og dets Afhængighed af Staten i økonomisk Henseende, som ikke faa Kommissioner i Tidens Løb har undersøgt, har ofte givet Anledning til voldsomme Divergenser, ikke mindst af parlamentarisk Karakter. Efter at Dobbeltsceneordningen i 1933 havde lidt Skibbrud og Nationalscenen stod overfor en af de vanskeligste Situationer i sin Tilværelse, lykkedes det imidlertid at tilvejebringe en helt ny Basis for Driften. Det var navnlig takket være en Indsats af daværende Undervisningsminister F. J. Borgbjerg, hvem Teatrets Forhold laa varmt paa Sinde, at dette lod sig gøre; Resultatet af hans fortjenstfulde Arbejde i denne Sag, forberedt af den store Teaterkommission 1933—34 under Departementschef Fr. Graaes Ledelse, blev Loven af 14. Februar 1935 om det kongelige Teaters Drift og Oprettelsen af en kulturel Fond, navnlig til Støtte af den musikdramatiske Kunst — det Grundlag, paa hvilket Teatrets Drift siden har hvilet.

Det fastslaas i denne Teatrets »Grundlov«, at dets Opgave som Landets Nationalteater er uden Ensidighed at opføre de bedste dramatiske Arbejder indenfor de tre Kunstarter: Skuespil, Opera og Ballet, saavel af ældre som af yngre, navnlig danske Forfattere og Komponister. Dets Virksomhed omfatter baade Hovedstaden og Provinsen, og ved Drift af de til Teatret knyttede Skoler skal Teatret virke som Uddannelsesanstalt for dramatisk Kunst og dansk Talesprog. — Loven er den første Teaterlov, der fast-

slaar alle tre Kunstarter samt Elevskolerne som integrerende Led i Statsteatret, og det er tillige den, der for Alvor har gjort Teatret til et Landsteater med Forpligtelse til at vise en Del af sine Forestillinger ogsaa paa Tourneur ud i Landet.

Teatrets finansielle Forhold hviler siden 1935 i Hovedsagen paa følgende Basis: Dets Hovedindtægt, d. v. s. den største Post paa Indtægtssiden, er naturligvis den ved Billetsalget fremkomne Indtægt. Men herudover er der sikret Teatret betydelige Tilskud i Erkendelse af, at Nationalscenen — der først og fremmest dyrker Kunsten for Kunstens egen Skyld, og som især af Hensyn til de Opgaver, der er paalagt den, maa disponere over Operaens, Kapellets og Ballettens store Personaler — ikke kan »betale sig« paa samme Maade som andre Teatre. Ved Loven fastlagdes Stats-tilskuddet — der før Dobbeltscene-Ordningens Ikrafttræden i Realiteten havde været glidende i den Forstand, at Staten hvert Aar betalte det fremkomne Deficit, uanset dettes Størrelse — til et bestemt Beløb: 500,000 Kr. Foruden dette Tilskud har Teatret i de sidste Sæsoner — under Hensyn til de ved Krigstilstanden indtraadte unormale Forhold — fra Staten modtaget et ekstraordinært, konjunkturbestemt Tilskud, hvis Størrelse har varieret, men som i Sæsonen 1941—42, trods stigende Priser, har været nedadgaaende. Endelig udreder Staten, der er Ejer af Teaterbygningen, ogsaa alle Udgifter vedrørende dennes Vedligeholdelse, samt visse Tillæg til Understøttelser og Pensioner.

Til Fremme af Tonekunsten, særlig i Teatrets Tjeneste, dannes ved Loven af 1935 en »kulturel Fond«, hvoraf Størstedelen anvendes til Operaens Drift. Denne Fond raader aarlig over ca. 600,000 Kroner, der i Hovedsagen tilvejebringes ved, at Statskassen udreder et Beløb svarende til Teatrets indbetalte Forlystelsesafgift og ved, at Statsradiofonien yder et aarligt Tilskud som en Slags Forlystelsesafgift af sine Udsendelser. Ved Loven aabnedes der endelig Teatret Adgang til ved Aftale med interesserede Kommunalbestyrelser at træffe en Ordning, hvorefter der med kommunal Støtte gives den skolesøgende Ungdom Adgang til Teatret til nedsat Pris. Denne Ordning har i de forløbne Sæsoner været tiltraadt af de tre store Hovedstadskommuner: København, Frederiksberg og Gentofte, og har, baade i økonomisk

og i andre Henseender, været af ikke ringe Betydning for Teatret.

Det kgl. Teater drives som en Statsinstitution under Overtilsyn af Undervisningsministeren, og det ledes af en af Kongen udnævnt Teaterchef. Endvidere kontrolleres Teatrets Dispositioner og Drift, baade repertoiremæssigt og økonomisk, af et Tilsynsraad, bestaaende af Medlemmer af Rigsdagen. I den daglige Bestyrelse af Teatret har Teaterchefen, der i Spørgsmaal vedrørende Ledelsen bistaas af Teatersekretæren, en Stab af kunstneriske, tekniske og administrative Embedsmænd til Assistance: Overregissøren, Økonomiinspektøren, Censor, Instruktørerne, Kapelmestrene, Scenemesteren og Balletmesteren. Chefen har sit Kontor i umiddelbar Tilslutning til Teatrets Bureau i Magasinbygningens Mezzanin-Etage ud mod Holmens Kanal; det er et stort, smukt Lokale, smykket bl. a. med Malerier og Billedhuggerværker, bestemt til at indgaa i Teatrets Kunstsamlinger. I Etagen ovenover er bl. a. Økonomi-Kontorerne. Ved Siden af Chefkontoret, der med en enkelt Undtagelse altid har været benyttet som saadant, ligger paa Hjørnet ud mod Kolonnaden et mindre Kontor, der nu er til Raadighed for Teatersekretæren. Det har gennem Aarene været anvendt af den Embedsmand, der til enhver Tid var Chefens nærmeste Medarbejder, som f. Eks. den kommitterede, Direktøren eller første Sceneinstruktør, medens disse Poster endnu eksisterede.

*

Der er et stort Spring fra den lille Skare Aktører, Musikanter-svende, Snedkere og andre Medhjælpere, som i 1748 befolkede Eigtveds nye, stilfulde Komediehus, til den omfattende Stab af Kunstnere, Musikere og Teknikere, der nu er knyttet til det kongelige Teater, og som sammen med de mange øvrige Medarbejdere ved Teatret udgør et helt lille Samfund for sig.

Af de Kunstarter, der dyrkes indenfor Teatrets Mure, er jo Skuespillet foruden at være den oprindelige tillige den ældste. Men Ballettens Tilknytning til den danske Skueplads er lige saa gammel, idet der fra første Færd var knyttet Dansere og Danserinder til Teatret, og meget hurtigt voksede Balletten til et Korps,

der kunde udføre ogsaa andet end de Soloer og Entreer, der til at begynde med udgjorde dens Andel i Repertoiret.

I Orkestergraven afløstes Stadsmusikanten og hans Folk efter kortere Tids Forløb først af Militærmusikere, derefter af det kongelige Kapel, som siden Begyndelsen af 1770'erne har været nært forbundet med Teatret, og dermed var en ny betydelig Stab dukket op indenfor dets Mure. Da Operaen i 1786 for Alvor begyndte at stikke Hovedet frem paa Skuepladsen, var det nødvendigt at danne et selvstændigt Opera-Kor; det skete i 1789, og siden har ogsaa dette været en fast sammenarbejdet Korporation indenfor Personalet.

Adskilligt længere varede det derimod, før Grænsen mellem Skuespillets og Operaens egentlige Kunstnere, Solisterne, om man vil, blev skarpt trukket op — i det ydre skete dette først saa sent som omkring 1930. Længe havde man ikke noget særligt Opera-personale. Højt regnet var der Tale om ganske enkelte Sangere og Sangerinder, der kunde medvirke i Operaer og Syngestykker; alle de øvrige Kunstnere anvendtes, idet musikalske Evner var en Betingelse for at blive ansat som Skuespiller, i begge Kunstarter.

I Løbet af sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede blev imidlertid Sondringen mellem de to Personaler praktisk talt fuldstændig, bl. a. fordi Kravene til den dramatiske Sangkunst stedse specialiseredes, og nu staar de to Kunstarters Udøvere forlængst som to selvstændige Personaler — selv om det naturligvis fremdeles hænder, at Kunstnere fra den ene medvirker i den anden.

Den tidligere ret hyppige Anvendelse af Statister, der i gamle Dage for en stor Del havde Tilgang fra Hovedstadens Militær og fra Holmens faste Stok, og som i nyere Tid er rekrutteret paa højst forskellig Maade, er nu indskrænket en Del, bl. a. fordi Eleverne paa den dramatiske Elevskole og Operaskolen udfører en Del af Statisttjenesten. Maskinpersonalet er gennem Tiderne vokset i samme Omfang som de tekniske Krav er steget; fra at være en Bifortjeneste, som navnlig Snedkere og Holmens Folk havde Adgang til, har Maskin- og Belysnings-tjenesten forlængst udviklet sig til at være et Specialarbejde, som kræver Fagfolk paa hver eneste Post. Ogsaa Paaklædernes Skare er vokset i

samme Grad som Forestillingernes Udstyr er blevet større og mere omfattende.

Over 500 Mennesker har i 1943 deres Virke paa det kgl. Teater. Ved Skuespillet er ansat 19 Damer 23 Herrer, ialt 42, ved Operaen 17 Damer og 20 Herrer, ialt 37, og ved Balletten 27 Damer og 23 Herrer, hvortil kommer 39 Børn: 24 Piger og 15 Dreng. Kapellet tæller 4 Damer og 56 Herrer, ialt 60 foruden Kapelmestrene, og i Koret er ansat 22 Damer og 20 Herrer, ialt 42.

Administrationspersonalet bestaar af ialt ca. 95 Personer: Embedsmænd, Instruktører, Regissører, Sufflører, Repetitører, Kapelmestre, Syngemester, teknisk Personale, Frisører, Garderøbe-Personale ved Kostume-Garderøberne, Syersker, Damer i Billet- og Abonnementskontor, Portnere, Censor, Teaterlæge, Lærere ved Ballettens Læse- og Danseskole samt ved den dramatiske Elevskole, m. fl. Elevskolen har 20 Elever, 11 Damer og 9 Herrer.

De faste Scenefunktionærers Tal er 42, Rengøringspersonalet tæller 18 Personer, Personalet paa Maler- og Snedkersalen 8 og i Marketenderiet 4. Ved Aftenbeskæftigelse er der desuden ansat 30 Kontrollører, 24 Garderobedamer og, efter Forestillingernes Krav, Paaklædere (fra ca. 5 til 40), samt eventuelt Statister.

HISTORIKERE OG MUSEUM

Det kongelige Teaters Tilværelse rækker det meste af to Aarhundreder tilbage i Tiden, og Teatrets Arkiv, hvoraf store Dele, deriblandt alle Regnskaberne, er bevaret, er en Guldgrube for kulturhistorisk Forskning. Dels ved Hjælp af det, dels paa Grundlag af talrige andre Kilder og Overleveringer, har en Række Teaterhistorikere i Aarenes Løb kastet Lys over Teatrets Virksomhed gennem Tiderne, saaledes at denne for de fleste Perioders Vedkommende indtil op mod vor egen Tid er nøje klarlagt.

Den første, der samlede Materiale til og gav en Skildring af det kgl. Teaters Historie i Sammenhæng, var Skuespilleren, Forfatteren og Sceneinstruktøren Thomas Overskou, der er kommet til at staa som dansk teaterhistorisk Forsknings egentlige Grundlægger. Overskou havde Interessen, Samlerfliden og Kærligheden til Opgaven, og paa Grundlag af, dels hvad han fremdrog paa Teatret og i Arkiverne, dels hvad han erfarede gennem mundtlig Overlevering fra Skuespilleren Fr. Schwarz, der i 1700 Tallets sidste Aartier var en af Teatrets store, skrev han sit Værk: »Den danske Skueplads i dens Historie fra de første Spor af danske Skuespil indtil vor Tid«. Dette Værk, der udkom i Aarene 1854—64, sluttede af omtrent ved Teatrets Overgang fra Kongen til Staten efter den frie Forfatnings Indførelse; det er et baade omfattende og omstændeligt Arbejde, men med alle sine ofte paa-pegede Mangler og Fejl har det takket være det enestaaende rigeholdige Materiale, det bringer, en ganske særlig Værdi, og det er den Dag i Dag Hovedkilden til det kongelige Teaters Historie i ældre Tid. Det fortsattes af Forfatteren og Teaterhistorikeren Edg. Collin, der paa Grundlag af Overskous egne Forarbejder

gav en Skildring af Perioden fra 1849 indtil det nye Teaters Aabning i 1874.

Ogsaa Repertoire-statistiske Arbejder havde Overskou givet sig af med, og de har bl. a. sat sig Frugt i hans »Haandbog«, en Fortegnelse over alle dramatiske Arbejder, der har været opført paa det kgl. Teater siden Aabningen 1748, med Angivelse af Forfattere, Komponister og Opførelsestal m. v. Tanken videreførtes mod Slutningen af forrige Aarhundrede af de to teaterhistoriske Forfattere Arthur Aumont og Edg. Collin, der 1896—99 med Statsstøtte udgav Værket »Det danske Nationaltheater 1748—89«; det er en statistisk Fremstilling af Teatrets Historie, der foruden Opførelsestal o. s. v. ogsaa bringer fuldstændige Rollefortegnelser til de opførte Stykker, med Angivelse af hvem der har udført Rollerne. Det var et baade stort og enestaaende Arbejde, som ingen har gjort Forfatterne efter før nu, da cand. jur. Knud Atlung er i Færd med at føre Størstedelen af dets Materiale á jour i Værket: »Det kongelige Teater 1889—1939, en statistisk-historisk Fremstilling«.

Omkring Aarhundredskiftet skrev Professor Peter Hansen, det kgl. Teaters Censor og tidligere dets kommitterede, sin Teaterhistorie: »Den danske Skueplads«. Den blev til som Supplement til samme Forfatters danske Litteraturhistorie og er i alt væsentligt skrevet paa Grundlag af Overskous Teaterhistorie; den er mere levende i Fremstillingen end denne, men noget dybtgaaende Arbejde kan den næppe siges at være.

I dette Aarhundrede har dansk teaterhistorisk Forskning først og fremmest været præget af Robert Neiiendams Virksomhed. Som Thomas Overskou, hvem han har ofret særlig Interesse, og som han sikkert i mange Henseender har haft som Forbillede, er Rob. Neiiendam oprindelig Skuespiller, men litterære og teaterhistoriske Interesser tog ham tidligt fangen, og det er paa disse Omraader, han har gjort den Indsats, der forlængst har placeret ham blandt vore fineste og kyndigste Kulturhistorikere. Sine Studier har han rettet mod praktisk talt alle Tidsafsnit i det kgl. Teaters Historie, men som hans litterære Hovedværk maa sikkert den Fremstilling betragtes, han har begyndt af Perioden fra 1874, da den nye Bygning toges i Brug, til Skue-

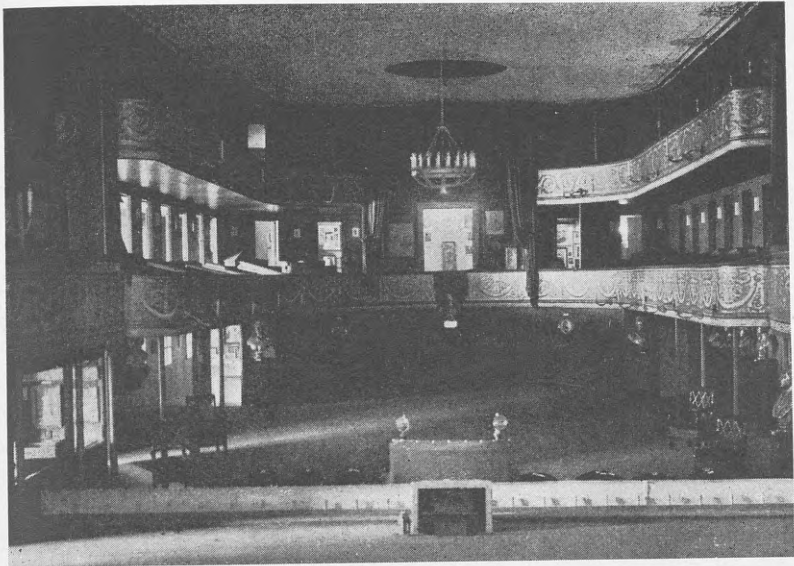
pladsens 200 Aars Jubilæum i 1922. Blandt Neiiendams Teaterhistoriker-Kolleger i nyere Tid kan nævnes Dr. phil. Eiler Nystrøm, som i sin Disputats indgaaende har behandlet Lille Grønnegade-Scenens Historie, Operasangeren og Teaterbibliotekaren Edv. Agerholm, der bl. a. med sin Dr. Ryge-Biografi har ydet Bidrag til Kendskabet til indre administrative Forhold paa Teatret, og Teatrets Program-Redaktør, Dr. phil. Torben Krogh, som navnlig har ofret Regien, Teaterbillederne (Dekorationerne) og Teatermusikken sin Interesse.

*

Mange synlige Minder om det kongelige Teater og dets Virke i ældre Tider findes nu i Teatermuseet, det gamle Hofteater paa Christiansborg, som i den sidste Snes Aar har været dansk Teaters Mindehal. Her samles Erindringer fra alle danske Teatre og om alle betydelige danske Scenekunstnere, men det er en naturlig Ting, at det kgl. Teater ogsaa her er kommet til at indtage en fremskudt Plads, saaledes at Teatermuseet i Offentlighedens Bevidsthed først og fremmest er blevet et Museum for det kongelige Teater, den nationale danske Skueplads.

Hofteatret indrettedes i 1766, da Christian den Syvende havde besteget Tronen, af den franske Arkitekt N. H. Jardin, der ved Indretningen af det benyttede Forbilleder fra Versailles. Det var ogsaa en af Kongen indkaldt fransk Trup, der spillede paa Teatret de første Aar; dens Medlemmer kom til at staa Kongen nær og bistod ham, da han i 1768 gjorde det Eksperiment selv at betrede Scenen som Sultan Orosman i Voltaires Tragedie »Zaïre«. Ved samme Tid begyndte man at bruge Hofteatret til de berømte »Bals masqués parés en domino«; det var jo ved et saadant Maskebal, den 16. Januar 1772, at Struensee og Dronning Caroline-Mathilde mødtes sidste Gang — endnu samme Nat indhentedes de af Skæbnen. Et stadig bevaret Værelse ved Scenen skal efter Traditionen have været til Dronningens Raadighed hin Aften; det rummer nu Minder om hende og Struensee.

Efter Hofrevolutionen var de franske Skuespilleres Dage talt, og Hofteatret, »Teatret paa Slottet«, kom nu til at virke som en Slags Anneksscene for det kongelige Teater, »Teatret i Byen«.

Teatermuseet i det gamle Hofteater paa Christiansborg. Udsigt fra Scenen over Tilskuerpladsen.

hvilket vedblev til 1786. Siden benyttedes det af det kgl. Teater som Balletskole og Prøvesal og senere som Lokale for den i 1804 oprettede dramatiske Elevskole samt til Maskerader, Aftenunderholdninger, Trylleforestillinger, Koncerter o. lign.; mange berømte Kunstnere med Jenny Lind i Spidsen har optraadt her. I 1842 blev Hofteatret paa Kong Christian den Ottendes Foranledning ombygget, hvorefter det kgl. understøttede italienske Operaselskab rykkede ind. Ogsaa Studenterkomedier fandt Husly her, og i 1855 oplevede Teatret den glimrende Sæson, som de fra det kgl. Teater udvandrede Skuespillere Wiehe og Høedt under H. V. Langes Auspicier gennemførte paa dets Scene. Derefter var Benyttelsen af det ganske tilfældig, og tilsidst sank det gamle Rum ned til at blive Pulterkammer for Slotsforvaltningen og den kongelige Staldetat.

I 1911 stiftedes »Selskabet for Dansk Theaterhistorie«, hvis mindre teaterhistoriske Samling Aaret efter, ordnet og opstillet af Edvard Agerholm, gjordes tilgængelig for Publikum i den lille

Vagtbygning i Rigsarkivets Gaard. Stedet var ugunstigt — Fugt truede Samlingerne — og man maatte undersøge andre Muligheder. Allerede i 1911 havde Robert Neiiendam foreslaaet at indrette det gamle Hofteater til Teatermuseum, og denne Tanke toges atter op, idet ogsaa Selskabets Formand, Generalkonsul Johan Hansen, med megen Varme gik ind for den. I 1922 var Sagen i Orden, og med en retrospektiv Udstilling i Anledning af 200 Aaret for Grundlæggelsen af den danske Skueplads aabnedes Museet, Nordens første i sin Art.

Rummet selv er Teatermuseets fornemste Genstand, og paa dets Scene og Tilskuerplads, i dets Loger, Gange og Forhal er i Tiden, der er gaaet, en enestaaende Samling vokset frem. Det er Robert Neiiendam, der siden Museets Grundlæggelse har haft Ledelsen af det, og hvad der her er naaet, er først og fremmest hans store Fortjeneste. Mere end 25,000 Billeder og Genstande tæller Samlingerne nu, og i det fine gamle stemningsfulde Rum bliver mange og forskelligartede Minder fra længst svundne Tider levende. Scenens Kunst er den flygtigste af alle Kunstarter, og netop derfor er der Grund til at fastholde Mindet om den og dens Udøvere. Dette er ethvert Teatermuseums fornemste Opgave, og denne Opgave er i det danske Teatermuseum løst saa pietetsfuldt, saa smukt og saa harmonisk som næppe noget andet Sted i Verden.

DEN DANSKE SKUEPLADS 1722-1943

1. SKUEPLADSENS OPRINDELSE

— 14. August 1722: Privilegium paa at opføre Komedier i det danske Sprog tildeles den tidligere Skuespiller og Direktør ved den franske Trup i København René Montaignu.

— 23. September 1722: Den første danske Skueplads aabnes paa det Teater, som den fhv. Maskinmester og Teatermaler ved den franske Trup Etienne Capion i Henhold til Privilegium af 7. Marts 1720 havde opført i Lille Grønnegade. De to Franskmænd var Direktører og indledede Teatrets Virksomhed med Moliéres »Den Gerrige«.

— 26. September 1722: Den første Holberg-Komedie: »Den politiske Kandestøber« gaar over Scenen.

— 15. Januar 1723: De danske Skuespillere optræder første Gang for Kongehuset paa Christiansborg Slot.

— 1723—27: Teatret spiller under stigende Vanskeligheder og økonomisk Modgang og maa lukkes i flere Perioder; Repertoire: oversatte franske Stykker samt Holbergs Komedier.

— 20. Januar 1728: Skuespillerne, der i 1726 selv havde overtaget Driften, faar af Kongens private Kasse bevilget et aarligt Tilskud paa 1500 Rdl. mod Forpligtelse til at optræde vederlagsfrit ved Hoffet.

— 14. Juli 1728: Sidste Forestilling paa Grønnegade-Scenen finder Sted. Økonomiske Stridigheder samt Tilstandene efter Byens Brand nogle Maaneder senere bevirker, at Opførelserne ikke kan fortsættes.

— August 1737: Teaterbygningen i Lille Grønnegade bortsælges og nedrives efter et Aarstids Forløb.

2. KOMEDIEHUSET PAA KONGENS NYTORV, SKUESPILLERNES TEATER 1747—50

— 50. December 1746: Bevilling til Opførelse af danske Skuespil efter Holbergs Plan tildeles Organist ved Citadelskirken Carl August Thielo.

— 14. April 1747: Thielos Trup, instrueret af den tidligere Skuespiller ved Grønnegade-Teatret, Pilloy, aabner i Stadsmusikant Bergs Hus i Læderstræde sine Forestillinger med »Den politiske Kandestøber«.

— 11. November 1747: Kong Frederik den Femte skænker Skuespillerne Orlogsværftets Tjæreplads til Grund for et Teater og tillader dem indtil videre at benytte »Tjærehuset« til deres Forestillinger.

— 18. December 1747: Tjærehus-Teatret aabnes med »Pernilles korte Frøkenstand«.

— 29. December 1747: Skuespillerne faar Privilegium paa, under Ledelse af en Direktion og under Overtilsyn af Overhofmarskallen, at opføre Skuespil i den kommende Teaterbygning.

— 7. Juni 1748: Forestillingerne sluttes i Tjærehuset, der maa vige for det nye Teater. De overflyttes 14 Dage senere til et af J. H. v. Quoten i St. Kongegade indrettet Teater, hvis tyske og danske Forestillinger han selv havde maattet opgive.

— 16. December 1748: Det nyopførte Komediehus paa Kongens Nytorv tages i Brug ved en gratis Prøveforestilling.

1. Sæson, 1748—1749, 18. December 1748: Den egentlige Aabning af Teatret paa Kongens Nytorv finder Sted i Overværelse af Kongehuset, ved en Forestilling sammensat af Regnards: »Dobleren« og Lafonds: »De tre Rivaler«. — Teatrets Personale bestod ved Indvielsen af følgende: Skuespillerne Christopher Pauli Rose (død 1784), Gert Londe-mann (død 1773), Niels H. Clementin (afg. 1775), Marcus Ulsøe Hortulan (afg. 1779), Christoffer H. Ørsted (død 1787), Christian L. Printzlau (afg. 1772), Hans Fr. Blostrup (afg. 1753) og Hachsen (till. Sufflør); Skuespillerinderne Jfr. Caroline Amalie Thielo (død 1754), Jfr. Anna Cathrine Materna [gift v. Passov] (afg. 1753), Mad. A. D. Lund, f. Holst (død 1759) og Mad. Utilia Lenkiewitz, f. v. Mander (død 1776), samt Danserne Stolle og Hieronimi og Danserinden Jfr. Hieronimi. Førsteopførelser i Sæsonen bl. a.: Molières »Tartuffe« (20. December 1748), Holberg-Stykkerne: »Maskeraden« (30. December) — »Melampe« (3. Januar 1749) — »Julestuen« (8. Januar) og »Pernilles korte Frøkenstand« (17. Januar), samt Molières: »Den indbildt Syge« (12. Februar).

2. Sæson, 1749—1750: Følgende Holberg-Komedier opføres første Gang: »Jeppe paa Bjerget« (4. Juni 1749) — »Ellevte Juni« (18. Juni) — »Det arabiske Pulver« (27. Juni) — »Kilderejsen« (30. Juni) — »Barselstuen« (13. August) — »Den honnette Ambition« (22. August) — »Henrik og Pernille« (3. Oktober) — »Den Stundesløse« (21. Januar 1750) — »Den politiske Kandestøber« (13. Februar). — 28. Marts 1750: Kongen overdrager Teatret til Staden København; det ledes herefter af en Overdirektør og 3 Meddirektører, udnævnt af Kongen.

3. STADEN KØBENHAVNS TEATER 1750—1770

3. Sæson, 1750—1751: Følgende Holberg-Stykker opføres første Gang: »Ulysses v. Ithacia« (8. Juli 1750) — »De Usynlige« (23. September) —

»Hekseri eller blind Alarm« (28. Oktober) og »Diedrich Menschenschreck« (18. November). — 12. Februar 1751: Iver Als, senere Teatrets Inspektør (død 1770), optræder første Gang som Peer Andersen i Molières »Fruentimmerskolen« ved dette Stykkes Førsteopførelse.

4. Sæson, 1751—1752: Følgende Holberg-Stykker opføres første Gang: »Geert Westphaler« (14. April 1751) — »Erasmus Montanus« (9. Juni) — »Den pantsatte Bondedreng« (16. Juni) — »Jean de France« (4. August) — »Sganarels Rejse til det filosofiske Land« (1. December). — 17. November: Molières »Menneskehaderen« (senere: Misanthropen) opføres 1. Gang. — 10. December: Forestillingerne maa aflyses for Resten af Sæsonen paa Grund af Dronning Louises Død.

5. Sæson, 1752—1753: Førsteopførelser: bl. a. Holberg-Stykkerne »Don Ranudo« (30. August) og »Abracadabra« (3. November). — 28. Juni 1752: Elisabet Cathrine Amalie Böttger (senere Md. Rose) debuterer som Leonore i »Kilderejsen« (død 1793). — 27. September: Lars Christoffer [Lorentz] Reersten debuterer som Menechmus i »Menechmi« (ogsaa Forf. og Oversætter, død 1770). — Oktober: Holberg leder Skuepladsen i Overdirektørens Fravær. — Nov. 1752—April 1753: italiensk Opera gives afvekslende med de danske Skuespil.

6. Sæson, 1753—1754: Førsteopførelser: bl.a. Holberg-Stykkerne »Uden Hoved og Hale« (25. April 1753) og »Det lykkelige Skibbrud« (3. Januar 1754). — 22. Juni til 26. September 1753: Teatret lukket som Straf mod Personalet for en af dette foranstaltet Udpibning og Tumult ved Md. Inger Cath. Rosenkilde, f. Ferslews Debut. — 6. Juni—24. September: Plakat udsendes om Forholdsregler i lignende Tilfælde. — December 1753—Marts 1754: Italiensk Opera med Guiseppe Sarti som Kapelmester gives afvekslende med Skuespillene. — 27. Januar 1754: Ludvig Holberg dør. — 5. Februar: Jfr. Caroline Amalie Thielo dør, 19 Aar gammel, efter en Aareladning, som hendes Elsker, russisk Gesandt Baron Korf har ladet sin Kammertjener foretage.

7. Sæson, 1754—1755: 14. August 1754: Holbergs »Philosophus udi egen Indbildning« opføres 1. Gang. — Oktober 1754—Marts 1755: Optræden af italiensk Opera. — November 1754: Opførelse af italienske »Intermezzi« som Efterspil begynder under Ledelse af Kapelmester Paolo Scalabrini. — Januar 1755: Et Reglement for Teatertjeneren udstedes.

8. Sæson, 1755—1756: 6. November 1755: Opførelser af italiensk Opera begynder atter paa Teatret. De ender i Marts 1756 med Lederens, Dir. Mingottis Fallit. Hans Kapelmester, Guiseppe Sarti, bliver dansk Kapelmester, hans Balletmester, Antonio Como, den første ved det danske Teater ansatte Balletmester, og Md. Anna Como første Danserinde.

9. Sæson, 1756—1757: 20. Februar 1757: Kong Frederik den Femte bevilger Teatret et Tilskud paa 3000 Rigsdaler til »Komediernes videre og

bedre Fortsættelse«. — 13. April opføres Voltaires Tragedie »Zaire« første Gang.

10. Sæson, 1757—1758: 26. Oktober 1757 opføres den første danske originale Komædie efter Holberg første Gang: Fru v. Passow, f. Materna's: »Mariane eller det frie Valg«. — 1. Februar 1758: Publikum udhysser de italienske Intermezzet. — 13. Februar: det første Syngestykke, N. K. Bredals: »Den tvivlrædige Hyrde«, til Kleens Musik, gaar over Scenen første Gang. — 7. Juli: Holbergs »Den Vægelsindede« opføres første Gang.

11. Sæson, 1758—1759: De italienske Intermezzet dukker atter op, men kun ved et Par Forestillinger, af hvilke den ene overværes af Kongen. — 11. Oktober til 24. Marts gives italiensk Opera. — 16. Maj 1759 opføres Lessings Komædie »Fruentimmerhaderen« første Gang.

12. Sæson 1759—1760: 20. Oktober—13. Marts gives italiensk Opera, som tidligere med kgl. Understøttelse. — I Sæsonen tager den Uskik Overhaand, at Artister optræder paa Teatret, endogsaa engageret af Direktionen for at trække Publikum til og for at udfylde de Forestillinger, der var for korte. I Februar 1760 giver Artisterne Stuart og German fire Forestillinger, hvorved den danske Scene profaneres med »Æggedans, Skyggespil, Badutspring paa Linen, Pantomimer og Fyrværkeri«.

13. Sæson, 1760—1761: Fra 16. Oktober 1760 gives paany italiensk Opera. — 7. April 1761 forordner Kongen, at Staden København skal overtage den italienske Opera i Forbindelse med den danske Komædie, mod at der til begge Kunstarter ydes et aarligt Tilskud af Partikular-kassen paa 8000 Rdl. Samtidig gøres Teatret, skønt tilhørende Byen, yderligere afhængig af Hoffet.

14. Sæson, 1761—1762: 7. Oktober 1761: Jomfru Mette Marie Rose debuterer som Melite i »Den gifte Filosof« (afg. 1765). — 6. November Stærke Publikumsdemonstrationer mod Balletmester Como og hans Hustru; den militære Vagt maa rydde Teatret. — 17. Februar 1762: Caroline Halle, senere Fru Walter, optræder første Gang, som Laidronette i »Æsop ved Hoffet« (afg. 1780).

15. Sæson, 1762—1763: 9. Marts 1763: Balletmester Como og Hustru forlader Teatret. — 22. Juni, ved Sæsonens Slutning, viser det sig, hvor haard en Belastning den italienske Opera er: skønt det danske Skuespil har givet 10,389 Rdl. i Indtægt, forringes dets Vilkaar stadig, fordi Operaen, der kun har indbragt 7,296 Rdl., medfører langt større Udgifter.

16. Sæson, 1763—1764: 30. September 1763: Sacco giver som nyengageret Balletmester sin første Ballet: »De ved en Skovheks hjælpne Elskede«. — 4. Maj, ved Sæsonens Udgang, indstiller Direktionen, at den

italienske Opera, fordi den bringer de langt mere yndede Komedier i Fare, nedlægges. Dette sker, men samtidig inddrager Kongen 7000 Rdl. af det i 1761 bevilgede aarlige Tilskud til Teatret.

17. *Sæson, 1764—1765*: Komedien begynder at træde i Baggrunden til Fordel for det alvorlige Skuespil. — 17. Oktober 1764: Charlotte Dorothea Biehl debuterer som dramatisk Forf. med Komedien: »Den kærlige Mand«. Hun faar i Tidens Løb 11 dramatiske Arbejder opført. — 11. Marts 1765: Efter at have spillet i »Vulcani Kjæp« bliver Jfr. Mette Marie Rose med List bortført af Viceadmiral, Grev C. C. Danneskiold-Laurvig til dennes Palæ. Først efter kgl. Ordre kommer hun atter fri, men ønsker ikke mere at optræde; hun faar tilkendt store Erstatninger, og Greven forvises til sine Godser i Norge.

18. *Sæson, 1765—1766*: 2. Oktober 1765: Jfr. Johanne Sophie Bergmann, senere Md. Knudsen, debuterer som Leonore i »Den Stundesløse« (afg. 1795). — 23. December: Teatret lukkes paa Grund af Kong Frederik den Femtes Sygdom og efterfølgende Død; Skuespillerne sættes paa halv Gage.

19. *Sæson, 1766—1767*: 3. Oktober 1766: Christian den Syvende er første Gang i Teatret som Konge, ved en Gratis-Forestilling i Anledning af Prinsesse Sophie Magdalenes Formæling med Kronprinsen (Gustaf III) af Sverige. — 12. November: Gratis-Forestilling i Anledning af Dronning Caroline-Mathildes Indtog. — 22. December: Et fransk Skuespillerselskab under Md. Bellevals Direktion begynder, indkaldt af Kongen, at give Forestillinger. — 30. Januar 1767: Disse overflyttes til det nyindrettede Hofteater paa Christiansborg (nu Teatermuseum). — 27. April: J. B. Martin afløser Sacco som Balletmester.

20. *Sæson, 1767—1768*: 6. Januar 1768: Kongen bestemmer, at Skuepladsen skal have et aarligt Tilskud af 8000 Rdl, og at den fremtidig skal være forpligtet til at holde et italiensk Opera-Selskab. — Januar: Den tidligere Statistinde Anna Cathrine Benthagen, kld. Støvlet-Cathrine, udvises af Landet paa Grund af sit Forhold til Kong Christian VII. — 26. Januar: Christian VII udfører paa Hofteatret Sultan Orosmans Rolle i Tragedien »Zaire«. — 13. April: Første offentlige Maskerade afholdes i Skuespilhuset.

21. *Sæson, 1768—1769*: Oktober: Det italienske Selskab begynder Forestillingerne. Af Truppens Medlemmer blev Kapelmester Scalabrini senere dansk Kapelmester og Tenoren Potenza senere Syngemester ved Teatret. — Juli 1769: Ved Sæsonens Slutning er Teatrets Gæld steget saa stærkt, at Kongen, for at bevare den af Hoffet saa yndede italienske Opera, yder 13,000 Rdl. i Tilskud for et Aar.

22. *Sæson, 1769—1770*: Grev Holck bliver, med Legationsraad Texier som Forretningsfører, Leder af Hofteatret. — 27. November 1769: Bernh.

Henr. Beck debuterer som Henrik i »Den honnente Ambition« (død 1797). — 27. April 1770: Kongen overtager paany den danske Skueplads mod at deltage i Gældens Betaling. Teatret overtages af Partikulær-Kammeret, som straks giver det i Entreprise til Kapelmester Sarti; denne forpligtes til, mod Tilskud, at give dansk Komædie, italiensk Opera, italienske Intermezzor paa Landslottene om Sommeren, samt til at give Officerer fri Adgang til Opera-Forestillingerne. — Grev Enevold Brandt bliver Direktør for Hofteatret.

4. DEN KGL. DANSKE SKUEPLADS, SARTIS ENTREPRISE

23. Sæson, 1770—1771: Blaa-Taarn-Straffen indføres, i Begyndelsen som Disciplinær-Straf overfor de franske Skuespillere. — 8. Oktober 1770: Sarti gør med sit Syngestykke i tyrkisk Stil: »Soliman den Anden«, et Fremstød for Operaen. — 4. April 1771: N. K. Bredals og Sartis Syngestykke: »Tronfølgen i Sidon« opføres første Gang. — Kapellets Forhold nyordnedes i Løbet af Sæsonen; denne faldt iøvrigt uheldigt ud for Sarti, navnlig paa Grund af den italienske Opera. — Martini afgaar som Balletmester.

24. Sæson, 1771—1772: 7. Oktober 1771: Forfatteren N. K. Bredal tiltræder efter Sartis Ønske som Direktør for det danske Skuespil. — 25. November: Sammen med »Tronfølgen i Sidon« gives som »Efterstykke«: »Den dramatiske Journal«, som Bredal havde skrevet for at hævne sig paa Rosenstand-Goiske, der i første Nummer af »Den dramatiske Journal«, det første danske dramatisk-kritiske Tidsskrift, havde angrebet »Tronfølgen i Sidon« stærkt. Der udviklede sig under Opførelsen Tumult og Slagsmaal paa Tilskuerpladsen; Studenterne var imod, Officererne for Bredal. — 31. Januar: Den ved Struensee-Katastrofen arresterede Grev Enevold Brandts Post som Direktør for Hofteatret besættes med Hofmarskal Bielke. — 24. Februar 1772: opføres for første Gang den første originale danske Tragedie, J. N. Bruuns: »Zarine«. — 30. April: Balletmester Piatoli afgaar. — Sæsonen slutter under ødelagte Forhold. — 6. Maj nedsættes en Kommission med det Formaal at tilvejebringe en Ordning baade for den danske Komædie og den italienske Opera, hvorved ingen af dem falder den kgl. Kasse eller Statskassen til Last. — 11. Maj: Sarti indgiver Ansøgning om at blive løst fra sin Entreprise, da han er fallit. — Det fremtidige kgl. Tilskud til det danske, franske og italienske Teater bliver 40,000 Rdl. — I Løbet af Sæsonen synes den Skik at være gaaet af Brug, at Tilskuerne i Kongens Nær-
værelse ikke maa klappe, før han gør det.

5. KONGENS TEATER

25. Sæson, 1772—1773: Skuepladsen bliver nu i egentlig Forstand kongelig, ledet af en Direktion bestaaende af Overhofmarskal, Grev Hol-

stein-Ledreborg, Konferensraad A. G. Carstens, Bibliotekar G. Nielsen og Hofintendant V. T. Wegener. — 22. Februar 1773: Wegener afløses i Direktionen af Højesteretsassessor V. Bornemann. — 19. Marts: Fr. Schwarz debuterer som Henrik i »Den uformodentlige Hjemkomst« (afg. 1810). — 26. Marts: Joh. Herm. Wessels: »Kærlighed uden Strømper« opføres første Gang. — 29. Marts: Balletmester Andriani afgaar. — 3. April: De franske Forestillinger paa Hofteatret ophører, og Selskabet afskediges. — 19. Maj: overflyttes det kgl. Teaters Forestillinger til Hofteatret paa Grund af Kongens Nytorv-Teatrets Ombygning. — 2. Juni: Jfr. Mette Marie Astrup debuterer, 13 Aar gammel, som Leonore i »Den Stundesløse« (afg. 1823). — Der oprettes en første Syngeskole med Potenza som Lærer, udfærdiges det første Regulativ for dramatiske Arbejders Betaling og fastsættes et nyt Tjenestereglement. Kommercesekretær T. C. Walther bliver kunstnerisk Leder som »Directeur de Theatre«.

26. Sæson, 1773—1774: Piatoli paany Balletmester. — 3. November 1773: Jomfru Johanne Catharine Olsen, senere Mad. Rosing, debuterer som Nanine i »Nanine« (afg. 1824). — S. D.: Jomfru Catharine Morell, senere Mad. Gjelstrup, debuterer som Pernille i »Det aftvungne Samtykke« (død 1792). — 3. December: Jomfru Anine Marie Magdalene Frølich debuterer som Solodanserinde (død 1784). — 31. Januar 1774: Teatret paa Kongens Nytorv genaabnes efter Harsdorffs Ombygning; over Sceniet staar nu den klassiske Inskription: Ei blot til Lyst. Paa Hofteatret spilles vedblivende Onsdag og Lørdag. — 9. Februar: Struensees tidligere Tjener Nicolai Elberg debuterer som Lisidor i: »Den nye Prøve« (død 1802). — 6. Maj: Bibliotekar Nielsen udtræder af Direktionen.

27. Sæson, 1774—1775: 11. November 1774: Carl Fr. Thessen debuterer som Lycander i »Den Stolte« (afg. 1796). — 3. Maj 1775: Piatoli afgaar som Balletmester. — 26. Maj: Kommercesekretær Walther afgaar fra sin Direktørpost og faar en treaarig Understøttelse for i Udlandet at kunne uddanne sig til Teaterkomponist.

28. Sæson, 1775—1776: 2. Oktober 1775: Jacob Arends debuterer som Cleantes (død 1801) og Jomfru A. S. Jacobsen som Dorine i »Tartuffe«. Den sidstnævntes Virke blev kun kort, bl. a. fordi hendes Udseende, og især hendes lange Næse, mishagede Kong Christian den Syvende. — 6. Oktober: Vincenzo Tomaselli, kaldet Galeotti, tiltræder som Balletmester. — 20. Oktober: Hans første Ballet: »Kongen paa Jagt« opføres og gør Lykke. — 19. Januar 1776: Jomfru Catharine Margrethe Salathé, senere Md. Schall, debuterer som Dorine i »Tartuffe« (afg. 1794).

29. Sæson, 1776—1777: 30. September 1776: Højesteretsassessor Trechow indtræder i Direktionen. — 28. Februar 1777: Beaumarchais Komædie: »Barberen i Sevilla« opføres 1. Gang. — 3. Maj: Det første

danske Dramatiske Selskab stiftes paa Skuespiller Fr. Schwarz' Initiativ. — 7. Maj: Konferensraad Carstens udtræder af Direktionen.

30. Sæson, 1777—1778: 6. Oktober 1777: Mich. Rosing debuterer som Orosman i »Zaire« (afg. 1815). — 10. Oktober: A. G. Gjelstrup debuterer som Henrik i »Henrik og Pernille« (afg. 1804). — 1. December: Sangerinden, Jomfru Catharina Møller (senere Md. Frydendal) debuterer som Marine i »Skovbyggeren« (afg. 1821). — 7. Februar 1778: Det dramatiske Selskab opfører første Gang Johs. Ewalds »Balders Død« paa Hofteatret. — 27. Februar: Mad. Caroline Marie Preisler, f. Devegge, debuterer som Pyrrha »Deucalion og Pyrrha« (død 1797). — 3. Marts: Jomfru Inger Birgitte Aaslew (senere Mad. Clausen) debuterer som Lisette i »Kærlighedsbrevene« (afg. 1828). — 12. Marts: Direktionen ophæves, og der indsættes en Overtilsynskommission, bestaaende af: General H. H. Eickstedt, Overhofmarskal, Grev Chr. Fr. Holstein, Statsminister Ove Høegh-Guldberg, Højesteretsassessor C. F. Jacobi og Kammerherre H. W. Warnstedt (adm. Direktør). — 26. Juni: Den italienske Opera afskaffes.

31. Sæson, 1778—1779: Fra Sæsonens Begyndelse udelades de Optrædendes Navne af Plakaten (se 41. Sæson). — 26. Januar 1779: Joachim Daniel Preisler debuterer som Leander i: »Det unge Menneske paa Prøve« (afg. 1792, Sufflør 1801—02). — 30. Januar opføres Ewalds »Balders Død« som heroisk Syngestykke med Musik af Joh. Hartmann.

32. Sæson, 1779—1780: 31. Januar 1780: Johs. Ewalds Syngestykke »Fiskerne« opføres 1. Gang. — 7. Februar: Overhofmarskal E. C. E. Schack afløser Grev Holstein i Overtilsynskommissionen. — 6. April: Knud Lyhne Rahbeks første dramatiske Arbejde, Skuespillet »Den unge Darby«, opføres 1. Gang. — 24. April: Dramaturgen og Juristen Peder Rosenstand-Goiske ansættes ved General Eickstedts Intriger som »Korrektor« (Censor) ved Teatret. — 28. April: Caroline Walther optræder sidste Gang og flygter samme Nat til Sverige, fordi hendes Afskedsansøgning var blevet afslaaet (senere ans. v. d. svenske kgl. Teater).

33. Sæson, 1780—1781: 20. Februar 1781: Danserinden Marie Christine Lorentzen (senere Md. Bjørn) debuterer (afg. 1804). — 23. Marts: »Fiskerne« opføres som Sørgeforestilling for Johs. Ewald paa dennes Begravelsesdag. — 14. Juni: Peter Saabye debuterer som Kronborg i »Greven af Valtron« (død 1810).

34. Sæson, 1781—1782: Teatret er i April 1782 lukket en Tid paa Grund af Sygdom i Personalet.

35. Sæson, 1782—1783: September 1782: General Eickstedt udtræder af Overtilsynskommissionen.

36. Sæson, 1783—1784: 8. Januar 1784: Sheridan's Komædie »Bagtalelsens Skole« opføres 1. Gang. — 26. April: Overtilsynskommissionen og

Direktionen ophæves. Overhofmarskal Chr. Fr. Numsen bliver Teatrets Chef med Kammerherre H. W. Warnstedt som administrerende Direktør.

37. *Sæson, 1784—1785*: 21. September 1784: Jomfru Johanne Caroline Elisabeth Morthorst (senere Mad. Dahlén) debuterer som Charlotte i »Det foregivne Hexeri« (afg. 1827). — 23. September: Danserinden Jomfru Mariane Jensen debuterer (senere Mad. Bournonville, død 1797). — 6. December: gives en Sørgefest til Skuespiller C. P. Roses Minde (død 30. Oktober). — 7. Januar 1785: Det forbydes de Optrædende »at bukke eller neje for de kgl. Herskaber eller Publikum efter givet Bifald«.

38. *Sæson, 1785—1786*: 26. Januar 1786: Den sidste Forestilling paa Hofteatret under den kgl. Skuespildirektion finder Sted. Fremtidig spilles ogsaa Onsdag og Lørdag paa Teatret paa Kongens Nytorv. — 31. Januar: Den indkaldte Komponist og Kapelmester J. G. Naumann, der har reorganiseret Kapellet med større Opera-Opførelser for Øje, fremfører sin Opera »Orpheus og Eurydike«. Den danske Operas egentlige Grundlæggelse regnes fra denne Dag.

39. *Sæson, 1786—1787*: Teatrets Ledelse bestaar fra Sæsonens Begyndelse af: Overhofmarskal Numsen som Chef, Kammerherre Warnstedt som adm. Direktør og Etatsraad Eiler Hagerup, Justitsraad Peter Wormskjold, Overauditor P. Rosenstand-Goiske, Hovedkasserer Niels Lassen og den til enhver Tid fungerende Kapelmester som Meddirektører. — 22. September: Beaumarchais Komædie »Figaros Giftermaal« opføres 1. Gang. — 31. Oktober: Galeottis Ballet »Amors og Balletmesterens Luner« opføres 1. Gang. — 7. December: Peter Jørgen Frydendal debuterer som Belcour i »Vestindianeren« (død 1836). — 14. December: Hans Christian Knudsen debuterer som Oldfux i »Den Stundesløse« (død 1816, ikke ansat 1793—95).

40. *Sæson, 1787—1788*: 17. September 1787: H. O. C. Zinck ansættes som Syngemester. — 17. September: J. A. P. Schulz tiltræder som Kapelmester (og Medlem af Direktionen). — 4. Marts 1788: P. A. Heibergs første dramatiske Arbejde, Komædien »Forvandlingerne«, opføres første Gang. — Maj: Skuespillerne Rosing, Preisler og Saabye sendes paa Studierejse til førende europæiske Teaterbyer.

41. *Sæson, 1788—1789*: De Optrædendes Navne anføres atter paa Plakaten. — 27. Marts 1789 forbydes det at lade uvedkommende faa Adgang til Generalprøverne. — 31. Marts: F. L. Æ. Kunzens og Jens Baggesens Opera »Holger Danske« opføres 1. Gang — og afstedkommer en berømt litterær Fejde. — 22. Maj: forbydes det Skuespillerne at »lade deres Toppé afskjære«.

42. *Sæson, 1789—1790*: Syngemester Zinck faar oprettet et »bestandigt Syngechor« paa 40 Personer. — 17. November 1789: v. Dittersdorffs og

Stephanie d. Yngres Syngestykke »Apotekeren og Doktoren« opføres 1. Gang.

43. *Sæson, 1790—1791*: 16. September 1790: J. A. P. Schulz's og Thomas Thaarups Syngestykke »Høstgildet« opføres 1. Gang. — 19. Oktober: Kotzebues første Arbejde paa den danske Skueplads, Komædien »Menneskehad og Anger«, opføres 1. Gang. — 19. November: Ferd. Ludv. Vilh. Lindgreen (Afsk. 1841) debuterer som Frontin i »Den forliebte Autor og Tjener«. — 26. Februar 1791: Kapellets Enkekasse, ved hvis Stiftelse Kapelmester Schulz var særlig virksom, faar kgl. Approbation. — 3. Marts: Overhofmarskal Numsen afgaar som Chef, og Kammerherre Warnstedt bliver Første-Direktør.

44. *Sæson, 1791—1792*: 16. April 1792: Skuespiller J. D. Preisler flygter ud af Landet med Skuespillerinden Jfr. Fredelund. — 17. April: Antoine Bournonville optræder som Gæst (senere ansat). — 15. Maj: Direktionen afgaar, og Grev Ferdinand Anton Christian Ahlefeldt bliver Direktør (Chef).

45. *Sæson, 1792—1793*: Et tidligere indført Abonnements-System ophæves. — De Optrædendes Navne udelades paany af Plakaten. — 2. Maj 1793: Chr. Olufsens Komædie »Gulddaasen« opføres 1. Gang.

46. *Sæson, 1793—1794*: Loge-Abonnement indføres paany. — 24. September 1793: Hof- og Stadsretsprokurator Hans Andreas Clausen (senere Regissør) optræder 1. Gang som Lord Trinket i »Den skinsyge Kone« (afg. 1828). — 26. November: Jomfru Eline Marie Smidth (senere Md. Heger) debuterer som Lucette i »Den gode Moder« (afg. 1834). — 26. Februar 1794: Teatrets Arkiv fra Perioden 1748—94, undtagen Regnskaberne, gaar tabt ved Christiansborg Slots Brand. — August: Grev Ahlefeldt afgaar som Direktør (Chef) og efterfølges af Kammerherre A. W. v. Hauch med Forfatterne Edv. Storm og Thomas Thaarup som Meddirektører.

47. *Sæson, 1794—1795*: 29. September: Edvard Storm dør; han efterfølges i Direktionen af Professor Jørgen Kierulf. — 15. November: De Optrædendes Navne anføres atter paa Plakaterne, foreløbig dog kun til de to første Opførelser af hvert Stykke. — 18. April 1795: F. L. Æ. Kunzen bliver J. A. P. Schulz's Efterfølger som Kapelmester.

48. *Sæson, 1795—1796*: De Optrædendes Navne anføres atter paa Plakaten ved alle Forestillinger. — 30. Januar 1796: Ole Johan Samsøes Sørgepsil »Dyveke« opføres 1. Gang, seks Dage efter Forfatterens Død. — 18. Februar: Danserinden Mad. Mariane Bournonville, f. Jensen, debuterer som Skuespillerinde som Josefa i »Armod og Højmodighed« (død 1797). — 14. April: Jens Steffen Heger debuterer som Figaro i Komædien »Figaros Givtermaal (Afsk. 1817).

49. *Sæson, 1796—1797*: Ved Sæsonens Begyndelse udfærdiges nyt Regulativ for Betalingen af dramatiske Arbejder, ligesom »Sæson-Ducører« indføres. — 23. September 1796: Ole Rongsted sen. debuterer som Altdorf i »Kun sex Retter« (død 1823). — 22. November: en kgl. Resolution bestemmer, at Skuespillere og Solodansere af begge Køn, der har tjent i 25 Aar, faar Ret til Benefice hvert femte Aar, saa længe de tjener. — 31. Januar 1797: C. L. Sanders Sørgespil »Niels Ebbesen« opføres 1. Gang. — 14. Marts: de Falsens og Kunzens Syngestykke »Dragedukken« opføres 1. Gang. — 25. April: Jens William Kruse debuterer som Bastian i »De forliebte Haandværksfolk« (afg. 1821).

50. *Sæson, 1797—1798*: 15. December 1797: Adam Oehlenschläger debuterer som Skuespiller som Fændriken Wilh. v. Vizar i »Fændriken« (afg. 1800).

51. *Sæson, 1798—1799*: Hauch afløses som Chef af Kammerherre E. F. Waltersdorff, Jens Baggesen bliver Meddirektør. — Prosceniums-Over-skriften forandres til: Castigat ridendo mores (Sæderne lutres ved Latteren). — 18. Oktober 1798: Peter Foersom debuterer som Jacob i »Gamle og nye Sæder«. — 19. Oktober: en Opera af Mozart (»Elskernes Skole«, senere benævnt ved Originaltitlen, »Cosi fan tutte«) opføres første Gang paa den danske Skueplads, uden at blive Sukces. — 15. April 1799: Jomfru Johanne Marie Nick, senere Mad. Lange, senere Mad. Spindler, debuterer som Emmy i »Falsk Undseelse« (Afsk. 1829, ikke ans. 1807—12).

52. *Sæson, 1799—1800*: 12. September 1799: C. W. A. Egholm debuterer som Baronen i »Fændriken« (Afsk. 1802). — 13. Marts 1800: Syngemester Potenza dør under Forestillingen i Teatrets Direktionsloge. — 2. April: Ths. Thaarup afg. s. Direktør.

53. *Sæson, 1800—1801*: 25. September 1800: Oberst, Kmjkr. C. E. v. Sames bliver Meddirektør. — 30. Januar 1801: Galeottis Ballet »Lagertha« til Claus Schalls Musik opføres 1. Gang. — 30. Marts—13. April: Forestillingerne standset p. Gr. af Slaget paa Rheden.

54. *Sæson, 1801—1802*: 17. August—6. September gives Forestillinger af Casortis og Cettis Linedanser- og Pantomimeselskab. — 23. Oktober: Kammerherre Waltersdorff afgaar og Kammerherre Hauch tiltræder paany som Chef. — 4. Februar 1802: Hans Rind debuterer som Lubin i »Den gode Moder« (død 1821). — 4. Marts: Jomfru Anna Dorothea Sølvér (senere Mad. Liebe) debuterer som Fulbert i »Den lille Matros« (afg. 1831). — 16. Marts: Ed. du Puy optræder 1. Gang, som Saint Firmin i »Domherren fra Milano« (afg. 1808). — 20. Marts: Lorentz Peter Eenholm debuterer som Edvard i »Pigen fra Marienborg« (afg. 1839).

55. *Sæson, 1802—1803*: 10. September 1802: Jomfru Emilie Rosing de-

buterer som Rosina i Komedien »Barberen i Sevilla« (død 1811). — 8. Marts 1803: Jens Baggesen afgaar som Direktør.

56. *Sæson, 1803—1804*: 30. September: Sangeren Hans Henrik Schønberg debuterer som Alexis i »Alexis« (senere Hofinspektør, Etatsraad, afg. fra Teatret 1807). — 17. Maj: Mehuls Syngestykke »Skatten, eller Staa ikke paa Lur« opføres 1. Gang. — En Del af Teatrets Kunstnere tager under Ledelse af Fr. Schwarz første Gang paa Tourne til de danske Provinser.

57. *Sæson, 1804—1805*: 31. Maj til 21. Juni 1805 gives franske Forestillinger af Fourés og Duclos' Selskab. — 26. Juni—23. August gives franske Forestillinger af et Selskab fra Stockholm.

58. *Sæson, 1805—1806*: 11. Maj 1806: Den dramatiske Skole, oprettet 1804 og ledet af Knud Lyhne Rahbek, giver sin første Forestilling paa Hofteatret. — 19. Maj: Du Puy's Syngestykke »Ungdom og Galskab« opføres 1. Gang. Ved Sæsonens Slutning paany franske Forestillinger af Fourés Selskab.

59. *Sæson, 1806—1807*: 5. April 1807: Carl Bruun debuterer som Jocrisse i »Skælmen og Dosmeren« (Afsk. 1814). — 5. Maj: Mozarts Opera »Don Juan« opføres 1. Gang og bliver Sukces.

60. *Sæson, 1807—1808*: Paa Grund af Krigsbegivenhederne (Københavns Bombardement) aabnes Sæsonen først 26. Oktober. — 21. Januar: Sangerinden Maria Elisabeth Thomsen (senere Mad. Zinck) debuterer som Lise i »Det farlige Naboskab« (død 1823). — 30. Januar: Oehlenschlägers tidligste Tragedie: »Hakon Jarl«, opføres 1. Gang, Jomfru Birgitte Elisabeth Olsen, senere Mad. Andersen, debuterer som Gudrun (Afsk. 1838). — 15. Marts: Teatret lukkes for Resten af Sæsonen paa Grund af Kong Christian den Syvendes Død.

61. *Sæson, 1808—1809*: 28. Januar 1809: Skuespiller H. C. Knudsen bliver Dannebrogsmænd som Tak for sine Indsamlinger til de i Krigen Faldne og Kvæstedes Efterladte; han maa ikke bære Dekorationen, naar han er »i Aktion«. — 7. Marts: Knud Lyhne Rahbek afløser Sames som Direktør. — 4. April: Oehlenschlägers Tragedie »Palnatoke« opføres 1. Gang. — 21. April: Weyses Syngestykke »Sovedrikken« opføres 1. Gang.

62. *Sæson, 1809—1810*: 24. Oktober 1809: Georg Julius Liebe debuterer som Valbelle i »Rejsen til Ostindien« (afg. 1842). — 8. November: Koncertmester Du Puy landsforvises paa Grund af sit Forhold til Prinsesse Charlotte Frederikke. — 29. Januar 1810: Oehlenschlägers Tragedie »Axel og Valborg« opføres 1. Gang.

63. *Sæson, 1810—1811*: Fra Sæsonens Begyndelse bortabonneres Logerne til hver af de fire Spilledage i Ugen til den højstbydende, og der

indrettes et »siddende Parterre«. — 29. Januar 1811: Oehlenschlägers Tragedie »Corregio« opføres 1. Gang.

64. *Sæson, 1811—1812*: Hauch afgaar og Kammerherre Fr. Chr. v. Holstein tiltræder som Chef; Etatsraad, Notarius Publicus G. H. Olsen bliver Meddirektør. — Januar: Billetpriserne forhøjes med ca. en Tredjedel paa Grund af Pengevæsenets Tilstand. — 4. April: Sangeren Joh. Georg Christopher Zinck debuterer som Rose i »Ungdom og Galskab« (død 1828).

65. *Sæson, 1812—1813*: 16. Oktober 1812: Oehlenschlägers Tragedie »Stærkodder« opføres 1. Gang. — 15. Januar 1813: Billetpriserne forhøjes atter, idet de ansættes i den nyindførte Valuta. — 1. April: Mozarts Opera »Bortførelsen fra Seraillet« opføres 1. Gang. — 22. April: Dr. med. J. C. Ryge debuterer som Palnatoke (død 1842). — 12. Maj: det første Shakespeare-Stykke: »Hamlet«, opføres, i Peter Foersoms Oversættelse, 1. Gang paa det kgl. Teater.

66. *Sæson, 1813—1814*: 2. Oktober 1813: August Bournonville optræder første Gang som en af Lagerthas Sønner i Ball. »Lagertha«. — 31. Januar optræder Sangeren G. B. Cetti 1. Gang som Otto i »Hytten i Schwarzwald« (afg. 1844). — 15. Maj: Den første Søndagsforestilling gives. — 26. Maj: Kuhlaus og Oehlenschlägers Syngestykke »Røverborgen« opføres 1. Gang. — 1. Juni—3. September gives tyske og franske Forestillinger af tilrejsende Selskaber.

67. *Sæson, 1814—1815*: 22. April 1815: B. S. Ingemanns Sørge­spil »Masaniello« opføres 1. Gang. — 29. Maj: Sangerinden Jomfru Wilhelmine Rodine Løffler, senere Mad. Funck, debuterer som Caroline i »Alexis« (afg. 1829). — Aug. 1815: Dr. Ryge optræder som Gæst paa Burgteatret i Wien.

68. *Sæson, 1815—1816*: 21. September 1815: Sangerinden Jomfru Caroline Walther (senere Mad. Rind og Mad. Nielsen) debuterer som Aline (afg. 1833). — 16. November: J. A. G. Stage debuterer som Frontin i »Nonnerne« (død 1845). — 19. Januar 1816: Oehlenschlägers Tragedie »Hagbarth og Signe« opføres 1. Gang. — 30. Januar: Weyses og Oehlenschlägers Syngestykke »Ludlams Hule« opføres 1. Gang. — 19. Marts: Christen Niemann Rosenkilde debuterer som Balози i »De tre Galninger« (død 1861). — 25. April: Sangerinden Jomfru Eleonora Zrza debuterer som Clareotte i »Sovedrikken« (Afsk. 1845). — 7. Maj: Jomfru Henriette Jørgensen debuterer som Clementine i »Besøget« (afg. 1845). — 6. Juni—26. August: Danske Forestillinger af et Selskab af kgl. Skuespillere, tyske af et Ensemble fra Prag.

69. *Sæson, 1816—1817*: 2. September 1816: Shakespeares Tragedie »Kong Lear« opføres 1. Gang. — 10. Oktober: Mehuls Opera »Joseph og

hans Brødre« opføres 1. Gang. — Januar 1817: Ved F. L. Æ. Kunzens Død bliver Koncertmester Claus Schall, først konstitueret, siden fast ansat med Titel af Musikkdirektør, hans Efterfølger som Kapelmester. — 10. April: Schillers Søragespil »Maria Stuart« opføres 1. Gang. — 29. Maj: Fundatsen for Teatrets Enke- og Børneforsørgelseskasse, oprettet paa Foersoms Initiativ, faar kgl. Stadfæstelse. — 9. Juli: En kgl. Resolution forbyder Opførelse af Skuespil i København udenfor det kgl. Teater. — Efter Galeottis Død, December 1816, kommer Balletten ud i en kritisk Periode og gaar i Forfald.

70. Sæson, 1817—1818: Prosceniums-Overskriften ændres atter til: Ei blot til Lyst. — 1. September 1817: Schillers Søragespil »Kabale og Kærlighed« opføres 1. Gang. — 15. November: Shakespeares Tragedie »Macbeth« opføres 1. Gang.

71. Sæson, 1818—1819: 29. Oktober 1818: Tællelysene afløses paa Tilskuerpladsen af argantiske Lamper. Saadanne havde paa Scenen været anvendt siden umiddelbart efter Aarhundredskiftet. — 29. Januar 1819: Joh. Ludvig Heibergs første Skuespil: »Tycho Brahes Spaadom«, opføres 1. Gang. — 6. Marts: Oehlenschlägers dramatiske Digt »Sct. Hans-aften Spil« opføres 1. Gang. — 1. August: Italieneren Joseph Siboni bliver Syngelærer ved Teatret.

72. Sæson, 1819—1820: 12. November 1819: Jfr. Frederikke Nissen debuterer som Eulalia i »Menneskehad og Anger« (afg. 1829). — 4. December: Det bekendtgøres, at Publikum kun i ti Minutter efter et Stykkes Slutning har Ret til at pibe og klappe, hvorefter der skal slaas paa en Gongong. — Ved Sæsonens Slutning bestemmes, at alle Beneficer skal bortfalde og Lørdagen bortabonneres.

73. Sæson, 1820—1821: 12. September 1820: N. P. Nielsen debuterer som Axel i »Axel og Valborg« (Afsk. 1855, senere Gæstespil). — 8. Oktober: Komponisten C. M. v. Weber giver Koncert paa Teatret, Ouverturen til »Jægerbruden« faar sin Uropførelse under Schalls Ledelse. — 9. Januar 1821: Mozarts Opera »Figaros Giftermaal« opføres 1. Gang. — 30. Januar: Etatsraad Jonas Collin tiltræder som økonomisk Direktør. — 10. Februar: Jfr. Anna Helene Dorothea Brenøe, senere Md. Wexschall, senere Mad. Nielsen, debuterer som Dyveke i »Dyveke« (død 1856). — 12. April: Dahléns Ballet »Armida«, hvori H. C. Andersen (Elev ved Danseskolen) udfører en Trolld, opføres 1. Gang. — 26. April: Oehlenschlägers Tragedie »Erik og Abel«, opføres 1. Gang.

74. Sæson, 1821—1822: 22. September 1821: Jfr. Sophie Schaltz, senere Mad. Winsløw, debuterer som Fulbert i »Den lille Matros« (afg. 1859). — 7. December: Christen Foersom debuterer som Ducoutis i »Fanchon« (død 1850). — 26. April 1822: Webers Opera »Jægerbruden« opføres 1. Gang.

75. *Sæson, 1822—1823*: Der indrettes et 2. Parket, og en Del af Parterret forsynes med Bænke. — 14. September 1822: Rossinis Opera »Barberen i Sevilla« opføres 1. Gang. — 4. November: Sangerinden Jfr. Boline Margretha Abrahamsen, senere Mad. Kragh, debuterer som Adonia i »Salomons Dom« (død 1839). — 14. Maj 1823: Jfr. Johanne Luise Pätges, senere Fru Heiberg, optræder 1. Gang som Giovanni i »Corregio« (havde tidligere udført mindre Roller; afg. 1864).

76. *Sæson, 1823—1824*: 1. September 1823: Sangeren Joh. Fr. Kirchheiner debuterer som Don Girolamo i »Agnese« (Afsk. 1842). — 9. Marts 1824: Det første Stykke af Scribe, Komediens »Valerie«, opføres 1. Gang — 20. Marts: J. L. Heibergs Skuespil »Nina« opføres 1. Gang.

77. *Sæson, 1824—1825*: 29. Oktober 1824: Kuhlaus og Gyntelbergs romantiske Opera »Lulu« opføres 1. Gang. — 6. Maj 1825: Joachim Ludv. Phister debuterer som Bondedrengen i »Den pantsatte Bondedreng« (afg. 1873, senere Gæsteoptræden).

78. *Sæson, 1825—1826*: 28. November 1826: Den første danske Vaudeville, J. L. Heibergs »Kong Salomon og Jørgen Hattemager«, opføres 1. Gang. — 30. Januar 1826: Mozarts Opera »Tryllefløjten« opføres 1. Gang. — 28. Marts: C. J. Boyes romantiske Skuespil »Will. Shakespeare«, med Musik af Kuhlau, opføres 1. Gang. — 22. April 1826: Heibergs Vaudeville »Aprilsnarrene« opføres 1. Gang.

79. *Sæson, 1826—1827*: 16. September 1826: Sangeren Jul. Schwartz debuterer som Louis i »Slottet Montenero« (afg. 1857). — 22. Oktober: J. L. Heibergs Vaudeville: »Recensenten og Dyret« opføres 1. Gang. — 30. Oktober: Boieldieus Opera »Den hvide Dame« opføres 1. Gang. — 1. December: Th. Overskous tidligste Komædie, »Farens Dage«, opføres 1. Gang. — 14. Marts 1827: Henrik Hertz's tidligste dramatiske Arbejde, »Hr. Burchardt og hans Familie«, opføres 1. Gang. — 26. Maj: Weyses og Heibergs Operette »Et Eventyr i Rosenborg Have« opføres 1. Gang. — 11. Juni 1827: J. L. Heibergs Vaudeville »De Uadskillige« opføres 1. Gang.

80. *Sæson 1827—1828*: 17. November 1822: Oehlschlägers Tragedie »Væringerne i Miklagard« opføres 1. Gang. — 8. December: Sangerinden Jfr. Ida Fonseca debuterer som »Tancredo« (afg. 1840). — 16. December: Jfr. Elise Frederikke Margrethe Heger, senere Mad. Holst, debuterer som Emilie i »Emilie Galotti« (afg. 1870). — 18. Januar 1828: Shakespeares Komædie »Købmanden i Venedig« opføres 1. Gang.

81. *Sæson, 1828—1829*: 2. September 1828: Danse-Eleven Louise Rasmussen, senere Grevinde Danner, optræder 1. Gang i en Talerolle, ved Førsteopførelsen af Shakespeares Sørgeopspil »Romeo og Julie« (afg. 1842). — 6. November: J. L. Heibergs Skuespil »Elverhøj«, med Kuhlaus Mu-

sik, opføres 1. Gang. — 14. November: Wilh. Conrad Holst debuterer som Alonzo i »Preciosa« (afg. 1872). — 12. December: Chr. Kragh debuterer som Vilhelm i »Axel og Valborg« (afg. 1867). — 8. Januar 1829: Jfr. Caroline Keck, senere Mad. Kretzschmer, debuterer som Chlorinde i »Cendrillon« (afg. 1842). — 25. April: H. C. Andersens første dramatiske Arbejde, Vaudevillen »Kærlighed paa Nicolai Taarn«, opføres 1. Gang. — 9. Maj: Dir. G. H. Olsen dør. — 29. Maj: Danserinden Lucile Grahn betræder, 9 Aar gammel, Scenen 1. Gang (afg. 1839). — 21. Juli: Collin erstattes som Direktør af Konferensraad J. D. T. Manthey.

82. *Sæson, 1829—1830*: 1. September 1829: Aug. Bournonvilles tidligste Ballet, Divertissementet »Gratiernes Hylding«, opføres 1. Gang. — 17. September: Beethovens Opera »Fidelio« opføres 1. Gang. — 16. Januar 1830: En ung Mand styrter under Opførelsen af »Aprilsnarrene« fra 2. Etage ned i Parkettet, dog uden at tage Skade. — 22. Maj: Auberts Opera »Den Stumme i Portici« opføres 1. Gang. — 13. Juli: Prof. Chr. Molbech bliver Direktør i Stedet for Rahbek, der døde 22. April. — Bournonville, der i Sæsonens Løb har optraadt som Gæst, bliver Danse-direktør (senest afg. 1877).

83. *Sæson, 1830—1831*: 25. September 1830: Sangerinden Jfr. Cathrine Elisabeth Ryssländer, senere Mad. Simonsen, debuterer som Emilie i »Marie« (død 1849). — 19. Maj: Auberts Opera »Fra Diavolo« opføres 1. Gang. — 10. og 30. Juni opførtes 1. Gang hhv. »Den første Kærlighed« og »Kvækeren og Danserinden«, begge Lystspil af Scribe, oversat af Heiberg.

84. *Sæson, 1831—1832*: 20. September 1831: Schillers Sørgespil »Don Carlos« opføres 1. Gang. — 28. November: J. L. Heibergs Vaudeville »Køge Huskors« opføres 1. Gang. — 23. December: Justitsraad C. L. Kirstein udnævnes til Direktør i Stedet for Manthey, der døde 1. Oktober. — 5. Maj 1832: Joh. Rud. Waltz debuterer som Buchlaw i J. Bredals og H. C. Andersens Syngestykke »Bruden fra Lammermoor« ved dettes Førstepførelse (død 1853). — Blaataarnsstraffen, som Danserinden Andrea Krätzmer senest, i Oktober 1839, idømtes, ophører.

85. *Sæson, 1832—1833*: 21. September 1832: Sangeren L. F. Sahlertz debuterer som Carill i »De to Nætter« (afg. 1860). — 15. Oktober: Joh. Ludv. Schneider debuterer som Ferrand i »Slottet Montenero« (afg. 1869). — 29. Oktober: J. P. E. Hartmanns og H. C. Andersens Trylleopera »Ravnen« opføres 1. Gang. — 26. November: Det saakaldte Minut-regulativ for Betaling af dramatiske Arbejder indføres. — 29. Januar 1833: J. L. Heibergs Vaudeville »De danske i Paris« opføres 1. Gang. — 6. Februar: Oehlschlägers tragiske Drama »Tordenskjold« opføres 1. Gang.

86. *Sæson, 1833—1834*: 28. Oktober 1833: Meyerbeers Opera »Robert af

Normandiet« opføres 1. Gang. — 4. December: Oehlenschlägers Tragedie »Dronning Margaretha« opføres 1. Gang. — 10. Maj 1834: Sangerinden Jfr. Ulrica Augusta Kofoed, senere Md. Stage, debuterer som Colette i »Jeannot og Colin« (afg. 1847).

87. *Sæson, 1834—1835*: 29. Januar 1835: J. L. Heibergs Eventyr-Komedie »Alferne«, til Musik af L. Zinck, opføres 1. Gang. — 17. Marts: Sangerinden, Jfr. Christiane Holst, senere Mad. Phister, debuterer som Agathe i »Jægerbruden« (død 1841). — 10. April: Jfr. Louise Petersen, senere Fru Phister, debuterer som Anna i »Fornuftgiftermaalet« (afg. 1873; senere Optr. s. Gæst). — 16. Maj: Sangeren Rs. Chr. Faaborg debuterer som Rodolphe i »Den lille Rødhætte« (Afsk. 1851). — 10. August: Kapelmester Claus Schall dør kort efter at have taget Afsked; den musikalske Ledelse overgaar til de tre Koncertmestre: F. Bredal, F. Fröhlich og P. Funck.

88. *Sæson, 1835—1836*: 28. Oktober 1835: Bournonvilles Ballet »Valdemar«, med Musik af J. F. Fröhlich, opføres 1. Gang. — 15. November: Peter Schram debuterer, 16 Aar gl., som Ad. Villiers i »Den yngre Søster« (død 1895). — 3. December: Hertz' Vaudeville »Debatten i Politivennen« opføres 1. Gang. — 16. December: Oehlenschlägers Tragedie »Sokrates« opføres 1. Gang. — 1. Maj 1836: Komponisten Heinrich Marschner optræder ved en Koncert, og 13. Maj opføres hans Opera »Hans Heiling« 1. Gang. Heri debuterer Sangeren Jørgen Christian Hansen som Heiling (afg. 1875). — 26. Maj: Hertz' Lystspil »Sparekassen« opføres 1. Gang. — 1. Juni: Heibergs Vaudeville »Nei« opføres 1. Gang. — 11. Juni: Overskous og Arnesens Folkekomedie »Capriciosa« opføres 1. Gang.

89. *Sæson, 1836—1837*: 28. November 1836: Bournonvilles Ballet »Sylfiden«, til Løvenskiolds Musik, opføres 1. Gang. — 15. Marts 1837: Hertz' romantiske Tragedie »Svend Dyrings Hus«, til Henrik Rungs Musik, opføres 1. Gang. — 29. Marts: Ad. Rosenkilde debuterer som Thostrup i »Østergade og Vestergade« (død 1882). — 11. April: Jfr. Natalie Ryge debuterer som Valborg i »Axel og Valborg« (afg. 1848; død s. Grevinde Holck). — 12. Maj: Sangeren Chr. Ferslew debuterer som Edvard i »Kong Salomon og Jørgen Hattemager« (død 1883). — 22. Juni: Mich. Wiehe debuterer som Kosinsky i »Røverne« (død 1864).

90. *Sæson, 1837—1838*: 10. December 1837: Danserinden, Jfr. Caroline Fjeldsted, senere Mad. Kellermann, debuterer (afg. 1861). — 1. Januar 1838: Lindgrens 50 Aars Jubilæumsforestilling. — 13. Marts: Oehlenschlägers Tragedie »Olaf den Hellige« opføres 1. Gang. — 25. Maj: Halevys Opera »Jødinden« opføres 1. Gang. Jfr. Pauline Lichtenstein, senere Mad. Rung, debuterer som Rachel (afg. 1857). — 5. Juni: Alex. Dumas' Skuespil »Kean« opføres 1. Gang.

91. *Sæson, 1838—1839*: 27. September 1838: Jomfru Henriette Andersen debuterer som Fanchette i »De to Grenaderer«. — 2. Januar 1839: Kirstein fratræder, Kabinetssekretær J. G. Adler tiltræder Direktionen. — 9. Januar: H. V. Lange, senere Direktør for Casino og Folketeatret, debuterer som Luceval i »Frierens Besøg«. — 29. Januar: Aubers Opera »Den sorte Domino« opføres 1. Gang. — 18. Marts: Oehlenschlägers Tragedie »Knud den Store« opføres 1. Gang. — 11. April: Danserinden Petrine Fredstrup debuterer (afg. 1871). — 17. April: Oehlenschlägers dramatiske Eventyr »Aladdin« opføres 1. Gang.

92. *Sæson, 1839—1840*: 6. September 1839: Danserinden, Jfr. Augusta Nielsen, senere Fru Afzelius, debuterer som Syllfiden (afg. 1849). — 28. Oktober: Bournonvilles Ballet »Festen i Albano«, til Musik af J. F. Frøhlich, opføres 1. Gang. — 3. December—2. Februar: Teatret lukket paa Grund af Frederik VI's Sygdom og Død. — 3. Februar 1840: H. C. Andersens romantiske Drama »Mulatten« opføres 1. Gang. — 3. Februar: Holstein afgaar, Kammerherre Levetzau tiltræder som Chef. — 20. Marts: Bellinis Opera: »Norma« opføres 1. Gang. — 13. Maj: Heibergs Vaudeville-Monolog »Emilies Hjertebanken« opføres 1. Gang. — 1. Juli: Heibergs romantiske Komædie »Syvsoverdag«, til J. P. E. Hartmanns Musik, opføres 1. Gang ved Festforestillingen i Anledning af Kong Christian den Ottendes Kroning.

93. *Sæson, 1840—1841*: Jonas Collin leder Teatret til 10. Oktober. — 6. Oktober: Donizettis Syngestykke »Regimentets Datter« opføres 1. Gang. — 27. November: Bournonvilles Ballet »Toreadoren«, til Ed. Helstedts Musik, opføres 1. Gang. — 14. Marts: Bournonville tiltaler under Opførelsen af »Toreadoren« Kong Christian den Ottende fra Scenen og sendes straks efter paa en Udenlandsrejse.

94. *Sæson, 1841—1842*: 4. September 1841: Hertz' Lystspil »Indkvarteringen« opføres 1. Gang. — 5. Februar: Niels Peter Knudsen debuterer som Thostrup i »Østergade og Vestergade« (død 1854). — 29. Marts: Bournonvilles Ballet »Napoli«, til Paullis, Ed. Helstedts, Gades og Lumbyes Musik, opføres 1. Gang. — S. D.: Danseren F. F. Hoppensach debuterer (afg. 1876). — 30. April: Fritz Hultmann optræder 1. Gang, som Constantin i »Svend Grathe« (afg. 1877).

95. *Sæson, 1842—1843*: 1. September 1842: Collin midlertidig Chef. — Der indføres en aarlig Spillepræmie, »Feu«, ved Teatret. — Franz J. Gläser tiltræder som Kapelmester. — 4. September: Rossinis Opera »Vilhelm Tell« opføres 1. Gang, Luise Rudolfine Marcher, senere Mad. Sahlgreen, debuterer som »Gemmy« (afg. 1868). — 27. September: Kristian Mantzius debuterer som Erasmus (død 1879). — 27. Oktober: Oehlenschlägers tragiske Drama »Dina« opføres 1. Gang. — 17. November: Efter Opførelsen af »Dina« bliver Fru Heiberg trukket hjem fra Teatret

i den fraspændte Vogn. — 1. Januar 1843: Molbech fratræder Direktionen, Collin bliver adm. Direktør. — 5. Marts: Mindefest for Weyse (død Okt. 1842). — Juni: Bournonville og Medlemmer af Balletten giver Gæstespil i Hamborg, hvor bl. a. »Napoli« opføres. — Nyt Forfatter-Regulativ træder i Kraft. — Fra November 1842 optræder paa det restaurerede Hofteater en italiensk Opera, der faar kgl. Understøttelse.

96. Sæson, 1843—1844: 10. og 13. September 1843: Jenny Lind synger som Gæst Alice i »Robert af Normandiet«. — 29. Oktober: Louise Augusta Petersen, senere Md. Schieman, debuterer som Trine i »Aprilsnarrene« (afg. 1877). — 5. November: Jfr. Julie Rosenkilde, senere Fru Sødring, debuterer som Jazinthia i »Eventyret paa Maskeraden« (afg. 1876). — 16. November: Vilh. Wiehe optræder 1. Gang som Jørgen i »Erik og Abel« (Afsk. 1879). — 8. Januar 1844: Danseren Ludvig Gade debuterer (senere Balletdirigent, død 1897). — 25. Januar: Oehlenschlägers Tragedie »Erik Glipping« opføres 1. Gang. — 20. Februar: Hostrups Komædie »Genboerne« opføres paa Hofteatret af Studenter. — 24. Marts: Thorvaldsen dør i Teatret. — 9. April: Mindefest for Thorvaldsen.

97. Sæson, 1844—1845: 18. September 1844: Danseren Sig. Lund debuterer (afg. 1858, senere Balletmester i Stockholm). — 25. Januar: Sangerinden Leocadié Bergnehr, senere Mad. Fossum, senere Fru Gerlach, optræder 1. Gang (i et musikalsk Div.) (afg. 1864, senere Optr. s. Gæst). — 26. Marts: H. C. Andersens Lystspil »Den nye Barselstue« opføres 1. Gang. — 5. April: Henrik Hertz' lyriske Drama »Kong Renés Datter« opføres 1. Gang. — 19. og 21. Juni: Festforestilling i Anledning af Kongen af Preussens Besøg. — 26. Juni: Festforestilling for de svenske og norske Studenter.

98. Sæson, 1845—1846: 30. December 1845: Sangeren Theodor Julius Liebe debuterer som Jacob i »Josef og hans Brødre« (afg. 1886). — 12. Maj: J. P. E. Hartmanns og H. C. Andersens romantiske Syngestykke »Liden Kirsten« opføres 1. Gang. — 27. Juni opføres »Genboerne«, hvori Mantzius som Gæst spiller Løjtnant v. Buddinge, 1. Gang paa det kgl. Teater.

99. Sæson, 1846—1847: 18. September 1846: Lortzings Opera »Czar og Tømmermand« opføres 1. Gang. — 18. Oktober: Hostrups Vaudeville »Intrigerne« opføres 1. Gang. — 14. November: Oehlenschlägers Tragedie »Amleth« opføres 1. Gang. — 21. Marts: Lysekronen styrter ned paa Tilskuerpladsen under Forestillingen, dog uden at anrette Skade.

100. Sæson, 1847—1848: 20. September 1847: Shakespeares Lystspil »Hellig tre Kongers Aften« opføres, under Titlen »Viola«, 1. Gang. — 3. December: Danserinden, Jfr. Laura Stramboe, senere Fru Stillmann, debuterer (afg. 1878). — 3. Januar 1848: Sangerinden Caroline Lehmann debuterer som Benjamin i »Josef og hans Brødre« (afg. 1852, senere

Gæstespil, int. Koncertsangerinde). — 20. Januar til 2. Marts: Teatret lukkes p. Gr. af Christian den Ottendes Død. — 3. Marts: Sørgefest for Kongen. — 15. Maj: Hostrups Vaudeville-Komedie »Eventyr paa Fodrejsen« opføres 1. Gang. — 17. August: Hostrups Folkekomedie »En Spurv i Tranedans« opføres 1. Gang, med Mantzius som Gæst.

101. *Sæson, 1848—1849*: 13. Oktober 1848: Oehlenschlägers Tragedie »Kjartan og Gudrun« opføres 1. Gang. — 18. December: Festforestilling i Anledning i 100 Aars Dagen for Teaterbygningens Indvielse. — 26. April 1849: Carsten Hauchs dramatiske Eventyr »Søstrene paa Kinna-kullen«, til Musik af Henri Rung, opføres 1. Gang. — 6. Maj: Bournonvilles Ballet »Konservatoriet«, med Musikarrangement af H. S. Paulli, opføres 1. Gang. Heri debuterer Danserinden Juliette Price (afg. 1866 efter et Fald paa Scenen). — 12. Maj: Johanne Luise Heibergs Vaudeville »Abekatten« (anonym ved Premieren) opføres 1. Gang. — 7. Juli: Forestilling for »de betrængte Jyder«.

6. TEATRET UNDER STATEN

Som et Led i Omordningen efter den frie Forfatnings Gennemførelse inddrages Teatret 30. Maj 1849 under Staten og henlægges derefter under Kultusministeriet. Den tidligere Direktion ophæves, og Prof. Joh. Ludv. Heiberg udnævnes til Direktør for Teatret og Kapellet, med Forfatteren, Kammerassessor A. L. Arnesen som Kommitteret og Thomas Overskou som Sceneinstruktør.

102. *Sæson, 1849—1850*: ult. September 1849: Arnesen afgaar, Fuldmægtig F. J. G. Berner tiltræder som Teatersekretær. — 21. Januar 1850: Teatret lukket som Udtryk for Sorg i Anledning af Oehlenschlägers Død Dagen før. — 6. Februar gives en Sørgefest for Digteren. — 10. Februar: Hostrups Sangspil: »Soldaterløjer« opføres 1. Gang.

103. *Sæson, 1850—1851*: 6. Oktober 1850: N. P. Nielsen og C. N. Rosenkilde udnævnes, som de første Skuespillere i aktiv Tjeneste, til Riddere af Dannebrog. — 4. April 1851: Bournonvilles Ballet »Kermessen i Brügge«, til Musik af Paulli, opføres 1. Gang. — 1. Juni: En Kommission nedsættes til Udarbejdelse af Lovforslag vedrørende Statens Forhold til Teatret.

104. *Sæson, 1851—1852*: 1. September 1851: Hostrups Skuespil »Tordenvejr« opføres 1. Gang. — November: Kommissionsbetænkningen fremsættes som Lovforslag i Folketinget, men vedtages ikke. Flere af dens Bestemmelser gennemføres dog senere enkeltvis. — 14. November: F. L. Høedt debuterer som Hamlet (afg. 1861). — 5. Januar: Jfr. Louise Larcher, senere Fru Jacobson, debuterer i Scribes og Legouvés af Høedt oversatte Lystspil »Kvindens Vaaben«, ved dettes Førsteopførelse (afg. 1880).

105. *Sæson, 1852—1853*: 2. September 1852: Jfr. Bentine Marie Nielsen debuterer som Inger i »En Episode« (afg. 1892). — 5. September: Danserinden og Skuespillerinden, Jfr. Amalie Price, senere Fru Hagen, debuterer som Marie i »Alferne« (afg. 1857, derefter v. Privatscenerne). — 27. Oktober: C. Hauchs Drama »Tycho Brahes Ungdom« opføres 1. Gang. — 23. December: Flotows Opera »Martha« opføres 1. Gang. — 4. Marts 1853: Bournonvilles Ballet »Brudéfærden i Hardanger«, til Musik af Paulli, opføres 1. Gang. — 27. April: Sangerinden, Jfr. Johanne Emilie Egense, senere Md. Liebe, debuterer som Adelaide i »Røverborgen« (afg. 1876).

106. *Sæson, 1853—1854*: Sæsonen indledes paa Grund af Koleraepidemien 18 Dage senere end sædvanlig. — Thomas Overskous Skildring af Teatrets Historie begynder at udkomme. — 20. Marts 1854: Bournonvilles Ballet »Et Folkesagn«, til Musik af N. W. Gade (1. og 3. Akt) og J. P. E. Hartmann (2. Akt) opføres 1. Gang.

107. *Sæson, 1854—1855*: 26. December 1854: Vald. Kolling debuterer som Arv i »Julestuen« (afg. 1897). — 19. Januar: Høedt udebliver fra en Prøve paa »Hamlet«, suspenderes fordi han nægter at spille og afskediges tilsidst. — 21. April: N. P. Nielsen udnævnes, som den første Skuespiller, til titulær Professor. — 16. Maj nedsættes en Kommission til at tage Teatrets indre Forhold under Overvejelse. I Sommerens Løb ombygges og udvides Tilskuerpladsen.

108. *Sæson, 1855—1856*: H. V. Lange begynder paa Hofteatret Forestillinger med de fra det kgl. Teater udvandrede Skuespillere Wiehe og Høedt som Hovedkræfter. — 30. November: Sangeren C. L. Gerlach (senere Syngemester) debuterer som Velasco i »Stella« (død 1893). — 16. Januar: En Forestilling gives for Rosenkilde i Anledning af hans 70 Aars Dag. — 12. Marts: Sangeren Julius Steenberg debuterer som Joseph i »Joseph og hans Brødre« (afg. 1888). — 24. Marts: Danseren H. A. Scharff debuterer som Hans i »Aprilsnarrene«. — 1. April: Paa hvert Aars Finanslov bevilges indtil 30. Juni 1859 Teatret et fast Stats-tilskud paa 50,000 Rdl., og et Reservefond stiftes. — 16. Juni: Donizettis Opera »Elskovsdrikken« opføres 1. Gang. — 21. Juni: J. L. Heiberg afgaar, Professor N. V. Dorph tiltræder som Direktør med Sekr. H. C. Christensen som Kommitteret.

109. *Sæson, 1856—1857*: 1. September: En Teater-Jury oprettes, et nyt Tjenestereglement og et nyt Forfatter-Regulativ træder i Kraft, og et nyt Feu-Regulativ indføres. En Læseskole for Ballebørnene oprettes. Høedt og Wiehe vender tilbage. — 4. September: En Mindefest holdes for Fru Anna Nielsen (død 20. Juli). — 6. Oktober: Bournonvilles Ballet-divertissement »La Ventana«, til Musik bl. a. af H. C. Lumbye, opføres 1. Gang. — Juni: Dorph afgaar, tidl. Kommitteret H. C. Christensen konstitueres som Direktør.

110. *Sæson 1857—1858*: 1.—22. September 1857 er Forestillingerne henlagt til Hofteatret paa Grund af Scenens Ombygning og Udvidelse. Der indlægges Gasbelysning og anbringes et Jerntæppe mellem Scene og Tilskuerplads. — 22. Oktober: Høedt, der »anses for et Splittelsens Tegn«, udbibes ved sin Indtræden paa Scenen og spiller kun enkelte Gange siden (fortsætter som Instruktør). — 10. November: Bournonville bliver Opera-Instruktør. — 8. December: Donizettis Opera: »Lucie af Lammermoor« opføres 1. Gang. — 19. December: Danseren Waldemar Price debuterer (afg. 1901). — Ved Aarsskiftet indføres ny Styreform, med en kunstnerisk og en administrativ-økonomisk Direktør. Etatsraad J. C. Hauch udnævnes til den første, H. C. Christensen til den sidste Post. — 21. Maj: Johan Henrik Wiehe debuterer som Figaro i Op. »Figaros Bryllup« (Afg. 1876).

111. *Sæson, 1858—1859*: 21. September 1858: Julie Smith, senere Mad. Paetz, debuterer som Christine i »Et Eventyr i Rosenborg Have« (afg. 1865). — 13. Oktober: Sangerinden Josephine Amalie Lund, senere Mad. Zinck, debuterer som Benjamin i »Joseph og hans Brødre« (afg. 1874). — 19. December: Bournonvilles Ballet »Blomsterfesten i Genzano«, til Paullis og E. Helsteds Musik, opføres 1. Gang. — 10. og 11. Februar 1859: Gratis Forestillinger for Soldater og Studenter i Anledning af 200 Aars Dagen for Stormen paa København. — 12. Maj: Sangerinden, Jfr. Charlotte Bournonville debuterer som Angela i: »Den sorte Domino« (afg. 1883). — 17. Juni: Direktørerne Hauch og Christensen afgaar, Gehejmeraad F. F. v. Tillisch tiltræder som Chef.

112. *Sæson, 1859—1860*: 17. December 1859: Hertz' Vaudeville »De Fattiges Dyrehave« opføres 1. Gang. — 18. Marts 1860 Høedt indfører med sin Indstudering af Barriere og Capendu's Lystspil »Skikkelige Folk« den realistiske Iscenesættelse. — 20. April: Bournonvilles Ballet »Fjernt fra Danmark«, med Musik bl. a. af Jos. Gläser, opføres 1. Gang. — 1. Maj: For Professor N. P. Nielsen (død 13. Marts) gives en Mindefest.

113. *Sæson, 1860—1861*: 14. Oktober 1860: Hertz' Lystspil »Besøget i København« opføres 1. Gang. — 20. December: Sangerinden, Jfr. Anna Andersen, senere Fru Levinsohn, debuterer som Nanette i »Den lille Rødhætte« (afg. 1879). — 3. Februar 1861: Jfr. Josephine Thorberg, senere Fru Eckardt, debuterer som Kirstine i »Tycho Brahes Ungdom« (afg. 1901). — 13. Marts: Danserinden Johanne Petersen debuterer (afg. 1883). — 27. April: Glucks Opera: »Iphigenia i Aulis« opføres 1. Gang. — 3. Maj: Chr. Richardts Vaudeville »Deklarationen« opføres 1. Gang.

114. *Sæson, 1861—1862*: 1. September 1861: Koncertmester H. S. Paullis konstitueres efter Franz Glaesers Død (29. August) som Kapelmester. — 13. September: Bournonvilles Ballet »Valkyrien«, til Musik af I. P. E. Hartmann, opføres 1. Gang. Umiddelbart efter afrejser Bournonville til Stockholm for at overtage et Engagement som Intendant ved Operaen.

Hans Stilling som Leder af den danske Ballet besættes med en indkaldt Danser, Gustave Carey. — 5. December: Sangerinden Jfr. Anna Holm, senere Fru Riise, debuterer som Vilhelmine i »Ungdom og Galskab« (død 1872). — 23. December: Danseren Emil Hansen debuterer (senere Balletmester, afg. 1894). — 12. Februar: Sangeren J. L. Nyrop debuterer som Masaniello i »Den Stumme i Portici« (afg. 1882). — 12. Juni: Festforestilling for de svenske og norske Studenter.

115. *Sæson, 1862—1863:* 17. September 1862: Niels W. Gade dirigerer 1. Gang som Kapelmester. — 18. Januar: Sangeren Julius Døcker debuterer som Vilh. Tell (afg. 1879). — 13. Maj: et privat Pensionsfond oprettes for det ikke pensionsberettigede Personale. — 7. Juni: Paulli udnævnes til Kapelmester i Stedet for Niels W. Gade; Edv. Helsted ansættes som Koncertmester (afg. 1869).

116. *Sæson, 1863—1864:* 15. November til 25. December 1863: Teatret lukket paa Grund af Frederik den Syvendes Død.— 26. December gives en Sørgefest for Kongen. — 22. Januar 1864: Sangeren Rich. Jastrau debuterer som Edgar i »Lucie af Lammermoor« (afg. 1888). — 18. April: Teatret lukket paa Grund af Stormen paa Dybbøl. — 27. Juli: Høedt afgaar, Professor H. P. Holst tiltræder som Sceneinstruktør. — 12. August: Generaldecisor, Etatsraad Rud. Kranold konstitueres som Chef efter Tillisch (afg. 11. Juni).

117. *Sæson, 1864—1865:* 3. September 1864: Sangerinden Jfr. Agnes Lange, senere Fru Nyrop, debuterer som Charlotte i »Charlotte Corday« (afg. 1896). — 30. November: Sangeren Erhard Hansen debuterer som Belcore i »Elskovsdrikken« (afg. 1885). — 21. December: Gounods Opera »Faust« opføres 1. Gang.

118. *Sæson, 1865—1866:* Bournonville tiltræder atter som Balletmester. 10. September 1865: Den første Verdi-Opera: Troubadouren opføres 1. Gang. — 18. Oktober: Sangeren Harald Christophersen debuterer som Didier i »To Tidsaldre« (afg. 1893). — 23. November: Det første Stykke af Bjørnstjerne Bjørnson »De Nygifte« opføres paa det kgl. Teater. Heri debuterer Camilla Jensen, senere Fru Hilmer, som Laura (afg. 1902). — 11. April: Bournonvilles Ballet »Pontemolle«, til Musik af W. Holm og A. Lincke, opføres 1. Gang. — Juli: Danseren Fr. Lense ansættes (afg. 1917).

119. *Sæson, 1866—1867:* 5. Oktober 1866: Kranold afgaar, Etatsraad A. C. P. Linde konstitueres som Chef med Justitsraad Berner som Intendant. — 21. November: Jfr. Betty Schnell (senere Fru Hennings) debuterer som Astrid i Ball. »Valdemar« (senere Skuespillerinde). — 5. Dec.: Schrams 25 Aars Jubilæums-Forestilling. — 16. Marts 1867: Sangerinden Doris Pfeil (senere Fru Erh. Hansen) debuterer som Donna Anna i »Don Juan« (afg. 1885). — 10. April: Carl Meyer debuterer som

Gratiano i »Købmanden i Venedig« (afg. 1895). — 16. April: Brødrene Emil og Olaf Poulsen debuterer, henholdsvis som Erasmus og Jakob i »Erasmus Montanus«. (Emil P. afg. 1900, Olaf P. 1917). — 26. April: J. F. S. Dorph-Petersen debuterer som Ruy Gomez i »Man kan, hvad man vil« (afg. 1870, senere Dir. f. Folketeatret). — S. D.: Danserinden Jfr. Mathilde Price debuterer som Syllfiden (afg. 1874). — 27. Maj: J. L. Phisters 50 Aars Jubilæumsforestilling. — 29. Maj: Festforestilling i Anledning af Kong Christian den Niendes og Dronning Louises Sølvbryllup. — 7. Juni: En Teaterkommission nedsættes, Johanne Luise Heiberg tiltræder som Scene-Instruktrice ved Skuespillet, medens H. P. Holst fremtidig varetager Opera-Instruktionen (afg. 1868).

120. *Sæson, 1867—1868*: 2. September 1867: Bjørnsons Skuespil: »Maria Stuart i Skotland« opføres 1. Gang. Heri debuterer Carl Wulff (afg. 1869) som Taylor. — 4. September: Teatret henlægges under Justitsministeriet. — 6. September: M. Goldschmidts Skuespil »En Skavank« opføres 1. Gang. — 25. Oktober: Jfr. Agnes Dehn, senere Fru Gjørling, debuterer som Hanne i »Indkvarteringen« (afg. 1888). — 29. Oktober: Bournonville fejrer 50 Aars Dagen for sin første Optræden og modtager, som den første Scenekunstner, Fortjenstmedaillen i Guld. — 21. Februar: Bournonvilles Ballet »Thrymskviden«, til Musik af J. P. E. Hartmann, opføres 1. Gang. — 29. Marts: Teatret henlægges paany under Kultusministeriet. — 20. Maj: J. H. S. Abrahams debuterer som Ebbesen i »Elverhøj« (afg. 1869, senere Direktør for Folketeatret).

121. *Sæson, 1868—1869*: 1. September 1868: Danserinden, Jfr. Anna Scholl, senere Fru Tychsen, debuterer (afg. 1889). — 2. September: Shakespeares Skuespil »Et Vintereventyr« opføres 1. Gang. — 5. Oktober: Teaterkommissionen afgiver Betænkning, bl. a. med Forslag til Opførelse af en ny Teaterbygning. — 4. November: Sangeren Niels Juel Simonsen debuterer som Hans Heiling (død 1906). — 2. December: Hustrups romantiske Sangspil »Mester og Lærling« opføres 1. Gang. — I Sommerens Løb stifter Bournonville Den danske Ballets private Pensionskasse.

122. *Sæson, 1869—1870*: 1. September 1869: Festforestilling i Anledning af Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Louises Formæling. — 7. September: Axel Grandjean debuterer som Arv i »Jean de France« (senere Syngemester, afg. 1918). — 8. December: Sangerinden, Jfr. Sophie Rung, senere Fru Keller, debuterer som Agathe i »Jægerbruden« (afg. 1895). — 14. Januar 1870: Bournonvilles Ballet »Cort Adeler i Venedig«, med Musik af P. Heise, opføres 1. Gang. — 16. Februar: Det første Stykke af Henrik Ibsen, »De Unges Forbund«, opføres 1. Gang. — 30. April: Den første Wagner-Opera, »Lohengrin«, opføres 1. Gang. — 18. Juni 1870 stadfæstes: Lov om Opførelse af en ny Teaterbygning. — Paa Finansloven fastsættes en Række Bestemmelser vedrørende Teatrets øko-

nomiske Forhold, Engagementsvilkaar, m. m. — Carl Helsted ansættes som Koncertmester.

123. *Sæson, 1870—1871*: Teatrets Damer benævnes nu paa Plakaten Frue og Frøken i Stedet for Madam og Jomfru. — 5. September: Københavns Borgerrepræsentation vedtager at yde et Tilskud paa 250,000 Rdl. til den nye Teaterbygning. — 28. September: Danseren Daniel Krum debuterer (død 1887). — 13. December: Danserinden Betty Schnell debuterer i Skuespillet som Rose (Agnés) i »Fruentimmerskolen« (afg. 1908, derefter Gæstespil). — 17. December: »Fidelio« opføres paa Beethovens 100 Aars Dag. — 11. Januar 1871: Henriks Ibsens tragiske Drama »Kongs-Emnerne« opføres 1. Gang. — 17. Februar: Læge Peter Jerndorff debuterer som Aage i »Mester og Lærling« (afg. 1913). — 19. Februar: Bournovilles Ballet »Livjægerne paa Amager«, med Musik af Holm og H. C. Lumbye, opføres 1. Gang. — 17. April: Mantzius afskediges uden Pension paa Grund af sin Bladpolemik mod Direktionen (senere Gæstespil). — 31. Maj: Sangeren Frantz Hartmann debuterer (afg. 1890). — 28. August: Prof. C. K. F. Molbech afløser Etatsraad J. C. Hauch som Censor. — Arkitekterne V. Dahlerups og Ove Petersens Tegninger til den nye Teaterbygning approberes.

124. *Sæson, 1871—1872*: 6. September 1871: Den svenske Danserinde Maria Westberg optræder 1. Gang som Gæst (ansat 1872, afg. 1890). — 4. Oktober: Shakespeares Skuespil »Cymbeline« opføres 1. Gang. — 9. November: Solodanser Scharff brækker Benet under Dansen og kommer ikke til at optræde mere som Danser. — 23. Marts 1822: Rich. Wagners Opera »Mestersangerne i Nürnberg« opføres 1. Gang. — 21. Maj 1872: Will. Blochs tidligste dramatiske Arbejde, »De hvide Roser«, opføres 1. Gang. — 15. August: Carl Helsted ansættes som Syngemester.

125. *Sæson, 1872—1873*: 1. Oktober 1872: Fr. Cetti debuterer som Amtmanden i »De Nygifte« (senere Økonomiinspektør). — 18. Oktober: Kong Christian den Niende nedlægger Grundstenen til det nye Teater. — 7. Januar 1873: Ernst v. d. Reckes lyriske Drama »Bertran de Born«, til P. Heises Musik, opføres 1. Gang. — 21. Maj: Phisters Afskedsforestilling.

126. *Sæson, 1873—1874*: 19. Oktober 1873: Danserinden Emilie Egense, senere Fru Walbom, debuterer (senere Balletinstruktrice, afg. 1925). — 5. Marts: »Sovedrikken« opføres paa Weyses 100 Aars Dag. — 1. Juni gives den sidste Forestilling (Balletten »Et Folkesagn«, Skuespillet »Efteraarssol« og Ballet-Epilogen »Farvel til det gamle Teater«) paa det gamle Teater. Nedbrydningen paabegyndes umiddelbart efter.

127. *Sæson, 1874—1875*: 1. Oktober 1874: Den nye Teaterbygning afleveres til Teaterchefen. — 11. Oktober gives en Prøveforestilling paa det nye Teater, 15. Oktober tages dette i Brug ved en Aabningsforestil-

ling, bestaaende af »Elverhøj-Ouverturen«, en Prolog, et Holberg-Tableau, »Det lykkelige Skibbrud«, og et Oehlschläger-Tableau. — 18. Oktober finder den første Premiere i det nye Hus Sted: Fr. Paludan-Müllers Skuespil »Tiderne skifte« opføres 1. Gang. — 17. Februar 1875: Danserinden Athalie Flammé, senere Fru Reumert, debuterer (afg. 1894). — 19. Februar: Henrik Ibsens Skuespil »Hærmændene paa Helgeland« opføres 1. Gang. — 17. Marts: Rich. Wagners Opera »Tannhäuser« opføres 1. Gang. — 2. April: I Anledning af H. C. Andersens 70 Aars Fødselsdag opføres »Den nye Barselstue« og »Liden Kirsten«.

128. Sæson, 1875—1876: 6. Oktober 1875: Will. Blochs Skuespil »Lygte-mænd« opføres 1. Gang og giver Anledning til de første Udpibnings-scener i det nye Teater. — 10. Oktober: Den første Forestilling til ned-satte Priser gives. — 31. Oktober: Holbergs Statue udenfor Teatret af-sløres, om Aftenen gives en Festforestilling. — 17. Marts 1876: Frøken Elga Betzonich (senere Professorinde Stephan Sinding) debuterer som Md. Schoppen i »En Kone, der springer ud ad Vinduet«. — 7. Maj: Axel Madsen debuterer som Klint i »Genboerne« (afg. 1922). — 24. Maj: Sangerinden Augusta Schou (senere Fru Lütken) debuterer som Vil-helmine i »Ungdom og Galskab« (afg. 1887, senere Gæstespil). — 30. Maj: Sangeren Frederik Brun debuterer som Almaviva i Op. »Barberer i Sevilla« (afg. 1882, senere Gæstespil).

129. Sæson, 1876—1877: Teaterchef Linde og Intendant Berner fra-træder, Kammerherre, Oberst M. E. Fallesen tiltræder som Chef. — 1. September: Sophus Petersen debuterer som Lauge i »Erik og Abel« (afg. 1900); s. D. Vilh. Wiehe d. y. debuterer som Jørgen i s. Stykke (afg. 1879, derefter v. Provsins- og Privatteatrene). Danseren Oscar Iversen ansættes (død 1920). — 30. September: Elith Reumert debuterer som Marcel i »Arbejderliv« (afg. 1912, en Tid ved Folketeatret). — 2. Juni: F. W. Hultmanns Afskedsforestilling.

130. Sæson, 1877—1878: 22. September 1877: Shakespeares historiske Drama »Kong Henrik den Fjerde« opføres 1. Gang. — 4. Oktober: Rigs-retten frikender fhv. Kultusminister Hall og Museumsdirektør Worsaae for den af Folketinget rejste Anlage for Overskridelser af Bevillingen til det nye kgl. Teater, m. m. — 2. November: Sangerinden Fanny Chri-stensen debuterer som Margaretha i »Den hvide Dame« (afg. 1907). — 18. November: Henrik Ibsens Skuespil »Samfundets Støtter« opføres 1. Gang. — 2. December: Delibes Opera »Kongen har sagt det« opføres 1. Gang. — 19. Januar: P. E. Lange-Müllers Opera »Tovek« opføres 1. Gang. 4. Maj: C. K. F. Molbechs Skuespil »Ambrosius« opføres 1. Gang. 2. Juni: Danserinden Fru Laura Stillmanns Afskedsforestilling — Juli: Danseren Christian Christensen ansættes (afg. 1927).

131. Sæson, 1878—1879: 25. September 1878: P. Heises og Chr. Richardts tragiske Sangdrama »Drot og Marsk« opføres 1. Gang. — 19. Januar 1879:

Danseren Arnold Walbom debuterer som Sanger, som Camillo i »Røverborgen«. — 30. Marts: Shakespeares romantiske Lystspil »En Skærsommernatsdrøm«, til Mendelssohn-Bartholdys Musik, opføres 1. Gang. Heri debuterer Danserinden, Frk. Ida Berthelsen som Puk (afg. 1883). — 21. April: Sangeren og Skuespilleren Aage Foss debuterer som Mefistofeles i »Faust« (død 1894). — S. D.: Sangerinden, Frk. Nanna Rosenstand (senere Fru Ekman) deb. som Siebel i Faust (afg. 1880). — 4. Juni: Vilh. Wiehe d. Ældres Afskedsforestilling. — 6. Juni: Fru Anna Levinsohns Afskedsforestilling. — 1. Juli: Danserinden, Frk. Anna Jensen, senere Fru Harboe, ansættes (afg. 1902). — Fra Teatrets Loggia paabegynder Københavns Kommune en Række Sommerkoncerter af et Harmoniorkester.

132. Sæson, 1879—1880: 18. September 1879: Verdis Opera »Rigoletto« opføres 1. Gang. — Oktober: Gæstespil af den italienske Skuespillerinde Adelaide Ristori med Selskab. — 14. November: Festlighed i Anledning af 100 Aars Dagen for Oehlsenschlägers Fødsel. — 28. November: Danseren Hans Beck debuterer (senere Balletmester, afg. 1915). — 21. December: Henrik Ibsens Skuespil »Et Dukkehjem« opføres 1. Gang. — 6. Januar 1880: Thomas' Opera »Mignon« opføres 1. Gang. — 18. Januar: Oddgeir Stephensen debuterer som Justin i »Mercadet« (senere Provins-Teaterdirektør). — 6. Maj: Frøken Ane Grethe Antonsen debuterer som Ulrikka i »Søstrene paa Kinnakullen« (afg. 1910). — 24. Maj: Frk. Emanuela Schrøder debuterer som Zerlina i »Don Juan« (afg. 1896, Legatstifter). — 1. Juni: Mindefest for Aug. Bournonville (død 30. Nov. 1879). — 11. Juni: Fremkaldelser tillades ved festlige Lejligheder.

133. Sæson, 1880—1881: August 1880: Sarah Bernhardt giver Forestillinger med sit Selskab fra Théâtre français. — 12. Oktober 1880: Sangeren Sextus Miskov debuterer som Jakob i »Josef og hans Brødre« (senere Komponist). — 17. December: Einar Christiansens dramatiske Debutarbejde, Skuespillet »Lindows Børn« (anonymt ved Premieren), opføres 1. Gang. — 12. Januar: Hostrups Skuespil »Eva« opføres 1. Gang. — 10.—13 og 28.—29. Marts: Teatret lukket p. Gr. af Enkedronning Caroline Amalies Død og Bisættelse. — 17. Marts: Sangerinden Clara Skytt (senere Fru Kauffmann) debuterer som Simone i »Jean fra Nivelles« (afg. 1885). — 31. Marts og 12. og 13. April: Teatret lukket i Anledning af Arveprinsesse Carolines Død og Bisættelse. — 21. April: H. V. Kaalunds Drama »Fulvia«, til Musik af P. E. Lange-Müller, opføres 1. Gang. — 15. Maj: Edvard Brandes' tidligste Skuespil: »Lægemidler«, opføres 1. Gang. — Juni: Den franske Skuespiller Coquelin med Selskab giver 5 Forestillinger. — 1. Juli: William Bloch ansættes som 2. Sceneinstruktør.

134. Sæson, 1881—1882: 1. September 1881: Erik Bøgh afløser Prof. Molbech som Censor. — 2. September: Chr. Zangenberg optræder 1.

Gang paa det kgl. Teater (afg. 1913). — 8. Sept.: Fru Oda Petersen (senere Oda Nielsen) optr. 1. G. (ans. 1881—83 og 1886—1902). — 5. Okt.: V. Topsøes Skuespil »Umyndige i Kærlighed« opføres 1. Gang. — 2. December: Herm. Bangs første dramatiske Arbejde: »Graavejr«, opføres 1. Gang. — 26. Februar 1882: Paillerons Lystspil »Hvor man keder sig« opføres 1. Gang. — 17. April: Otto Benzons tidligste Skuespil: »Surrogater«, opføres 1. Gang. — 3. Juni: J. L. Nyrops Afskedsforestilling. — En Række brandtekniske Foranstaltninger træffes i Anledning af de mange Teaterbrande i Udlandet.

135. *Sæson, 1882—1883*: 24. September 1882: Holger Drachmanns tidligste Skuespil: »Puppe og Sommerfugl«, opføres 1. Gang. — 9. November: Frk. Soffy Rosenberg (senere Fru Mantzius og Fru Walleen) debuterer som Antoinette i »Gnisten« (ansat i to Perioder, senest afg. 1911). — 26. November: Holbergs Komedie »Den forvandlede Brudgom« opføres 1. Gang. — 7. Januar 1883: P. A. Rosenbergs første dramatiske Arbejde: »Fantomer«, opføres 1. Gang. — 4. Marts: Henrik Ibsens Skuespil »En Folkefjende« opføres 1. Gang. — 8. April, paa Kongens Fødselsdag, aabnes Tilskuerfoyeren for Publikum. — 10. April: Holger Drachmanns Skuespil »Strandbyfolk« opføres 1. Gang. — 14. Maj 1883: Oehlen-schlägers Tragedie »Yrsa«, med Musik af J. P. E. Hartmann, opføres 1. Gang. — Juni: Forestillinger af Sarah Bernhards Selskab og af Medlemmer af den kgl. svenske Opera. — 1. Juli: Johan Svendsen ansættes som Kapelmester (afg. 1908).

136. *Sæson, 1883—1884*: Mellemaktsmusikken afskaffes. — 1. September 1883: Karl Mantzius debuterer som Jeronimus i »Erasmus Montanus« (afg. s. Direktør 1913, senere Gæstespil). — 14. September: Emma Lange (senere Fru Nielsen, senere Fru Thomsen) debuterer som Johanne i »Eventyr paa Fodrejsen« (død 1910). — 14. Oktober: Poul Nielsen debuterer som Jeppesen i »I sidste Øjeblik« (senere Skuespildirektør og Sceneinstruktør, afg. som saadan 1927). — 21. Oktober: P. E. Lange-Müllers og Will. Fabers Opera »Spanske Studenter« opføres 1. Gang. — 11. November: Ved Førsteopførelsen af Edv. Brandes' Skuespil »Garmann & Worse« maa Mishagsytringerne standses med Gongongen. — 15. Marts: Otto Benzons Skuespil »En Skandale« opføres 1. Gang. — 11. Maj: Johannes Ring (senere v. Folketeatret og det ny Teater) debuterer som Rosenkrands, Jacques Wiehe (senere v. Privatteatrene) som Bernardi i »Hamlet«. — 1. Juli: Fr. Rung bliver Musikdirigent.

137. *Sæson, 1884—1885*: 2. September 1884: Den svenske Sanger Algot Lange optræder 1. Gang som Don Juan (afg. 1895). — 7. September: Rich. Wagners Opera »Den flyvende Hollænder« opføres 1. Gang. — 3. Oktober: Aftenens Forestilling: »Statsmand og Borger« afbrydes efter 1. Akt paa Grund af Christiansborg Slots Brand. — 22. Oktober: Sangeren Alexander Brandt debuterer som Jacob i »Josef og hans Brødre«

(afg. 1900). — 3. December: »Den Stundesløse« opføres, med indledende Kantate, i Anledning af Holbergs 200 Aars Dag. Efter Forestillingen bekræftes Mesterens Statue udenfor Teatret ved et Fakkeltog af Kunstnere og Studenter. — 20. Januar 1885: Boitos Opera »Mefistofeles« opføres 1. Gang. — 22. Februar: Henrik Ibsens Skuespil »Vildanden« opføres 1. Gang. — 12. April: Fru Phisters 50 Aars Jubilæums-Forestilling. — 1. Maj: Sangerinden Elisabet Dons debuterer som Azucena i »Troubadouren« (afg. 1906). — 14. Maj: »Yrsa« og »Et Folkesagn«, 2. Akt, opføres i Anledning af J. P. E. Hartmanns 80 Aars Dag; Hyldest til Komponisten. — 3. Juni: Fru Doris Erhardt Hansens Afskedsforestilling. — 1. Juli: Økonomiinsp. Pietro Krohn ans. till. som Opera-Instruktør.

138. Sæson, 1885—1886: 4. September 1885 debuterer i »En Skærsommer-nætsdrøm« Frøken Anna Lindemann (senere Fru Bloch, afg. 1918, senere Gæstespil) som Titania og Danserinden Olivia Jørgensen (senere Fru Norrie, afg. 1891) som Puk. — 19. September, 1. og 12. Oktober: Forestillingerne overværes af Kongehuset og dets udenlandske kejserlige og kongelige Gæster. — 4. Oktober: Verdis Opera »Aïda« opføres 1. Gang. — 13. December: Bj. Bjørnsons Lystspil »Geografi og Kærlighed« opføres 1. Gang. — 29. December: I Op. »Faust« debuterer Regina Nielsen som Siebel (afg. 1904) og Harriet Rothe som Margrethe (afg. 1894). — 31. Januar: Festforestilling i Anledning af Prins Valdemars og Prinsesse Maries Formæling: Op. »Spanske Studenter« og Ball. »Fjernt fra Danmark«. — 7. Marts: Soph. Schandorphs Lystspil »Valgkandidater« opføres 1. Gang. — 18. Marts: Otto Benzons Skuespil »Tilfældigheder« opføres 1. Gang. — 8. April: Ministeriet tillader Oprettelsen af en dramatisk Elevskole. — 9. Maj: Hostrups Lystspil »Karens Garde« opføres 1. Gang.

139. Sæson, 1886—1887: 9. September 1886: Gustav Esmanns tidligste dramatiske Arbejde, Skuespillet »Stiftelsen«, opføres 1. Gang. — 11. September: I Anledning af Kuhlaus 100 Aars Dag opføres »Elverhøj«, med indledende Kantate. — 28. September: Martinius Nielsen optræder 1. Gang som Gerardi i »Den Fremmede« (afg. 1889, senere bl. a. Dir. f. Dagmar-teatret og Casino). — 3. November: Balletdirigent Ludvig Gades 50 Aars Jubilæumsforestilling. — 18. December: »Oberon« opføres i Anledning af Webers 100 Aars Dag. — 23. Januar 1887: Holger Drachmanns Eventyrkomedie »Der var engang —«, til P. E. Lange-Müllers Musik, opføres 1. Gang. — 22. Februar: Forestilling i Anledning af Niels W. Gades 70 Aars Dag: Koncertafdeling, »Et Folkesagn«. (Komponisten hyldes.) — 18. Marts: Kronprins Gustaf og Kronprinsesse Victoria af Sverige overværer Forestillingen. — 24. April: Bizets Opera »Carmen« opføres 1. Gang. — 20. Maj: Den meget sjældne Situation indtræffer, at Aftenens Program maa forandres under selve Forestillingen. Ændringen, der var nødvendiggjort ved en Danserindes Udebliven, bekendtgjordes fra Scenen.

140. *Sæson, 1887—1888:* 17., 21. og 26. Sept., 1. Okt. 1887: Kongeparret og dets kejserlige og kongelige Gæster hyldes. — 1. Oktober: Den svenske Sanger Arv. Ödmann optræder 1. Gang, som Faust i »Mefistofeles« (afg. 1889, senere Gæstespil). — 2. Oktober: Alb. Helsingreen debuterer s. 2. Herre i »Hannibals Ungdomsbedrifter« (senere Pro vins-Teaterdirektør). — 28. Oktober: I Anledning af 100 Aars Dagen for »Don Juans« Førsteopførelse i Prag gives Operaen med indledende Sangprolog. — 29. November: Verdis Opera »La Traviata« opføres 1. Gang. — 10. Marts 1888: Hostrups Lystspil »Under Snefog« opføres 1. Gang. Heri deb. Anna Petersen (afg. 1913). — 20. Marts: Gounods Op. »Romeo og Julie« opføres 1. Gang. — 21. Maj: Paa Hostrups 70 Aars Dag opføres »Genboerne«; Digteren hylde s. — 3., 4. og 6. Juni: Afskedsforestillinger for henholdsvis Jul. Steenberg, Rich. Jastrau og Agnes Gjørling. — Juni 1888: Forestillinger i Anledning af den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling. — 21. Juni: Festforestilling i Anledning af 100 Aars Dagen for Stavnsbaandets Løsning. — 1. Juli: G. A. Lembeke bliver Korsyngemester.

141. *Sæson, 1888—1889:* 3. September 1888: Viggo Lindstrøm optræder 1. Gang (afg. 1890, før og siden v. Dagmarteatret, Dir. f. det ny Teater, m. m.). — 15. og 18. November: Teatret illumineret i Anledning af Kong Christian den Niendes 25 Aars Regeringsjubilæum. — 18. November: Galla-Forestilling i Anledning af Regeringsjubilæet: C. F. E. Hornemans Op. »Aladdin« opføres 1. Gang. — 12. Januar 1889: Sangeren Joh. Nordal Brun optræder 1. Gang, som Manrico i »Troubadouren« (afg. 1899). — 22. Januar: Einar Christiansens Komædie »Broder Rus«, til Musik af Ax. Grandjean, opføres 1. Gang. — 17. Marts: Aubers Opera »Konge for en Dag« opføres 1. Gang. — Ved Lov om Teaterdrift af 12. April 1889 ophæves det kgl. Teaters Privilegium af 1750 paa med Eneret at opføre Skuespil i København — dog med visse Forbehold. — 3. Juni: Afskedsforestilling for Solodanserinde, Fru Tychsen. — 20. Juli offentliggøres i Ministerialtidende, i Forbindelse med Gennemførelsen af Teaterloven af 12. April 1889, en Fortegnelse over 160 dramatiske Arbejder, som det er Teatrets Pligt at opføre i Løbet af de kommende 10 Aar (det saakaldte: Pligt-Repertoire).

142. *Sæson, 1889—1890:* 5. September 1889: P. Schram udfører, paa sin 70 Aars Dag, sidste Gang Leporello i »Don Juan«. — 14. Oktober: Bjørn Bjørnson optræder 1. Gang som Gæst, som Thygesen i »Geografi og Kærlighed«. — 15. Oktober: Sangerinden Gudrun Packness debuterer som Stefano i »Romeo og Julie« (afg. 1898). — 1. Januar 1890: Offenbachs fantastiske Opera »Hoffmanns Eventyr« opføres 1. Gang. — 5. Februar: August Liebman debuterer som Horace i »Frøentimmer-skolen« (ans. 1894—1910, 1913—1930, senere Gæstespil). — 13. Marts: Nyt Forfatter-Regulativ approberes. — 22. April: Den svenske Sangerinde Ellen Nordgren (senere Fru Gulbranson) optræder 1. Gang som

Gæst. — 12. Maj: »Søstrene paa Kinnakullen« opføres i Anledning af Hauchs 100 Aars Dag. — 3. Juni: Solodanserinden Maria Westbergs Afskedsforestilling. — Balletdirigent Ludvig Gade afaaar.

143. Sæson, 1890—1891: 1. Juli 1890: Solodanser Emil Hansen ans. som Balletmester. — 30. August Afskedsforestilling for Sangeren Frantz Hartmann. — 23. Oktober: Johs. Guldbrandsen debuterer som Løjtnant Blix i »I Provinsen« (afg. 1907, senere Instruktør v. Aarhus Teater). — 9. November: Emil Hansens Ballet »En Karnevalsspøg i Venedig«, til Musik af Fr. Rung, opføres 1. Gang. — 4. Januar 1891: Mindefest for Johanne Luise Heiberg (død 21. December 1890). — 7. Januar: Mindefest for Niels W. Gade (død 21. December 1890). — 20. Februar: Nyt Feu-Regulativ approberes. — 25. Februar: Henrik Ibsens Skuespil »Hedda Gabler« opføres 1. Gang; Gongongen maa anvendes for at standse Meningsytringerne ved Stykkets Slutning. — 7. Marts: Rich. Wagners Musikdrama »Valkyrien« opføres 1. Gang. — 1. April: Oda Nielsen udnævnes til kgl. Skuespillerinde; det var sidste Gang, denne Udnævnelse blev en af Teatrets Kunstnere til Del. — 1. Maj: Goethes Tragedie »Faust«, med Musik af Ed. Lassen, opføres 1. Gang. — 11. Maj: Rob. Schyberg debuterer som Ejler Steen i »Gregers« (ans. 1899—1919). — Orkestergraven sænkes og udvides.

144. Sæson, 1891—1892: 1. September 1891: Frk. Sigrid Andersen (senere Fru Neiiendam) debuterer som Ane Kandestøbers i »Barselstuen« (ans. 1891—96, 1911—42). — 30. September: Mascagnis Opera »Paa Sicilien« (»Cavalleria rusticana«) opføres 1. Gang. — 4. Oktober: Albrecht Schmidt debuterer som Celio i »Marianna« (senere Privat-Teaterdirektør). — 31. Oktober: Cand. polit. Edvard Agerholm debuterer som Turidido i »Paa Sicilien« (afg. 1914, senere Teatrets Bibliotekar). — 24. November: Danserinden Valborg Jørgensen (senere Fru Guldbrandsen, Fru Borchsenius) debuterer (afg. 1918, senere Lærer- og Instruktionsvirks.). — 14. December: »Kinafarerne« og »Recensenten og Dyret« opføres paa J. L. Heibergs 100 Aars Dag. — 24. Januar 1892: Aug. Ennas Opera »Hexen«, til Tekst af Alfr. Ipsen, opføres 1. Gang. — 11. Marts: Emil Holm debuterer som Landgreven i »Tannhäuser« (senere kgl. württembergsk Kammersanger og Leder af den danske Statsradiofoni). — 16. April: Emil og Olaf Poulsens 25 Aars Jubilæums-Forestilling. — 1. Maj: Gustav Esmanns Lystspiel »Den kære Familie« opføres 1. Gang. — 22. Maj: Cornelius Petersen (senere Peter Cornelius) debuterer som Escamillio i »Carmen« (afg. 1924). — 23. Maj: »Elverhøj« opføres for 300. Gang. — 26. Maj: Festforestilling i Anledning af Kong Christian den Niendes og Dronning Louises Guldbryllup: Hymne, »Hexen«, 1. Akt, og Pietro Krohns og Carl Prices Festballet til Joh. Svendsens Musik: »Foraaret kommer« (1. Gang). — Ved Majestæternes Bortkørsel afbrændtes bengalske Blus fra Teatrets Tag, og Loggiaen var elektrisk

illumineret. Paa Kongens Nytorv tændes den første elektriske Gadebelysning i København.

145. *Sæson, 1892—1893*: 5. September 1892: Augusta Blad debuterer som Sophia i »Erik og Abel«. — 18. September: Sangeren Max Müller debuterer som Hunding i »Valkyrien« (afg. 1927, senere Gæstespil). — 21. September: Nyt Tjenestereglement approberes. — 2. Oktober: Den elektriske Rampebelysning tages i Brug første Gang. — 29. Oktober: Sangeren Valdemar Lincke debuterer som Landgreven i »Tannhäuser« (afg. 1903). — 22. November: Bissens Marmorstatue af Johanne Luise Heiberg afsløres i Foyeren. — 11. og 12. December: Mindefester for C. Hostrup (død 21. November). — 10. Februar 1893: Sangeren Vilh. Herold debuterer som Faust (afg. 1903, Gæstespil t. 1915). — 8. Marts: Henrik Ibsens Skuespil »Bygmester Solness« opføres 1. Gang. — 24. Marts: En Kommission til Undersøgelse af Teatrets Økonomi nedsættes. I denne rejses første Gang Spørgsmaalet om Dobbeltscenen. — 30. April: Eudels og Mangins Pantomime »Statuen«, til Ad. Davids Musik, opføres 1. Gang. Fra 3. til 6. Opførelse maa Publikums Meningsytringer standses med Gongongen. — 11. Maj: Julius Bechgaards Opera »Frode« opføres 1. Gang. Heri debuterer Sangerinden Valborg Andersen (senere Redaktør af Ugebladet »Hjemmet«). — 2. Juni: Harald Christophersens Afskedsforestilling. — 30. Juni: Sceneinstruktør Will. Bloch afgaar (bistod senere, 1899—1909, paany ved Instruktionen).

146. *Sæson, 1893—1894*: 1. Juli 1893: Emil Poulsen ans. till. som Sceneinstruktør. Julius Lehmann ans. som Økonomiinspektør og Sceneinstruktør f. Operaen (afg. 1922). — 29. September: Tschairowskys lyriske Opera »Jolanthe«, efter Hertz's Drama »Kong Renés Datter«, opføres 1. Gang. — 4. November: Niels Juel Simonsen optræder paa sin 25 Aars Jubilæumsdag som Hans Heiling. — 19. November: Nic. Neiiendam debuterer som Prinsen af Godthaab i »Kærlighed ved Hoffet« (ans. 1893—95, 1899—1930). — 7. Februar 1894: Aug. Ennas Opera »Kleopatra«, til Tekst af Einar Christiansen, opføres 1. Gang. — 1. April: Den dramatiske Elevskole nedlægges, Undervisningen føres videre under andre Former. — 9. Maj: Sangerinden Margrethe Boserup, senere Fru Ulrich, debuterer som Margrethe i »Mefistofeles« (afg. 1917). — 16. Maj: P. Schrams 60 Aars Jubilæumsforestilling. — 9. Juni: Tournéeen fra det kgl. Teater, under Ledelse af kgl. Skuespiller Chr. Zangenberg, der af Teater-ejer Mathiesen i Haderslev var engageret til at give Forestillinger i denne By, udvises ved Borgmesteren i Haderslev af Kongeriget Preussen og sendes næste Dag over Grænsen.

147. *Sæson, 1894—1895*: 1. Juli 1894: Hans Beck konstitueres som Balletmester efter Emil Hansens Afgang (afg. 1915). — 6. Juli: Chefen, Kammerherre Fallesen, dør i Paris. — 15. August: Hofjægermester, Greve C. C. S. Danneskiold-Samsøe konstitueres som Chef, Professor P. Han-

sen som Kommitteret. — 30. September: Professor Th. Collin afgaar efter at have været Teaterlæge i 50 Aar. — 2. og 19. November: Ingen Forestillinger paa Grund af Czar Alexander den Tredies Død og Bisættelse. — 28. November: Ida Møller debuterer som Nattens Dronning i »Trylleflojten« (afg. 1926). — 3. December: Gerda Christophersen debuterer som Henriette i »De Uadskillelige« (afg. 1897, senere Provins-Teaterdirektør). — 8. December: Fru Sophie Kellers 25 Aars Jubilæums-Forestilling (afg. 30. Juni). — 16. Januar 1895: Verdis komiske Opera »Falstaff« opføres 1. Gang. — 28. Januar: Ellen Price (afg. 1913) og Gustav Uhlendorff (senere Balletmester, afg. 1928) debuterer. — 13. Marts: Henrik Ibsens Skuespil »Lille Eyolf« opføres 1. Gang. — 17. April: Forestilling i Anledning af Fru Phisters 60 Aars Jubilæum (10. April). — 3. Maj: Leoncavallos Opera »Bajadser« opføres 1. Gang. — 14. Maj: I Anledning af J. P. E. Hartmanns 90 Aars Dag: »Guldhornene«, »Liden Kirsten« og »Thrymskviden«, 1. Akt. — I Sæsonens Løb gives en Række paa 11 Eftermiddagsforestillinger, der slaar godt an. — Teaterkommissionen indsender 3 Betænkninger.

148. Sæson, 1895—1896: 12. September 1895: Forestillingen maa kort før Forestillingstid aflyses p. Gr. af Gassens Svigten. Magistraten nægtede senere at erstatte Teatret Tabet ved Aflysningen. — 15. Oktober: Kaare Borchsenius debuterer som Rud i »Elverhøj (nu Overregissør). — 13. December: Forestilling i Anledning af Betty Hennings' 25 Aars Jubilæum som Skuespillerinde. — 17. Februar 1896: Peter Jerndorffs 25 Aars Jubilæums-Forestilling. — 13. Marts: Einar Christiansens Skuespil »Mellem Brødre« opføres 1. Gang. — 7. Maj: Festforestilling i Anledning af Prinsesse Louises og Prins Christian af Schamburg-Lippes Formæling: Prolog og Ball. »Valkyrien«. — 8. Maj: Sangerinden, Fru Johanne Brun (f. Prieme) debuterer som Nattens Dronning i »Trylleflojten« (afg. 1916, senere Gæstespil). — 3. Juni: Fru Agnes Nyrops Afskedsforestilling. — 16. Juni: Forfatterregulativet af 1890 ændres. — 30. Juni: Sceneinstruktør Pietro Krohn afgaar. I Sommerens Løb indlægges elektrisk Lys i Teatret, der hidtil kun har haft elektrisk Rampebelysning.

149. Sæson, 1896—1897: 1. September 1896: Det elektriske Lys tages i Brug (i Scenerummet med tilhørende Lokaler, Orkester, Kongeloge med Salon og Lamperne paa Balkonranden). — 16. September: Fru Betty Nansen optræder 1. Gang paa det kgl. Teater, som Frk. Bernick i »Samfundets Støtter« (ans. 1896—99 og 1907—10). — 30. September: Glucks Opera »Orfeus og Eurydike« opføres 1. Gang. — 9. Oktober: I Anledning af Holger Drachmanns 50 Aars Dag opføres Melodramet »Middelalderlig«, med Lange-Müllers Musik (1. Gang), og »Ved Bosporus«. — 5. November: Programmet maa forandres under selve Forestillingen paa Grund af den gæstespillende Sangerinde, Fru Nathilde

Lindens pludselige Upasselighed. — 27. December: Nuitters og Saint-Leons Ballet »Coppelia«, til Musik af Leo Delibes, opføres 1. Gang. — 31. Januar 1897: Henrik Ibsens Skuespil »John Gabriel Borkmann« opføres 1. Gang. — 1. Marts: Johannes Nielsen debuterer som Arv i »Maskeraden« (Direktør 1916—22). — 20. Marts: Lars Knudsen debuterer som Leonard i »Maskeraden« (afg. 1925). — 31. Marts: Drachmanns Skuespil »Strandbyfolk« opføres 1. Gang i ny Omarbejdning (3 Akter). — 19. Maj: Sangeren Helge Nissen debuterer som Mefistofeles i »Faust« (død 1926).

150. Sæson, 1897—1898: 31. August 1897: Vald. Kollings Afskedsforestilling. — 20. Oktober: Henrik Hertz-Forestilling i Anledning af 100 Aaret for Digterens Fødsel. — 1. Januar 1898: Alfred Toffts Opera »Vifandaka«, til Tekst af Einar Christiansen, opføres 1. Gang. — 16. Februar: A. E. Betzonichs Skuespil »Guldkaret« opføres 1. Gang. — 13. Marts: Holger Drachmanns Melodrama »Vølund Smed«, til Musik af Fini Henriques, opføres 1. Gang. — 31. Marts: I Anledning af Henrik Ibsens 70 Aars Dag opføres »Vildanden«, med indledende Prolog; Digteren overværede Forestillingen. — 20. April: Verdis Opera »Othello« opføres 1. Gang. — 1. Maj: Emma Gads første Skuespil: »Aabent Visir«, opføres 1. Gang. — 27. Maj: Gallaforestilling i Anledning af Prins Christians og Prinsesse Alexandrines Hjemkomst efter Formælingen i Cannes: Prolog, »Orfeus og Eurydike« (2. Akt), »Coppelia«.

151. Sæson, 1898—1899: 29. September til 4. Oktober og 14. og 15. Oktober: Teatret lukket paa Grund af Dronning Louises Død og Bisættelse. — 7. Oktober: Sv. Langes Komædie »Iris, eller den usaarlige Frue« opføres 1. Gang. — 13. Oktober: Sangerinden Margrethe Boeck (senere Fru Lendrop) debuterer som Carmen (afg. 1919). — 13. November: Vald. Feddersen debuterer som Grib i »Hakon Jarl« (nu Regissør). — 18. December: I Anledning af 150 Aars Dagen for Indvielsen af Teatret paa Kongens Nytorv opføres: Festpræludium, »Den politiske Kandestøber« og Epilog. — 8. Januar: Joh. Bartholdys Opera »Dyveke«, til Tekst af Einar Christiansen, opføres 1. Gang. — 19. Marts: Sangerinden Johanne Krarup-Hansen debuterer som Orfeus (afg. 1919). — 6. April: Helge Rodes Drama »Dansen gaar« opføres 1. Gang. — 15. April: Kommitteret, Prof. P. Hansen afgaar. — 3. Maj: Egill Rostrup debuterer som Fjeldbo i »De Unges Forbund« (Sceneinstruktør 1928—30). — 6. Maj: Danserinden Ellen Braunstein (senere Fru Tegner) debuterer (afg. 1914). — 30. Juni: Erik Bøgh afgaar som Censor.

152. Sæson, 1899—1900: 1. Juli 1899: Forf. Einar Christiansen tiltræder som Direktør u. Teaterchefen, Johannes Nielsen som Insp. og Medhj. v. Sceneinstruktionen. — 1. August: Prof. P. Hansen tiltræder som Censor. — 23. Juli: Teatrets Dekorationsmagasin paa Amager nedbrænder, og alt det deri opbevarede Materiel ødelægges. — 1. Oktober: Axel

Grandjean ans. s. Korsyngemester efter G. A. Lembcke (død 17. September). — 12. November: Gustav Esmanns Lystspil »Det gamle Hjem« opføres 1. Gang. — 19. November: Valdemar Prices 50 Aars Jubilæums-Forestilling. — 20. November: Sangerinden Ingeborg Nørregaard Hansen debuterer som Senta i »Den flyvende Hollænder« (afg. 1926). — 5. December: Forestillingen maa aflyses, da den elektriske Strøm paa Grund af en Ildebrand paa Stationen svigtede. — 5. Januar 1900: Otto Benzons Lystspil: »Moderate Løjer« opføres 1. Gang. — 28. Januar: Henrik Ibsens dramatiske Episode: »Naar vi Døde vaagne« opføres 1. Gang. — 4. Februar: Karen Poulsen (senere Thalbitzer) debuterer som Pernille i »Mester Gert Westphaler« (afg. 1939). — 17. Februar: Under Opførelsen af »Det gamle Hjem« indtræffer Demonstrationer paa Tilskuerpladsen i Forbindelse med Striden mellem Skuespiller Rob. Schyberg og Dr. phil. Edv. Brandes. — 25. Februar: Bizets Opera »Perle-fiskerne« opføres 1. Gang. — 18. Marts: Leo Tolstojs Drama »Mørkets Magt« opføres 1. Gang. — 28. Marts: Mindeforestilling for J. P. E. Hartmann (død 10. Marts). — 29. April: P. E. Lange-Müllers Opera »Vikingeblood«, til Tekst af Einar Christiansen, opføres 1. Gang. — 20. Maj: Afskedsforestilling for Sophus Petersen.

153. Sæson, 1900—1901: 1. September 1900: Pergoleses Opera »Kvinde-list« (senere »La serva padrona«) opføres 1. Gang. — 4. September: Holger Hofman optræder 1. Gang, som Rasmus Skytte i »Gulddaasen« (afg. 1914, senere Dir. f. Dagmar-teatret). — 4. November: Emil Poulsens Afskedsforestilling (afg. 30. Juni 1900). — 9. November: Shakespeares historiske Tragedie »Kong Richard den Tredje« opføres 1. Gang, en særlig Shakespeare-Scene anvendes. — P. Andersen debuterer heri som 2. Morder (afg. 1925). — 13. Januar 1901: Rs. Ottesen debuterer som Ejndride i »Mellem Slagene« (afg. 1930). — 9. Februar: Holger Drachmanns Drama »Gurre«, med Musik af C. F. E. Horneman, opføres 1. Gang. — Heri debuterer Danserinden Clara Rasmussen (senere Fru Wieth, senere Fru Pontoppidan) i Skuespillet som Jomfru Tove (afg. 1905, paany ans. 1925). — 10. Maj: Gustav Wieds lille Komædie »Skærmysdler« opføres 1. Gang. — 7. Maj: Axel Madsens 25 Aars Jubilæums-Forestilling. — 1. Juni: Fru Eckardts Afskedsforestilling. — Et nyt Dekorationsmagasin opføres paa en Grund paa Holmen, som Marine-ministeriet har overladt Teatret.

154. Sæson, 1901—1902: 2. September 1901: Alfred Ipsens, Ax. Grandjeans og Hans Becks Opera-Ballet »Helgensværdet« opføres 1. Gang — 3. September: Aug. Strindbergs Skuespil »Skyldig — ikke skyldig?« opføres 1. Gang. — 30. September: Peter Nansens Lystspil »En Bryllups-aften« opføres 1. Gang. — 6. Oktober: Aug. Ennas og Gustav Uhlen-dorffs Pantomime »Hyrdinden og Skorstensfejeren« opføres 1. Gang. — 30. November: Thyra Larsen debuterer som Senta i »Den flyvende

Hollænder« (afg. 1906, senere Gæstespil). — 8. December: Vald. Prices Afskedsforestilling: »Valdemar«. — 19. Januar 1902: Carl Ewalds Eventyr »Canta«, med Musik af Fini Henriques, opføres 1. Gang. — 16. Februar: Poul Reumert debuterer som Herb. Corrie i Esmonds Lystspil, »Da vi var eenogtyve«, ved dettes Førsteopførelse (ans. 1911—18, 1922—30 og fra 1937). — 20. Marts: Vald. Willumsen debuterer som Eil. Løvborg i »Hedda Gabler« (Garderobeinspektør og Presseattaché 1923—1935). — Benjamin Christensen debuterer som Masetto i »Don Juan« (afg. 1903, senere Filmsinstruktør). — 8. Maj: Det elektriske Lys svigter 10 Minutter i en Mellemakt, hvilket Publikum ikke mærkede, fordi Tilskuerpladsen endnu havde Gasbelysning. — 21. Maj: Poul Nielsens Skuespil »Det gamle Færgested« opføres 1. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Ellen Beck, Ellen Gulbranson og John Forsell.

155. *Sæson, 1902—1903*: 1. September 1902: Jonna Neiiendam optræder 1. Gang, som Fru Max i »Syvsoverdag«. — 28. September: Bj. Bjørnsons Skuespil »Over Evne«, 1. Stykke, opføres 1. Gang. — 24. Oktober: Gustav Wieds Skuespil »Den gamle Pavillon« opføres 1. Gang. — 2. November: Sangerinden Fanny Christensens 25 Aars Jubilæum: »Barberen i Sevilla«. — 28. November: Carl Nielsens Opera »Saul og David«, til Tekst af Einar Christiansen, opføres 1. Gang. — 8. December: Bj. Bjørnsons 70 Aars Dag: Forsp. til »Mestersangerne«, Prolog, »Bergljot«, »Over Evne«, første Stykke. — 14. December 1902: Bj. Bjørnsons Skuespil »Paa Storhove« opføres 1. Gang. — 20. Januar 1903: Jacob Texiére debuterer som en Skomager i »Genboerne« (afg 1910). — 29. Januar: Henrik Ibsens Familiedrama »Gengangere« opføres 1. Gang. — 13. Marts: Loven om det kongelige Teaters Stilling og økonomiske Forhold stadfæstes. — 20. Marts: Elith Reumerts Lystspil »Højgaard's Pensionat« opføres 1. Gang. — 22. April: Rich. Wagners Musikdrama »Siegfried« opføres 1. Gang. Heri debuterer Carl Madsen som Alberich (afg. 1940). — 6. Maj: Astrid Zangenberg (senere Grevinde Brockenhuus-Schack) debuterer som Jolanthe i »Kong René's Datter« (afg. 1917). — I Sæsonens Løb Gæstespil af John Forsell og Solodanserinde Adeline Genee Isitt.

156. *Sæson, 1903—1904*: 2. September 1903: Aug Ennas komiske Opera »Prinsessen paa Ærten«, til Tekst af P. A. Rosenberg, opføres 1. Gang. — 16. September: Alb. Gnudtzmanns Skuespil »I Blinde« opføres 1. Gang. — Viggo Friderichsen debuterer som Elias i »Over Evne« (afg. 1905, senere Privat-Teaterdirektør). — 25. September: 25 Aars Dagen for »Drot og Marsk«s Førsteopførelse: Ouverture, Prolog, »Drot og Marsk«. — 1. November: Chr. Christensens Ballet »Perkeo«, til Jul. Osiiers Musik, opføres 1. Gang. — 31. Januar 1904: Forestilling til Indtægt for de Brandlidte i Aalesund. — 17. Februar: Octave Mirbeaus Skuespil »Forretning er Forretning« opføres 1. Gang. — 8. April: Eugen d'Alberts Musikdrama »Kain« opføres 1. Gang. Heri debuterer Alb. Høeberg (afg.

1939, derefter Gæstespil) som Kain. — 10. April: Gustav Wieds lille Komædie »Et Opgør« opføres 1. Gang. — 1. Maj: P. A. Rosenbergs Skuespil »Hjælpen« opføres 1. Gang. — 19. Maj: Arth. Schnitzlers Skuespil »Levende Timer« opføres 1. — og eneste — Gang. — 1. Juni: Regina Nielsens Afskedsforestilling: »Figaros Bryllup«. — Gæstespil i Sæsonens Løb bl. a.: Johanne Dybvad, Franz Naval, John Forsell og Vilh. Herold.

157. *Sæson, 1904—1905*: Operasanger Hans From Kjerulff ansat (afg. 1910). — 3. September 1904: Karl Gjellerups Legendestykke »Offerildene«, til Musik af Gerh. Schjelderup, opføres 1. Gang. — 9. Oktober: Jakob Knudsens og Sv. Langes Skuespil »Den gamle Præst« opføres 1. Gang. — 13. November: H. de Batailles og Leo Tolstojs Folkeskuespil »Opstandelse« opføres 1. Gang. — 26. December: Chr. Christensens og P. A. Rosenbergs Pantomime »Sancta Cæciliæ Guldsko«, til Aug. Ennas Musik, opføres 1. Gang. — 15. Januar 1905: Poul Nielsens Lystspil »Landlov« opføres 1. Gang; heri debuterer Carlo Wieth som Thomas Smith (ans. 1905—07, 1908—09 og fra 1923, død 1943). — 23. Februar: Rich. Wagners Musikdrama »Ragnarok« opføres 1. Gang. — 8. Marts: Henri Nathansens Komædie »Mor har Ret« opføres 1. Gang. — 2. April: 100 Aars Dagen for H. C. Andersens Fødsel. Kl. 3½: Prolog, »Den ny Barselstue«, »Liden Kirsten«. Kl. 7½: Festouverture, Tale af Dr. phil. Vilh. Andersen, »Ole Lukøje« (1. Gang). — 5. April: Censor, Professor Peter Hansen afaar. — 3. Maj: Paul Herviæus Skuespil »Labyrinten« opføres 1. — og eneste — Gang. — 14. Maj: 100 Aars Dagen for J. P. E. Hartmanns Fødsel: Overture til »Ravnen«, »Ved Furesøen« og »Thrymskviden«. — 15. Maj: Thorkild Roose optræder 1. Gang som Tesman i »Hedda Gabler« (ans. 1904—19 og fra 1923, senere 1. Sceneinstruktør). — 28. Maj: »Elverhøj« opføres 400. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af John Forsell, Franz Naval og Vilh. Herold.

158. *Sæson, 1905—1906*: 1. Juli 1905: Otto Borchsenius tiltræder som Censor. — 31. August: Hans Becks Festspil »Bournonvilles Minde«, til Ax. Grandjeans Musikarrangement, opføres 1. Gang (i Anledning af 100-Aaret for Bournonvilles Fødsel). — 1. September: Alb. Gnuðtzmanns Lystspil »Feltmanns Samlinger« opføres 1. Gang. Heri debuterer Valdemar Møller som Løjtnant Færk (ans. 1906). — 5. November: Gustav Esmanns Lystspil »Fader og Søn« opføres 1. Gang. — 15. December: Johannes Fønss debuterer som Lorenzo i »Romeo og Julie« (siden hyp-pige Gæstespil, Operaleder 1929—30, Operainstruktør og Leder af Pro-vinsvirksomheden fra 1931). — 26. December: Jakob Knudsens Lystspil »Kærlighed og Købmandsskab« opføres 1. Gang. — 21. Januar 1906: P. A. Rosenbergs Skuespil »Byen ved Havet« opføres 1. Gang. — 27. Januar: Mozarts 150 Aars Dag: »Don Juan«. 29. Januar til 3. Februar og 16.—18. Februar: Teatret lukket p. Gr. af Kong Christian den Niendes Død og Bisættelse. — 4. Marts: Oda Larsen debuterer som Amalie i

»Genboerne« (afg. 1913). — 18. Marts: Saint Saëns Opera »Samson og Dalila« opføres 1. Gang. — 27. Marts: Aage Barfoeds Skuespil »Asta Kanning« opføres 1. Gang. — 4. April 1906: Tenna Frederiksen (senere Kraft) debuterer som Elsa i »Lohengrin« (afg. 1939, derefter Gæstespil). — 22. April: Bernhard Shaws anti-romantiske Komædie »Helte« opføres 1. Gang. — 31. Maj: Mindefest for Henrik Ibsen: Aases Død, »Gengangere«, Epilog. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Vilh. Herold.

159. Sæson, 1906—1907: 9. Oktober 1906: Holger Drachmanns 60 Aars Dag: Digterens Drama »Hr. Oluf, han rider«, til Musik af Carl Nielsen, opføres 1. Gang. Heri debuterer som Gaardnissen Gudrun Houlberg (senere Fru Nissen, senere Fru Middelboe; ans. 1908—15, 1918—33). — 11. November: Carl Nielsens komiske Opera »Maskarade«, til Tekst af Vilh. Andersen, opføres 1. Gang. — 24. November: Walter Christmas' Skuespil »Skærsild« opføres 1. Gang. — 9. December: Marius Petipås og Emilie Walboms Ballet »Harlekins Millioner«, til Musik af Rich. Drigo, opføres 1. Gang. — 16. Januar 1907: Henri Nathansens Skuespil »Den gode Borger« opføres 1. Gang. — 15. Februar: Elna Lauesgaard (senere Jørgen-Jensen, senere Ørnberg) debuterer (afg. 1933 som Solodanserinde og Balletinstruktice). — 27. Februar 1907: Laur. Bruuns Skuespil »Pan« opføres 1. Gang. — 17. Marts: Danserinden Grethe Ditlevsen (senere Fru Hasselbalch) debuterer (afg. 1913 s. Solodanserinde). — 18. April: Helge Rodes Tragikomedie »Bartholins Glædesdag« opføres 1. Gang. — 23. Maj: J. L. Phisters 100 Aars Dag: Overture, Prolog, Holbergiana, »Erasmus Montanus«. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Franz Naval, Erika Wedekind og Vilh. Herold.

160. Sæson, 1907—1908: 3. September 1907: Balletdanserinden Dagny Schyberg, f. Lange, debuterer i Skuespillet som Mathilde i »En Skavank«. — 22. September: Massenets lyriske Opera »Werther« opføres 1. Gang. — 3. November: Tor Hedbergs Skuespil »Johan Ulfstjerna« opføres 1. Gang. — 9. November: Karl Larsens københavnske Studie »Kvinder« opføres 1. Gang. — 12. December: Sv. Langes Skuespil »En Digtters Kærlighed« opføres 1. Gang. — 5. Februar 1908: Mindefest for Holger Drachmann (død 14. Januar): Til Minde, »Der var engang —«. — 9. Februar: Otto Benzons Skuespil »Forældre« opføres 1. Gang. — S. D.: Karl Gjellerups Forspil, Satyrspil og Apotheose »Kampen med Muserne«, til Musik af C. F. E. Horneman, opføres 1. Gang. — 22. Marts: Hj. Bergstrøms Skuespil »Det gyldne Skind« opføres 1. Gang. — 23. April: Galla-Forestilling i Anledning af Kong Edward VII's og Dronning Alexandras Nærværelse: »Paa Sicilien«, »Napoli« (3. Akt). — 2. Maj: Rich. Wagners Musikdrama »Rhinguldet« opføres 1. Gang. — 10. Maj: Paul Hansen debuterer som Sverkel i »Liden Kirsten« (afg. 1913, derefter v. udenlandske Scener). — 12. Maj: Alfr. Sjøholm debuterer som Ridder Stig i »Svend Dyrings Hus« (senere ans., afg. 1933). — 24. Maj: Afskedsforestilling

for Betty Hennings: »Den kære Familie«, Epilog. — 31. Maj: Johan Svendsens Afskedsforestilling: Festpolonaise, »Barberen i Sevilla« (Overture og 2. Akt), Tannhäuser-Ouverturen, »Valkyrien« (3. Akt). — Gæstespil bl. a. af Franz Naval, Ellen Gulbranson og Vilh. Herold. — I Sæsonens Løb opførtes for første Gang samtlige »Nibelungen-Ringen«s fire Dele (Januar—Februar).

161. Sæson, 1908—1909: 1. Juli 1908: Fr. Rung 1. Kapelmester, Carl Nielsen 2. Kapelmester. Ingeborg Larsen (senere Fru Middelboe) ansat (død 1931). — 11. Oktober: Otto Benzons Komædie »Frie Hænder« opføres 1. Gang. — 22. Oktober: Den første Opera af Puccini, »Boheme«, opføres 1. Gang. — 29. Oktober: Forestilling i Anledning af Emma Thomsens 25 Aars Jubilæum 14. September. — 2. November: Den konstituerede Teaterchef, Hofjægermester, Greve C. C. S. Danneskiold-Samsøe, afgaar ved Døden. Direktør Einar Christiansen konstitueres som Chef. — 29. November: Emma Gads Lystspil »Guldfuglen« opføres 1. Gang. — 17. Januar 1909: M. Jørn Nielsen debuterer som Turiddo i »Paa Sicilien« (død 1934 som Regissør). — 11. Februar: Gratisforestilling for Soldater og Studenter i Anledning af 250 Aars Dagen for Stormen paa København. — 27. Februar: Henri Nathansens Skuespil »Daniel Hertz« opføres 1. Gang. — 6. Marts: Georg Høbergs Opera »Et Bryllup i Katakomberne«, til Tekst af Sophus Michaëlis, opføres 1. Gang. — 30. April: Direktør Einar Christiansen faar Orlov for Resten af sin Funktionstid, den nye Teaterchef, Kontorchef (senere Departementschef) A. P. Weis, og den nye Direktør, Dr. Karl Mantzius, tiltræder.

162. Sæson, 1909—10: 19. Juli 1909: Festforestilling i Anledning af de franske Parlamentarikeres Besøg: Elverhøj-Ouverturen, »Fruentimmer-skolen« (2. Akt), »Napoli« (3. Akt). — 1. September: Sophus Michaëlis' Skuespil »Revolutionsbryllup« opføres 1. Gang. Heri optræder Adam Poulsen 1. Gang paa det kgl. Teater, som Marki Ernest des Tresailles (ans. 1909—11 og 1914—16, Direktør 1930—31). — 8. September: Helge Rodes Komædie »Flugten« opføres 1. Gang. Heri optræder Johannes Poulsen 1. Gang paa det kgl. Teater, som Erik Bro (ans. 1909—27 [till. Sceneinstruktør 1917] og fra 1930; død 1938). — 30. September: Albrecht Delfs debuterer som Nachtigall i »Mestersangerne«. — 10. Oktober: Bj. Bjørnsons Lystspil »Naar den ny Vin blomstrer« opføres 1. Gang. Heri debuterer Bodil Ipsen (senere Fru Moltke, Fru Ipsen) som Helene (ans. 1914—19, 1922—25, 1927—30 og fra 1934). — 21. Oktober: Eugen d'Alberts Musikdrama »Dalen« opføres 1. Gang. — 6. November: Astrid Elsted (senere Fru Moltke) debuterer som Carmen (død 1918). — 27. November: Niels Hansen debuterer som Rodolphe i »Boheme« (ans. 1910). — 4. og 14. December: Teatret lukket p. Gr. af Prinsesse Maries Død og Bisættelse. — 26. December: Jul. Lehmanns og Hans Becks Ballet »Den lille Havfrue« til Musik af Fini Henriques, opføres 1. Gang. — 23. Januar

1910: Sophus Bauditz' Lystspil »Sne« opføres 1. Gang. — 5. Marts: Bj. Bjørnsons Skuespil »Paul Lange og Tora Parsberg« opføres 1. Gang. — 26. Marts: Helene Nybloms Lystspil »Portrættet« opføres 1. Gang. — 20. April: Hj. Bergstrøms dramatiske Situation »Dame-The« opføres 1. Gang. — S. D.: Gust. Uhlendorffs Balletdivertissement »Et Bondegilde«, til Musik af Torv. Frederiksen, opføres 1. Gang. — 21. April: Alb. Luther deb. s. Præsten i »Hamlet« (ans. 1911—16, 1930—33 og fra 1941). — 5. Maj: Puccinis Opera »Tosca« opføres 1. Gang. — 6. Maj: Mindefest for Bj. Bjørnson: »Bergljot«, »Naar den ny Vin blomstrer«, Andante funébre, Epilog. — 13. Maj: Sv. Langes Komedie »En Martyr« opføres 1. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil af Betty Hennings og Vilh. Herold.

163. Sæson, 1910—1911: 4. September 1910: Anna Blochs 25 Aars Jubilæum som Skuespillerinde ved det kgl. Teater: W. S. Maughams Lystspil »Penelope« opføres 1. Gang. — 18. September: Otto Rungs Skuespil »Broen« opføres 1. Gang. — 25. September: Leo Blochs komiske Opera »Førseglet« opføres 1. Gang. — S. D.: Emilie Walboms Eventyr-Ballet »Askepot«, til Musik af Otto Malling, opføres 1. Gang. — 1. Oktober: Alb. Gnutzmanns Komedie »Den romantiske Fader« opføres 1. Gang. — 26. Oktober: Herm. Bahrs Lystspil »Koncerten« opføres 1. Gang. — 13. December: 40 Aars Dagen for Betty Hennings' Debut som Skuespillerinde: »Fruentimmerskolen«, »Skærmydsler«. — 13. Januar 1911: Henri Nathansens Skuespil »Drømmen« opføres 1. Gang. — 3. Februar: Et Gæstespil af den danske Sanger Erik Schmedes aflyses paa selve Forestillingsdagen, »da det maatte anses for sandsynligt, at Kammersangerens Foredrag af Partiet paa et fremmed Sprog kunde foranledige Meningskamp under Forestillingen«. — 12. Februar: Karen Bramsons Skuespil »Kongemagt« opføres 1. Gang. — 18. Marts: Arth. Schnitzlers og Hans Becks Pantomime »Pierrettes Slør«, til Musik af E. v. Dohnanyi, opføres 1. Gang. — 9. April: Sophus Michaëlis Skuespil »Sct. Helena« opføres 1. Gang. — 23. April: Lilly Lamprecht, f. Camradt, debuterer som Liden Kirsten (afg. 1931, senere Gæstespil). — 10. Maj: Strindbergs Skuespil »Erik XIV« opføres 1. Gang. — 13. Maj: En Lov, hvorved Teaterordningen af 1903 gøres permanent, stadfæstes. — 21. Maj: Lars Bøe debuterer som Narren i »Liden Kirsten« (ans. 1913—1940). — S. D.: Fru Sophie Walleens Afskedsforestilling: »Kvinder«, »Barselstuen« (2. Akt), »Skærmydsler«. — Gæstespil bl. a. af Betty Hennings og John Forsell.

164. Sæson, 1911—1912: 6. September 1911: Julius Magnussens Lystspil »Hvo, som elsker sin Fader« opføres 1. Gang. — 15. Oktober: Puccinis Opera »Madame Butterfly« opføres 1. Gang. — 28. Oktober: M. Lengyel's Skuespil »Taifun« opføres 1. Gang. — 30. November: Shakespeares Tragedie »Julius Cæsar« opføres 1. Gang. — 10. Januar: 2. Akt af Lange-Müllers Opera »Tove« gives særskilt under Titelen: »Der gaar Dans i Borgegaard«. — 10. Februar: Helge Rodes Skuespil »Grev Bonde

og hans Hus« opføres 1. Gang. — 10. Marts: Sv. Melsing debuterer som Ebbesen i »Elverhøj« (senere Privat-Teaterdirektør). — 23. Marts: Henri Nathansens Skuespil »Indenfor Murene« opføres 1. Gang. — 13. April: Chr. Christensens Ballet »Sankt Hubertusfesten«, til Musik af A. Eggers, opføres 1. Gang. — 30. April: Ingvar Nielsen debuterer som Ramsis i »Aida« (afg. 1926). — 15., 16. og 17. Maj: Ingen Forestillinger paa Grund af Kong Frederik den Ottendes Død. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af John Forsell.

165. Sæson, 1912—1913: 7. September: P. A. Rosenbergs Skuespil »Den gamle Skov« opføres 1. Gang. — 29. September: Karl Mantzius' Afskedsforestilling: »Den gamle Præst« (2. og 4. Akt), »En Fallit« (2. Akts 2. Afd.), »Julius Cæsar« (3. Akt). — 25. Oktober: Ernst Didrings Skuespil »Højt Spil« opføres 1. Gang. — S. D.: Emilie Walboms Ballet »Paris' Dom«, til Georg Høebergs Musik, opføres 1. Gang. — 30. Oktober: Einar Rosenbaum debuterer som en Skomager i »Genboerne« (afg. 1933). — 10. November: Aug Ennas Opera: »Nattergalen«, til Tekst af Kai Friis-Møller, opføres 1. Gang. — 22. November: Johanne Luise Heibergs 100 Aars Dag: »Alferne«, »En Søndag paa Amager«. — 6. December: Inger Leth-Rasmussen, f. Rützebeck, debuterer som Spaakvinden i »Saul og David« (afg. 1926). — 19. Januar 1913: Julius Magnussens Lystspil »Hans eneste Kone« opføres 1. Gang. — 21. Januar: Fhv. Overhofmarskal, Kammerherre, Greve Frands Brockenhuus-Schack konstitueres som Chef, Forfatteren Otto Benzon som Direktør, begge fra 1. Juli. — 23. Februar: Betty Kirkeby deb. som Edith i »Hvo som elsker sin Fader« (afg. 1933). — 10. Marts: Anna Petersens 25 Aars Jubilæum som Skuespillerinde: »Elverhøj«. — 16. Marts: Henrik Ibsens dramatiske Digt »Per Gynt«, til Musik af Edv. Grieg, opføres 1. Gang. Heri debuterer Solodanserinde Elna Jørgen-Jensen som Skuespillerinde i Solveigs Rolle. — 19. Marts: Ingen Forestilling paa Grund af Kong Georg af Grækenlands Død. — 2. April: Laur. Melchior debuterer som Silvio i »Bajadser« (ans. 1914—21, derefter Gæstespil; Sanger v. udenl. Scener). — 3. Maj: Johann Sigurjonssons Skuespil »Gaarden Hraun« opføres 1. Gang. — S. D.: Sophie Walleens og Gust. Uhlendorffs Ballet »Terpsichore«, til Vilh. Rosenbergs Musik, opføres 1. Gang. — 14. Maj: I Overværelse af den internationale Søfartskonference: Carl Nielsens Sinfonia espansiva, »Bajadser«, »Blomsterfesten i Genzano«. — 22. Maj: Rich. Wagners 100 Aars Dag: »Mestersangerne i Nürnberg«. — 25. Maj: Chr. Zangenbergs Afskedsforestilling: »Gulddaasen« (2. Akt), »Faust« (1. Akt), »Hakon Jarl« (3. Akts 2. Afdeling), »Et Rejseeventyr«. — 1. Juni: Ellen Price de Plane's Afskedsforestilling: »Sylfiden« (1. Akt), »Paa Sicilien«, »Den lille Havfrue« (3. Akt). — 2. Juni: Gallaforestilling i Anledning af Kong Gustaf af Sveriges Nærværelse: »Bajadser«, »Napoli« (3. Akt). — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Betty Hennings og Vilh. Herold.

166. Sæson, 1913—1914: 1. September: Christine Mønsters Skuespil »Lille Veronika« opføres 1. Gang. — 6. September: Holger Bruusgaard optræder 1. Gang paa det kgl. Teater som Jægeren i »Der var en gang —« (afg. 1938). — 18. Sept.: Strindbergs Skuespil »Gustaf Vasa« opføres 1. Gang. Heri optraadte Cajus Bruun (død 1919) 1. Gang paa det kgl. Teater, som Magister Olaus. — 25. Oktober: Henri Nathansens Komædie »Affæren« opføres 1. Gang. — 23. November: Bernhard Shaws Lystspil »Mandens Overmand« opføres 1. Gang. — 1. Februar: Georg Høeberg ansættes som Kapelmester efter Fr. Rungs Død (22. Januar); Carl Nielsen afgaar som 2. Kapelmester. — 1. Februar: Otto Benzons Komædie »Føraar og Efteraar« opføres 1. Gang. — 14. Februar: Rich. Wagners Musikdrama »Tristan og Isolde« opføres 1. Gang. — 22. Februar: Arth. Schnitzlers Lystspil »Afskeds-Souper« opføres 1. Gang. — 15. Marts: Wolff-Ferraris Opera »Susannes Hemmelighed« opføres 1. Gang. — 18. April: 50 Aars Dagen for Stormen paa Dybbøl: Mindefest for Veteranerne. — 25. April: Poul Levins Lystspil »Flugten til Amerika« opføres 1. Gang. — 20. Maj: Olaf Hansens Skuespil »I Rungsted Krø« opføres 1. Gang. — 21. Maj: Edv. Agerholms Afskedsforestilling: »Jeanettes Bryllup«, »Harlekins Millioner« (2 Akt), »Mestersangerne i Nürnberg« (3. Akt, 2. Afdeling). — I Sæsonen Gæstespil af Vilh. Herold, samt af Komponisten Ernst v. Dohnanyi, der dirigerede sin Pantomime »Pierrettes Slør«, og hans Hustru, Elsa Galafrés, der udførte Pierrette. — 30. Juni: Kst. Direktør Otto Benzon afgaar.

167. Sæson, 1914—1915: 1. Juli 1914: Johannes Nielsen konstitueres som Direktør. — 1. August: Ferd. Hemme ans. som Korsyngemester (till. Kapelmester f. Skuespil og Ballet 1918, afg. 1934). — 5. September: Niels Kjærs Komædie »Det lykkelige Valg« opføres 1. Gang. Heri optræder Ella Ungermann 1. Gang paa det kgl. Teater, som Petræa Sommerblom (død 1922). — 28. Oktober: »Elverhøj« opføres 500. Gang. — 14. November: Gudmundur Kambans Skuespil »Hadda Padda« opføres 1. Gang. — 6. December: Vilh. Kienzl's Opera »Evangelimanden« opføres 1. Gang. — 26. December: »Det gamle Spil om Enhver« opføres 1. Gang. — 6. Januar: Regels og Uhlendorffs Ballet »Kærlighedens Aarstider«, til Schuberts Musik, opføres 1. Gang. — 14. Januar: Hjalmar Bergstrøms Skuespil »Prøvens Dag« opføres 1. Gang. — 5. Marts: Sv. Langes Skuespil »De stille Stuer« opføres 1. Gang. — 19. Marts: Vilh. Herolds Afskedsforestilling: »Dalen«. — 9. April: Rich. Wagners religiøse Festspil »Parsifal« opføres 1. Gang. — S. D.: Peter Bredenbeck debuterer som en af Svendene smst. — 15. April: J. Massenets musikalske Drama »Therese« opføres 1. Gang. — S. D.: Emilie Walboms Balletdivertissement »Drømmebilleder«, til H. C. Lumbyes Musik, opføres 1. Gang. — 29. April: Poul Wiedemann debuterer som Parsifal (havde tidl. optraadt i et mindre Parti). — 6. Maj: Poul Levins Skuespil »Riber & Søn« opføres 1. Gang. — 20. Maj: Ingeborg Steffensen debuterer

som Agathe i »Jægerbruden« (ans. 1919). — 29. Maj: Balletmester Hans Becks Afskedsforestilling »Napoli«. — Gæstespil i Sæsonens Løb bl. a. af Vilh. Herold og Mme Ch. Cahier.

168. *Sæson, 1915—1916*: 1. Juli 1915: Solodanser Gustav Uhlendorff ans. som Balletdirigent (Balletmester 1920, afg. 1928). — 1. September: Palle Rosenkrantz's Lystspil »Lottens Forlovelse« opføres 1. Gang. — 8. Oktober: Ludolf Niensens Opera »Isbella«, til Tekst af P. A. Rosenberg, opføres 1. Gang. — S. D.: Barbier, Merante og Emilie Walbom's Ballet »Sylvia«, til Musik af Leo Delibes, opføres 1. Gang. — 16. Oktober: Henri Nathansens Skuespil »Dr. Wahl« opføres 1. Gang. — 28. November: P. Tschaikowsky's Opera »Eugen Onegin« opføres 1. Gang. — 14. December: Jul. Magnussens Skuespil »Betty« opføres 1. Gang. — 5. Februar 1916: Einar Christiansens Skuespil »Fædreland« opføres 1. Gang. — 25. Februar: Osk. Braatens Skuespil »Ungen« opføres 1. Gang. — 6. Marts: Svend Methling debuterer som Erasmus i »Erasmus Montanus« (ans. 1916—22 og fra 1930, 1. Sceneinstr. 1939—40). — 21. Marts: Poul Levins Skuespil »Taarnet« opføres 1. Gang. — 15. April: Leo Tolstoy's Skuespil »Det levende Lig« opføres 1. Gang. — 24. April: Will. Shakespeares 300. Aars Dag: Prolog, »En Skærsommernatsdrøm«. — 18. Maj: Til Indtægt for Veterankomiteen: Prolog, »Fjernt fra Danmark«, Midsommervisen af »Der var engang« — 16. Juni: Nyt Forfatter-Regulativ stadfæstes. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Anders de Wahl, Ellen Gulbranson og John Forsell.

169. *Sæson, 1916—1917*: 8. Sept.: Holger Byrding deb. s. »Gremin i »Eugen Onegin« (tidl. optr. i mindre Parti). — 13. Sept.: Fr. Leth Hansens Skuespil »Ungdomsleg« opføres 1. Gang. — 5. Oktober: Carl Gandrups Komædie »Lazarus« opføres 1. Gang. — S. D.: Gustav Uhlendorff's Ballet »De Forelskedes Luner«, til Musik af Vilh. Rosenberg, opføres 1. Gang. — 15. Oktober: Holger Gabrielsen debuterer som Søren Torp i »Genboerne«. — 4. November: Hugo v. Hoffmannsthal's Komædie »Rosenkavaleren«, til Musik af Rich. Strauss, opføres 1. Gang. — 24. November: Agnes Henningsens Lystspil »Den rige Fugl« opføres 1. Gang. — 26. December: Emilie Walboms og P. v. Klenaus Ballet »Den lille Idas Blomster«, opføres 1. Gang. Heri debuterer John Andersen (død som Solodanser 1926). — 23. Januar 1917: Helge Rodes Skuespil »Det store Forlis« opføres 1. Gang. — 12. Februar ændres Forestillingstiden i Henhold til Loven om Indskrænkning af Lysforbruget, saaledes at Forestillingerne kan være til Ende Kl. 10 (to Gange ugentlig dog Kl. 10½). — 23. Februar: Niels W. Gades 100 Aars Dag: Ouverture, Prolog, Symfoni Nr. 4, »Et Folkesagn«. — 4. Marts: Dr. Rich. Strauss dirigerer som Gæst sin Opera »Rosenkavaleren«. — 11. Marts: Galla-Forestilling i Anledning af Kronprins Frederiks 18 Aars Fødselsdag: Festpolonaise, »Liden Kirsten« (2. Akt), »Napoli«. — 23. Marts: Joh.

Bojers Skuespil »Sigurd Braa« opføres 1. Gang. — 15. April: Aug. Ennas Opera »Gloria Arsena«, til Tekst af Olaf Hansen, opføres 1. Gang. — 16. April: Olaf Poulsens Afskedsforestilling paa 50 Aars Dagen for hans Debut: »Jeppe paa Bjerget« (2. Akt), »Kong Henrik den Fjerde« (2. Akt, 3. Afd.), »Den politiske Kandestøber« (4. Akt). — 28. April: Ved Kultusministeriets Deling i et Kirke- og et Undervisningsministerium henlægges Teatret under sidstnævnte. — Maj: Forestillingernes Antal indskrænkes paa Grund af Restriktionerne. — 21. Maj: Emilie Ulrichs Afskedsforestilling: »Boheme«. — 22. Maj: Peter Cornelius' 25 Aars Jubilæum: »Lohengrin«. — I Sæsonen Gæstespil bl. a. af Mme Andrejewa de Skilondz.

170. Sæson, 1917—1918: Af Hensyn til Lysforbruget indledes Sæsonen først 15. September. — S. D. opræder Henrik Malberg 1. Gang paa det kgl. Teater, som Arv i »Henrik og Pernille«. — 20. September: Strindbergs Kammerspil »Tordenluft« og hans Sorgespil »Baandet« opføres 1. Gang. — 10. Oktober: Sophus Michaëlis Skuespil »Lægen« opføres 1. Gang. — 27. Oktober: Gustav Uhlendorffs Ballet »Artemis«, til Musik af Louis Glass, opføres 1. — og eneste — Gang. — 4. November: Bertel Krause optræder 1. Gang paa det kgl. Teater, som Grosserer Friis i »Den kære Familie« (død 1924). — 9. November: Kong Gustaf af Sverige overværer Forestillingen: Festpolonaise, »Ved Bosporus«, »Drømmebilleder«. — 10. November: Aage Fønss optræder 1. Gang som Don Juan i »Don Juan«. — 24. November: Georg Kyhné (afg. 1924) debuterer som Lohengrin og Per Biørn optræder 1. Gang som Telramund i »Lohengrin«. — 15. Februar 1918: Joh. Sigurjónssons Skuespil »Løgneren« opføres 1. Gang. — 17. Marts: Eugen d'Alberts musikalske Drama »De døde Øjne« opføres 1. Gang; heri debuterer Ellen Nielsen som Sarah. — 22. Marts: Arth. Schnitzlers En-Aktere: »Erkendelsens Time« og »Den store Scene«, opføres 1. Gang. — 3. April: Strindbergs Skuespil »Paa-ske« opføres 1. Gang. — 28. April: Emilie Walboms Ballet »En Nat i Ægypten«, til Musik af russiske Komponister, opføres 1. Gang. — 20. Maj: Hostrups 100 Aars Dag: Overture, Prolog, »Genboerne«. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Aug. Falck, Fokin og Fokina, Betty Hennings, Dr. Karl Mantzius og Mme Andrejewa de Skilondz.

171. Sæson, 1918—1919: 1. September 1918: Karl Merrilds Harlekin-spøg »Veni, vidi, vici«, til Musik af forskellige Komponister, opføres 1. Gang. — 7. September: Einar Christiansens Familiestykke »Onkel Stephan« opføres 1. Gang. — 22. September: Jules Massenets musikalske Drama »Therese« opføres 1. Gang. — S. D.: J. L. Crozes og G. Uhlendorffs Ballet »Javotte«, til Saint Saëns' Musik, opføres 1. Gang. — 26. September: Festforestilling i Anledning af Kong Haakons Besøg: »Tannhäuser« (2. Akt), »Napoli« (3. Akt). — 16. Oktober: Edv. Brandes' Skuespil »Under Loven« opføres 1. Gang. — 23. Oktober til 13. Novem-

ber: Teatret lukket paa Grund af Spansk Syge-Epidemien. — 18. Januar 1919: Axel Gades Opera »Venezias Nat«, til Tekst af Olaf Hansen, opføres 1. Gang. — 29. Januar: Ballet-Eleven Lili Sørensen (senere Heglund) debuterer som Hyrden i »Tosca«. — 15. Februar til 15. Marts: Oehlschlägers »Aladdin« opføres, delt i to Afdelinger, som skiftevis spilledes 1 Uge ad Gangen. — 3. April: Will. Norries Lystspil »Paa Plads« opføres 1. Gang. — 26. April: Rich. Strauss' Musikdrama »Salome« opføres 1. Gang. — 16. Maj: Afskedsforestilling for Margrethe Lendrop: »Mme Butterfly« (2. Akt), »Figaros Bryllup« (1. Akt), »Carmen« (4. Akt). — 18. Maj: Festforestilling i Anledning af Forfatterkongressen: »Jeppe paa Bjerget«, »Napoli« (3. Akt). — 24. Maj: Mich. Carrés og Karl Merrilds Pantomime »Den fortabte Søn«, til Musik af Andr. Wormser, opføres 1. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af John Forsell og Karl Mantzius.

172. Sæson, 1919—1920: 23. September 1919: Eurypides' Tragedie »Medea«, med Musik af Joh. Halvorsen, opføres 1. Gang. — 28. September: Alfr. Osmund debuterer som Politikommissæren i »Rosenkavaleren«. — 12. Oktober: Afskedsforestilling for Johanne Krarup-Hansen: »Lohengrin«. — 16. Oktober: Henri Bernsteins Skuespil »Hemmeligheden« opføres 1. Gang. — 15. November: Hakon Børresens Komædie til Musik: »Den kongelige Gæst«, med Tekst af Sv. Leopold, opføres 1. Gang. — 26. December: Holger Rützebeks Lystspil paa Vers: »Per og Lise«, opføres første Gang. — 28. December: I Anledning af 100 Aaret for Goldschmidts Fødsel: Prolog, Ouverture, »En Skavank«, »Blomsterfesten i Genzano«. — 29. Januar 1920: Aug. Strindbergs Skuespil »Mester Olof« opføres 1. Gang. — 21. Februar: Carl Gandrups Skuespil »Dybet« opføres 1. Gang. — Fra 26. Februar Sæsonen ud er Teatret efter Paabud af Myndighederne lukket 1 Aften om Ugen af Hensyn til de vanskelige Brændselsforhold. — 12. Marts: Helge Rodes Skuespil »En Mand gik ned fra Jerusalem« opføres 1. Gang. — 8. April: Aug Ennas Opera »Komedianter« opføres 1. Gang. — 24. April: Aage v. Kohls Skuespil »De, der bærer« opføres 1. Gang. — 8. Maj: Charles Tharnæs debuterer som Jesper i »Mester Geert Westphaler« (ans. 1926). — 16. Maj: Hildur Møller debuterer som Adolfa i »Dybet« (død 1936). — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Johanne Dybvad, Lola d'Artot de Padilla, Olaf Poulsen, Karl Mantzius, Birgit Engell, Leo Slezak og Lillebil Ibsen.

173. Sæson, 1920—1921: 1. September til 6. December: Teatret lukket 1 Aften om Ugen paa Gr. af Brændselsvanskelighederne. — 1. September: Gudm. Kambans Skuespil »Kongeglimen« opføres 1. Gang. — 5. Oktober: Festforestilling i Anledning af Genforeningen (og de sønderjydske Repræsentanters Indtræden i Rigsdagen): Elverhøj-Ouverture, Prolog, »Valdemar«. — 16. Oktober: Siegr. Salomons bibelske Tonebillede »Kain«, til L. C. Nielsens Digt, opføres 1. Gang. — 12. November: Tordenskjolds 200 Aars Dødsdag: Prolog, Tordenskjold-Suite,

»Tordenskjold«. — 3. December: Emilie Walboms Balletdivertissement »Svundne Tider« opføres 1. Gang. Heri debuterer Gerda Karstens. — 4. December: Holger Drachmanns Melodrama »Renæssance« ,til Musik af P. E. Lange-Müller, opføres 1. Gang. Heri debuterer Tavs Neien-dam som Giulio (afg. 1930). — 13. December: 50 Aars Dagen for Betty Hennings' Skuespil-Debut: Festpolonaise, »Det gamle Hjem«. — 17. De-cember: Beethovens 150 Aars Dag. »Fidelio«. — 29. December: Teatrets Rekvistrum hærget af en voldsom Ildebrand. — 1. Januar 1921: Herdis Bergstrøms og Karin Michaëlis' Lystspil »I rette Øjeblik« opføres 1. Gang. — 30. Januar: Helge Rodes Eventyrspil »Moderen« ,til Musik af Carl Nielsen, opføres 1. Gang. — 17. Februar: Peter Jerndorffs 50 Aars Jubilæum: »Den gamle Præst«. — 16. Marts: C. M. Norman-Hansens Folke-livsbilleder fra Grønland: »Kaddara«, til Musik af Hakon Børresen, op-føres 1. Gang. — 13. April: Alb. Prices og Gust. Uhlendorffs romanti-ske Ballet »Agnete og Havmanden«, til Musik af Will. Bähncke, opføres 1. Gang. — 2. Maj: Ely Hjalmar debuterer s. Octavian i »Rosenkavale-ren« (ans. 1927). — 23. Maj: Velgørenhedsforestilling til Fordel for Wienerbørn. — 1. Juni: »Der var engang —« opføres 300. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Betty Hennings, Birgit Engell, Gerda Gulda og Karl Mantzius.

174. Sæson, 1921—1922: 7.—11. September 1921: Gæstespil af Comédie Française. — 17. September: Romain Rollands Drama fra Revolutions-tiden »Ulvene« opføres 1. Gang. — 24. September: Gunder Knudsen debuterer som George Brown i »Den hvide Dame«. — 18. November: Louis Levys og Sv. Borbergs Skuespil »Vort Hjerte« opføres 1. Gang. — 3. December: Karl Merrilds Karakter-Ballet »Nips«, til Musik af Har. Agersnap, opføres 1. Gang. — 6. December: Et »Spareudvalg vedrørende det kgl. Teater« nedsættes. — 15. Januar: Molières 300 Aars Dag: Ouver-ture, Prolog, »Amfitryon«. — 28. Januar: Carl Gandrups Komædie »Mun-ken gaar i Enge« opføres 1. Gang. — 25. Februar: Einar Christiansens Drama »Cosmus«, til Musik af Carl Nielsen, opføres 1. Gang. — 4. Marts: Emil Mobecks og Gust. Uhlendorffs Ballet »Lackschmi«, til Mu-sik af Ludolf Nielsen, opføres 1. Gang. — 12. Marts: Sophokles' Tra-gædie »Kong Ødipus« opføres 1. Gang. — 8. April: Spareudvalget af-giver Betænkning. — 22. April: Jakob Nielsen debuterer som Erik Rabe i »Det gamle Hjem« (senere bl. a. Dir. f. Aalborg Teater). — 6. Maj: Agnes Henningsens Lystspil »Troense« (anonymt v. Fremkom-sten) opføres 1. Gang. — 10. Maj: P. Mascagnis Opera »Den lille Marat« opføres 1. Gang. — 12. Maj: Poul Knudsens og Emilie Walboms mimi-ske Drama »Scaramouche«, til Musik af Jean Sibelius, opføres 1. Gang. — 19. Maj: Helge Nissens 25 Aars Jubilæum: »Mestersangerne«. — 25. Maj: Afskedsforestilling for Emilie Smith: »Harlekins Millioner« (1. Akt), »Paa Sicilien« (heri debuterer Otto Steenberg som Turiddu), »Et Folkesagn« (3 Akt). — 22. Juni (udenfor Sæsonen): Galla-Forestilling

i Anledning af Kongen og Dronningen af Italiens Besøg: »Kaddara« (1. og 4. Akt), »Napoli« (3. Akt). — 30. Juni: Direktør Johannes Nielsen afgaar. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Prager-Lærer-Sangforeningen, Betty Hennings, Laur. Melchior, Berta Morena, Alex. Moissi, Lola d'Artot de Padilla, Lillebil Ibsen.

175. Sæson, 1922—1923: Will. Norrie ansættes som økonomisk Direktør, Vilh. Herold som Direktør for Operaen. — 1. September 1922: Det gamle danske Helgenspil: »Hellig Hertug Knuds Spil«, opføres 1. Gang. — 6. September: Galla-Forestilling i Anledning af Dronning Wilhelmina af Nederlandenes Nærværelse: »Tosca« (1. Akt), »Blomsterfesten i Genzano«. — 23. September: Festforestilling i Anledning af den danske Skueplads' 200 Aars Jubilæumsdag: L. Glass' Allegro festivo, »Theatret (et lille Festsplil af Helge Rode, 1. Gang), Prolog ved Forestillingen 23. September 1722, »Den Gerrige«, »Amors og Balletmesterens Luner«. — 24. September: Ulla Iversen (senere Ulla Poulsen) debuterer som Hilde i »Et Folkesagn« (havde tidl. bl. a. udført Agnete i »Agnete og Havmanden«). — 26. September: Festforestilling i Anledning af 200 Aars Dagen for den første Holbergske Komædie, »Den politiske Kandestøber«s Opførelse: N. W. Gade: Tempo di Menuetto, »En Aften i 1722«, »Den politiske Kandestøber«, »Hyldest til Holberg« (af H. H. Seedorff Pedersen, Musik af Carl Nielsen). — 29. Sept. Em. Walboms Balletdivert. »Rococo«, til Musik af Rameau opf. 1. Gang. — 18. November: Louis Levys Lystspil »Visdommens Røst« opf. 1. Gang. — 1. Januar 1923: Danseren Knud Henriksen debuterer. — 4. Januar: Otto Benzons 3 Billeder: »Forældre: »Interiør« (opf. 1908 under Titlen »Forældre«), »Landskab med Figurer« og »Genrebilled«, opføres 1. Gang. — 7. Januar: G. Charpentier's Opera »Louise« opføres 1. Gang. — 27. Januar: Walter Christmas' Skuespil »Lige for Lige« opføres 1. Gang. — 24. Februar: Carl Gandrups Drama »Faldne Engle« og hans Lystspil »Falske Nøgler« opføres 1. Gang. — 28. Februar: Hakon Schmedes' og Emilie Walboms Ballet »To i et Glashus«, til Musik af Hakon Schmedes, opføres 1. Gang. — 21. April: Mozarts komiske Opera »Rosinas Skælmsstykker« opføres 1. Gang. — 28. April: Fest-Forestilling i Anledning af Kongens og Dronningens Sølvbryllup: Festmarsch af Fini Henriques, »Kærlighedens Aarstider« (1., 2. og 3. Billede), »Nei«, Divertissement af »Den lille Havfrue«. — 3. Maj: Else Schøtt debuterer som Elsa i »Lohengrin«. — 16. Maj: Erik Skrams Skuespil »Irene« opføres 1. Gang. — 1. Juni: Afskedsforestilling for Peter Jerndorff: »Det gamle Hjem«, »Et lille Efterspil« (Dialog v. Poul Levin). — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Betty Hennings og Nanny Larsen-Todsen.

176. Sæson, 1923—1924: 1. Juli 1923: Aage Garde ansættes som Skuespil-Direktør. Posterne som Maskinmester og Belysnings- og Fyrmester slaas sammen til en Stilling som Scenemester, der besættes med Belysningsmester Poul Nielsen. — 5. September: Karen Bramsons Skue-

spil »De evige Fjender« opføres 1. Gang. — 11. September: Bella Edwards' og Gustav Uhlendorffs Ballet »Aften hos Pjerrot«, til Musik af Bella Edwards, opføres 1. Gang. — 5.—9. Oktober: Gæstespil af Kunstnere fra Theatre National de l'Odeon i Paris. — 16. November: Sv. Borbergs Skuespil »Ingen« opføres 1. Gang. — 8. December: Anna Blochs Interiør »Saadan veksler —« opføres 1. Gang. — 24. Januar 1924: Mus-sorgskys Opera »Boris Godunow« opføres 1. Gang. — 1. Marts: Giuliu Dantas' Skuespil »Kardinalernes Middag« opføres 1. Gang. — S. D.: Viggo Cavlings og Elna Jørgen-Jensens Ballet »Tycho Brahes Drøm«, til Musik af Hakon Børresen, opføres 1. Gang. — 18. Marts: Olaf Münsters Skuespil »Blændværk« opføres 1. Gang. — 6. April: Peter Cornelius' Afskedsforestilling: »Lohengrin«. — 8. April: Aug. Strindbergs Sørgespil »Frøken Julie« opføres 1. Gang. — 23. April: Giacomo Puccinis Opera »Gianni Schicci« opføres 1. Gang. — 30. April: Axel Valentiners Skuespil »Den første Morgen« opføres 1. Gang. — 9. Maj: Midnatsforestilling til Indtægt for Olaf Poulsens Mindefond: Prolog, »Pernilles korte Frøkenstand«, »Drømmebilleder«; Rollerne i »Pernilles korte Frøkenstand« udført af Skuespillere ved københavnske Teatre. — 19. Maj: Undervisningsminister Nina Bang ændrer Styrelsen af Teatret, saaledes at Chef-Stillingen ophæves og erstattes af en Stilling som administrerende Direktør, i hvilken Teatrets økonomiske Direktør, Will. Norrie udnævnes. — 20. Maj: Den afgaaende Chef, fhv. Overhofmarskal, Kammerherre, Grev Frands Brockenhuus-Schack, tager ved et bevæget Møde paa Scenen efter Aftenens Forestilling Afsked med Personalet. — Ved Sæsonens Slutning afgaar Operadirektør Herold, Skuespildirektør Garde og Censor, Prof. Borchsenius. — 1. Juni: Dansk Korforenings Landssangstævne aabnes ved en Festkoncert paa Teatret. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Johanne Brun og Birgit Engell.

177. Sæson, 1924—1925: 1. Juli 1924: Professor, Dr. Hans Brix ans. s. litterær Konsulent. Dr. Torben Krogh Operainstruktør (afg. 1929, senere Programredaktør). — 29. August: Til Indtægt for Scoresbysund: »Kad-dara« (1. og 4. Akt), »Napoli« (3. Akt). — 17. September: Léonid Andrejefs Skuespil »Han, der faar Lussingerne« opføres 1. Gang. — 15. Oktober: Festforestilling i Anledning af 50 Aars Dagen for Teaterbygningens Indvielse: Prolog, »Det lykkelige Skibbrud«, »Konservatoriet« (1. Akt); Studenter demonstrerer i Anledning af Undervisningsminister Nina Bangs Forbud mod Fremførelse af »Elverhøj-Ouverturen« eller Afsyngelse af »Kong Christian«. — 18. Oktober Kl. 1: Gratisforestilling for den studerende Ungdom: »Det lykkelige Skibbrud«, »Købmanden i Venedig« (4. Akt). — 21. Oktober: Henry Skjær debuterer som Pizarro i »Fidelio« (ans. 1931). — 9. November: Strindbergs Komædie »Den farlige Leg« opføres 1. Gang. — S. D.: Gust. Uhlendorffs Ballet »Pan Twardowsky«, til Musik af Ludomir Rozycki, opføres 1. Gang. — 20.

November: Ingeborg Nørregaard Hansens 25 Aars Jubilæums-Forestilling: »Den flyvende Hollænder«. — 14. December: Ebba Wilton debuterer som Nattens Dronning i »Tryllefløjten«. — 15., 20. og 22. December: Mindeforestillinger for Giacomo Puccini. — 28. December: Geraulds og Spitzers Skuespil »Hvis jeg vilde « opføres 1. Gang. — 29. December: Anna Hagen debuterer som Papagena i »Tryllefløjten« (ans. 1939). — 4. Januar 1925: Elna Hansen (senere Lassen) optræder 1. Gang efter sin Hjemkomst fra Amerika, som Svanilda i »Coppelia« (død 1930 som Solodanserinde). — 5. Januar: Festforestilling i Anledning af Postvæsenets 300 Aars Jubilæum: »Orpheus og Eurydike«, »Coppelia«. — 29. Januar: Jul. Magnussens Skuespil »En Digtters Drøm«, til Musik af Rud Langgaard, opføres 1. Gang. — 3. Marts: Sv. Langes Tragikomedie »Samson og Dalila« opføres 1. Gang. — 17. April: Aug. Ennas Opera »Don Juan Marañá« opføres 1. Gang. — Gæstespil i Sæsonens Løb af Birgit Engell. — 22. Juni: Dansk Amerikaneren Thomas Wilfred giver Lyskoncert paa Teatret for en indbudt Kreds.

178. Sæson, 1925—1926: Joh. Hye-Knudsen Kapelmester paa Prøve (ans. 1926, afg. 1930, paany ans. 1932). — 1. September: Harald Lander debuterer (Balletmester 1932). — 4. September: »Jeppe paa Bjerget« opføres for den studerende Ungdom; heri optræder Rasmus Christiansen, som Ridefogden, 1. Gang paa det kgl. Teater. — 16. September: Carl Gandrups Skuespil: »Fru Beates Regnskab« opføres 1. Gang. — 9. Oktober: Cl. Debussys Iyriske Drama »Pelleas og Melisande« opføres 1. Gang. — 14. Oktober: Premiere paa den af Mik. Fokin (som Gæst) indstuderede Ballet-Aften: »Petruschka« (Musik af Stravinsky), »Chopiniana« og Polovetzerdanskene af »Fyrst Igor« (Musik af Borodin). — 24. Oktober: Hj. Bergströms Komædie: »Swedenhielms« opføres 1. Gang. — 25. November: Carl Nielsen dirigerer den 50. Opførelse af »Maskarade«. — 28. November: Den danske Vaudevilles 100 Aars Dag: »28. November 1825« (Interior af Jul. Clausen, 1. Gang), »Et Eventyr i Rosenborg Have«, »Recensenten og Dyret«. — 1. December: I Anledning af P. E. Lange-Müllers 75 Aars Dag opføres »Der var engang «; Komponisten overværer Forestillingen og modtager fra Teatrets Loggia et Fakkeltog. — 4. December: Poul Reumert hyldes under Opførelsen af »Scapins Skalkestykker« ved sin første Optræden efter Hjemkomsten fra Paris, hvor han paa Theatre Français har spillet Tartuffe paa Fransk. — 6. December: Igor Stravinsky dirigerer som Gæst Opførelsen af »Petruschka«. — 6. Februar: Harald Bergstedts Skuespil »Den blaa Vase« opføres 1. Gang. — 9. Februar: Clara Pontoppidans 25 Aars Jubilæum som Skuespillerinde: »Mirandolina«. — 18. Februar: Tryggvi Sveinbjørnssons Skuespil »Regnen« opføres 1. Gang. — 21. Februar: Lægen Preben Rovsing debuterer som Lohengrin (senere Opera-sanger i Udlandet). — 16. Marts: Shakespeares Skuespil »Stormen«, med Musik af Jean Sibelius, opføres 1. Gang. — 28. Marts: Ingen Fore-

stilling paa Grund af Enkedronning Louises Bisættelse. — 31. Marts: Ebbe Hameriks Opera »Stepan«, til Tekst af Fredrik Nygaard, opføres 1. Gang. — 5. April: Edv. Brandes' Skuespil »Haardt imod Haardt« opføres 1. Gang; heri debuterer Karin Nellemose som Thilde. — 1. Maj: Danserinden Margot Florentz Gerhard (senere Lander) debuterer. — Maj: Medlemmer af Strindberg-Teatret i Stockholm opfører »Faderen« (4. Maj), »Paaske« (8. Maj) og »Dødedansen« (11. Maj). — 12. Maj: P. Sarauws Lystspil »Den fattige Millionær« opføres 1. Gang. — 20. Maj: Siegfried Salomons Opera »Leonora Christina«, til Tekst af Aage Barfoed, opføres 1. Gang. — 30. Maj: Ida Møllers sidste Optræden. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Birgit Engell og Rich. Tauber.

179. Sæson, 1926—1927: Hævd paa Roller ophører. — 9. September 1926: Anton Tjekhofs Skuespil »Onkel Vanja« opføres 1. Gang; heri optræder 1. Gang paa det kgl. Teater Else Skouboe, som Jelena (udg. fra Elevsk. 1918, ans. 1926—31, 1932—34 og 1940—41), og Eyvind Johan Svendsen som Mikail Lvovitsj (udg. fra Elevsk. 1917, ans. 1926—39). — 5. Oktober: Rich. Jensens 25 Aars Jubilæum: »Drømmebilleder«, »Napoli«. — 6. Oktober: Sv. Langes Tidsbillede: »En Dag paa Hirschholm Slot« opføres 1. Gang. — 8. Oktober: Galla-Forestilling i Anledning af Finlands Præsident, Relander's, Besøg: »Liden Kirsten«, »Tycho Brahes Drøm«; kommunistiske Demonstrationer paa Tilskuerpladsen. — 22. Oktober: »Recensenten og Dyret« gives, paa 100 Aars Dagen for Førsteopførelsen. — 25. Oktober: Thorkild Rooses 25 Aars Skuespiller-Jubilæum: »Stormen«. — 14. November: Adam og Johannes Poulsens 25 Aars Jubilæum: »Kongsemnerne« (Adam Poulsen s. Gæst). — 19. November: Marius Jacobsen debuterer som Rodolphe i »Boheme«. — 25. November: Midnats-Mindeforestilling for Solodanser John Andersen (død 14. Juni): »Tycho Brahes Drøm«, Koncert-Afdeling, Scener af »Tartuffe«, »Konservatoriet« (1. Akt), Epilog. — 25. November: Et nyt Forfatterregulativ sættes i Kraft. — 30. November: For den studerende Ungdom: »Kongsemnerne«. — 11. December: Fr. Nygaards Ballet »Sommerfugle«, til Musik af Johs. Andersen, opføres 1. Gang. — 20. Januar 1927: Aage Winther-Jørgensen debuterer som Lars i »Genboerne«. — 16. Februar: Poul Reumerts 25 Aars Jubilæum: Edm. Rostands romantiske Skuespil »Cyrano de Bergerac« opføres 1. Gang. — 26. Marts: 100 Aars Dagen for Beethovens Død: »Fidelio«. — 9. April: W. Nijinsky's og Kaj Smiths Dansedivertissement »Tennis«, til Musik af Cl. Debussy, opføres 1. Gang. — S. D.: Gustav Uhlendorffs Fantasi i Dans og Farver: »Et Farvespil«, opføres 1. Gang. — 5. Maj: Herdis Bergstrøms Lystspil »De kære Børn« opføres 1. Gang. — 20. Maj: Fini Henriques' Opera »Stærstikkeren«, til Tekst af C. M. Norman-Hansen, opføres 1. Gang. — 23. Maj: Anna Borg (senere Reumert, ans. 1927—33 og fra 1938) debuterer som Halla i »Bjerg-Eyvind og hans Hustru« (4. Akt). — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Adam Poulsen, Birgit Engell og Joseph Hislop. —

10. Juni: Gæstespil paa Théâtre des Champs Elysées i Paris: Elverhøj-Ouverture, »Erasmus Montanus«, Balletdivertissement, »Scaramouche«.

180. Sæson, 1927—1928: 3. September 1927: Aristofanes' Komædie »Lysistratæ«, med Musik af Vilh. Rosenberg, opføres 1. Gang. — 10. September: Johs. Buchholtz's Skuespil »Skænk mig Fjender« opføres 1. Gang. — 12. September: Danseren Børge Ralov debuterer. — 25. September: I Anledning af det sønderjydske Besøg: »Liden Kirsten«, »Fjernt fra Danmark«. — 19. Oktober: Aug. Ennas og Elna Jørgen-Jensen Balletpantomime »Kysset«, til Musik af Aug. Enna, opføres 1. Gang. — 23. November: Chr. Frederiksen debuterer som Landgreven i »Tannhäuser«. — 27. og 28. November: Festforestillinger i Anledning af Færingernes Besøg: Danske og færøske Folkedanse. — 2. December: Paul Raynals Skuespil »Graven under Triumfbuen« opføres 1. Gang. — 7. December: Karen Berg debuterer som Grevinde Holstein i »En Dag paa Hirschholm Slot«. — 14. Dec.: Tschaikowskys Op. »Spader Dame« opføres 1. Gang. — 20. December: Fini Henriques' 60 Aars Dag: Vølund Smed-Forsp., »Stærstikkeren«, »Den lille Havfrue« (Div.). — 10. Januar: Anton Tjekhofs Skuespil »De tre Søstre« opføres 1. Gang. — 14. Januar: Helge Rodes Skuespil »Alt er godt« opføres 1. Gang. — 8. Februar: Det første Skuespil af Kaj Munk: »En Idealist«, opføres 1. Gang. — 1. Marts: Carl Gandrups Skuespil »Spotterens Hus« opføres 1. Gang. — 20. Marts: Henrik Ibsens 100 Aars Dag: Prolog, Per-Gynt-Musik, »Kærlighedens Komædie« (1. Gang). — 31. Marts: Lov om Opførelse af en Bygning til Brug for Statsradiofonien og Lov vedrørende det kgl. Teaters Bygnings- og Sceneforhold stadfæstes. — 15. April ff.: Opera-Gæstespil af et italiensk Solist-Ensemble under Ledelse af Egisto Tango (arr. i Samarb. m. Statsradiofonien). — 17. April: Galla-Forestilling i Anledning af Kongen og Dronningen af Belgiens Besøg: »Tosca« (1. Akt), »Harlekens Millioner«. — 26. April: Carl Madsens 25 Aars Jubilæum: »Barberer i Sevilla«. — 10. Maj: Alfred Toffts Opera »Anathema« opføres 1. Gang. — 13. Maj: Einar Nørby debuterer som Mefistofeles i »Faust«. — 25. Maj: Will. Shakespeares Lystspil »Som man behager« opføres 1. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Nanny Larsen-Todsen, Gertrud Pålson Wettergren og Maria Jeritza. —

181. Sæson, 1928—1929: Forf. J. Anker Larsen ans. s. Scenestruktør (afg. 1930, Censor 1933), Dr. phil. Egill Rostrup ans. s. Scenestruktør (afg. 1930), Solodanser Kaj Smith kst. s. Balletmester (afg. 1930). — 6. September 1928: I Anledning af de amerikanske Gymnasiasters Besøg: »Bajadser«, »Rosendrømmen« (Dansescene af Mik. Fokin til Musik af C. M. v. Weber, 1. Gang), »Drømmebilleder«; i sidstnævnte Ballet debuterer Else Højgaard (afg. som Solodanserinde 1942, Skuespillerinde fra 1935). — 29. September: Tor Hedbergs Skuespil »Rembrandts Søn« opføres 1. Gang. — 6. November: 100 Aars Dagen for »Elverhøj« Førstepførelse: Prolog, »Elverhøj« (600. Gang). — 19. November: 100 Aars

Dagen for Schuberts Død: Syngespillet »Den tro Soldat« (1. Gang), Symfoni i h-moll (ufuldendt), »Kærlighedens Aarstider«. — 3. December: Kaj Smiths russiske Eventyr-Ballet: »Ildfuglen«, til Musik af Igor Stravinsky, opføres 1. Gang. — 29. December: Finn Høffdings Opera »Kejsereens nye Klæder« opføres 1. Gang. — 13. Februar: Sv. Langes Tidsbillede »Til Skjaldens Ihukommelse« opføres 1. Gang. — 9. Marts: Herdis Bergstrøms Skuespil »Anna Aurora (anonymt ved Fremkomsten)« opføres 1. Gang. — 10. Marts ff.: Gæstespil af italiensk Opera-Solistensemble under Ledelse af Egisto Tango. — 22. Marts: Runar Schildts Skuespil »Galgemanden« opføres 1. Gang. — 8. April: Albert Høebergs 25 Aars Jubilæum: »Mestersangerne«. — 29. April: Monna Nielsen (senere Schoubye) debuterer som Endora i »Jødinden« (ans. 1934). — 30. April: Danseren Georg Berthelsen (minist. ans. 1883) optræder sidste Gang, som Fregatchefen i »Fjernt fra Danmark«, og fremkaldes. — 2. Maj: Granville Barkers Komædie »Familiens Arv« opføres 1. Gang. — 4. Maj: Danserinden Kirsten Nellemose (senere Elsass) debuterer. — 11. Maj: Ein. Nermans og Kaj Smiths Balletpantomime »De ukloge Jomfruer« opføres første, og eneste, Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Nanny Larsen Todsén og Elisabeth Schumann. Det kgl. Teater giver for første Gang officielle Gæstespil i Provinsen. Der spilles i: Sønderborg, Haderslev, Aabenraa og Flensborg, samt i Haderslev.

182. Sæson, 1929—1930: I Løbet af Sommeren 1929 restaureres Tilskuerpladsen; det grønne Tapet fra Aarhundredskiftet afløses af det oprindelige røde med Guldstjernerne, og Gulvet omlægges i Terrasseform. Johannes Fønss Operaleder og Instruktør (afg. 1930) — 29. August 1929: I Anledning af det nordiske Ingeniørmøde og 18. skandinaviske Naturforsker-møde: »Den kongelige Gæst«, »Toreadoren«. — 1. September: 100 Aars Dagen for Aug. Bournonvilles første Balletdigtning: Prolog, »Et Folkesagn«, »Bournonvilleana« (Balletdivertissement arr. af Kaj Smith, 1. Gang). — 14. September: Ben Jonsons Komædie »Volpone« opføres 1. Gang. — 28. Sept.: E. O'Neills Skuespil: »Sælsomt Mellemspil« opf. 1. Gang. — 13. Oktober: De danske Uger begynder i Tilslutning til Kunststævnet i Forum. — 14. November: Martin Hansen debuterer som Axel i »Axel og Valborg«. — 4. Januar: C. E. Soyas Skuespil »Den leende Jomfru« opføres 1. Gang. — 10. Januar: Kaj Smiths Dansedivertissement »Potpourri« opføres 1. Gang. — 16. Januar: Carlo Wieths 25 Aars Jubilæum som Skuespiller: »Genboerne«. — 22. Januar: Jens Lochers Skuespil »Aargang 1929« opføres 1. Gang. — 2. Februar: Puccinis Opera »Manon Lescaut« opføres 1. Gang. — 5. Februar: Aug. Liebmanns 40 Aars Skuespiller-Jubilæum: »Den store Scene«. — S. D.: Benna Moe's, Poul Knudsens og Elna Jørgen-Jensens Ballet »Hybris«, til Musik af Benna Moe, opføres 1. Gang. Heri debuterer Danseren Sv. Erik Jensen. — 11. Februar: 100 Aars Dagen for P. Heises Fødsel: »Drot og Marsk«. — 14. Februar: Lov angaaende det kgl. Teaters Drift stadfæstes. — S. D.:

Adam Poulsen designeres som Direktør fra 1. Juli (afg. 1930). — 16. Februar: Kæmner J. Krøier, Haderslev, designeres som Administrator fra 1. Juli (afg. 1933). — 21. Februar: Pianist Victor Schiøler designeres som Opera- og Balletleder fra 1. Juli (afg. 1932). — 22. Februar: Mindeforestilling for Sv. Lange (død 6. Januar): »En Dag paa Hirschholm Slot«. — 2. Marts: Verdis Opera »Don Carlos« opføres 1. Gang. — 7. Marts: R. C. Sheriffs Skuespil »Rejsen endt« opføres 1. Gang, iscenesat af den engelske Instruktør Thomas Warner som Gæst. Heri debuterer Pouel Kern som den tyske Soldat. — 11. Marts: Margherita Flor optræder 1. Gang paa det kgl. Teater, som Manon Lescaut. — 2. April: 125 Aars Dagen for H. C. Andersens Fødsel: Om Eftermiddagen Matiné for Skole-Elever, om Aftenen: »Historien om en Moder« (H. C. Andersens Eventyr, genfortalt i Billeder af Carl Gandrup, til Musik af Hakon Børresen; 1. Gang), »Den nye Barselstue«, »Den lille Idas Blomster«, Epilog. — 6. April: Johannes Strauss' Operette »Flagermusen« opføres 1. Gang, iscenesat af Max Reinhardt som Gæst. — 29. April: Teatret opfører for første Gang et Skuespil (»Rejsen endt«) for Dansk Skolescene. — 2. Maj: Betty Hennings optræder sidste Gang (som Enkefruen i »Guld-karet«) paa det kgl. Teater, ved en Velgørenhedsforestilling til Fordel for et Betty Hennings-Legat. — 15. Maj: Smetanas Opera »Den solgte Brud« opføres 1. Gang. — 17. Maj: I Anledning af det sønderjydske Besøg: »Elverhøj«. — 27. Maj: Else Trepiele debuterer som Micaëla i »Carmen« (ans. 1933). — 30. Maj: Else Brems debuterer som Carmen. — 1. Juni: Københavns Orkesterforenings Musikfest til Indtægt for Kræftens Bekæmpelse. — Gæstespil bl. a. af Nanny Larsen Todsén, Joseph Hislop og Laur. Melchior. Officielle Gæstespil i Flensborg, Graasten og Tønder. Ved Sæsonens Udgang udvandrér, samtidig med Direktør Will. Norries Afgang, og Direktør Adam Poulsens Tiltræden, bl. a. Bodil Ipsen, Poul Reumert, Nic. Neiiendam, Johs. Anker Larsen, Egill Rostrup, Johs. Fønss og Johan Hye-Knudsen.

183. Sæson, 1930—1931: I Løbet af Sommeren 1930 ombygges Scenen; der indrettes fast Drejescene, af Hensyn til hvilken det nye Gulv bliver vandret, hvorved »de skraa Brædder« forsvinder. — Johannes Poulsen bliver 1. Sceneinstruktør, Sv. Gade, Aage Garde (afg. 1932, tidl. Skuespildirektør 1923—24), Gunnar Hansen (afg. 1932) og Poul Wiedemann ans. s. Sceneinstruktører. Teaterhistorikeren Rob. Neiiendam knyttes til Teatret som Forstander for den dramatiske Elevskole. — September: Landstourné med »Indenfor Murene«. — Ved Sæsonens Aabning, 5. Oktober, der er udskudt af Hensyn til Ombygningsarbejderne, er Teatrets Facader mod Kongens Nytorv og Holmens Kanal for første Gang belyst af faste Projektører. Paa Plakaten og i Teatrets øvrige Publikationer ændres Stavemaaden »Theater« til »Teater«, uden h. — 5. Oktober: Eftermiddag: Mindefest for Elna Lassen (død 19. September): Salme af »Leonora Christina«, Prolog, Schuberts ufuldendte Symfoni, »Chopiniana«,

Elysium-Scenen af »Orfeus og Eurydike«, Mozart: Ave verum. — 5. Oktober, Aften: Elmer Rices Skuespil »Gaden« opføres 1. Gang. Heri optræder 1. Gang paa det kgl. Teater: Agnes Rehni (afg. 1932), Inga Schultz, Robert Storm Petersen (afg. 1933) og Charles Wilken. — 7. Oktober: Aage Garde optræder 1. Gang paa det kgl. Teater, som Etatsraad Hermining i »Indenfor Murene« (afg. 1932). — 9. Oktober: Ernst Kreneks Opera »Johnny« opføres 1. Gang. — 12. Oktober: Premiere paa 1. Balletaften, iscenesat af George Balanchine som Gæst: »Den trekantede Hat« (Musik af de Falla), »Scheherezade« (Musik af Rimsky-Korssakoff) og »Legetøjsbutikken« (Musik af Rossini/Respighi). — 26. Oktober: Christen Hansens Lystspil »Dans« opføres 1. Gang. Heri optræder Ingeborg Gandrup (afg. 1933) 1. Gang paa det kgl. Teater, som Fru Brown. — 28. November: Georg Høeberg træder tilbage fra sin Post som 1. Kapelmester. — 3. December: Liva Weel udfører som Gæst Pernille i »Den Stundesløse«; s. D. optræder Holger Reenberg 1. Gang paa det kgl. Teater, som en Bonde i samme Stykke (afg. 1933, egtl. Førsteoptræden: Socialministeren i »Sønnen«, 13. Februar 1931). — 16. December: John van Drutens Skuespil »18 Aar« opføres 1. Gang. — 26. December: Rob. Storm Petersens og Elna Jørgen-Jensens Ballet »Benzin«, til Musik af Knudåge Riisager, opføres 1. Gang. — 28. December: Will. Shakespeares Lystspil »Troll kan tæmmes« opføres 1. Gang. — 18. Januar 1931: Premiere paa 2. Balletaften, arrangeret af George Balanchine: »Apollon musagetes« (Musik af Igor Stravinsky), »Barabau« (Musik af Vittorio Rieti) og »Josef-Legende« (Musik af Rich. Strauss). — 24. Januar: En Festkoncert paa Teatret til Johan Svendsens Minde giver Anledning til Ovationer for den afgaaede Kapelmester Høeberg, der dirigerer. — 1. Februar: Kontorchef i Undervisningsministeriet Andreas Møller konstitueres som Direktør under Adam Poulsens Sygdom. — 8. Februar: Forestillingen, »Tristan og Isolde«, maa aflyses paa Grund af en mindre Brand, foraarsaget ved Kortslutning i Snoreloftets Regulator. — 13. Februar: Axel Gardes Skuespil »Sønnen« opføres 1. Gang. — 14. Februar: Egisto Tango, der som Gæst har dirigeret en Række Forestillinger, engageres som Kapelmester. — 22. Februar: Jens Lochers Skuespil: »Over alt paa Jorden« opføres 1. Gang. — 9. Marts: Festforestilling i Anledning af Danske Dramatikeres 25 Aars Jubilæum: 3. og 1. Akts Forspil til »Maskarade« (Dirigent: Carl Nielsen). »Den Stundesløse«. — 17. Marts: Kongen og Dronningen besøger Teatret og beser den gamle og den nye Scene. — 31. Marts: Aage Fønss' 25 Aars Jubilæum: »Don Juan«. — 4. April: Grundtvigs »Paaskeliljen« opføres 1. Gang, til Indtægt for Grundtvigskirken. — 11. April: Tenna Frederiksens 25 Aars Jubilæum: »Leonora Christina«. — 14. Maj: »Maaneskinssonaten«, Dans til Beethovens Musik, opføres 1. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Pauline Brunius, Berta Morena, Franz Schalk, Feodor Sjaljapin, Leo Blech, Nini Theilade, Liva Weel. — 24 Forestillinger i de danske

Provinsbyer og Flensborg. — Symfonikoncerter i Odd Fellow Palæet. — Med Sæsonens Udgang træder Teatrets litterære Konsulent, Professor Dr. Brix tilbage, og Direktør Adam Poulsen afgaar paa Grund af Sygdom.

184. Sæson. 1931—1932: Institutionen Dobbeltscenen, oprettet ved Loven om det kgl. Teaters Drift af 14. Februar 1930, træder i Funktion. Fg. Direktør, Kontorchef Andreas Møller bliver Teaterchef, Professor Einar Christiansen Censor, Thorkild Roose 1. Sceneinstruktør, Gudmundur Kamban Sceneinstruktør (afg. 1933). — 28. August: Festforestilling i Anledning af Nye Scenes Aabning: Elverhøj-Ouverture, »Fra Fiolstræde til Kongens Nytorv« (Forspil og Efterspil af Jul. Magnussen), »Den Vægelsindede«. Heri optræder Maria Garland, som Helene, 1. Gang paa det kgl. Teater (afg. 1933). — 29., 30. og 31. August: Festforestillinger paa Nye Scene. — 1. September: Sigrd Neiiendams 40 Aars Jubilæum: »Fra Fiolstræde til Kongens Nytorv«, »Barselstuen« (2. Akt), »Skærmydsler« (N. S.). — S. D.: Poul Schierbecks Opera »Fête galante«, til Tekst af Max Lobedanz, opføres 1. Gang (G. S.). — 2. September: Norbert Garaï's Lystspil »Diplomater«* opføres 1. Gang (N. S.). — 12. September: Thyge Thygesen optræder 1. Gang paa det kgl. Teater, som Spillemanden »Fløjte« i »Middelalderlig«. — 3. Oktober: Herdis Bergstrøms Lystspil »Herthas Æble« opføres 1. Gang (N. S.). — 5. Oktober: Ved Opførelsen af »Maskarade« mindes Carl Nielsen (død 3. Oktober). — 8. Oktober: Gudrun Nissens 25 Aars Jubilæum: »Gulddaasen«. — 10. Oktober: Kaj Munks Skuespil »Cant«* opføres 1. Gang (G. S.). Heri optræder 1. Gang paa det kgl. Teater Ellen Carstensen Reenberg, som Jane Seymour (afg. 1935), og Elith Pio, som Thomas More. — 13. og 14. Oktober: Officielt Gæstespil af Comédie Française's Personale. — 25. Oktober: Zofja Nalkowska's Skuespil »Enkehuset« opføres 1. Gang (N. S.). — 10. November: Paul Géraldy's Skuespil »De store Drengene«* opføres 1. Gang (G. S.). — 11. November: »Maskarade«, paa 25 Aars Dagen for Førsteopførelsen (G. S.). — S. D.: Midnatsforestilling til Fordel for en syg dramatisk Forfatter (G. S.). — 21. November: Gudmundur Kambans Skuespil »Ørkenens Stjerner« opføres 1. Gang (G. S.). — 27. November: Goethes Skuespil »Iphigenia paa Tauris« opføres 1. Gang (N. S.). — 1. December: Harald Landers Ballet »Gaucho«, til Musik af Emil Reesen, opføres 1. Gang (G. S.). — 26. December: John Price debuterer som Xavier i »Forretning er Forretning« (N. S.). — Januar 1932: Victor Schiøler træder tilbage som Kapelmester, Egisto Tango og Joh. Hye Knudsen ansættes kort efter som Kapelmestre fra 1. Juli. — 22. Januar: Strindbergs Enakter »Moderkærlighed«* opføres 1. Gang (N. S.).

Anmærkning: Vedtegningerne (N. S.) og (G. S.) betyder, at Opførelsen har fundet Sted henholdsvis paa Nye og Gamle Scene. En Stjerne * angiver, at det paagældende Stykke har været opført baade paa Gamle og Nye Scene.

— S. D.: Bernhard Jensens Komædie »Post mortem«* opføres 1. Gang (N. S.). — 10. Februar (N. S.): Festforestilling i Anledning af Manufakturhandlerforeningens 70 Aars Stiftelsesdag: Prolog. »De store Drengæ«, »Maaneskinssonaten«, »Een Tjener og to Herrer«. — 14. Februar: Elna Jørgen-Jensens Ballet »Strauss i Paris«, til Musik af Joh. Strauss d. Y., opføres 1. Gang (G. S.). — 20. Februar: Fr. Lonsdale's Lystspil »Saadan er vi alle« opføres 1. Gang (N. S.). — 25. Februar: »Figaros Bryllup« opføres 300. Gang (G. S.). — 12. Marts: 100 Aars Dagen for Kuhlaus Død: »Elverhøj«. — 22. Marts: 100 Aars Dagen for Goethes Død: »Faust« (G. S.), Goethe-Mindeforestilling (N. S.). — 1. April: Gregorio og Marie Matinez-Sierra's Skuespil »Nonnebarnet« opføres 1. Gang (G. S.). — 2. April: Karl Schlütters Skuespil »Afsporet« opføres 1. Gang (N. S.). — 21. April: Emil Mobecks og Harald Landers Ballet »Tata«, til Musik af Fini Henriques, opføres 1. Gang. — 27. April: Ruth Berlau debuterer som Puk i »En Skærsommernatsdrøm« (afg. 1940). — 7. Maj: Christen Juls Skuespil »Valkyrie« opføres 1. Gang. — Gæstespil i Sæsonens Løb bl. a. af Elisabeth Schumann, Laur. Melchior og Helge Rosvænge. — 3 Symfonikoncerter i Odd Fellow-Palæet. Gæstespil i: Aarhus, Aabenraa, Graasten, Sønderborg, Tønder og Flensborg. — Ved Sæsonens Slutning opløses Institutionen Dobbeltscenen paa Grund af Driftens økonomiske Forløb.

185. Sæson, 1932—1933: Harald Lander bliver Balletmester. — 31. August 1932: Géraldy's Lystspil »Hendes Mand« opføres 1. Gang (N. S.). — 9. September: Johann Sigurjonssons Skuespil »Ønsket« opføres 1. Gang (G. S.). — 17. September: C. E. Soyas Københavner-Komædie »Vogelfeder, eller Vejrhnanen«, opføres 1. Gang (N. S.). — 24. September: Festforestilling i Anledning af den britiske Udstillings Aabning (Kongefamilien og Prinsen af Wales nærværende): »Bajadsæ« m. Laur. Melchor s. G., Gæstespil af den engelske Ballet. — Denne optraadte atter den 25., 26. og 28. September; ved Forestillingen den 26. var Kongefamilien og Prinsen af Wales paany nærværende. — 8. Oktober: Louis Verneuil's Skuespil »Hr. Lamberthier«* opføres 1. Gang (N. S.). — 22. Oktober: Klubunds Skuespil »Den hvide Ring« opføres 1. Gang (G. S.). Heri optræder Ebbe Rode, som Tschang-Ling, 1. Gang paa det kgl. Teater. — 12. November: »Tannhäuser« opføres 1. Gang i Pariser-Bearbejdelsen. — 26. November: Benjamino Gigli synger som Gæst Rodolphe i »Boheme«. — 3. December: Poul Knudsens og Elna Ørnbergs østerlandske Ballet-Eventyr »Asra«, til Carl Nielsens Aladdin-Musik, opføres 1. Gang (G. S.). — 8. December: 100 Aars Dagen for Bjørnstjerne Bjørnsons Fødsel: Prolog, »Over Evne I« (G. S.). — 10. December: I samme Anledning: »Geografi og Kærlighed« (N. S.). — 14. December: Julio Dantas' Skuespil »Roser hele Aaret«, opføres 1. Gang (G. S.). Heri optræder Illona Wieselmann, som Susana, 1. Gang paa det kgl. Teater. — 27. December: I Anledning af Georg Høebergs 60 Aars Dag: »Drot og Marsk«

(G. S.). Den musikalske Ledelse: Georg Høeberg som Gæst. — 31. December: »Eventyr paa Fodrejsen« opføres 300. Gang (G. S.). — 1. Januar 1933: Marcel Pagnols Skuespil »Fanny« opføres 1. Gang (G. S.). — 7. Januar: Peter Freuchens Skuespil »Osakrak« opføres 1. Gang (N. S.). — 4. Februar: Robert Sherwoods Skuespil »Waterloo-Broen« opføres 1. Gang (N. S.). — 12. og 13. Februar: Mindeforestillinger i Anledning af Rich. Wagners 50 Aars Dødsdag: »Mestersangerne« (G. S.). — 21. Februar: Gæstespil af Aarhus Teater i Anledning af Udstillingen det nye Aarhus: »Forretning med Amerika« (Lystspil af Poul Franck og Ludv. Hirschfeld) (N. S.). — 4. Marts: Martin Andersen Nexø's Skuespil »Folkene paa Dangaarden« opføres 1. Gang (N. S.). — 10. Marts: Carl Gandrups Billede fra Hoffet og Theatret i Sjette Frederiks Tid: »Kongeligt Blod*«, opføres 1. Gang (G. S.). — 21. Marts: Jaromir Weinbergers Opera »Schwanda« opføres 1. Gang (G. S.). — 28. Marts: Rich. Jensens 25 Aars Solodanser-Jubilæum: »Livjægerne paa Amager«. — 17. April: Glucks Hyrdespil »Majdronningen« opføres 1. Gang (G. S.). — S. D.: Viggo Caylings og Harald Landers Ballet »Gudindernes Strid«, til Musik af Emil Reesen, opføres 1. Gang (G. S.). Heri debuterer Danseren Niels Bjørn Larsen. — 22. April: Johan Bojers Skuespil »Marie Walewska« opføres 1. Gang (G. S.). — S. D.: Austen Allen's Lystspil »Lystsejlad« opføres 1. Gang (N. S.). — Maj: Gæstespil af den kgl. svenske Operas Solister, Kor og Kapel (G. S.): 4. Maj: »Hoffmanns Eventyr« (Kongen hyldes fra Scenen med Tale af Operachef Forsell, Hurraraab og Fanfarer og »Kong Christian«), 5. Maj: »Fyrst Igor«, 6. Maj: »Don Juan«, 9. Maj: »Czardasfyrstinden«. — 16. Maj: Elna Ørnbergs Afskedsforestilling: »Pierrettes Slør«, »Strauss i Paris«, Festens Dans af »Coppelia« (G. S.). — 31. Maj: Sidste Forestilling paa Nye Scene: »Lystsejlad«; ved Sæsonens Slutning ophører Dobbeltscenedriften. — 36 Forestillinger i de danske Provinser og Flensborg. — 30. Juni: Professor Einar Christiansen afgaar som Censor, Gudm. Kamban som Instruktør.

186. Sæson, 1933—1934: Forfatteren Johs. Anker Larsen bliver Censor, Thorkild Roose 1. Sceneinstruktør og teknisk Assistent Thorolf Pedersen Scenemester (efter Poul Nielsen, død 18. Juli). — 1. September 1933: Franz Molnars Lystspil »En, to, tre« opføres 1. Gang. — 7. September: Max Alsbergs Skuespil »Konflikt« opføres 1. Gang. — 24. og 26. Oktober: »Tannhäuser« opføres i »Forum« til nedsatte Priser. — 9. November: Kaj Munks Drama »De Udvalgte« opføres 1. Gang. — 23. November: Premiere paa Susan Glaspell's Skuespil »Motivet«, B. Baron's og Harald Landers Ballet »Diana«, til Musik af F. Poulenc, Sven Clausens Komedie »I Rosenlænker« samt B. Baron's og Harald Landers Ballet »Fodbold«, til Musik af Poulenc. — 3. Januar 1934: Jacques Offenbachs Operette »Orfeus i Underverdenen« opføres 1. Gang. — 12. Januar: Bernhard Jensens Skuespil »Ham, I søger —« opføres 1. Gang. — 16. Februar: Gudmundur Kambans historiske Skuespil »Paa Skálholt« opføres 1.

Gang. — 8. Marts: Stefan Zweigs dramatiske Digtning »Jeremias« opføres 1. Gang (indstuderet og udført af Teatrets yngste Kunstnere). — 16. Marts: Premiere paa Ferd. Paërs komiske Opera »Kapelmasteren«, eller »Den afbrudte Souper«, og Harald Landers russiske Folkelivsbil- leder: »Zaporogerne«, til Musik af Emil Reesen. — 26. April: Vladimir Kirschon's Skuespil »Brød« opføres 1. Gang. — 2. Maj: Mindeforestil- ling for Knud Rasmussen: Prolog, »Kaddara«. — 4. Maj: Palle Huld debuterer som Sebastian i »Hellig tre Kongers Aften«. — 13. Maj: August Ennas 75 Aars Dag: »Hyrdinden og Skorstensfejeren«. — 19. Maj, Eftm.: Dansk Forfatterforenings 40 Aars Jubilæum: Prolog, »Hen- rik og Pernille«, Epilog. — 26. Maj, Eftm.: Forestilling for de Arbejds- løse: »Henrik og Pernille«, »Hyrdinden og Skorstensfejeren«. — 28. Maj: Karl Merrilds Afskedsforestilling: Pulcinello-Dans af »Pontemolle«, »Zapo- rogerne«, »Drømmebilleder«. — 1. Juni: Aftenkabaret til Indtægt for Børnehjælpsdagen. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Laur. Melchior og Helge Rosvænge. — 47 Forestillinger i danske Provinsbyer og Flens- borg.

187. Sæson, 1934—1935: 4. September 1934: Eugene O'Neil's Komædie »Du skønne Ungdom« opføres 1. Gang. — 12. og 14. September: »Mester- sangerne i Nürnberg« opføres i Forum (Folkeforestillinger). — 3. Ok- tober: Carl Gandrups Skuespil »Det er aldrig nok« opføres 1. Gang. — 9. Oktober: »Rigoletto« opføres til Fordel for Landsindsamlingen til de sønderjydske Krigsofre. — 10. Oktober: Bodil Ipsens 25 Aars Jubilæum som Skuespillerinde: »Maria Stuart«. — 15. Oktober: 60 Aars Dagen for den nuværende Teaterbygning's Indvielse: »Der var engang«. — 11. November: Blanche Funch debuterer som Signe i »Hagbarth og Signe«. — 20. November: Kj. Abells og Børge Ralovs Ballet »Enken i Spejlet«, til Musik af Bernhard Christensen, opføres 1. Gang. — 27. November: Niels Hansens 25 Aars Jubilæum: »Boheme«. — 3. December: Festfore- stilling i Anledning af 250 Aars Dagen for Ludvig Holbergs Fødsel: »Senaften udenfor det kgl. Teater« (Forstil af Kaj Munk; 1. Gang), »Den politiske Kandestøber. — 6. December: Harald Landers Ballet »Bolero«, til Musik af Maurice Ravel, opføres 1. Gang. — 29. December: Edith Oldrup Pedersen debuterer som Micaëla i Carmen. — 30. December: Eliith Foss debuterer som Jacob i »Erasmus Montanus«. — 15 Januar 1935 (i Fredericia): J. Anker Larsens Skuespil »Søn af Zeus« opføres 1. Gang (Førsteopførelse paa Kongens Nytorv: 24. Januar). — 8. Fe- bruar: Sv. Borbergs Tankespil »Cirkus juris« opføres 1. Gang, iscenesat af Per Lindberg s. G. — 14. Februar: Lov om det kongelige Teater og om Oprettelsen af den kulturelle Fond stadfæstes. — 1. Marts: Daniel Andersens Opera »Madonnas Ansigt«, til Tekst af Aage Barfoed, opføres 1. Gang. — 26. Marts: Oluf Bangs Skuespil »Judas« opføres 1. Gang. — 6. April: Harald Landers Ballet »Det var en Aften«, til Musikarr. af Emil Reesen, opføres 1. Gang. — 26. April: Solodanserinde Else Høj-

gaard debuterer i Skuespillet som Wendla Brendt i »Søn af Zeus« (havde tidligere, 31. Marts s. A., udført Rollen paa Flensborg Teater, under en Tourné). — 20.—21. Maj: Festforestillinger i Stockholm under Kronprins Frederiks Protektorat: 20. Maj: »Kardinalernes Middag«, »Henrik og Pernille«. — 21. Maj: »Indenfor Murene«. — 24. Maj: Festforestilling i Anledning af Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Ingrid's Formæling i Stockholm: Elverhøj-Ouverturen, »Liden Kirsten«, »Det var en Aften«. — 27. Maj: Galla-Forestilling i Anledning af Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Ingrid's Formæling: Prolog, Op. »Valkyrien« (1. Akt), »Det var en Aften« (3. Billede), »Der var engang —« (5. Akts 2. Afdeling). — 3. og 4. Juni: Gæstespil i Helsingfors: »Kardinalernes Middag«, »Een Tjener og to Herrer«. — 15. Juni: Balletten giver et Gæstespil i Bruxelles. — Gæstespil paa det kgl. Teater i Sæsonens Løb bl. a. af Helge Rosvænge, Laur. Melchior og Georg Høeberg. — I Henhold til den nye Ordning med Teaterbilletter til den skolesøgende Ungdom besøgte ialt 47,935 Elever Teatret i Sæsonens Løb. — I danske Provinsbyer og Flensborg: 50 Gæstespil.

188. Sæson, 1935—1936: 20. August 1935: I Anledning af den nordiske Sygeplejerske Kongres: »Der var engang —«. — 31. August: Joh. Ludvig Heibergs apokalyptiske Komædie »En Sjæl efter Døden«, med Musik af Har. Agersnap, opføres 1. Gang. — 2. September Festforestilling i Anledning af 6. internationale Kriminalistkongres: »Hyrdinden og Skorstensfejeren«, »Det var en Aften«, »Bolero«. — 14. September: Kaj Munks Skuespil »Kærlighed« opføres 1. Gang. — 25. September: Verdis Opera »Maskeballet« opføres 1. Gang. — 1. November: Rich. Kroll debuterer som Siegmund i Op. »Valkyrien«. — 15. November: Finsk Gæstespil af Svenska Teatern i Helsingfors: Hugo v. Hoffmannsthal's Skuespil »Det store Verdensteater«. — 21. November gives for første Gang i Forbindelse med Universitetets Aarsfest en Festforestilling: »Kærlighed uden Strømper«, »Det var en Aften« (3. Billede). — 1. December: »Carmen« opføres 300. Gang. — 8. December: Et planlagt Gæstespil af F. Sjaljapin (i »Faust«) maa aflyses. — 13. December: 250 Aars Dagen for Händels Fødsel: Concerto grosso, D-Moll, Op. 6, No. 10, »Acis og Galatea« (1. Gang). — 29. December: 150 Aars Dagen for Joh. Herm. Wessels Død: »Kærlighed uden Strømper«. — 7. Januar 1936: Noel Cowards Lystspil »Madame« opføres 1. Gang. — 23. Januar: Franz Schuberts Syngespil »Jomfruburet« opføres 1. Gang. Heri debuterer Holger Boland som Kupelwieser. — 31. Januar og følgende Dage mindes den danske Operas 150 Aars Jubilæum med Opførelse af »Drot og Marsk«, »Maskarade«, »Liden Kirsten«, »Saul og David«. — 31. Jan.: Johannes Astrup debuterer som Grev Jacob af Halland i »Drot og Marsk«. — 7. Februar: Peter Egges Komædie »Det er da morsomt at leve« opføres 1. Gang. — 3. Marts: Karl Nielsens Skuespil: »Kentaur« opføres 1. og eneste Gang. — 14. Marts: Harald Landers Ballet »Svinedrengen«, til Musik af Joh.

Hye-Knudsen, opføres 1. Gang. — S. D.: »Den lille Havfrue« opføres med ny Koreografi af Harald Lander (Livsglædens Dans dog uforandret af Hans Beck). — 31. Marts: Henrik Malbergs 40 Aars Skuespiller-Jubilæum: »Alt er godt«, »Erasmus Montanus« (1., 2. og 3. Akt), »Jeppe paa Bjerget« (2. Akt). — 24. April: Nordahl Griegs Skuespil »Vor Ære og vor Magt« opføres 1. Gang. — 27. April til 2. Maj: Udveksling af Forestillinger mellem Kungliga Dramatiska Teatern i Stockholm og det kgl. Teater. Kungl. Dramatiska Teatern spiller paa det kgl. Teater: Eurypides' »Medea« (27. April), Hedbergs »Johan Ulfstjerna« (28. April), Shakespeares »Romeo og Julie« (29. April), Mobergs »Hustruen« (30. April) og Strindbergs »Et Drømmespil« (1. og 2. Maj); det kgl. Teater spiller paa Kungliga Dramatiska Teatern: »Kærlighed« (27. April), »En Sjæl efter Døden« og »Munken gaar i Enge« (28. April), »Det er da morsomt at leve« og »Kærlighed uden Strømper« (29. April), »Du skønne Ungdom« (30. April), »Den Stundesløse« (1. Maj), »Madame« (2. Maj). — 21. Maj, Eftm.: Lars Boes 25 Aars Jubilæum: »Den solgte Brud«. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Berliner-Universitetets Talekor og Grace Moore. 51 Forestillinger i danske Provinsbyer og Flensborg.

189. Sæson, 1936—1937: Poul Kannerworff ans. s. Sceneinstruktør. — 29. August 1936: I Anledning af Linguist-Kongressen: »Cavalleria rusticana«, »Coppelia«. — 9. September: John van Druzens Lystspil »Vore Damer« opføres 1. Gang. Heri debuterer Ingrid Matthiessen som Frk. Spicer. — 17. Sept.: Egon Clemensen deb. som Lyonel i »Martha« (død 1943). — 19. September: Nini Theilades Ballet »Psyche«, til Musik af César Franck, opføres 1. Gang. — 1. Oktober: Den dramatiske Elevskole fejrer 50 Aars Jubilæum, bl. a. med en Reception i Tilskuerfoyeren. — 10. Oktober: Dmitri Sjostakovitsj's Opera »Katerina Ismajlova« (Lady Macbeth fra Mzensk Distrikt) opføres 1. Gang. — 24. Oktober: Paul Raynal's Skuespil »Napoleon den Eneste« opføres 1. Gang. — 27. Oktober: Festforestilling i Anledning af Nordens Dag: Ouverture til »Maskarade«, Hans Hartvig Seedorff Pedersens Digt: »Fem Svaner slog sig ned ved Nordens Kyst«, »Erasmus Montanus«. — 12. November: Bert Brecht's og Harald Landers Ballet »De syv Dødssynder«, til Musik af Kurt Weill, opføres 1. Gang. — 14. November: Festforestilling til Indtægt for H. P. Hansens Mindefond: Prolog, Fællessang, »Der var engang —«. — 26. November: Festforestilling i Forbindelse med Universitetets Aarsfest: Ouverture til »Maskarade«, »Barselstuen« (sammendraget til 3 Akter), »Psyche«. — 8. December: Kjeld Abells Komædie »Eva aftjener sin Barnepligt«, med Musik af Bernhard Christensen, opføres 1. Gang. — 22. Januar 1937: Johannes V. Jensens Eventyrkomædie »Darduse«, Brylluppet i Peking, med Musik af Knudåge Riisager, opføres 1. Gang. — 23. Januar: Paa 50 Aars Dagen for Førsteopførelsen: »Der var engang —«. — 1. Februar: Karl Schlüters Nutids-Legende »Brudesengen« opføres 1. Gang. — 19. Februar: Strindbergs Drama »Døde-

dansen« opføres 1. Gang. — 5. Maj: Mindeaften for Helge Rode (død 23. Marts): Skuespillet »Kain og Abel« (1. Gang), »Bartholins Glædesdag«, »Alt er godt«, Epilog. — 10. Maj: Erik Sjøberg debuterer som Silvio i »Bajadser«. — 17. Maj: Galla-Forestilling i Anledning af Kongens Regerings-Jubilæum: Festpolonaise, »Kaddara« (1. Akt), »Napoli« (3. Akt), »Elverhøj« (5. Akt). — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Nini Theilade, Georg Høeberg, Laur. Melchior og Helge Rosvænge. I danske Provinsbyer og Flensborg: 51 Gæstespil. — Juni: Den kgl. Ballets Gæstespil i Hamborg, paa den Store Opera i Paris og i Karlsruhe. — Juli: 10 Sommerspil i Provinsen.

190. Sæson, 1937—1938: Ved Sæsonens Begyndelse gives Operaforestillinger og Symfoni-Opførelser i Forum i Forbindelse med den store Radio-Udstilling, Dansk Musikstævne. — 7. September: Op. »Maskarade« gives i en ny Form, hvorved 2. og 3. Akt forenes til et Hele. — 19. Oktober: Inger Bentzons Skuespil »Hvo, som forarger« opføres 1. Gang. Heri debuterer Bodil Kjer som Gunver. — 11. November ff.: En Række Mozart-Aftener gives. — 18. November: Festforestilling i Anledning af Universitetets Aarsfest: »Maskarade«. — 22. November: 125 Aars Dagen for Johanne Luise Heibergs Fødsel: »Det første Møde« (For-spil af Victor Lemkow), »Aprilsnarrene«, »Napoli« (3. Akt). — 4. December: Nordahl Griegs Skuespil »Nederlaget«, med Musik af Otto Mortensen, opføres 1. Gang. — 20. December: I Anledning af Fini Henriques' 70 Aars Dag: »Den lille Havfrue«, »Tata« (2. Akt), Ouverture til »Vølund Smed«, dirigeret af Komponisten. — 10. Januar 1938: Dorothy Larsen debuterer som Giulietta i »Hoffmanns Eventyr«. — 29. Januar: Inge Frey debuterer som Niklas i »Hoffmanns Eventyr«. — 8. Februar: Petipa's og Harald Landers Ballet »Svanesøen«, til Musik af Tschaiowsky, opføres 1. Gang. — 25. Februar: Nini Theilades Ballet »Cirklen«, til Musik af Tschaiowsky (Symfoni No. 6, Pathétique), opføres 1. Gang. — 5. Marts: Kronprinsen og Kronprinsessen besøger Teatret og overværer Arbejdet i de forskellige Afdelinger. — 19. og 20. Marts: Balletten giver, efter Indbydelse fra tysk Side, officielt Gæstespil paa Theater des Volkes i Berlin. — 29. Marts: Gæstespil af Schiller-Teatret fra Berlin: »Dommeren fra Zalamea«. — 4. April: Hella Vuolijokis Skuespil »Kvinderne paa Niskavuori« opføres 1. Gang. — 20. April: Stefano (senere Stefan) Islandi optræder 1. Gang paa det kgl. Teater, som Pinkerton i »Madame Butterfly« (i denne og efterfølgende Sæsoner en Række Gæstespil, ansat 1941). — 21. April: Kongen og Dronningen besøger Teatret og følger gennem flere Timer Arbejdet paa Ballettens Skoler, Prøverne paa Scenen o. s. v. — 30. April: Umberto Giordano's Opera »André Chenier« opføres 1. Gang. — 12. Maj: C. E. Soyas Heltedrama »Chas« opføres 1. Gang. — 22. Maj: Rich. Wagners 125 Aars Dag: »Valkyrien«. — 17. Maj: Hans Frede Andersen debuterer som Valentin i »Faust« (havde tidligere udført Partiet under et Gæstespil i Aalborg. — 31. Maj:

»Elverhøj« opføres 700. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Nini Theilade og Laur. Melchior. — I April gennemførtes et stort Opera- og Balletgæstespil (»Faust«, »Amors og Balletmesterens Luner«, »Svane-søen«, »Fyrst Igor«) i Aalborg-Hallen, i hvilket deltog omtrent 200 Per-soner. I Provinsen og i Flensborg gaves ialt 49 Gæstespil foruden Som-merspil.

191. Sæson, 1938—1939: Teaterchef Andreas Møller udnævnes til De-partementschef i Statsministeriet og Statsraadssekretær fra 1. Juni og fratræder fra 31. August Posten som Teaterchef, paa hvilken han efter-følges af Kontorchef i Undervisningsministeriet Cai Hegermann-Lin-dencrone (udnævnt fra 1. September). — August: I Teatret finder Films-optagelser af Balletten Sted. — 1. September: Tryggvi Sveinbjørnssons Skuespil »Den lille Verden« opføres 1. Gang. — 4. September: I Anled-ning af den nordiske Musikfest: »Det var en Aften —«, »Hyrdinden og Skorstensfejeren« og »Napoli« (3. Akt). — 10. Oktober: Guiseppe Verdis 125 Aars Dag: »Aida«. — 19. Oktober: Leevi Madetoja's Opera »Øster-bottninger« (Pohjalaisa) opføres 1. Gang. — 20. Oktober: Mindeforestil-ling for Johannes Poulsen (død 14. Oktober): Ouverture til »Stormen«, Tale af Kaj Munk, »Det gamle Spil om Enhver«. — 3. November: Kaj Munks Skuespil »Diktatorinden« opføres 1. Gang. — 9. November: Per Børns 25 Aars Jubilæum: »Drot og Marsk«. — 21. November: Festfore-stilling i Anledning af 100 Aars Dagen for Thorvaldsens Udnævnelse til Æresborger i København: Ouverture, Prolog, Elysium-Scene af »Or-feus og Eurydike«, »Thorvaldsen« (Ballet i 1 Akt af Kj. Abell og Harald Lander, Musik af Joh. Hye-Knudsen, 1. Gang). — 24. November: Fest-forestilling i Forbindelse med Universitetets Aarsfest: Forspil, »Diktator-inden«. — 24.—27. November: Gæstespil af den kgl. Ballet i Stockholm. — 13., 14. og 15. December: Teatret lukket som Følge af, at et Stykke af Loftets Puds den 13. om Eftermiddagen styrtede ned paa Tilskuer-pladsen. Loftet sikredes med Staaltraadsnet, før der den 16. December atter kunde spilles. — 17. December: John Forsell optræder, kort efter sin 70 Aars Dag, for sidste Gang paa det kgl. Teater som Greven i »Figa-ros Bryllup«. — 1. Januar 1939: Sv. Methling afløser Thorkild Roose som 1. Sceneinstruktør. — S. D.: Kjeld Abells Skuespil »Anna Sophie Hedvig« opføres 1. Gang. — 14. Januar: Tenna Frederiksen Krafts 6. og sidste Afskedsforestilling: »Leonora Christina«. — 24. Januar: Gudm. Kambans Komædie »Derfor skilles vi« opføres 1. Gang. — 14. Februar: Poul Wiedemanns 25 Aars Jubilæum: Op. »Valkyrien«. — 22. Februar: Børge Ralovs Ballet »De fire Temperamenter«, til Musik af Carl Nielsen (2. Symfoni, De fire Temperamenter), opføres 1. Gang. — 14. Marts: Inger Lis Hassing debuterer som Eros i »Orfeus og Eurydike«. — 16. Marts: Aksel Schiøtz optræder 1. Gang paa det kgl. Teater, som Fer-rando i »Cosi fan tutte«. — 28. April: Grethe Præstrud (Vanggaard) debuterer som Musette i »Boheme«. — Maj: Skuespil-Gæstespil paa Schil-

ler-Teatret i Berlin: 2. Maj: »Erasmus Montanus«, 3. Maj: »Maria Stuart«, — 13. Maj: Aug. Ennas 80 Aars Dag: »Den lille Pige med Svovlstikkerne«, »Hyrindinden og Skorstensfejeren«. — 18. Maj, Eftm.: Ved Foreningen »Norden«s Besøg: »Hyrindinden og Skorstensfejeren«, »Een Tjener og to Herrer«. Tale af Borgmester, Dr. Kaper. — I Sæsonens Løb 50 Gæstepil i de danske Provinsbyer og Flensborg.

192. Sæson, 1939—1940: Nye Stolerækker i 1. Parket, indrettet paa Elevatorguly i Orkestergraven, tages i Brug ved Skuespil-Opførelser. — 8. September: Jean-Jacques Bernard's Skuespil »Ved Landevejen« opføres 1. Gang. — 29. September: Niels W. Gades »Elverskud« opføres 1. Gang. — 13. Oktober: Paul Osborn's Skuespil »Laante Dage« opføres 1. Gang. — 21. Oktober: Ulla Poulsens Afskedsforestilling: »Sylfiden«, »Bolero«, »Napoli« (3. Akt). — 16. November: Sv. Borbergs Skuespil »Synder og Helgen« opføres 1. Gang. Heri debuterer Mogens Wieth som Don Manuel (havde tidligere udført en mindre Rolle i »Nederlaget«, 4. December 1937). — 23. November: Festforestilling i Forbindelse med Universitetets Aarsfest: »Sct. Hansaften-Spil« (heri debuterer Ingeborg Brams som Sct. Hansormen). — 23. December: Forestilling arrangeret af Teaterpersonalet til Indtægt for Dansk Røde Kors: Ossian-Ouverture, »Leonora Christina« (4. Billede, Tenna Kraft s. G.), »Tartuffe« (3. Akt, Nic. Neiiendam s. G.), »Danmark-Balletten« (af Harald Lander). — 6. Januar 1940: Aug. Strindbergs »Et Drømmespil« opføres 1. Gang, iscenesat af Olof Molander s. Gæst. — 25. Januar: Maurice Ravel's komiske Opera »L'heure espagnole« opføres 1. Gang. — S. D.: Harald Landers Ballet »La Valse«, til Musik af Maurice Ravel, opføres 1. Gang. — 10. Februar: Kjeld Abells Skuespil »Judith« opføres 1. Gang. — 16. Februar: Kongen og Dronningen aflægger Teatret et Besøg og overværer Undervisningen paa Elevskolen. — 17. Marts: De nordiske Nationalteatres Forestilling til Fordel for Finlandshjælpen: Sibelius' Finlandia, Digt af Herm. Wildenwey, fremsagt af fhv. Teaterchef Halfdan Christensen, »Bygmester Solness« (1. Akt, spillet af Kunstnere fra det norske Nationalteater), Digt, fremsagt af Prins Wilhelm af Sverige, »La Traviata« (2. Akt, udført af Kunstnere fra Kungl. Teatern i Stockholm), Digt af Hans Hartvig Seedorff Pedersen, »Danmark-Balletten«. — 25 Marts: Doddie Smiths Komædie: »Den kære Blæksprutte« opføres 1. Gang. — 9. April: Forestillingen (»Den kære »Blæksprutte«) gennemføres 1. Gang under Mørklægning. — 17. Maj: Ebbe Hamerik's Opera »Marie Grubbe«, til Tekst af Fredrik Nygaard, opføres 1. Gang. Heri debuterer Lillian Weber-Hansen som Anne Jensdatter. — 31. Maj: Carl Madsens Afskedsforestilling: »Der var engang —«. — Gæstepil i Sæsonens Løb bl. a. af Laur. Melchior. — 40 Gæstepil i danske Provinsbyer, deriblandt et stort Opera- og Ballet-Gæstepil i Aarhus-Hallen; 6 Sommerspil efter Sæsonens Slutning.

193. Sæson, 1940—1941: I Sæsonens Løb spilles et overvejende nationalt

Repertoire. — 1. September 1940: Fuldmægtig, senere Ekspeditionssekretær i Undervisningsministeriet H. A. Brøndsted ansættes som Teatersekretær. — 17. September: Kaj Munks Skuespil »Egelykke« opføres 1. Gang. — 26. September: Festforestilling i Anledning af Kongens 70 Aars Dag: »Elverhøj«; før Forestillingens Begyndelse taler en ukendt Tilskuer fra en af Etagerne til Kongen og slutter sin Tale med et: Gud bevare Kongen, som gentages af Tilskuerne. — 30. September: Johan Svendsens 100 Aars Dag: Koncertmatiné med Værker af Mesteren paa Programmet. — 17. Oktober: Harald Landers Ballet »Trolldmandens Lærling«, til Musik af Paul Dukas, opføres 1. Gang. — 28. Oktober: Karin Rendsberg debuterer som Fru Ford i »De lystige Koner i Windsor«. — 21. November: Festforestilling i Forbindelse med Universitetets Aarsfest: »Erasmus Montanus«, »Trolldmandens Lærling«. — 22. Januar 1941: Balletdanserinden Inga Gotha debuterer som Sangerinde, som Rezia i »Holger Danske«. — 18. Februar: Gudm. Kambans Kammerspil-Komedie »Komplekser« opføres 1. Gang. — 24. Februar: Caillavet, de Flers og Et. Rey's Lystspil »Eventyret« opføres 1. Gang (i Vejle, kun spillet paa Provins-Tournéer). Heri debuterer Lisbeth Movin som Hélène de Trevillac. — 8. Marts: Paul v. Klenaus Musikdrama »Dronningen« opføres 1. Gang. — 1. April: Holger Byrdings 25 Aars Jubilæum: »Barberen i Sevilla« (2. Akt), »Drot og Marsk« (2. Akt, 1. Afdeling), »Othello« (2. Akt). — 3. April: Henning Kehlers Komedie »Ullabella« eller »Han slog et Barn« opføres 1. Gang. Heri optræder Ellen Gottschalch 1. Gang paa det kgl. Teater. — 22. April: Emil Reesens Opera »Historien om en Moder«, til Tekst af Carl Gandrup (efter H. C. Andersen), opføres 1. Gang. — 27. April: Gæstespil af Kungliga Dramatiska Teatern: Prolog, Sang af Studentersangforeningen, »Hedda Gabler«. — 4. og 5. Maj: Gæstespil af Schiller-Teatret: »Kabale og Kærlighed«. — 13. Maj: Nijinsky's og Børge Ralovs Ballet »Faunens Eftermiddag«, til Musik af Debussy, opføres 1. Gang. — I Sæsonens Løb Gæstespil bl. a. af Helge Rosvænge, Torsten Ralf og Georg Høeberg. — 31 Gæstespil i danske Provinsbyer og Flensborg.

194. Sæson, 1941—1942: I Løbet af Sommeren 1941 faar Balkonen, Etagerne og Galleriet nye Stole. — 1. September: Sigrd Neiiendams 50 Aars Jubilæum: »Det er da morsomt at leve«, »Trolldmandens Lærling«, »Skærmysler«. — 2. September: Maxwell Andersons Skuespil »Vintersolhverv« opføres 1. Gang. Heri optræder Johannes Meyer, som Trock Estrella, 1. Gang paa det kgl. Teater, og Preben Lerdorff debuterer som: En Arbejder. — 12. September: Friedr. Hebbels borgerlige Sørgespil »Maria Magdalene« opføres 1. Gang. — 26. September: I Anledning af Kongens Fødselsdag: Elverhøj-Ouverture, Danske Toner (Operauddrag), »Et Folkesagn«. Kongen hyldes. — 30. September: »Tryllefløjten«, paa 150 Aars Dagen for Førsteopførelsen i Wien. Frans Andersson debuterer som 2. Vogter. — 15. Oktober: Holger Gabrielsens 25 Aars Jubi-

læum: Jules Romains' Komædie »Knock eller Medicinens Triumf« (1. Gang), Noël Coward's Komædie »Det er saa yndigt«, en uelskværdig Komædie (1. Gang). — 25. Oktober: Thorkild Roosees 40 Aars Jubilæum: »Vintersolhverv«, »Kardinalernes Middag«. — 16. November: »Napoli« opføres 400. Gang; Kongen hylder Balletpersonalet med en Laurbærrans, og fra Tilskuerpladsen udbringer Professor Dr. Kuhr et Leve for Bournonvilles Minde og for den danske Ballets Fremtid. — 17. November: Gudm. Kambans Komædie »Grandezza« opføres 1. Gang. — 20. November, Festforestilling i Forbindelse med Universitetets Aarsfest: »Sparekassen«, »Konservatoriet« (1. Akt). — 5. December: 150 Aars Dagen for Mozarts Død: »Tryllefløjten«. — 14. December: 150 Aars Dagen for Joh. Ludv. Heibergs Fødsel: »Sommerferie i Hirschholm« (Festspil af Victor Lemkow), »Recensenten og Dyret«. — 13. Januar: Finn Høffdings komiske Opera »Kilderejsen«, til Tekst af Vilh. Andersen efter Holbergs Komædie, opføres 1. Gang. — 16. Februar: Poul Reumerts 40 Aars Jubilæum: Ouverture, Prolog, »Don Ranudo«. — 21. Februar: Premiere paa Knudåge Riisagers tre Balletter: »Tolv med Posten« (Koreografi: Børge Ralov), »Slaraffenland« (Tekst: Kjeld Abell, Koreografi: Harald Lander), »Quarrrtsiluni« (Koreografi: Harald Lander). — 6. Marts: Charles Tharnæs' Sommeraften-Situation »Spurve under Taget« opføres 1. Gang. — 29. Marts: Paa 100 Aars Dagen for Førsteopførelsen: »Napoli«. — 17. April: Karl Nielsens Skuespil »Kristian den Anden«, med Musik af Joh. Hye-Knudsen, opføres 1. Gang. — 15. Maj: Festforestilling i Anledning af 30 Aars Dagen for Kongens Regeringstiltrædelse: »Drømmebilleder«, »Henrik og Pernille«, »Festpolonaise« (Ballet af Harald Lander til Johan Svendsens Musik; 1. Gang). Kongen hyldes. — 28. Maj: Else Højgaards Afskedsforestilling (som Solodanserinde): »Psyche«, Danse af »Drømmebilleder«, »Et Folkesagn« (3. Akt, 1. Afd.), »Napoli« (5. Akt). — 30. Maj: Sigrid Neiiendams Afskedsforestilling: Scene af »Aladdin«, »Barselstuen« (2. Akt), »Skærmydsler«. — I Sæsonens Løb 35 Gæstespil i Provinsen samt Matinéeer i Flensborg.

195. Sæson, 1942—1943: 1. September 1942: Marie Niedermann optræder 1. Gang paa det kgl. Teater som Bedstemoderen i »Ole Lukøje«. — 3. September: Margot Lander og Børge Ralov udnævnes henholdsvis til 1. Solodanserinde og 1. Solodanser, Kirsten Elsass, Kirsten Gnat, Gerda Karstens og Mona Vangsaas til Solodanserinder og Svend Erik Jensen og Niels Bjørn Larsen til Solodansere. — 5. September: Augusta Blads 50 Aars Jubilæum: »Guldhornene«, »Sparekassen«, »Fest-Polonaise«. — 15. September: 25 Aars Dagen for Henrik Malbergs 1. Optræden paa det kgl. Teater: »Spurve under Taget, Recensenten og Dyret«. — 26. September: I Anledning af Kongens Fødselsdag: »Nei«, Op. »Maskarade« (1. Akt), »Fest-Polonaise«. Kongen hyldes. — 6. Oktober: 200 Aars Dagen for Johan Herman Wessels Fødsel: Prolog af Piet Hein: Johan Herman Wessel (1. Gang), »Kærlighed uden Strømper«, »Kivfluglen« (Komædie

af Sv. Clausen; 1. Gang; tidl. opf. ved en Matiné). — 9. Oktober: Gunder Knudsens 25 Aars Sangerjubilæum: »Cosi fan tutte«. — 24. Oktober: Balletmatiné i Anledning af Foreningen »Den danske Ballet«s 25 Aars Jubilæum: »Konservatoriet« (1. Akt), »Danmarks-Balletten«, »Fest-Polonaise«. — 10. November: Knud Sønderbys Skuespil »En Kvinde er overflødig« opføres 1. Gang. — 19. November: Fest-Forestilling i Forbindelse med Universitetets Aarsfest: Prolog, »Johan Herman Wessel«, »Kærlighed uden Strømper«, »Fest-Polonaise«. — 8. December: Forestillingen (»Fidelio«) affrydes 1. Gang som Følge af Luftalarm. — 15. December: Harald Landers Ballet »Vaaren«, til Edv. Griegs Musik, opføres 1. Gang, — 26. December: I. M. Synges irske Komædie »I Sandhed en Helt« (The playboy of the western world) opføres 1. Gang. — 27. December: I Anledning af Georg Høebergs 70 Aars Dag: »Mestersangerne i Nürnberg« (Georg Høeberg Dirigent s. Gæst). — 18. Januar 1943: Tiden for Forestillingens Begyndelse ændres paa Grund af Belysningsrestriktionerne og Bestemmelserne om, at Teaterforestillinger skal være afsluttet senest Kl. 22, fra Kl. 20 til Kl. 19. Eftermiddagsforestillingerne begynder fremtidig Kl. 14½. — 27. Januar: Forestillingen (»Vaaren«, »Spurve under Taget«, »Fest-Polonaise«) aflyses paa Grund af langvarige Luftalarmer i Forbindelse med Eftermiddagens Bombeangreb mod Christianshavn. — 31. Januar: Fest-Forestilling i Anledning af Polyteknisk Lærestalts Aarsfest: Kantate, »Vaaren«, »Kivfuglen«, »Fest-Polonaise«. — 5. Marts: Kjeld Abells Skuespil »Dronning gaar igen« opføres 1. Gang. — 11. Marts: Teatret faar af Luftværnsmyndighederne Tilladelse til at fortsætte Forestillingerne under Luftalarmer. — 26. Marts: Under og efter Opførelsen af »Bygmester Solness« hyldes Poul Reumert i Anledning af sin 60 Aars Dag. — 27. Marts: George Gershwins Opera »Porgy og Bess« opføres 1. Gang (Opførelsen den første udenfor Amerika). — 11. April: Bjørn Watt Boelsen debuterer som Klaus i »En Kvinde er overflødig« (havde tidligere udført en mindre Rolle i »Dronning gaar igen«). — 19. April: Svend Borbergs Skuespil fra Færøerne: »Baaden«, opføres 1. Gang. — 26. April: »Nei« opføres for 300. Gang. — 27. April: Otte Svendsen debuterer som Rodolphe i »Boheme« (ans. 1943). — 25. Maj: Margrethe Schanne udnævnes til Solodanserinde; samtidig ansættes Preben Neergaard og Balletdanser Søren Weiss som Skuespillere. — 26. Maj: I Anledning af den svenske Musik-Uge i Danmark: Alfvén: Svensk Rapsodi No. 3, »Swedenhielms«. — 31. Maj: Kongen overværer for første Gang efter sin langvarige Sygdom Forestillingen (»Konservatoriet« (1. Akt), »La ventana«, »Kermessen i Brügge«) og modtages med Nationalsangen, Tale af Folketingsmand Korsgaard og nifoldige Hurra-raab. — I Sæsonens Løb Gæsteoptræden af Jussi Bjørling. — Gæstespil i Provinsen og Matinéer i Flensborg.

Udførligere kronologiske Oversigter over Skuepladsens Historie findes i: Overskous Haandbog for Yndere og Dyrkere af dansk dramatisk Litteratur og Kunst (4. Udg. v. Edg. Collin 1879, for Tiden indtil 1879) og i »Før og Nu«, 3. Aargang 1917 (for Tiden indtil 1900). Med Benyttelse af disse Oversigter er første Halvdel af nærværende Afsnit udarbejdet.

Ved Udarbejdelsen er iøvrigt følgende Hovedlinjer fulgt: Blandt Debutanterne er medtaget Kunstnere, som opnaaede Ansættelse ved Teatret og fandt et Virke her gennem et vist Tidsrum, som Regel mindst 5 Aar. Af Førsteopførelser er i ældre Tid kun medtaget Premierer paa Stykker, der paa den ene eller den anden Maade fik Betydning i Repertoiret; fra Sæson 1901—02 findes alle danske Førsteopførelser anført, og fra Sæson 1911—12 er samtlige Premierer medtaget.

Rettelse:

Side 11, nederste Linje: 16. Februar 1941 — læs: 1942.